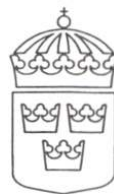

Riksdagens protokoll

1992/93:124

Tisdagen den 8 juni

Kl. 9.00–0.07

Protokoll
1992/93:124

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 2 juni.

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkande 1992/93:FiU30

Skatteutskottets betänkande 1992/93:SkU27

Meddelande om uppskjuten votering

Anf. 1 TALMANNEN:

Med hänsyn till att delar av byggnaderna är avstängda av säkerhetsskäl och de problem som detta kan ha medfört kommer voteringen att äga rum först efter det att utrikesutskottets betänkande UU35 debatterats.

Jag vill informera om att ett föremål, som kan vara en bomb, har påträffats i riksdagshusets östra del mot Riksplan.

Meddelande om dagens sammanträde

Anf. 2 TALMANNEN:

Med hänsyn till det stora antalet anmälda talare vill jag meddela att efter kontakt med kvittningsmännen rekommenderas att huvudanförandena i dagens ärenden bör omfatta högst 10 min.

*Svenskt deltagande
i av FN:s säker-
hetsråd beslutade
insatser för säker-
ställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

3 § Svenskt deltagande i av FN:s säkerhetsråd beslutade insatser för säkerställande av fred i f.d. Jugoslavien

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1992/93:UU35 Svenskt deltagande i av FN:s säkerhetsråd beslutade insatser för säkerställande av fred i f.d. Jugoslavien (prop. 1992/93:254).

Anf. 3 PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag hade önskat kunna rikta mig till fru utrikesministern också, eftersom det är ett viktigt beslut som vi står inför.

Genom det österrikiska Steyermark, genom den 900-åriga kulturstaden Graz, rinner floden Mur. Tillsammans med vänner från det f.d. Jugoslavien gick jag i går längs denna flod. Där var det sommarvärme, blomdoft och lyckliga människor på kaféer. Det var en idyll. Ett tiotal mil längre bort, söderut, ändras floden Murs namn till Drava. Drava rinner förbi orterna Osiek och Vuokovar. Så nära är idyllen ändå långt borta. I samma flod har liken efter våldtäkterna och terrorn kastats.

Fru talman! Likt Mur och Drava är vi européer alla sammanlänkade med vad som händer i det f.d. Jugoslavien. Neutralitet och passivitet är omöjliga attityder inför det som sker. Det är därför tillfredsställande att riksdagen i dag står i begrepp att fatta det beslut som visar att Sverige är berett att handla, att sända trupp för att skydda medmänniskor i nöd och att genomföra FN-planen. Därigenom visar vi i Sverige att vi tar ansvar inför denna mänskliga katastrof som drabbat så många oskyldiga.

Det besked som riksdagen har att ta ställning till har vi socialdemokrater biträtt i alla delar utom när det gäller den del som rör finansieringsfrågan. Vi anser att den delen är olycklig. Men detta är trots allt en bisats i dag. Det viktiga är att signalen från denna riksdag är att Sverige vill medverka till att rädda liv och att främja fred och försoning.

Vi socialdemokrater har i vår motion lagt preciseringar och tillägg till regeringspropositionen. Detta har vi fått övriga partiers stöd för. Det är bra att propositionens anda har förtydligats och förstärkts.

Fru talman! Den resolution i FN:s säkerhetsråd som vi väntade på har nu kommit. Dess karaktär överensstämmer ganska väl med det som vi försökte förutse, nämligen att FN-styrkans, Unprofors, mandat utvidgas vad gäller skydd av fredade områden till att även omfatta avskräckning av anfall, övervakning av eldupphör, främjande av tillbakadragande av militära enheter samt besättande av nyckelpunkter på marken.

För att genomföra detta mandat bemyndigas FN-styrkorna att i självförsvar använda våld som svar på beskjutning mot och beväpnat intrång i de fredade områdena, samt om rörelsefriheten för FN-styrkorna, eller de skyddade humanitära konvojerna, hindras.

Våldet kan även innefatta luftangrepp i och omkring de skyddade områdena i Bosnien-Hercegovina för att stödja Unprofor i genomförandet av FN:s mandat.

Resolutionen uppmanar också FN:s medlemsstater att bidra med truppstyrkor. Med andra ord rör det sig i huvudsak om, kära kolleger – jag riktar

mig även till de nydemokrater som nu gick – fredsbevarande operationer, men med inslag av insatser utöver de strikt fredsbevarande insatser som vi tidigare varit vana vid.

Även om karaktären på säkerhetsrådets resolution väl överensstämmer med utrikesutskottets betänkande är vi från Socialdemokraternas sida inte nöjda med omfattningen av detta mandat. Vi hade önskat, som vi hela tiden sagt och också motionerat om, en massiv FN-närvaro i alla hotade delar av Bosnien–Hercegovina. Vi tvingas nu i stället nöja oss med en resolution som får ses som ett steg på vägen mot fred. Naturligtvis skulle alla de andra stegen ha tagits långt tidigare.

Förklaringen till att Världssamfundet FN, EG och ESK inte gjort något resolutare – och inte heller tidigare – har EG:s fredsmäklare David Owen nyligen gett. EG:s fredsmäklare sade att det redan i augusti 1992 stod klart för honom att det inte fanns en enda europeisk större makt som var villig att ta till vapen mot den serbiska aggressionen. Därför blev förhandlingsvägen den enda möjliga. Den vägen blev då förstås en kompromissernas väg, eftersom alla parter på ett eller annat sätt måste involveras.

David Owen vände sig dock mot beteckningen München. I Jugoslavien hade ju redan ett krig brutit ut. En riktigare parallell är väl då Libanon.

David Owens analys, fru talman, är också i övrigt av intresse. Han pekar på hur det inom EG fanns en initial tveksamhet till att blanda in FN i krisen. Han sade att Jugoslavien var eurofederalisternas machosymbol. Nu skulle det visas att Europa hade en gemensam utrikespolitik. Men som bekant misslyckades det.

EG har ingen gemensam utrikespolitik värd namet i fråga om Jugoslavien – tyvärr, skulle jag vilja säga. I t.ex. Portugal talar man mycket om Östtimor i dessa dagar, men nästan ingenting om Bosnien. I Tyskland talar man om Bosnien och vet ingenting om Östtimor.

David Owen är också kritisk mot EG:s erkännandepolitik. Han, liksom Lord Carrington, James Baker och Cyrus Vance, var mot det stegvisa erkännande som skedde när det gäller Kroatien och Bosnien–Hercegovina. Den kritiken har också vi riktat mot vår egen regering, som traskade patrull efter Tyskland.

Det land som verkligen borde erkännas i sammanhanget är Makedonien. Men EG har formellt inte erkänt Makedonien. Det har icke heller Sverige gjort. Även på den här punkten traskas det patrull, vilket är bedrövligt. På detta sätt drabbas Makedonien indirekt av blockaden av Serbien–Montenegro och kan exempelvis inte exportera sina jordbruksvaror.

Fru talman! Vi socialdemokrater har i betänkandet fört in att stöd till fredsrörelser, dissidenter, demokrater och andra nätverk är viktiga när det gäller att söka en fredslösning i f.d. Jugoslavien.

Vid det möte som jag i går deltog i i Graz, bekräftades igen betydelsen av ett sådant yttre stöd åt fredsrörelsen i f.d. Jugoslavien, vilken lever under mycket svåra förhållanden.

Vi som länge haft förmånen att samarbeta med dessa krafter önskar att också andra grupper i Sverige, icke-statliga sådana, stöder fredsrörelsen med exempelvis säkerhetsgrupper i f.d. Jugoslavien.

En viktig del i detta sammanhang är det fria ordets ställning. Just nu sitter

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

det, under statlig kontroll, mycket hårt till i Serbien och Kroatien. Därför har fredsrörelsen i f.d. Jugoslavien väckt tanken på ett slags "Radio Free Balkan". Här finns, fru talman och kära riksdagsledamöter, exempel. Europarådet har, liksom EG-parlamentet, stött fria radiostationer i f.d. Jugoslavien. Här finns utrymme för att agera och att ta initiativ från den svenska regeringens sida för att stödja det fria ordet, något som är så viktigt för att motverka den krigspropaganda som har underblåst motsättningar och som kanske var själva orsaken till det direkta utbrytandet av kriget.

Fru talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i de delar som avser mandatet. Men jag yrkar avslag vad gäller finansieringsdelen i betänkandet och yrkar i stället bifall till Socialdemokraternas reservation.

Anf. 4 TALMANNEN:

Jag ber att få meddela att avspärrningarna i östra huset nu släppts. Det är nu fritt tillträde till hela huset.

Anf. 5 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Riksdagen står i dag inför ett viktigt beslut. Till skillnad från den nuvarande svenska FN-insatsen i f.d. Jugoslavien skall den nu avsedda styrkan inte endast få fredsbevarande utan även s.k. fredsframtvingande mandat. I Vänsterpartiet anser vi därför att riksdagen inte skall delegera detta beslut till regeringen utan fatta det själv, efter en öppen debatt.

I dag kan vi inte överblicka hur säkerhetsrådets beslut i fredags om utökning av FN-styrkorna för att kunna upprätta sex skyddade zoner i Bosnien skall verkställas. Först när Sverige får en begäran från generalsekreteraren om nya svenska insatser vet vi vilket mandat denna styrka skall arbeta under. Då bör en urtima riksdag inkallas för att fatta det definitiva beslutet.

Vänsterpartiet anser att Sverige skall ha beredskap att sända en svensk FN-styrka till f.d. Jugoslavien, en styrka vars huvudsakliga uppgift skall vara fredsbevarande. Vi accepterar också att svenska soldater deltar i vissa fredsframtvingande åtgärder. De skall kunna använda våld i självförsvar, för att skydda civilbefolkningen och för att ingripa mot grupper som inte respekterar en överenskommen fredsplan.

Den etniska rensningen måste stoppas, som de serbiska krigsherrarna utvecklat till en strategi för att skaffa sig kontroll över allt större territorier. Detta gäller inte enbart Bosnien utan också Kosova, där läget har skärpts de senaste veckorna. FN-insatsen där måste därför förstärkas.

Vi motsätter oss att regeringen finansierar denna FN-insats genom att öka budgetunderskottet. Vi anser att kostnaderna för FN:s fredsbevarande insatser skall finansieras från försvarsanslaget. Detta är också vad FN:s generalsekreterare uttalade i sin "Dagordning för fred".

Detta är en principiellt viktig fråga, eftersom medverkan i FN:s fredsbevarande insatser måste ses som en del av säkerhetspolitiken. Det handlar om att förhindra att det krig som just nu pågår i Bosnien skall sprida sig – i första hand till Kosova och Makedonien – och att striderna skall blossa upp på nytt i Kroatien. De senaste händelserna i Serbien, där de extremistiska krafterna vuxit i styrka, har också väckt fruktan för att Montenegro skall bryta sig ur

federationen. Det kommer Serbien inte att tillåta, har Milosevic sagt. Det betyder i klartext ett nytt krigshot.

Det är också av svenskt säkerhetspolitiskt intresse att stoppa den etniska rensning som riskerar att sprida sig till andra delar av Europa och till även andra världsdelar.

Med detta för ögonen måste vi satsa mer – även finansiellt – på att stärka FN och ESK. Det är groteskt att FN inte kan finansiera sina fredsbevarande och humanitära insatser. Det ligger också en stor fara i att FN:s medlemsstater bara ställer upp med pengar när konflikterna övergått i krig – framför allt i sådana krig som utkämpas på våra TV-skärmar. Jan Eliasson, en av FN:s undergeneralsekreterare, tog häromdagen upp de – som han kallade dem – glömda konflikterna i Angola, södra Sudan, Liberia och Afghanistan. Bara i Angola dödas tusen människor varje dag.

Men det handlar naturligtvis inte bara om pengar. FN måste bli bättre rustat för att fatta beslut i svåra lägen. Konflikterna i det f.d. Jugoslavien har visat på en handlingsförlamning i säkerhetsrådet, beroende på att stormakterna inte kunnat ena sig. USA har inte velat medverka. Så sent som i torsdags sade den amerikanske utrikesministern att Bosnien inte rör vitala amerikanska intressen.

Att det är den nya världsordningen, chansen att skapa en fredlig värld, som står på spel, bekymrar inte Clintonregeringen. I f.d. Jugoslavien handlar det ju om nödvändigheten att skapa en sådan rättsordning i världen att människor skall kunna leva samman fredligt trots att de tillhör olika nationer, religioner och kulturer.

Det handlar också om att skapa respekt för FN och FN:s personal. I Bosnien, Somalia, Angola och Kambodja har FN:s hjälparbetare blivit måltavlor för militärens beskjutning. Detta måste stoppas. Vänsterpartiet inser därför att det krävs fredsframtvängande insatser i f.d. Jugoslavien. Vi anser också att det är en urtima riksdag som skall fatta det slutliga beslutet, efter det att vi fått en konkret begäran från FN:s generalsekreterare.

Fru talman! Jag yrkar med detta bifall till Vänsterpartiets motion i utrikesutskottets betänkande UU35.

Anf. 6 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! I fredags fattade FN:s säkerhetsråd beslut om att utvidga insatserna för att skydda fredade områden i Bosnien–Hercegovina. Man beslöt att styrkorna skall kunna avskräcka attacker mot de fredade områdena, övervaka eldupphör, främja tillbakadragande av stridande trupp, inta vissa nyckelområden på marken och delta i hjälpleveranserna till den nödlidande befolkningen.

Fredsstyrkorna skall bemyndigas att i självförsvar tillgripa militärt våld, som svar på attacker mot de skyddade områdena och som svar på försök att förhindra Unprofors och hjälporganisationernas verksamhet.

Det är utomordentligt värdefullt att riksdagen redan i dag, endast några dagar senare, kan fatta det beslut som innebär att regeringen bemyndigas att pröva en svensk insats i linje med den här resolutionen. Vi fattar i dag inte beslut om den definitiva insatsen – det krävs ytterligare överväganden och prövning innan ett sådant beslut kan fattas – utan vi gör i dag möjligt att ett

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säker-
hetsråd beslutade
insatser för säker-
ställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

sådant beslut fattas under det sommaruppehåll som nu skall inledas. Det är också utomordentligt tillfredsställande att det råder mycket stor enighet i riksdagen härom. Jag instämmer i det mesta av det som Pierre Schori sade om mandatet och om den viktiga uppgift som skall utföras i det forna Jugoslavien. Jag vill betona att detta är huvudsaken i beslutet.

Det finns även några små frågor som tas upp i debatten och i betänkandet. Men jag betonar att de är små. Pierre Schori återkommer igen till att regeringen var för tidig med att erkänna Kroatien och för sen med att erkänna Makedonien. Faktum är, Pierre Schori, att det är efterklokhet när det gäller Kroatien. Kroatien erkändes efter enhälligt tillstyrkande i Utrikesnämnden.

Socialdemokraterna har också synpunkter på att regeringen satsar aningen för mycket eller för litet pengar på FN:s fredsbevarande styrkor. När vi för några månader sedan tog ställning till budgeten ville Socialdemokraterna minska anslaget till FN:s fredsbevarande operationer. Nu klagas det över att det inte finns tillräckligt med pengar, och man vill att regeringen skall återkomma med förslag om finansiering. Det förhållandet hade möjligen imponerat om Socialdemokraterna själva hade haft ett förslag till finansiering. Men det har man inte, följaktligen ser jag detta mer som en tom demonstration.

Låt mig återigen betona att det väsentliga är att vi är överens om huvudsaken. Det spelar inte så stor roll när det gäller de mindre väsentliga frågorna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 7 PIERRE SCHORI (s) replik:

Fru talman! I detta sammanhang finns det saker som vi kan vara oeniga om. Det är vi också när det gäller bisaker. Det gäller, menar jag, att vi fattar ett beslut som visar att Sverige är berett att ta ansvar i denna situation, när nu FN samlat sig till att fatta beslut.

Från svensk synpunkt är det också viktigt. Vårt agerande visar nämligen att vi tar ansvar för Europas säkerhet, inte nödvändigtvis genom att vara medlemmar i någon militär allians, utan vi kan på ett mycket bra sätt ge vårt bidrag. Det är kanske t.o.m. så, fru talman, att det i det här sammanhanget är mycket bra med ett alliansfritt bidrag till, förhoppningsvis, ett stärkande av Europas fred.

Anf. 8 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Jag begärde ordet för att svara på Pierre Schoris inlägg, men jag kan svara genom att instämma i det.

Anf. 9 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! För en tid sedan fick några av utrikesutskottets ledamöter tillfälle att här i riksdagen träffa Izetbegovic, Bosniens plågade president.

Det var gripande att se denne trötte och åldrade man skildra sitt folks lidande, men det var lika gripande att höra att hans enda konkreta vädjan gällde vapen. Hans vädjan var att vi skulle medverka till att lyfta vapenembargot mot hans land. Hans önskan var att detta fruktansvärda slagfält skulle tillföras mer vapen, mer lidande och mera nöd.

Man kan inte på ett tydligare sätt se hur det internationella samfundets

ansvar måste fullgöras i det internationella samfundets regi. Därför ser jag naturligtvis med stor glädje att FN har flyttat positionerna ett steg. Jag vill gärna ansluta mig till vad tidigare talare har sagt. Det fordras många ytterligare steg av det internationella samfundet innan dess ansvar fullt ut har fullgjorts.

Det handlar inte bara om insatser med styrkor. Det handlar mycket mera om insatser för lindrandet av konflikten och för byggandet av en varaktig fred. Det handlar mycket mera om att man skall försöka medverka till att skapa ett nytt Jugoslavien, där de olika befolkningsgrupperna kan leva tillsammans.

Fru talman! I det här betänkandet finns ett nyckelstycke, som förklarar svensk lojalitet med FN och som förklarar vår beredvillighet att delta i denna av FN ledda operation. På s. 9 står det: "Aktionen skall stå under FN:s politiska och strategiska ledning. Utskottet framhåller att insatsen av svensk trupp i en FN-operation ytterst skall ses som ett led i att politiskt uppställda mål uppnås och att parterna lever upp till de avtal som ingåtts inom FN:s ram." Detta är en förklaring av vår lojalitet och tilltro till FN:s förmåga.

Fru talman! Jag skall ta mig friheten att yttra mig i en annan angelägenhet som är av stor betydelse för mig, även om detta ärende är mycket allvarligt. Det här är nämligen alldeles säkert sista gången som jag talar i denna kammar. Jag vill därför passa på tillfället att tacka för de elva år som har gått och tillönska riksdagen framgång i den viktiga rollen att övertyga våra medborgare om att politikerna är de som kan, vill och måste styra vårt samhälle.

Anf. 10 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Jag anhåller om replik för att tacka Nic Grönvall för hans insatser i utrikesutskottet och i riksdagen. Han har varit en stor tillgång för utskottet, och jag önskar honom all lycka i hans framtida viktiga arbete. (Applåder)

Anf. 11 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Även jag vill säga tack till Nic Grönvall. Jag kommer att sakna en göteborgsk kollega. Jag är speciellt glad över att han i sitt sista anförande betonade det fredliga uppbyggandet av Jugoslavien. Det är naturligtvis det som är det centrala.

I detta betänkande behandlas frågan om svenska truppers deltagande för att säkerställa fred i f.d. Jugoslavien. Trots förkortad motionstid och en snabb behandling i utskottet har vi i utskottet kunnat enas om ett medgivande till regeringen att ställa en styrka till FN:s förfogande, om en sådan förfrågan kommer från FN, dock med avsevärda inskränkningar i uppgifterna och i möjligheterna att använda våld.

I motion U29 har Hans Göran Franck och jag ställt oss bakom en fredsbevarande styrka, men vi accepterar inte att mandatet innehåller element av s.k. fredsframtvängande karaktär som innebär att våld får brukas.

Vi menar att vad f.d. Jugoslavien behöver är förhandling, fred, försoning, flyktinghjälp och andra FN-insatser. Det behövs en avmilitarisering och inte en ökad militarisering.

I f.d. Jugoslavien krävs en massiv FN-insats av såväl militär som civilpolis

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

och förhandlare för fredsbevarande åtgärder. Vapenvilan måste inte enbart följas av övervakning utan också av att de fredsskapande och fredsbyggande åtgärderna samtidigt sätts in och att fredsplanen omsätts i praktiken lokalt.

Konflikterna i f.d. Jugoslavien kan inte avskräckas, och militära motåtgärder eller ordningshållande riskerar att skapa vida större problem.

Av alla de misstag som har begåtts i Jugoslavien finns mycket att lära för framtiden, först och främst att konflikter skall hanteras på olika nivåer genom konfliktanalys, krigsriskutvärdering och tidig förvarning, innan konflikterna övergår i våld. Om detta inte lyckas i tid måste man i nästa steg sätta in olika civila och militära fredsbevarande åtgärder, såsom vapenvila, buffertzonarrangemang, freds zoner och samtidig avväpning av samtliga parter.

För att fredsbevarande åtgärder skall vara effektiva krävs det att de samtidigt kombineras med fredsskapande åtgärder av olika slag, t.ex. förhandling, medling, skiljedom, utväxlande av fångar och fredsbyggande åtgärder, dvs. försoning, gemensamma utvecklingsprojekt samt skapande av nya strukturer som tar bort orsakerna till våldet och samtidigt fungerar förebyggande mot nya krig i framtiden. Detta har med viss framgång under en tid tillämpats i liten skala i västra Slavonien i Kroatien. Men det har inte fullföljts, och det har inte satsats helt och fullt.

Detta vårt synsätt har utskottet ställt sig bakom. Utskottet framhåller att det internationella samfundet måste utveckla starkare instrument för att förebygga konflikter och främja, skapa och säkra en varaktig fred. Utskottet slår fast att det för att fredsbevarande åtgärder skall vara effektiva krävs att de kombineras med fredsskapande och fredsbyggande åtgärder, dvs. att man skapar nya strukturer som tar bort orsakerna till våldet och samtidigt fungerar förebyggande mot nya krig i framtiden.

Krig löser naturligtvis inga konflikter. Det finns ingen militär lösning på Jugoslavienkonflikten, endast en politisk. I Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Serbien och övriga delar av f.d. Jugoslavien finns det ett civilt samhälle som inte önskar denna konflikt. Fredstanken är stark och utbredd i alla republikerna. Politiken måste enligt vår mening formas efter dem som vill fred och nationell uppbyggnad, inte efter frigruppers agerande.

Det är enligt vår mening rätt och riktigt att Sverige ställer upp för att skydda civilbefolkningen och försöker att stoppa våldet och bidra till en varaktig fred i Jugoslavien. Sverige har en långvarig tradition att ställa upp för FN, genom att ställa fredsbevarande styrkor till förfogande. Vi har inga invändningar mot en fredsbevarande styrka om upp till 1 000 personer, om FN gör en sådan framställan. Denna styrka bör, som jag sade tidigare, ha ett mandat avseende fredsbevarande uppgifter, med rätt att försvara sig själv och skyddade zoner och att freda civilbefolkningen och transporter. Av den föredragning som överbefälhavaren har haft för utskottet framgick att de här uppgifterna redan ingår i de s.k. Rules of Engagement och tillämpas av FN på platsen, bl.a. av Canada och Philip Morillon, och att Sverige har för avsikt att arbeta på samma sätt.

Vi accepterar inte att mandatet innehåller element av s.k. fredsframtvängande karaktär, där bruk av våld tillåts.

Enligt propositionen skulle den svenska styrkan ha förmåga att försvara sig vid ett eventuellt angrepp och ha resurser för att försvara andra. Truppen

skulle enligt propositionen kunna verkställa beslut, även om väpnade grupper skulle motsätta sig detta, och förses med bättre fordon, tyngre vapen och mer omfattande utrustning.

Sverige skulle med andra ord vara mer påvlig än Påven själv. Innan FN:s generalsekreterare har framfört en begäran om svensk medverkan begär alltså regeringen en fullmakt av riksdagen att frångå traditionell svensk fredsbevarande politik och få rätt att använda vapenmakt. Därmed öppnas det för svensk militärt engagemang i f.d. Jugoslavien. På ganska lösa grunder skulle Sverige härigenom kunna dras in i ett långvarigt militärt träsk på Balkan.

Vad skulle bli konsekvenserna för FN:s fredsbevarande styrkor om de på sina håll i f.d. Jugoslavien skulle äga rätt att "försvara andra" genom att ta ställning för en av parterna i konflikten, men på andra håll enbart ha fredsbevarande uppgifter? Vem kan skilja på de olika blå baskrarna? Och vad kommer de andra parterna i konflikten att göra om FN:s styrkor ställer sig på en sida av konflikten? Är inte risken uppenbar att militära insatser undanröjer möjligheterna till det försoningsarbete som måste till? Betyder övergången från självförsvar till rätten att aktivt använda våld att de fredsbevarande styrkornas tid är över? Dessa frågor fanns det all anledning att ställa sig.

Utskottet har på ett föredömligt sätt klart snävat in och definierat mandatet för den svenska styrkan och säger att mandatet för en dylik operation kan innefatta försvar av skyddade zoner samt fredande av civilbefolkning, transporter och egen personal liksom gränsövervakning. Vidare säger utskottet att aktionen huvudsakligen skall ha karaktären av fredsbevarande, dvs. den skall genomföras med inget eller minimalt användande av våld. Dock kan det mandat som FN:s säkerhetsråd fastställer och de regler som operationens befälhavare utarbetar löpande på säkerhetsrådets mandat, s.k. Rules of Engagement, innebära åtgärder som går utöver de strikt fredsbevarande. Det kan då, i tillägg till bruk av våld i självförsvar, handla om våld för att skydda civilbefolkningen eller för att förhindra brott mot överenskomelser eller kränkningar av fredade områden.

Utskottet anför vidare att under Kongokrisen framfördes från svensk sida i FN:s generalförsamling att deltagarna i FN-operationen inte skulle ta initiativ till våldsanvändning. Utskottet anser att denna uppfattning är av central betydelse och bör gälla också i samband med en eventuell svensk insats i f.d. Jugoslavien.

Denna insnävring av mandatet, där de s.k. fredsframtvingande momenten helt är borttagna ur utskottets ställningstagande, står i överensstämmelse med den motion som Hans Göran Franck och jag har lagt fram och är för oss helt godtagbar.

Däremot kan vi inte acceptera att regeringen inte finansierar verksamheten utan skjuter finansieringen framför sig. Regeringen bör enligt vår uppfattning återkomma med ett konkret förslag till finansiering av en eventuell insats.

Jag yrkar bifall till reservationen och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

Anf. 12 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Det är glädjande att ett enhälligt utskott står bakom betänkandet i dess huvuddel och i den del som avser mandatet. De tolkningar som Maj Britt Theorin här har framfört överensstämmer inte helt med mina. Jag vill inte gå in i detalj, men jag kan väl bara anmäla att vi kan ha olika uppfattningar om hur man skall läsa betänkandet.

Anf. 13 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Fru talman! Jag har tagit mig friheten att läsa högt ur utskottets betänkande. Jag har således inte gjort några fria tolkningar. Utskottet har alldeles otvetydigt tagit bort orden "fredsframtvängande moment" och skrivit fast att det gäller de fredsbevarande uppgifterna. Precis som jag sade finns det vissa rättigheter att gå, som man säger, utöver för att skydda civilbefolkning och transporter. Dessa uppgifter är helt okej och har aldrig ifrågasatts av någon. Skyddade zoner, skyddad civilbefolkning och transporter ingår, som jag ser det, i den uppgift som Sverige kan ha. Men som sagt, jag har alltså läst högt ur utskottets betänkande och noterar att detta är mycket positivt.

Anf. 14 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Jag står bakom de avsnitt i betänkandet som Maj Britt Theorin har läst upp. Jag står även bakom övriga avsnitt.

Anf. 15 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Det finns alltid en risk för att långvariga konflikter med utdraget våld hotar att döva vår oro och våra samveten. Debatten om det som sker i Bosnien har varit intensiv under en längre period. Men rapporterna därifrån trängs nu allt oftare undan från tidningarnas förstasidor av andra, även mindre allvarliga, händelser. Att så sker är inget ovanligt. Detta följer snarare ett normalt mönster. Det är därför viktigt att vi som är politiskt ansvariga ännu intensivare söker finna framkomliga vägar för att förhindra en utvidgning av striderna och försöka övervaka ingångna fredsavtal och lindra nöden för den hårt drabbade befolkningen.

Hela världssamfundet måste reagera både tydligt och skarpt på de övergrepp som sker i det forna Jugoslavien. Det gäller inte bara i Bosnien-Hercegovina. Under konfliktens hela händelseförlopp har det funnits en tendens till att världssamfundet har reagerat ett moment för sent. Världssamfundet har inte haft några större problem med de politiska gesterna, såsom erkännanden av nya stater.

När man däremot sedan skall försvara den internationella freden med dessa nybildade stater har den politiska förmågan inte alltid funnits där. Över huvud taget har det internationella samfundets svar på konflikten varit pinsamt. Det handlar inte bara om ett alltför sent agerande som skett på ad hoc-basis. Det handlar också om en oklar ansvarsfördelning mellan stater i det internationella samfundet och mellan internationella organ. Därför är det viktigt att världssamfundet nu redan på ett tidigt stadium garderar sig för olika utvecklingsscenarier i Makedonien och på sikt också i Kosovo. I annat fall finns det en risk att krigshärdarna flyttas runt och att FN och ESK kom-

mer att fortsätta att reagera på våld först när det har blivit tillräckligt omfattande och tillräckligt rätt.

Ju senare världssamfundet ingriper, desto större blir risken att man måste använda våld för att ställa situationen till rätta. Det är ingen sund utveckling för FN. Diplomati och konfliktlösande insatser måste sättas in tidigt. Vad som än händer i framtiden måste en varaktig fred bygga på försoning mellan de olika folken.

Fru talman! Fred i det forna Jugoslavien får inte skapas på segrarens villkor. Budskapet att våldsanvändning och aggression lönar sig i det internationella umgänget får inte sprida sig. Det är också skäl som vi från Centerns sida vill anföra till förmån för nu föreslagna insatser. Det finns en gräns då det meningslösa dödandet har blivit så utbredd att en viss våldsanvändning, även från FN:s sida, måste kunna tas till för att stoppa en vidare och än värre utbredning av det meningslösa våldet som nu äger rum. Det finns en stor risk för att våldet skall sprida sig.

Vi tror att närvaron av FN som en oberoende part bidrar till att sänka den allmänna krigs- och kristemperaturen. När inga andra medel hjälper måste också fredsframtvängande insatser användas för att hindra att våldet får en vidare spridning. I allra sista hand är det också möjligt att enligt FN-stadgans 7 kapitel i vissa lägen framtvänga fred, s.k. peace enforcement. En sådan insats måste vara begränsad i tiden, och den skall ha ett klart uttalat mål med väldefinierade och operativt genomförbara mål. I ett sådant läge måste alla medlemmar i världssamfundet ställa upp på en insats efter förmåga. Det är den grundläggande delen av tanken om kollektiv säkerhet. Om FN-insatserna var en kaka ur vilken man kunde plocka de finaste russinerna skulle själva grundtanken ryckas undan. Däremot är det självklart att varje land skall bidra efter förmåga. Den svenska solidariska inställningen till FN är faktiskt inte samma sak som dumdriftighet.

För bara några veckor sedan såg läget ljus när det gällde Vance-Owen-planens undertecknande. Men redan när det bosnisk-serbiska parlamentet beslutade att överlämna godkännandet av fredsplanen till en folkomröstning stod det klart att planen trots påtryckningar var förkastad. I diskussionen om regeringens proposition måste vi vara medvetna om att många resonemang också härrör sig från den tid då Vance-Owen-planen var högaktuell.

I genomförandet var det då fullt realistiskt att räkna med trupperinsatser på mer än 75 000 man totalt. Eftersom det fanns klara fredslinjer och en fredsplan i botten att utgå från så kunde också grunden i ett sådant engagemang vara fredsbevarande. Det är inte längre det mest realistiska alternativet.

Det är självklart att en svensk insats i Bosnien-Hercegovina skall vara anpassad efter vår särskilda tradition och kompetens. Det svenska beslutet att föreslå en skyttebataljon såsom en FN-styrka i syfte att bl.a. hjälpa till och bevaka sex stycken skyddade freds zoner är i huvudsak ett beslut i enighet, vilket är glädjande. Jag vill emellertid uttrycka en viss tveksamhet till om det antal FN-soldater man har tänkt sig kommer att räcka för att upprätthålla dessa freds zoner.

I propositionen begärs ett särskilt bemyndigande för att väpnade styrkor skall kunna sättas in i Bosnien-Hercegovina, om en begäran om detta kommer från FN. Regeringen har redan gjort bedömningen att regeringsformen

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

kräver ett sådant bemyndigande, och utskottet har konstaterat att Utrikesnämnden kan göra en ny bedömning om en urtima riksdag i så fall behöver inkallas. Jag har stort förtroende för att regeringen gör grannliga bedömningar, där all militär och diplomatisk expertis används innan besluten framläggs för Utrikesnämnden. Genom att beslutet skall bekräftas i Utrikesnämnden ges ytterligare en viktig dimension. Det innebär att oppositionen får möjlighet att avgöra om en urtima riksdag också skall inkallas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 16 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! I allt resonering om FN och FN:s insatser får vi inte glömma att FN:s huvuduppgift sedan organisationen skapades är att säkra freden i världen. Tyvärr har FN som internationell fredsfaktor inte alltid haft den önskvärda tyngden och kraften. Orsaken till det känner vi väl till. I det kalla kriget ställdes stormakterna mot varandra och lamslog på så sätt säkerhetsrådets möjligheter att agera på ett effektivt sätt.

Under kalla kriget kontrollerade och bevakade supermakterna bl.a. sina egna intressezoner. Nu är det meningen att FN-stadgan skall förverkligas, och säkerhetsrådets fem permanenta medlemmar kollektivt skall, som det var tänkt ursprungligen, enas om hur de skall främja och bevara freden i världen.

Med andra ord, först när kalla kriget upphörde och världsordningen övergick från att vara bipolär till att bli multipolär har FN fått förnyad kraft. Plösslit har insikten om det internationella ömsesidiga beroendet ökat explosionsartat. Det har förenat länderna i en ödesgemenskap.

Jämfört med föregångaren, Nationernas förbund, har ändå Förenta nationerna varit en lyckad satsning. FN har lyckats med att genomföra ett antal uppgifter, som avkolonialiseringen och fokuseringen av mänskliga rättigheter, för att bara nämna något.

Men nu är det och stundar det andra tider. Världen är inte längre uppdelad i supermakternas intressezoner, där konflikter kan hållas nere på ett artificiellt sätt, såsom konflikter i det gamla Sovjetunionen hölls nere med metoden söndra och härska. Situationen har blivit annorlunda.

Från att tidigare ha hanterat terrorbalansen toppas nu FN:s dagordning av främjandet av fred, demokrati och marknadsekonomi. Och när nu säkerhetsrådet inte lamslås av vetorätten, måste FN leva upp till sitt stora ansvar och göra bruk av sina vida befogenheter när världsfreden hotas. Här kommer också Sverige med i bilden.

Fru talman! När Kuwaitkrisen inträffade och åtgärdades var det första gången som FN verkligen fungerade som det skulle. FN stod inför ett tydligt angrepp från ett medlemsland på ett annat och satte in resurser för att hantera den situationen. Priset var högt, men signalen var entydig – totalitära fasoner och angrepp på ett suveränt land accepteras inte.

Sedan dess har världssamfundet konfronterats med en rad komplicerade konflikter, där inbördeskrig varit dominerande inslag. Cambodja och Afrikas horn är bara ett par exempel. Till de konflikterna hör också den som håller på att ödelägga det som tidigare var Jugoslavien. Precis som på annat

håll är även där det mänskliga lidandet oerhört stort. Men utöver det har denna konflikt och hur den hanteras stora konsekvenser för framtiden.

Detta är en fråga om trovärdighet. Om inte kriget upphör och om bosnierna blir föremål för en sista och avgörande etnisk rensning går de västerländska demokratiernas förtroendekapital nästan helt förlorat. För det första tappar begreppet folkrätt allt innehåll. För det andra upplever de arabiska länderna att vi använder dubbelmoralisk bokföring. Illdåd av muslimer skall straffas, medan illgärningar av judar och kristna skall förläggas. För det tredje får totalitära krafter inom Restjugoslavien och det gamla Sovjet signaler om att sådana krafter, dvs. totalitära, kan agera ostraffat.

Fru talman! Bosnien är ett land som erkänts av de flesta västeuropeiska länderna, men det har övergivits, så att maktrusiga krigsherrar kan massakrera folket och stycka upp landet. I konsekvensens namn undrar jag därför vem i världen som kommer att lyssna på oss i Västeuropa, när vi börjar tala om suveränitet och gränsers okränkbarhet igen.

Att vi nu här i kammaren beslutar oss för att tillsammans med andra länder ställa trupp till FN:s förfogande för en fredssäkerställande insats i Jugoslavien är ett minimum och en moralisk plikt gentemot det folk som förblöder med risk intill utrotning.

Operationer som syftar till att säkerställa fredszoner åt bosnier, och därmed visa serber men även kroater att FN inte ämnar sitta och titta still, är inte bara till för att stilla vårt samvete. Snarare skall FN-insatserna uppfattas som början på något långsiktigt, som inom en kort tid måste leda till en beständig lösning som gagnar alla inblandade, dvs. främst oss alla här i Europa.

Men om inte en definitiv lösning finns på kriget i f.d. Jugoslavien kommer striderna obönhörligen att återupptas. Skyddszoner kan bara vara en temporär lösning. Som ett exempel kan nämnas att skyddszoner som permanentas snabbt övergår till att bli baser för gerillaverksamhet. Gazaremsan och Jordanbanken är exempel på vad som i så fall skulle kunna hända i framtiden. Men att passivt låta Bosnien förintars är omänskligt och inhumant och definitivt ingen lösning. Det är att ge upp.

Enligt min uppfattning är de planerade insatserna egentligen väl sent ute, kanske för sent. FN borde ha handlat på samma kraftfulla sätt som när det gällde Kuwaitkrisen.

Den eventuella svenska FN-truppen har rätt att få känna att den har riksdagens fulla stöd och förtroende och att den gagnar fredens sak.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, som bl.a. innebär klara direktiv och största möjliga stöd för dem som väljer att åka till det forna Jugoslavien.

Anf. 17 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Hur kommer det sig att det alltid går att få fram pengar för att "säkerställa fred" med vapen men att budgetläget gör det omöjligt att finna pengar för fred utan vapen?

Hela riksdagen tycks överens om att över 600 miljoner kronor skall få användas till tungt beväpnade soldater, som är beredda att strida i f.d. Jugoslavien. Det enda man är oense om är från vilket konto pengarna skall tas.

Sverige har förbundit sig att ställa upp på det FN begär av oss, det är rik-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

tigt. Men hittills har FN inte begärt att vi skall delta i strider. Nu är vi tydligen så intresserade att vi har tagit förhandskontakter om en skyttebataljon, och här i riksdagen går vi händelserna i förväg och skall besluta innan FN kräver det av oss. Länder som är vana att föra krig tvekar att ge sig in i striderna i f.d. Jugoslavien. Vi måste framstå som mycket aningslösa.

I propositionen framställs det som en fråga om insatser för att säkerställa freden. Men det är endast militära lösningar som föreslås.

Det är begripligt att upprördheten över de vidrigheter som vi bevitnar i TV får oss att kräva ett stopp. Frågan är bara hur detta kan åstadkommas. Man ser på TV banditer skjuta och tänker sig att det är enkelt att ta ifrån dem vapnen. Men det är dess värre inte FN som bestämmer hur de skjutgalna krigsherrarna skall reagera om FN börjar delta i striderna. Risker är överhängande att insatsen övergår i krig mellan FN och - ja, vem? Serber, kroater eller kanske muslimer?

Sverige har länge verkat för fred och försoning utan våld. Också detta innebär att utsätta sig för risker. T.ex. Räddningsverkets personal gör heroiska insatser för humanitärt bistånd i Bosnien. Det är alltså inte de ökade riskerna jag främst tänker på när jag inte vill att vi skall sända tungt beväpnade trupper till f.d. Jugoslavien. Jag anser att Sverige inte skall bryta sin sekelgamla tradition genom att börja föra krig. Jag menar att vi ännu inte uttömt våra möjligheter att göra insatser för freden på andra sätt.

Vi bör satsa lika stora summor på att mobilisera alla goda krafter för försoning.

Som ordförande i ESK måste vi bli mer uppfinningsrika än att bara tänka i militära aktioner, sanktioner eller övervakning och traditionella diplomatiska överläggningar.

Pierre Schori framförde nyss en del goda idéer om hur vi skulle kunna stödja fredskrafterna i det f.d. Jugoslavien, men han verkar inte veta att vi som ordförande i ESK har mandat att bland ESK:s medlemmar, dvs. alla europeiska stater, USA och Canada, mobilisera resurser för detta.

ESK:s presidium, den s.k. trojkan, gav ut ett pressmeddelande om f.d. Jugoslavien efter sitt möte i Stockholm den 1 juni. Det verkar närmast slentrianmässigt. Var finns uppfinningsrikedomen och kreativiteten?

ESK har ju mandat att engagera *alla* goda krafter i sina 52 medlemsstater: forskare, institutioner och organisationer för fred och konfliktlösning, idealistiska företagare och finansiärer, frivilliggrörelser och enskilda individer. Varför inte engagera också några av dem som flytt till olika länder i Europa? Av dessa måste ju många längta efter att konflikterna lösas, så att de får återvända.

I Sverige demonstrerar nu grupper av flyktingar från f.d. Jugoslavien för fred. Vilket gensvar får de? Hur brukar vi deras kompetens och goda vilja?

Varför stödjer man inte konkret och praktiskt de krafter i f.d. Jugoslavien som vill fred och försoning och som vägrar acceptera att man skall dela upp sig i etniska grupper? Varför satsas inte miljoner på den fria press och radio som finns kvar? Varför utövar man inte kraftfulla påtryckningar för att hjälpa oppositionsledaren Draskovic och president Cosic i Serbien, som vill arbeta för fred?

Uttalandet från UD är närmast ett beklagande konstaterande. Det räcker

inte från ordföranden i ESK. Varför bjuder man inte in till internationella konferenser kring den värdefulla delen av den kultur människorna i f.d. Jugoslavien byggt upp under historiens gång? Varför söker man inte visa en väg till fredlig samexistens, som EG gjorde efter andra världskriget, med gemensamt återuppbyggnadsarbete, fria handelsförbindelser med Västeuropa, som kunde locka mer än de bisarra tankarna på "etniskt rena" nationer? Har EG glömt sin lyckosamma begynnelse?

Det behövs en "brainstorm" på UD, hos ESK:s ordförande. Det behövs en arbetsgrupp där man anlitar nytänkande krafter med en annan sorts kompetens än den man vanligen finner i diplomatiska kretsar. UD måste anlita folkrörelsemänniskor, som har kunskap om många konstruktiva idéer i ESK-staterna som kunde förverkligas om det fanns pengar och någon som samordnade projekten. ESK har redan mandat för detta. Det räcker inte med allmänna uppmaningar i form av uttalanden till regeringarna. Man måste ta direkt kontakt med de organisationer och personer som kunde bli konfliktläkande och återuppbyggande krafter i f.d. Jugoslavien.

Fru talman! I yrkande 1 i min motion U28 har jag föreslagit att regeringen som ordförande i ESK skall ta initiativ till utökade konfliktläkande insatser. Utskottet talar om vikten av att utveckla starkare instrument för att förebygga konflikter. Jag anser att det i första hand är väsentligt att använda de instrument man redan har, och jag yrkar bifall till min motion vad gäller punkt 1.

I det andra yrkandet i samma motion föreslår jag att riksdagen inte skall ge fullmakt till regeringen att besluta om att skicka en stridande trupp till f.d. Jugoslavien. Om FN skulle begära det av oss, får riksdagen inkallas till urtima möte. Det är ett oerhört steg och bör bli föremål för en ordentlig genomlysning före beslut.

Fru talman! Jag yrkar bifall till min motion U28 också vad gäller punkt 2.

Anf. 18 STEN SÖDERBERG (-):

Fru talman! Jag besökte i november 1991 UD tillsammans med dåvarande informationsministern i den f.d. federala regeringen i Jugoslavien, Mustafa Cengic. Vi besökte kabinetssekreteraren, och redan då varnade vi för det kommande kriget i Bosnien. Någon reaktion förmärktes ej den gången. I dag är reaktionen tack och lov en annan.

Dag efter dag har döden i Bosnien dokumenterats mer eller mindre i detalj. Sarajevo har träffats av 800 000 granater. 80 000 barn har blivit fångar i staden, vilket gör den till världens största barnfångelse.

5 000 av dem har dödats eller dött indirekt av kriget. För de övriga återstår hunger och långsam död, om inget snabbt görs.

För 50 år sedan plågades judar på det sättet. Nu är det muslimernas tur. Minns någon Auschwitz? Kommer någon egentligen ihåg Anne Frank? Ja visst, alla minns vi, och på grund av den hågkomsten har vi fått för oss att allt noggrant måste dokumenteras så att en skamfylld historia aldrig skall kunna upprepas. Likafullt är den här igen.

De generationer som i skolan har läst om koncentrationsläger och dödsfabriker – generationer vilkas föräldrar har svurit på att det aldrig skulle hända igen, åtminstone inte i Europa, just på grund av den levande hågkomsten av

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

det förflutna – är de generationer som nu utkämpar detta krig. Det är dessa generationer som alltför länge har övergivit bosnierna.

Nu, liksom tidigare, är jag övertygad om att kriget i Bosnien kan komma att spridas till hela Europa. Min övertygelse härrör inte från någon profetia, utan den grundar sig på kalla, hårda fakta i den process som pågår i världen, vilken jag har försökt att noga följa under de senaste åren. Man behöver inte vara politiker för att förstå vad det är som pågår i Europa och världen i dag.

Utrotningskriget i Bosnien är inte bara riktat mot bosniska s.k. muslimer. Dagens bilder från Bosnien kan vara framtida bilder av Europa. Hade ansvariga svenska politiker varit bättre informerade om den verkliga bakgrunden till kriget i Bosnien samt de verkliga planerna med kriget, hade nog inställningen tidigare varit en helt annan. Alla hade med all säkerhet protesterat tidigare, men bättre sent än aldrig.

Mandatet för den svenska styrkan är, vad jag har kunnat läsa ut av betänkandet, väl definierat och bra. Utrikesutskottet har gjort ett bra och gott arbete. Nu gäller det genomförandet. Den svenska styrkan behöver allt stöd den kan få i sina svåra uppgifter. Därför har jag ändrat min inställning sedan tidigare och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 19 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Ett angreppskrig pågår i det forna Jugoslavien. Det är ett krig som nu har pågått ganska länge. Det började faktiskt, om man skall vara noggrann, redan innan det egentligen uppfattades av omvärlden, när autonomin för Kosovo och Vojvodina upphävdes redan 1989. Nästa steg var angreppskriget mot Slovenien sommaren 1991, och det efterföljdes direkt av angreppen mot Kroatien. När det var genomfört utbröt kriget i Bosnien-Hercegovina med början i april förra året. Det går en klar röd tråd genom hela detta händelseförlopp.

Det är tre parter som har genomfört det här angreppskriget: den serbiska regeringen, det serbiska socialistpartiet under Milosevic som har varit hjärnan bakom detta, den jugoslaviska armén med de olika serbiska terrorgrupper som finns och har funnits i framför allt Kroatien men också i Bosnien och Kosovo. Dessa har alltså genomfört denna systematiska aggression. Man har utnyttjat den jugoslaviska arméns arsenal av främst artilleri. Artilleribeskjutning av Sarajevo och andra försvarslösa områden kräver både noggrann eldledning och omfattande underhåll. Det handlar alltså inte om något slags spontant inbördeskrig där befolkningsgrupper som på något sätt skulle hata varandra har tillgripit de vapen de hade att tillgå. Detta är en missuppfattning som ofta dominerar den folkliga föreställningen om det här kriget. Det har också varit en av huvudorsakerna, tror jag, till att det har varit så svårt att i västvärlden få en kraftig opinion mot kriget – det är så trassligt där nere, folk hatar varandra. Därför får man ett slags känsla av att det inte lönar sig att ingripa när människor tycker så illa om varandra att de tillgriper vapen. Detta menar jag är en i grunden falsk bild. Det är ett angreppskrig, och det skall ses som detta.

Det bör också understrykas att det inte är alla serber som angriper, utan det är just de trupper, vilka i Ryssland kallas de rödbruna krafterna, som står bakom denna politik. Syftet med aktionen var inledningsvis möjligen

att bibehålla ett diktatoriskt Jugoslavien. Angreppet mot Slovenien kan inte förklaras på annat sätt, men detta syfte har förskjutits mot en strävan att skapa ett Storserbien. Det skulle alltså innebära att de områden där serber bor skulle ingå i detta Storserbien, där övriga folkgrupper skulle fördrivas genom etnisk rensning.

Återigen kan noteras att det finns motstånd också bland serberna. Vi såg ju så sent som i förra veckan att det förmodligen finns ett betydande motstånd bland serber i Serbien. Men det kan också noteras, vilket man noggrant bör göra, att ett motstånd också finns i Bosnien-Hercegovina. Det finns serber som tar kraftigt avstånd och som faktiskt också lever i det beskjutna Sarajevo.

Jag vill ta upp en annan aspekt som gäller erkännandefrågan. Om vi erinrar oss, dröjde det länge innan Världssamfundet med EG i spetsen erkände Slovenien och Kroatien. Man ville inte erkänna detta tidigt. Erkännandet kom efter krigets början i Slovenien och i praktiken också efter krigets början i Kroatien. Det fördes då en debatt där man sade att detta sena erkännande möjligtvis hade underlättat angreppen, därför att Slovenien och Kroatien då inte var erkända internationella stater. Det hade möjligtvis underlättat för den serbiska arméns och övriga grupper angrepp. Därför sade man sig att det – när Bosnien-Hercegovina utropade sin självständighet efter en folkomröstning, efter det att Badinterkommissionen, om ni minns, hade undersökt minoritetsrättigheterna – kanske vore klokt att snabbt göra ett erkännande. Det skulle möjligtvis försvåra ett angreppskrig, därför att det då handlade om en internationellt erkänd stat. Nu blev det inte så. Det kan här finnas anledning till eftertanke och funderingar om huruvida det var klokt att göra detta snabba erkännande. Det gav ju inte den effekt som vi kanske hade hoppats. Jag tror att det vore fel att nu i backspegeln retuschera historien. Varje åtgärd skall ändå bedömas efter den klokskap och den erfarenhet man har i det ögonblicket. Som sagt, vi var faktiskt från svenskt håll ense om att det i det läget var klokt att göra detta erkännande. Det må vara hänt att det kanske var oklokt, men vi gjorde i alla fall då en samfäll bedömning.

En annan fråga som jag tycker har varit viktig är EG:s insatser. EG har faktiskt betytt en hel del för hanteringen av den här krisen, trots att EG egentligen inte har några vidare befogenheter på det utrikes- och säkerhetspolitiska området. De befogenheter EG skall få kommer ju först i samband med Maastrichtöverenskommelsen. Som bekant är den ännu inte ratificerad i alla medlemsländer. Men vad EG framför allt gjorde – det tycker jag att vi skall komma ihåg när vi i historiens ljus blickar tillbaka – var att få Europa att tala med en röst. Vi kan minnas de gamla dåliga vanorna i Europa med stormakter som spelar på olika delar. För att gå tillbaka till ett historiskt mönster kan vi själva tänka oss situationen, där Frankrike och Ryssland hade stått bakom Serbien och där Tyskland hade stått bakom Kroatien, och man på det sättet hade fått det här stormaktsspelet som genom historien har varit Europas förbannelse.

Nu talar Europa med en röst. Man grälar, och gör det rejält, men man grälar vid bordet. Man kommer fram till ett gemensamt ställningstagande. Detta är ett mycket viktigt steg i Europas historia, som vi inte får glömma bort eller nedvärdera, när vi sedan kan konstatera att det råder delade me-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

ningar. Tacka tusan – ursäkta språkbruket – för att det råder delade meningar, därför att det gör det alltid, men problemen löses ändå vid förhandlingsbordet.

FN har också gjort en hel del vad gäller den här krisen. Man kan säga att det var för litet och för sent – det är alldeles korrekt – men likväl skall vi inte glömma bort vad som ändå är gjort. FN försörjer till stora delar de bosniska muslimerna i Bosnien-Hercegovina genom UNHCR, och det har satts in fredsbefarande FN-trupp för att skydda den försörjningen. Det har faktiskt betytt en hel del. Människor får sin försörjning genom detta. Det skall vi inte glömma bort.

Ett vapenembargo har också införts. Då hävdar den bosniska regeringen, och det kan man förstå, att detta hämmar bosniernas möjligheter att försvara sig själva. Det är möjligtvis sant. Jag tror personligen och många med mig att embargot kanske snarare trots allt har förhindrat den stora massakern.

Inte minst fransmännen som finns därnere säger att skulle bosnierna tillföras vapen, skulle naturligtvis serberna inom loppet av någon vecka, innan vapnen kommit fram, se till att krossa de bosniska områdena, dvs. det skulle inte finnas någon chans att använda vapnen. De skulle dessutom inte komma fram, eftersom kroaterna blockerar transporterna mellan Adriatiska havet och Bosnien. Så också av det skälet tror jag att föreställningen att man skulle hejda konflikten genom att upprusta bosnierna är en helt verklighetsfrämmande åsikt, oavsett de moraliska aspekterna.

Sanktionerna mot Restjugoslavien kan kritiseras för att inte ha varit så effektiva som de borde ha varit. Likväl finns de där. De görs nu mer effektiva, och de påverkar uppenbarligen situationen i Serbien. Jag skulle tro att de har betytt en hel del för att stimulera och hjälpa oppositionen inom Serbien.

Sedan har vi flygförbudet, ESK:s observatörer i bl.a. Kosovo och Vojvodina och den nordiska FN-bataljonen i Makedonien. Det här är viktiga saker som vi inte skall glömma bort.

Nu tas nästa steg, och därför har propositionen och betänkandet från utrikesutskottet kommit. Hur stort det steget är vet vi inte, men det kan komma att bli ett viktigt steg.

Dock finns naturligtvis en risk i det här som är betydande. Vi har ju sett hittills att de s.k. säkra områden som har funnits på intet sätt har skyddat befolkningen och oskyddade människor från artilleriangrepp. Vad vi kan riskera är att de sex fredade FN-zonerna på samma sätt kommer att utsättas för systematisk artilleribeskjutning.

Det innebär att det är ett riskfyllt steg för de trupper som kommer att vara där. Det får inte råda någon tvekan om detta, så att man inger någon annan föreställning hos de kvinnor och män som nu skall rekryteras och genomföra FN-insatsen, om den blir av, vilket med all sannolikhet blir fallet.

Det kan låta blygsamt, men jag tror att det kan bli ett betydelsefullt steg för att ändå bidra till att i någon mån hejda konflikten och åstadkomma en bättre lösning i Bosnien-Hercegovina. I slutänden är det av avgörande betydelse för det internationella samfundet att denna stats territoriella integritet består. Skulle detta brytas upp, har en viktig princip genombrutits, den att man inte får ändra gränser med våld. Det måste vara det centrala i hela den

politik som Sverige står bakom och som framför allt FN och FN:s säkerhetsråd har att leda.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Låt mig avslutningsvis framföra ett tack till min riksdagskollega och moderatkollega Nic Grönvall för ett skickligt och framgångsrikt riksdagsarbete och önska honom lycka till i hans viktiga arbete för att främja den europeiska integrationen.

Anf. 20 PIERRE SCHORI (s) replik:

Fru talman! Låt mig för protokollets skull påtala, med anledning av vad som nu har sagts av två företrädare för regeringen, att enigheten när det gällde att erkänna Kroatien inte var så överväldigande som det ges intryck av.

Vi krävde i Utrikesnämnden försäkringar om att Kroatien skulle följa ESK-stadgan – respekt för minoriteter och respekt för gällande gränser. På det fick vi egentligen bara ett svar om förhoppningar och förväntningar. Så det fanns en nyansskillnad där mellan hur en eventuell socialdemokratisk regering skulle ha hanterat frågan och hur den borgerliga regeringen hantlade den.

Nu har erkännandet skett, och det är inte så mycket att bråka om i det här sammanhanget, men jag vill ändå göra denna markering.

Sedan hörde jag Göran Lennmarker säga att sanktionerna också är till stöd för oppositionen i Serbien. Det är de faktiskt inte. En tragisk bieffekt av nödvändiga sanktioner mot Serbien är att oppositionen inte alls gagnas av detta, utan de oppositionella anklagas för att vara förrädare när de stöder sanktionerna. Milosevic säger till oppositionen: Men se, FN tillämpar inte sanktioner mot Kroatien, bara mot oss!

Så oppositionen i Serbien gagnas inte av sanktionerna. Detta bara som en sakupplysning.

Anf. 21 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! När vi skall återge skeenden som har inträffat tidigare, tycker jag att det är viktigt att vi är ärliga mot oss själva och erinrar oss det stämningssläge och det saksläge som då gällde och de funderingar vi då hade.

Jag ger Pierre Schori rätt i att det förekom mycket diskussioner om det lämpliga i att erkänna Kroatien, men i den diskussionen var det i allt väsentligt ändå enighet om att ta det steget, även om det var tveksamheter på alla punkter. Men att i efterhand ge sken av att det var svart och vitt, att det fanns två olika läger eller att vi hade någon sorts scoutmässig tilltro till universalverkan av erkännandet, tycker jag är fel.

Frågan om sanktionernas verkan inne i Serbien kan man förvisso också ha olika uppfattningar om, men det är inget tvivel om att sanktionerna biter i ökad utsträckning. Det innebär att priset för kriget blir kännbart för medborgarna i Serbien och Montenegro och på det sättet bidrar till att stärka motståndsviljan mot kriget. Sanktionerna har en betydelsefull uppgift i den meningen att de klargör priset för aggression och därmed stärker oppositionen mot kriget.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

Anf. 22 BJÖRN VON DER ESCH (m):

Fru talman! Inte sedan flera generationer tillbaka har svenska soldater skickats ut i direkta krigshandlingar, låt vara att det nu sker i fredsframtingande syfte. Men vilka krigshandlingar är inte fredsframtingande?

Vi vet hur många soldater vi kommer att skicka ut, men vi vet inte hur många som kommer hem. Den FN-insats som nu aktualiseras är av en helt annan dimension än de som Sverige hittills har deltagit i.

För första gången sker en FN-insats med stöd av artikel 42 i FN-stadgan. Det innebär att i fredsframtingande syfte tillåts och förväntas vapeninsatser i en omfattning som går långt utöver det som medges enligt den hittills åberopade artikel 43 i FN-stadgan. Riskerna för förluster i stupade, sårade och tillfångatagna är därför denna gång av en helt annan dimension än vi varit vana vid.

I propositionen talas endast om "skadefall". Det är högst osannolikt att våra förluster begränsas till "skadefall".

Det talas vidare om "väpnade grupper". Dess värre rör det sig om tungt beväpnade arméförband med pansar, som våra soldater möter i sina splitterskyddade pansarbandvagnar 302.

Enligt propositionen behövs en truppstyrka om 70 000 personer för att genomföra fredsplanen. Enligt ett telegram i går från TT-Reuter beräknar militären att 40 000 soldater behövs. Det är en avsevärd skillnad! Dessutom meddelades i går att Storbritannien och Frankrike vägrar skicka fler än de 9 000 som redan finns i Bosnien. USA vill över huvud taget inte skicka marktrupp, och det har även Tyskland tidigare meddelat att man inte heller är villig att skicka.

ÖB har i Sydsvenska Dagbladet den 30 maj uttalat:

Om mandatet är tydligt och definierar ett klart politiskt mål motverkas förvirring och orediga ansvarsförhållanden.

Det mandat som riksdagen nu ger till regeringen är enligt min mening allt annat än tydligt. Således konstaterar utskottet:

Aktionen skall genomföras med inget eller minimalt våld. Dock kan det utöver våld för självförsvar handla om våld för att skydda civilbefolkning och våld för att förhindra brott mot överenskommelser eller kränkningar av fredade områden.

Ett mandat som detta kan och kommer att tolkas på ett sätt som är omöjligt att i dag förutse, omöjligt därför att riksdagen har tvingats att formulera sitt mandat utifrån antaganden om övriga FN-nationers agerande. Sådana antaganden är inte annat än rena gissningar. Vi har för övrigt redan hört här i kammaren hur det utbröt en liten tolkningstvist mellan Maj Britt Theorin och Daniel Tarschys.

Som jag inledningsvis framhöll har inga stormakter med krigserfarenhet förklarat sig beredda att skicka ytterligare trupper till f.d. Jugoslavien.

Hur ställer sig våra nordiska grannländer, som vi brukar rådgöra med i frågor som denna?

Konsekvenserna av ett beslut att sända en FN-trupp för fredsframtingande operation till f.d. Jugoslavien kan inte överblickas i dag. En sannolikt totalt oförberedd allmänhet kommer att reagera starkt om den ställs inför åsynen av hemtransporterade krigsoffer. Genom att riksdagen tar det fulla

och slutliga ansvaret för ett eventuellt beslut att sända trupp, har den understrukit beslutets allvar. Därigenom förbereds kanske i någon mån allmänheten på vad som komma kan.

Det mandat som regeringen avses få i dag är enligt min mening så luddigt och motsägelsefullt att det inte rimligtvis kan vägleda regeringen i ett beslut av denna dignitet.

Förändringarna i det militära och politiska läget i f.d. Jugoslavien sker så snabbt att utskottets beslutsunderlag redan är föråldrat. Därför förefaller det mig uppenbart att utvecklingen kommer att kräva att riksdagen själv tvingas fatta det avgörande och slutliga beslutet oavsett tidpunkten. Jag har därför inget yrkande.

Anf. 23 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Jag är angelägen att med anledning av det som Björn von der Esch nu sade göra några påpekanden.

Vi vet och har fört in i utskottsbetänkandet det som jag i mitt tidigare anförande påpekade såsom en nyckelmening, nämligen att aktionen står under FN:s politiska och strategiska ledning. En markering av att denna insats som riksdagen nu lämnar regeringen fullmakt att möjligen besluta om, skall gälla under den regim som FN utvecklar.

I betänkandet har utskottet vidare påpekat att det mandat som FN tilldelar de fredsbevarande, fredsskapande och fredsframtvingande aktionerna står under kontroll av en utvecklad s.k. rules of procedure, rules of engagement, som ständigt är under bevakning och kontroll av folkrättsexperter.

Jag vill göra gällande att situationen sådan som den föreligger i dag kommer att vara precis likadan den dag då möjligen Björn von der Esch önskar att riksdagen skall inkallas för att fatta beslut.

Såsom många talare har framhållit är situationen i Jugoslavien så dynamisk och så tragiskt snabb att man inte kan vänta sig annat än att mandatet alltid måste hållas i breda och beskrivande termer. Och det sista ansvaret ligger hos FN. Det är ett beslut som vi i dag avser att fatta som fullmakt för regeringen. Det kan varken bli bättre eller sämre av att en urtima riksdag vid en senare tidpunkt kallas att fatta samma beslut.

Anf. 24 BJÖRN VON DER ESCH (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara säga att det är skillnad mellan denna operation och tidigare. Konsekvenserna av detta är svenska folket helt oförberett på. Jag menar att om riksdagen fattar detta beslut ger det kanske svenska folket en bild av hur ödesdigert beslutet i sig är.

Jag kan inte se att sommarsemestrar för riksdagen nödvändigtvis skulle lägga hinder i vägen för detta. Sedan får väl framtiden utvisa om det mandat som nu framgår av utskottsskrivningen är snävt eller om det är lätt att tolka.

Anf. 25 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! När muren föll för tre och ett halvt år sedan, och när de kommunistiska diktaturerna i öst föll som på ett radband, visste euforin i Europa inga gränser. Fred, frihet och demokrati hade kommit för att stanna. Lyckoruset var bedövande.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

I dag förefaller Europa vara alldeles groggy. Man vill inte se eller förstå vad som händer. Folkmordet i det forna Jugoslavien tycks paralysera oss människor eller få oss att likt strutsen sticka huvudet i sanden. Då skall det hotfulla säkert försvinna av sig självt.

Det är så svårt att ta ställning, sägs det. Man vet inte på vems sida man skall ställa sig – alla parter tycks ju göra sig skyldiga till de grövsta illdåd. Kan man ingripa utan att ta ställning mot någon viss sida?

Visst kan man ta ställning, för människorna – oavsett om de är av serbisk, kroatisk, muslimsk eller kosovoalbansk härkomst – ställning för alla de människor som är utsatta för den hatets och terrorns allt vildare spiral, som hetsar människor mot varandra, ställning för alla dem som oavsett etnisk tillhörighet vill fortsätta att leva tillsammans med sina vänner, grannar och arbetskamrater, oavsett deras etniska tillhörighet. Och de är många, även i krigets Bosnien.

I Sarajevo har muslimer, kroater och serber, som alla främst har sett sig som Sarajevobor, kämpat sida vid sida för att försvara sin stad mot den serbiska milisen uppe i bergen. TV-bilden av de två älskande ungdomarna – han serb, hon muslim – omfamnande varandra i ingenmansland sedan de dödsdats av krypskyttar på väg bort från hatet, bort till en framtid där de skulle kunna leva tillsammans, borde vara svar nog till alla som säger att det är så svårt att ta ställning.

Många av de muslimska män som flytt striderna i Bosnien och tagit sin tillflykt i flyktingläger i Kroatien, och som i en del fall sökt sig vidare, även till vårt land, har inte bara flytt våldet och risken för att dö. De har också flytt undan att behöva tvingas till våld mot sina vänner och grannar, bara för att de är serber eller kroater.

Fru talman! Nästan alla de otaliga rapporter som kommer från städer och byar som plågats av våldet, visar att terrorn inte startat bland de boende utan provocerats fram av terrordåd från tillresta extremister. Det civila samhället fanns också i Bosnien, och det finns fortfarande hos tiotusentals människor, som fortfarande söker leva ett värdigt liv i den hatets och terrorns spiral som tvingar allt fler människor att bli fiender.

Fortfarande förra hösten kunde fredsoppositionen i Belgrad samla tiotusentals serbiska demonstranter på gatorna i den serbiska huvudstaden i demonstrationer mot den serbiska terrorn i Bosnien och mot den egna statsledningen. Allt fler har nu i hopplöshet givit sig av från sitt hemland. Men ändå, sedan omvärlden återigen i sin handlingsförlamning förrått dem som tagit risken att satsa på fred, samlades förra veckan på nytt flera tusen demonstranter utanför parlamentet i Belgrad. Demonstrationen slogs ned med all tänkbar brutalitet av Milosevics polis.

I Belgrad, den serbiska huvudstaden, har det hela tiden funnits en isolerad men modig fredsopposition, isolerad inte bara från sina landsmän, som matats med Milosevics propaganda via den statliga TV-kanalen – den enda som når ut i alla serbiska vardagsrum – utan också alltmer isolerad från en omvärld som tycks göra allt fel.

I fredagens Le Monde fanns en helsida med kommentarer av ledande intellektuella i Belgrad, som alla hade det gemensamt att de uppfattade den av USA, Ryssland, Storbritannien, Frankrike och Spanien antagna Was-

hingtonplanen som en entydig och slutlig kapitulation inför de mörkaste krafterna bland serber och kroater. Kan det verkligen vara så svårt att ta ställning?

Fru talman! Vapen löser inga problem. Vapen lägger ingen grund för en framtida fredlig samlevnad. För det krävs ett långsiktigt och tålmodigt rekonstruktions- och försoningsarbete. Men det arbetet kan inte komma i gång förrän våldet och striderna bringats till ett stopp. Och det kan inte ske på spillrorna av vad som återstår efter ett fullbordat folkmord. Det är därför omvärlden genom FN måste ta det oundvikliga beslutet att *nu* ingripa med all erforderlig militär kraft för att få slut på dödandet och sätta stopp för fortsatt våld.

Det finns de som säger att man måste ha tålmod, att man måste tro att förnuftet skall segra. Varken tålmod eller förnuft satte stopp för Hitlers våldsvälde. Tålmod eller förnuft hade knappast förhindrat förintelsen. Tålmod och förnuft kan kanske leda till en anständig fredsuppgörelse i en avlägsen framtid. Men den återuppväcker varken ett utplånat folk eller en utplånad statsbildning.

Internationella sanktioner ingår i arsenalen av fredsbevarande åtgärder, som alltid måste övervägas i alla konflikter. De kan vara ett effektivt medel att tvinga en diktator eller en regim på fall. Men de är inga universalmedel. De förutsätter att den våldsverkare de riktar sig emot inte ges tid att fullborda ett oåterkalleligt historiskt faktum. Ett folkmord kan aldrig göras ogjort – inte ens om slaktarna ställs inför krigsförbrytardomstol. Rättvisa skipades måhända i Nürnberg. En månghundraårig judisk civilisation och kultur i Europas mitt var ändå utplånad – för alltid.

Fru talman! Man säger att vi inte får öka våldet i Bosnien. Civilbefolkningen kan bli lidande på ett militärt ingripande utifrån. Ett militärt ingripande skulle försvåra eller omöjliggöra det humanitära hjälparbetet.

Kan våldet bli värre i Bosnien? Den etniska rensning som serber och kroater bedriver med samma målmedvetenhet tar sikte på att utplåna den bosniska staten, att fördriva den muslimska befolkningen och att förinta dem som inte frivilligt ger sig i väg. Våld och terror samt skändning och våldtäkt är systematiska medel att nå målet. Mer än hundra tusen barn, kvinnor och män har mördats. Ett par miljoner är på flykt. Det är detta som måste stoppas, inte att några av dem tar sig även till Sverige.

En solidaritet med de våldtagna och skändade kvinnorna i Bosnien, som inte går längre än till protestmöten i Europas huvudstäder, når inte fram. Solidaritet är inte detsamma som medlidande. Solidaritet är handling som kan kosta något.

Är det humanitära hjälparbetet omvärldens moraliska alibi för handlings-oviljan? Europas stater slår sig för bröstet och visar vad vi gör för att hjälpa de utsatta, alltmedan slaktandet och fördrivningen fortgår. Jag har träffat mer än en hjälparbetare nere i det forna Jugoslavien som undrar om de riskerar de tar med sina liv som insats är vårt moraliska alibi. Visst varnar många militärer för ett militärt engagemang i det forna Jugoslavien. Men många hjälparbetare undrar resignerat *varför* omvärlden inte ingriper och sätter stopp för det fortsatta folkmordet.

Fru talman! Att häva vapenembargot mot Bosnien-Hercegovina skulle

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säkerhetsråd beslutade
insatser för säkerställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

inte bidra till någon snabb fred. Det skulle säkert tvärtom öka omfattningen av striderna mellan de olika sidorna. Men om omvärlden inte kan förmå sig till att ingripa och stoppa dödandet, är ett fortsatt vapenembargo en moralisk omöjlighet. Ett vapenembargo som är helt verkningsslöst mot serbiska och kroatiska mördare straffar endast offret. Ett FN-embargo mot Bosnien-Hercegovina, när FN kapitulerar för våldsverkarna, är en moralisk omöjlighet och måste i så fall hävas, så att de bosniska muslimerna åtminstone kan försvara sig själva när inte omvärlden kan eller vill.

Att en stat utplånas, att ett folk fördrivs och slaktas tycks inte vara skäl nog för Europas demokratier att sätta stopp. Att skicka egna soldater att offras på främmande slagfält är för dyrt, när inte strategiska värden står på spel utan bara humanitära och folkrättsliga. Är inte Bosnien-Hercegovina värt ett militärt ingripande när det kalla kriget är över, kan vi alla vara övertygade om att detsamma gäller i minst lika hög grad för Estland eller Lettland, om utvecklingen skulle vända i en förskräcklig riktning i Ryssland igen.

Fru talman! Skulle det inträffa att det blir aktuellt att med FN-trupp övervaka och säkerställa att en fred i Bosnien-Hercegovina kan etableras på åtminstone Vance-Owen-planens grund, skall vi i Sverige givetvis vara med och ställa oss solidariska gentemot FN. Jag ställer mig därför bakom de förslag som föreligger från regering och utrikesutskott.

Jag är emellertid rädd för att de bara är ytterligare inslag i den långa rad av symbolhandlingar som vidtas för att ge sken av att omvärlden tar sitt ansvar inför kriget i Bosnien. Maj Britt Theorins inlägg i debatten tidigare i dag stärker mig i den tolkningen. Däremot instämmer jag i Margareta Viklunds anförande.

Europa har mycket långt kvar till den kollektiva säkerhet som det nya Europa skulle byggas på. Kanske är vi tvärtom redan på väg bort.

Anf. 26 LEIF BERGDAHL (nyd):

Fru talman! För det första ber jag att till protokollet få antecknat att Pierre Schoris anmärkning, att Ny demokrati lämnade kammaren då han talade, är felaktig. Tre nydemokrater satt nämligen kvar.

För det andra vill jag kommentera vad en del av föregående talare sagt.

Det är lätt att stå här i talarstolen och skicka ut svensk trupp på främmande mark, när man själv inte åker dit eller skickar dit de egna sönerna. Det är en allmän kommentar. I en mängd parlament har man ju när det gäller en mängd krig skickat ut folk, medan man själv suttit tryggt i hemlandet – i det här fallet blir det alltså fråga om Sverige.

Nu till ämnet.

Det här är min hedersvakt, sade Dag Hammarskjöld till Moïse Tshombe och pekade på den karska svenska FN-styrka som följde med honom och som just då klev av flygplanen på Elisabethvilles flygplats sommaren 1960.

Det var just i Kongo som svensk fredsskapande eller – om man vill uttrycka sig så – fredsframtvingande trupp användes senaste gången. Värdet av den här operationen var ganska tveksamt. 240 svenska soldater deltog, av totalt 3 000 man i FN-trupper. Den gången var de svenska förlusterna tack och lov blygsamma, om man bortser från att överbefälhavaren för operationen, generalsekreteraren i FN Dag Hammarskjöld, dog.

Efter ett tag var de här soldaterna inte så karska. Själv råkade jag träffa en av dem som hade suttit i drygt 30 dagar i ett balubafängelse. Varje kväll meddelade man de fångna svenskarna: I morgon kommer vi att skjuta er. Det var kvalificerad tortyr. Så kommer det att bli i det här fallet också. Det kommer att bli mycket av lidande innan den här operationen är över.

USA har hittills vägrat att skicka militära förband till Jugoslavien, och i USA bör man veta. Jag tror nämligen att man i USA har betydligt bättre på fötterna än vad vi i Sverige har.

Enligt den s.k. Powelldoktrinen – efter Powell som var ordförande i Chiefs of the Staff – bör tre kriterier vara uppfyllda för ett amerikanskt ingripande. Inget av dessa kriterier är uppfyllt vad gäller Jugoslavien.

För det första måste det politiska målet måste var glasklart. Det är det ju inte i det här fallet.

För det andra måste överväldigande militära resurser stå till förfogande.

För det tredje måste det föreligga en rimlig tidtabell.

Beträffande överväldigande militära resurser har FN:s generalsekreterare beräknat att det skulle behövas ca 70 000 man. Jag har sett andra beräkningar på 300 000 och 700 000 man. Vem har rätt? Den serbiska armén är i alla fall relativt väl utrustad. Den har t.o.m. svenska vapen. Svenska granatgevär har sålts dit i stora mängder. Vi får tyvärr räkna med att en svensk trupp blir beskjuten med svenska vapen.

Hur skulle Dag Hammarskjöld ha reagerat om han hade varit FN:s generalsekreterare i dag? Det är givetvis omöjligt att veta, men jag har försökt rekonstruera hur han eventuellt skulle ha tänkt med hjälp av en del yttranden han gjorde före Kongokrisen. Han betonade då att FN-styrkan endast skulle bruka våld i självförsvar. Vidare sade han att styrkan inte fick användas till att påverka utgången av någon inre konflikt. I ett samtal med f.d. Sovjetunionens dåvarande vice utrikeminister Kuznetsov påpekade Hammarskjöld: Jag tror inte att vi hjälper det kongolesiska folket genom aktioner som leder till att afrikaner dödar afrikaner.

Jag skulle vilja säga samma sak. Jag tror inte att vi hjälper det jugoslaviska folket genom aktioner som leder till att jugoslaver dödar jugoslaver. Jag tror att Hammarskjöld skulle ha varit mycket tveksam till den aktuella aktionen.

Anf. 27 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Det beslut som vi snart kommer att fatta gör det möjligt att, om en begäran kommer, bidra med en utökad svensk FN-insats i Bosnien-Hercegovina. Det är bra att det råder enighet om detta i utskottet. Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I en del inlägg som gjorts här spökar, förefaller det mig, föreställningar och ibland direkta formuleringar som är sådana att de inte kan lämnas utan kommentar. Vid några tillfällen har det hetat från talarstolen att vi genom vårt beslut tar ansvar för Europas säkerhet. Ja, i allra bästa fall kanske vi bidrar till det om, och endast om, en utökad FN-insats blir första steget mot att förverkliga något som liknar Vance-Owen-planen och där man respekterar Bosnien-Hercegovinas integritet och principen om mänskliga rättigheter för alla oavsett var de bor i denna stat. Endast då kan vi säga att vi verkligen

bidrar till att ta ansvar för Europas säkerhet. Men det är högst osäkert om detta kan uppfattas som första steget i den riktningen.

Annars kommer insatsen snarare att betyda – det är inte heller ointressant men ändå någonting annat – att man räddar liv tills vidare i överbefolkade enklaver utan långsiktig möjlighet att överleva och permanentar ett enormt flyktingproblem mitt i Europa samt att man dessutom naturligtvis försätter sig i en situation där risk för fortsatt krig, kanske mera som gerillakrig än i den form som vi hittills sett, kommer att finnas under en mycket lång tid framöver.

Sanningen är att omvärlden hittills inte lyft ett finger för Bosnien-Hercegovinas säkerhet. Det handlar ändå, hur vi än vill uppfatta historien i dag, om en internationellt erkänd stat, en medlemsstat i FN som har rätt till FN:s beskydd. Vad man steg för steg har åstadkommit och till sist också markerat genom den s.k. Washingtonplanen är att omvärlden godtar våld. Man visar att våld lönar sig. Man legitimerar angreppskrig. För detta är ju ett inbördeskrig i ordets normala mening. Det hela är, som alla väl känner till, ursprungligen planerat på annat håll, i Belgrad.

Man legitimerar samtidigt etnisk rensning som en metod att skapa politiska fakta. Den omständigheten att omvärlden under så många månader, närmare ett år, har agerat på detta sätt kommer att innebära att de mörka krafter som mycket väl kan komma till makten på nytt i olika europeiska länder, exempelvis i Ryssland, kommer att dra sina slutsatser den dag som de tror att det kan vara lämpligt att eventuellt gripa in på liknande sätt exempelvis i Baltikum.

Det har förekommit kommentarer om huruvida detta är ett nytt München, ett nytt Libanon eller något annat. Det finns element i det här av många olika historiska paralleller. Man kan också nämna Warszawagetot eller Mussolinis överfall på Abessinien. Vad som verkligen skulle vara ett nytt München är om omvärlden godtar att Bosnien-Hercegovina delas mellan Serbien och Kroatien.

Några talare har – jag hoppas av misstag – uttalat sig om att ett nytt Jugoslavien skall byggas upp. Ledningarna i Bosnien-Hercegovina och Makedonien försökte hitta former för fortsatt samlevnad i någon lösare form. Nu är det just dessa krafter som har utlämnats av hela världssamfundet under så lång tid. Däremot finns det människor med betydande politiskt inflytande i Serbien som uppfattar praktiskt taget hela det gamla Jugoslavien som Storserbien som skall "serbifieras" i dess helhet. Det är bland de fascistgrupper som nu står ganska nära eget maktinnehav i Serbien som denna tanke dominerar.

I flera inlägg här har det varit en tendens till att likställa aktörerna, därför att man naturligtvis skall likställa folkgruppernas rättigheter och hävda alla människors rätt att leva i de republiker som har uppstått ur det gamla Jugoslavien. Det är fullständigt absurt och vilseledande att likställa aktörerna i konflikten därför att folkgrupperna har samma mänskliga rättigheter.

Vad vi har sett är att den kollapsade kommunismen har inneburit att ett antal ledare, för att kunna behålla sin makt, i stället har spelat ut det nationalistiska kortet. Följden har i många fall blivit en alltmer hysterisk nationalism. Bosnien-Hercegovinas och Makedoniens ledningar bidrog knappast till

detta. De har inte strävat efter etniskt rena stater. Det har däremot de extremister och fascister som är nära makten i Serbien och som i alla fall påverkar politiken i Kroatien gjort.

Det är inte vanligt folk som skall omvändas och bli snälla mot varandra. Det är de totalitära politiska krafterna som måste brytas. Endast om detta kan ske finns det förutsättningar att förvänta sig någon varaktig fredlig lösning på detta problem. Det är helt vilseledande och på ett sätt dessutom oerhört farligt att i väldigt svepande ordalag tala om att alla skall uppfostras att vara snälla mot varandra. Det är inte vad frågan gäller. De vanliga människorna vill inte ha detta krig. Det är politiska extremister som har manipulerat fram det. Omvärlden måste dra sina slutsatser. Tack, fru talman!

Anf. 28 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! Ny demokrati har i en motion i annat sammanhang än till detta betänkande yrkat på att fredsskapande styrkor skall ställas under FN:s säkerhetsråds kontroll. Jag har i tidigare anföranden anført skälen för att sådana styrkor inrättas. Detta är kanske de flesta överens om, dvs. att FN skall ges möjligheter att ingripa med våld om så krävs.

Frågan blir mer komplicerad när det gäller att en svensk trupp skall ingå i fredsskapande eller fredsframtvingande styrkor. Men är det rimligt att vi alltid skall förlita oss på andra för att förhindra våld och för att skapa den globala fred som vi alla drömmer om? USA har ibland ensamt fått kämpa för att uppfylla de resolutioner som FN fattat. Man har tagit sig an Kuwaitproblemet. Man gick i bräsch för insatser i Somalia. Men även vi i Sverige har ett ansvar som FN:s medlemsstat. Vi måste visa solidaritet med andra nationer som inte tvekar att sätta in trupp för att åstadkomma fred och förhindra fortsatt våld. Det känns både omoraliskt och osolidariskt att bara låta andra ta de risker som en FN-insats i Bosnien innebär.

Fru talman! Vi anser dock att om insatserna av svensk trupp blir mycket mer omfattande än vad vi nu kan föreställa oss, skall riksdagens ledamöter självfallet inkallas till urtima riksdag för att debattera insättandet av svensk trupp i Jugoslavienkonflikten. Men om insatserna blir ungefär av den omfattning som vi nu kan föreställa oss, bör en fullmakt till regeringen – som vi i dag kommer att fatta beslut om – kunna ges.

Fru talman! Vi i Ny demokrati yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 29 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Fru talman! Den norska nobelpristagaren Sigrid Undset vägrade en gång – jag tror att det var 1949 – att skriva på ett fredsupprop. När hon tillfrågades om varför, svarade hon ungefär så här: Min äldste son stupade i kampen mot tyskarna. Det betyder att jag aldrig kan få en glad dag mer. Därför hatar jag krig, men det finns det som är värre än krig. Det skulle vara att se min sons barn växa upp till Hitlerjugend eller komsomoler.

När jag har suttit med i utskottet och arbetat fram detta betänkande har jag tänkt i dessa banor. De etniskt rena områdena, som man nu på rent nazistiskt vis tycks sträva efter i det forna Jugoslavien, är för mig någonting alldeles förskräckligt. Därför är det naturligt att ställa upp på de åtgärder som utskottet ställer sig bakom, åtgärder som är litet grand utöver strikt fredsbe-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Svenskt deltagande
i av FN:s säker-
hetsråd beslutade
insatser för säker-
ställande av fred i
f.d. Jugoslavien*

varande. Som har påpekats av flera talare har vi i utskottet kraftigt snävat in det mandat som regeringen begärde. Flera talare har citerat ur utskottets betänkande. Om kraven på svensk medverkan går utöver detta mandat, är det självklart att riksdagen skall inkallas, oavsett när det kan bli aktuellt. S.k. sommarlov existerar inte. Vi skall naturligtvis vara beredda att arbeta när som helst.

Fru talman! Men vi får inte överge hoppet om en fredlig lösning på krig och terror i det forna Jugoslavien. Jag skulle vilja hänvisa till ärkebiskop Gunnar Weman, som sade: Må vara att 100 fredssamtal misslyckas. Det 101:a kan lyckas.

Som ordförandeland i ESK har Sverige ett särskilt ansvar. Det har vi också som FN-medlem. En dag måste människor i det forna Jugoslavien återigen kunna leva fredligt sida vid sida. Om FN skall vara trovärdigt som fredsbyggare, bör den dagen komma snart.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (medgivande till regeringen att ställa en väpnad styrka till FN:s förfogande)

Först biträdades utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U31 av Gudrun Schyman m.fl. i motsvarande del med 15 röster mot 4 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U28 av Birgitta Hambraeus i motsvarande del. 303 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 305 röster mot 14 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U31 av Gudrun Schyman m.fl. i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (anslaget B 9 Fredsbevarande verksamhet)

Först biträdades reservationen av Pierre Schori m.fl. med 133 röster mot 14 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U31 av Gudrun Schyman m.fl. i motsvarande del. 177 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 178 röster mot 142 för reservationen av Pierre Schori m.fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Lena Klevenås (s) anmälde att hon i kontrapositionsvoteringen avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 3 (konfliktläkande insatser i ESK:s regi)

Utskottets hemställan bifölls med 313 röster mot 6 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion U28 av Birgitta Hambraeus i motsvarande del. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Granstedt (c) varit frånvarande men på grund av fel på voteringsanläggningen markerats ha röstat ja vid huvudvoteringarna.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Den kommunala
ekonomin*

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 7 juni

Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkande 1992/93:UbU20, skatteutskottets betänkanden 1992/93:SkU26, SkU30, SkU36 och SkU37, lagutskottets betänkanden 1992/93:LU16 och LU47, försvarsutskottets betänkande 1992/93:FöU14, socialutskottets betänkanden 1992/93:SoU27 och SoU28, trafikutskottets betänkanden 1992/93:TU29 och TU37, jordbruksutskottets betänkande 1992/93:JoU23, arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:AU18 samt bostadsutskottets betänkande 1992/93:BoU25 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 123).

Utbildningsutskottets betänkande UbU20

Utskottets hemställan bifölls.

(forts. s. 77)

På grund av fel på voteringsanläggningen beslöt kammaren på förslag av talmannen att de avbrutna voteringarna skulle fortsättas efter debatten om arbetsmarknadsutskottets betänkande AU20.

Beslut om samlad votering

På förslag av talmannen beslöt kammaren att de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, finansutskottets betänkande FiU29 och arbetsmarknadsutskottets betänkande AU20, fick företas till avgörande i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Den kommunala ekonomin

Föredrogs
finansutskottets betänkande

1992/93:FiU29 Den kommunala ekonomin (prop. 1992/93:150 delvis och 1992/93:100 delvis).

Anf. 30 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Socialdemokraternas syn på den kommunala ekonomin är oförändrad jämfört med de ståndpunkter som vi redovisade när dessa frågor senast behandlades här i kammaren. Vi har kortfattat velat ge den synen till känna i särskilt yttrande som vi har fogat till det betänkande som kammaren nu skall debattera. Vi har också något utvecklat våra principiella ståndpunkter i den första reservationen som är fogad till betänkandet.

Vår syn utgår från två konstateranden. Det ena gäller var utbildningsakti-

viteterna, vården, omsorgen, servicen och kulturutbudet sker. Det sker i dag i den kommunala sektorn. Det är i allt mindre grad staten som svarar för dessa aktiviteter.

Det andra konstaterandet är, att även med en oförändrad kvalitetsnivå inom dessa verksamheter och trots en produktivitetsutveckling ökar behoven av volym i detta sammanhang. Den ökningen kommer till stånd främst på grund av den demografiska förändringen.

På vilket sätt skall man se på dessa frågor? Det är litet bekvämt att i ett riksdagsperspektiv hålla sig till makrosynsättet. Det är det sätt som vi i detta sammanhang vanligen anlägger på de kommunalekonomiska frågorna. Jag vill utifrån det perspektivet i dag diskutera två frågeställningar med mina borgerliga meddebattörer.

Den ena frågan är: Hur ser ni på finansieringsgraden i den kommunala sektorn? Är den kommunala sektorn överfinansierad, underfinansierad eller är den normalt finansierad?

Den andra frågan jag vill diskutera är de personalminskningar som nu signaleras från olika håll. Det talas om att kanske 60 000, 70 000 eller 80 000 människor i den kommunala verksamheten skall friställas. Varför sker detta? Sker det på grund av att det finns en överkapacitet som skall skäras bort? Är det en minskad efterfrågan som leder till att man kan skära ner på personal? Eller är det en underfinansiering i sektorn som leder till dessa personalminskningar?

När det gäller de förslag till förändringar av statsbidragssystemet som aviseras kan vi konstatera att den kritik som vi socialdemokrater framfört vid olika tillfällen, inte minst när detta introducerades, har dess värre visat sig vara riktig. Jag säger dess värre, eftersom kritiken pekar på de bekymmer som statsbidragssystemet leder till när det skall effektueras i verksamheten.

Vi kan konstatera att det nu aviseras, och också är på väg att genomföras, ett antal utredningar och olika översyner. Dessa sker splittrat och osammanhängande. Vi beklagar att man inte har tagit fasta på vårt förslag om att genomföra dessa olika översyner och en del andra ting i en parlamentarisk beredning.

Jag skulle gärna vilja få svar i dag på varför man inte vill pröva möjligheten att åstadkomma en bred parlamentarisk lösning på de problem som uppenbarligen finns i kommunsektorn. Vi har utvecklat detta i den bakomliggande motionen och i reservation nr 2. Jag ber att få yrka bifall till den.

En annan förändring som föreslås är att det skattestopp som gäller i dag skall ersättas med något som jag vill beteckna som ett mjukt skattestopp. Man kan diskutera mycket kring det kloka i att ha det ordnat så här. Vi har emellertid valt att byta ut de villkor som är fogade till det som gäller för att man skall få behålla de effekter som den breddade skattebasen leder till.

Vi tycker inte att det är en bra ordning att fortsätta med den rundgång som uppkommer när kommunalt anställda tvingas ut i arbetslöshet. Det är bättre att satsa på kompetensutveckling och utveckling på annat sätt i den kommunala sektorn, i första hand kanske för att åstadkomma jobb utanför den kommunala sektorn och i andra hand för en fortsatt verksamhet i den kommunala sektorn. Vi har formulerat villkor som i sammanfattning går ut på att

de kommuner som inte verkställer uppsägningar under en viss period skall få behålla det tillskott som den breddade skattebasen ger.

Herr talman! Med den kortfattade motiveringen ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3.

I en annan reservation har vi tagit upp och varnat för den snabba förändring som sker vid privatisering av kommunal verksamhet. Vi diskuterar också konkurrensutsättningen. Jag vill gärna säga att vi inte är motståndare till att delar av den kommunala verksamheten konkurrensutsätts, men vi ser en del bekymmer med den snabba förändring som sker med både konkurrensutsättningen och privatiseringen.

Vi varnar för privata monopol. Vi ser en del svårigheter i att upprätthålla den grad av rättssäkerhet och den sekretess som vi har i andra sammanhang när vi nu flyttar ut detta till privat verksamhet. Vi kräver därför att en lag som säkerställer likställighetsprincipen vid entreprenader skall tas fram. Vi kräver också att man fortlöpande skall följa detta så att vi får en bättre kunskap om vad som faktiskt sker när man privatiserar och konkurrensutsätter.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag yrka bifall till reservationerna nr 2 och 3 som är fogade till det här betänkandet från finansutskottet.

Anf. 31 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Det är ju kommunerna och deras ekonomi som vi återigen skall diskutera. Frågan är om det är kommunerna som är värst ute eller är det staten. Vi talar här i ett fall, som jag återkommer till senare i mitt anförande, om en kommun som staten skall hjälpa. Men hur är det egentligen? Är det inte staten som har den allra sämsta ekonomin? Jag tror att vi får lov att se bekymren där de hör hemma.

En kommun kan ju, lika litet som staten, gå i konkurs. Det finns alltså förutsättningar för att kommunerna såväl som staten skall kunna vara litet tuffare mot sina långivare. Det finns ju ingen risk för att bankerna skall förlora sina pengar. Då borde de kunna ha en lägre räntesättning på sina åtaganden.

I det här betänkandet har vi reserverat oss mot det statliga stödet på 350 miljoner kronor till Haninge kommun. Vi anser inte att kommunen har uttömt sina möjligheter att klara ut sina egna problem. I värsta fall får de väl sälja ut dessa fastigheter, även om det i dagens läge blir till ett dåligt pris. Det finns ingen som helst anledning att övervältra dessa åtaganden på staten.

I ett annat sammanhang talas det om att inrätta en "kommunakut". Då frågar jag mig när det är dags att inrätta en "statsakut". Om vi fortsätter på det här viset kommer vi med automatik att hamna i det läget. Det måste sparas i alla lägen. Staten har inte råd att göra detta.

Det finns en möjlighet för kommunen att tjäna ca 19 miljoner på grundavdraget som de kan få behålla om de fyller villkoren 1994. Under 1995 är det fritt för dem att höja sin kommunalskatt. Då blir det kommuninvånarna som får ta smällen. Det är väl riktigt. Det blir också de majoritetspolitiker som har ställt till eländet som får ta sitt politiska ansvar. Det tycker vi också är riktigt. Vi motsätter oss alltså i allra högsta grad att man beviljar det här lånet. Det framgår också av vår reservation nr 4. Jag vill samtidigt yrka bifall till den.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Den kommunala
ekonomin*

Per Olof Håkansson ställde några frågor. Jag kan glädja honom med att tycka att en del av det som sagts i de reservationer som Socialdemokraterna har gjort, bl.a. när det gäller rundgången i ekonomin, faktiskt är riktigt. Vi är ju i allra högsta grad för att kommunerna skall spara. Vi har ju också medverkat till besparingen på 7,5 miljarder som det ofta talas om.

Tidpunkten för detta är ju litet illa vald med hänsyn till att ekonomin ser ut som den gör beroende på konjunkturen. Det som sägs i reservationen är i och för sig riktigt, men nu har ju det tåget gått. Jag tycker ändå att det förtjänar att sägas. Jag slutar med det.

Anf. 32 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Bo G Jenevall drar en märklig slutsats när han säger att tåget har gått. I vår reservation nr 2 diskuterar vi och vill åstadkomma en parlamentarisk utredning för att lösa de problem som Bo G Jenevall finner det vara riktigt att titta på. Tåget har definitivt inte gått. Den logiska slutsatsen av Bo G Jenevalls resonemang är att han och hans partikamrater kommer att rösta för reservation nr 2.

Anf. 33 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Det är en alldeles felaktig slutsats. Det kommer vi inte att göra. Vi kommer att fullfölja den politik som vi har stått bakom hittills. Vi kommer att stå bakom den i framtiden också. Men detta har ju fått besvärande effekter. Jag anser fortfarande att man har kommit så långt på den vägen, att det bara är att fortsätta. Konjunkturen är ändå på väg upp nu.

Anf. 34 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Då kan jag konstatera att Bo G Jenevall tycker och uttalar en sak, men kommer att rösta för något helt annat.

Anf. 35 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Detta betänkande om den kommunala ekonomin – som det kallas för på vårt politiska språk – berör de mest grundläggande frågorna för människorna i vårt samhälle. Det handlar om skolan, barnomsorgen, om hur vi tar hand om våra äldre, hur sjukvården är organiserad osv. Det är svårt att i denna text utläsa hur viktiga dessa frågor är för alla oss som finns i det här landet.

Vi vet att inte alla kommuner befinner sig i kris. Det finns kommuner som faktiskt klarar sig hyggligt. Men vi vet också att det finns många kommuner som i dag befinner sig i kris och som har tvingats till besparingar de aldrig tidigare har drömt om.

Listan skulle kunna göras lång på de förslag som har genomförts och framför allt på de förslag som kommunerna på grund av dålig ekonomi diskuterar att genomföra. Jag skall inte vara alltför mångordig om detta, eftersom tiden i dag är mycket knapp för debatt. Det lär finnas fler tillfällen att ta upp dessa frågor. Men även om Vänsterpartiet är helt överens om att det krävs stora förändringar i den kommunala ekonomin för att göra arbetet mer effektivt, att se till att varenda skattekrona används effektivt – som Kommunal bedri-

ver en stor kampanj om – är det helt klart att frågan om statsbidragen har blivit mycket illa skött från regeringens och majoritetens sida.

Jag tycker att det är viktigt att vi i dag inte enbart diskuterar de frågor som rör sparbetingen för år 1993 eller ens 1994, utan vi måste se till det långsiktiga. Regeringen har i sin långsiktighetsplan gått ut med att 35 miljarder kronor skall sparas på den kommunala sektorn. Vi från Vänsterpartiets sida säger helt nej till besparingar i den storleksordningen. Vi menar att den kommunala ekonomin skall stärkas och att kommuner och landsting utför ett viktigt arbete. Ekonomin skall i första hand stärkas för att ge kommunerna möjlighet att ge en grundläggande vård, omsorg och utbildning till våra barn, gamla och sjuka. Vi måste framför allt värna om denna del och inte så att säga höja den privata konsumtionen. Det är något oklart var Socialdemokraterna står i denna fråga, dvs. om de är eller inte är villiga att långsiktigt medverka till kraftiga nedskärningar i den kommunala sektorn.

Herr talman! Det är naturligtvis mitt i allt detta positivt att regeringen ändå har insett att det inte går att dra in så mycket pengar för kommunerna för 1994 som de egentligen vill. Regeringen har ansett att 4,2 miljarder kronor skall få stanna kvar i kommunerna. Det är åtminstone ett litet hoppfullt tecken. Däremot är det att beklaga att både regeringen och majoriteten har ställt villkor för dessa bidrag. I själva verket straffas de kommuner som inte ser något annat råd än att höja skatten. De kommuner som upprätthåller en hög kvalitet på den kommunala barnomsorgen straffas. Jag är väldigt kritisk mot detta.

I den socialdemokratiska reservationen som tar upp dessa frågor görs en koppling till att kommunerna inte skulle få göra några neddragningar, t.ex. uppsägningar inom den kommunala sektorn. Vänsterpartiet delar naturligtvis uppfattningen att dessa nedskärningar inte skall göras. Men samtidigt är vi tveksamma till att reglera frågan på detta sätt. Vi tycker att det är ett stort ingrepp i det kommunala självstyret. Vi tvekar därför till att yrka bifall till den reservationen.

Herr talman! Storstadsproblemen finns med i betänkandet. Problemen finns också med i de motioner som flera av oss har väckt. Vi anser att situationen i Stockholm, Göteborg och Malmö är mycket oroande. Särskilt frågan om Haninge kommun har uppmärksammats. Nu görs en hänvisning till Strukturkostnadsutredningen som skall lägga fram förslag. Det sägs att det skall ske i början av juni. Men jag har hittills inte sett hur förslaget skall se ut, men ändå är det så att säga det som avvisar våra motionskrav.

Jag skall i stort sett endast uppehålla mig vid frågan om Haninge kommun. Det är naturligtvis bra att Haninge får lånet. Men även här är vi i Vänsterpartiet mycket kritiska mot att Haninge straffas genom krav på att kommunen inte får genomföra en skattehöjning. Frågan är varför lånen skall vara så ofördelaktiga. Varför kan de inte, som Vänsterpartiet föreslår, vara ränte- och amorteringsfria under några år? Jag ser med intresse fram emot hur kds ledamöter kommer att agera i denna fråga, eftersom de också har väckt motioner och tycks vara överens med oss att villkoren skall vara betydligt mer gynnsamma.

Haninge kommun har gjort misstag som gör att ekonomin nu befinner sig i denna kris. Men samtidigt har man både från höger och vänster gjort stora

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Den kommunala
ekonomin*

kompromisser för att komma till rätta med problemen. Moderaterna och högersidan har accepterat skattehöjningar, och vänstersidan har accepterat utförsäljningar av kommunens egendomar. Då kan det inte uppfattas som annat än en bestraffning av en kommun som försöker lösa sina problem när kommunen inte får höja skatten. Då förlorar kommunen rätten till statsbidrag.

Herr talman! Det finns mycket mer att säga i denna fråga. Jag vill särskilt nämna frågan om en kommunakut. Vänsterpartiet har föreslagit att en kommunakut skall inrättas. Dessa 4,2 miljarder kronor kan betraktas som ett steg på vägen. Föregående talare, Bo Jenevall, tog upp frågan om det inte var dags för en "statsakut". Men det är en helt annan fråga där Vänsterpartiet har kommit med en rad förslag till konkreta åtgärder för att minska budgetunderskottet. Det finns ingen som helst motsatsställning.

Herr talman! Jag ställer mig bakom alla de förslag som finns i meningsyttringen av Johan Lönnroth. Men jag vill särskilt yrka bifall till följande moment som tas upp i meningsyttringen: Mom. 1 som handlar om det samhälls-ekonomiska utrymmet, mom. 18 som handlar om lånevillkor för Haninge och till mom. 20 som gäller en kommunakut.

Jag vill särskilt nämna att vi stöder flera av de socialdemokratiska reservationerna, men särskilt reservation 5 – som tidigare socialdemokratiska talare har tagit upp – som gäller konkurrens i kommunal verksamhet. Det är viktigt att myndighetsutövningen inte förfuskas. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Anf. 36 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Låt oss göra ett tankeexperiment. Låt oss tänka tillbaka på åren i slutet av 1980-talet och tänka oss in i de positiva effekter som skulle ha uppnåtts om den omstrukturering och förnyelse av den kommunala verksamheten som pågått de två senaste åren i stället hade kunnat inledas på allvar redan de åren. Ingen torde kunna bestrida hur bra ett sådant tidigarelagt förändringsarbete skulle ha varit för hela landet.

Jag nämner detta inte bara för att peka på att Socialdemokraterna, som då var i regeringsställning, underlät att använda styråran till att på allvar stimulera den kommunala sektorn till nytänkande, effektiviseringar och besparingar. Det var förvisso en allvarlig underlåtenhetssynd, som fick sina verkningar bland mycket annat på samhällsekonomin. Jag nämner detta för att påtala att Socialdemokraterna inte verkar ha lärt sig något av sina misstag.

Lindbeckkommissionen skriver visserligen i sitt betänkande: "I den mån det går att lära av tidigare misstag är situationen ljus för Sverige." Så verkar det alltså inte generellt vara. Socialdemokraterna är tydligen inte bara beredda att göra om sina misstag utan också förvärpa dem. Det intrycket förstärks när man läser deras reservation till betänkandet om den kommunala ekonomin. I detta betänkande verkar de nu vilja använda statens styråra – Per Olof Håkansson bekräftade detta nyss – till att förhindra ett viktigt och fruktbart omstruktureringsarbete i kommunerna. De vill nämligen ställa som villkor för kommuner och landsting för att få disponera skatteintäkterna av de sänkta grundavdragen, de 4,2 miljarderna som Eva Zetterberg nyss nämnde, att den enskilda kommunen och det enskilda landstinget skall för-

binda sig att inte verkställa uppsägning av personal under tiden den 1 juli 1993 till den 31 december 1994.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Den kommunala
ekonomin*

Innebörden av detta villkor blir att det nödvändiga och för framtiden synnerligen betydelsefulla arbetet med att finna nya effektivare vägar att nå önskade servicemål kommer att avstanna. Så snart effekten av en omstrukturering, effektivisering eller annan förändring av verksamheten skulle kunna innebära övertalighet får varsel av personal inte ske enligt s-förslaget. Då skulle nämligen en statlig sanktion träda i kraft.

Bl.a. överföringar av arbetsuppgifter från egen regi till entreprenader skulle förhindras eller i varje fall försvåras. Förslaget skulle, som vi påpekar i utskottsbetänkandet, innebära ett principiellt mycket tveksamt ingrepp i enskilda kommuners verksamhetsplanering. Det visar hur mycket som återstår innan socialdemokraterna här i riksdagen är beredda att på ett konstruktivt sätt låta kommuner och landsting själva fullfölja det förändringsarbete de står mitt uppe i. Jag vill för egen del gärna tro att detta förslag från den socialdemokratiska riksdagsgruppen inte applåderas av de i konkret verklighet mer förankrade lokala företrädarna för partiet ute i kommunerna.

Socialdemokraternas politik tycks därutöver som vanligt vara inriktad på skattehöjningar som lösning. Det är därför de värjer sig mot regeringens förslag, som har till syfte att motverka kommunala skattehöjningar i en situation när det kommunala skattestoppet inte förlängs. De är därför de lägger fram förslag som skulle innebära att förändringsarbetet ute i kommunerna tappar tempo.

Herr talman! I utskottets betänkande redovisas även de överväganden vad gäller den kommunala ekonomin som kan göras inför 1994. 1994 är ju det andra övergångsåret efter den stora reformeringen av bidragssystemet som beslutades i fjol. Inför 1995 kommer det att vara nödvändigt med ytterligare förändringar av det ekonomiska samspelet mellan stat och kommunsektor. Målet bör vara ett långsiktigt stabilt regelsystem. Det bör vara konstruerat så, att vi även uppnår önskemålet om en nettoström och att finansieringsprincipen lätt kan upprätthållas vid förändringar av finansieringsansvaret samt att staten har möjligheter att styra den totala kommunala skattekvoten på ett ändamålsenligt sätt.

I en rad motioner har bidragssystemets konstruktion berörts. De redovisas i betänkandet. Med utgångspunkt i de utredningar som i dag bedrivs kommer riksdagen att senare få besluta i de frågorna inför 1995.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande i dess helhet.

Anf. 37 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har lärt mig att lyssna mycket noggrant till det Lennart Hedquist säger. Han kan väldigt mycket om kommunal verksamhet och känner kommunsektorn mycket väl.

Jag tycker att det är litet ledsamt att Lennart Hedquist nu diskuterar och kritiserar ett förslag som han påstår är Socialdemokraternas. Det är faktiskt inte så vi har skrivit det. Vi har inte lagt fram förslag om att man inte skall verkställa uppsägningar i kommunsektorn på det sätt som Lennart Hedquist beskriver. Jag försökte i mitt huvudanförande peka på just det faktum att

vi inte ser det som särskilt meningsfullt att dessa 60 000, 70 000 eller 80 000 kommunanställda tvingas ut i arbetslöshet. Kostnaden för denna arbetslöshet gör att det inte blir någon besparing för samhället. Det kommer tillbaka i en eller annan form.

Vi socialdemokrater tror att det är bättre att dessa människor finns kvar inom kommunsektorn för att i första hand skaffa sig kompetens för att söka ett jobb utanför den kommunala sektorn och i andra hand kanske utveckla den kommunala verksamheten för att skaffa sig annan kompetens för att kunna vara kvar i den kommunala verksamheten. Först i tredje hand skall de finnas kvar inom kommunsektorn som en allmän resursförstärkning.

Den beskrivning och den kritik av vårt förslag som Lennart Hedquist gör står inte på något sätt i kontakt med det förslag som vi har lagt fram. Jag beklagar att Lennart Hedquist inte har satt sig in i innebörden av vårt förslag och vad det grundas på.

Anf. 38 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Herr talman! Faktum kvarstår, Per Olof Håkansson, att ni i er reservation skriver följande: "Villkoren bör således utformas så att respektive kommun och landsting, som skall ha del av medlen, förbinder sig att inte verkställa uppsägning av personal under tiden från den 1 juli 1993 till den 31 december 1994."

Jag tror med den kännedom jag har om den kommunala verksamheten att ingen kommun ägnar sig åt att varsla personal i nuvarande arbetsmarknadsläge och verkställa dessa varsel om man ser att det leder till ökade kostnader för kommunen eller för samhällsekonomin. Man går ganska varsamt fram – vi får rapporter om det från olika håll. Men det finns också situationer när man gör omstruktureringar och förändringar och lägger över verksamhet från egen regi till entreprenad som innebär att övertalighet uppstår och att det finns skäl att genomföra varsel.

Det är alldeles uppenbart att ni socialdemokrater föreslår att sådana åtgärder skall mötas av en statlig sanktion. Jag noterar att t.o.m. Eva Zetterberg från Vänsterpartiet har invändningar mot detta mycket trubbiga förslag till hantering av kommunerna och den kommunala självstyrelsen.

Anf. 39 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har aldrig bestritt att det kan uppstå övertalighet i den kommunala organisationsförändringen. Men det Lennart Hedquist nu bekräftar är att han egentligen är helt okänslig för de arbetslöshetstal som kommer att öka om denna övertalighet och de andra förändringarna får slå ut i full blom. Det finns signaler som säger att 60 000–80 000 människor under de närmaste åren kommer att tvingas ut i arbetslöshet. Det är det problemet vi försöker lösa.

Det är ingen hemlighet att vi har varit mycket tveksamma till att så att säga byta ut de villkor för regleringen som regeringen har bäddat för. Men vi såg ingen bättre lösning för att snabbt åstadkomma ett bra resultat. Därför har vi formulerat villkoren så, att den kommun som inte verkställer uppsägningar får behålla pengarna. Syftet är ju – jag vill understryka det igen – att lindra arbetslöshetens effekter. De människor som annars skulle blivit upp-

sagda och hamnat i arbetslöshet skall skaffa sig kompetens för att få ett jobb utanför den kommunala sektorn eller ny kompetens för att kunna stanna kvar i den kommunala sektorn.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Den kommunala
ekonomin*

Anf. 40 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Herr talman! Jag noterade att Bo G Jenevall i likhet med mig framhöll att förändringsarbetet ute i kommunerna har blivit feltajmat. Jag uppehöll mig i mitt anförande vid hur bra det hade varit om arbetet i stället på allvar hade inletts under de sista åren på 1980-talet.

När så nu icke skedde är det av strukturskäl oerhört nödvändigt att det sker utan fördröjning, trots det läge vi har nu. Vi får självklart beakta de arbetsmarknadspolitiska förutsättningarna, men det är fel väg att gå att som Socialdemokraterna försöka lägga en hämsko på kommunernas möjligheter att framgångsrikt driva detta arbete vidare.

Jag beklagar att Socialdemokraterna här i riksdagen har kommit med ett så illa övertänt förslag.

Anf. 41 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Betänkandet om den kommunala ekonomin ger upphov till den tredje mer omfattande debatten om kommunerna under denna mandatperiod. Förra året beslöt vi att sjösätta ett helt nytt statsbidragssystem, den s.k. påsen, samtidigt som en del problem med de nya statsbidragen krävde ytterligare överväganden. P O Håkansson var inne på det. Därför tillkom det också övergångsregler, och en utredare tillsattes med uppgift att ta sig an de s.k. strukturkostnaderna, dvs. den strukturella kostnadsutjämnningen mellan kommunerna.

I dag har vi att fatta beslut om ytterligare utredningar, bl.a. för att skapa ett robustare inkomstutjämnningssystem med en nettoström av pengar från staten till kommunen.

Herr talman! Det finns anledning att nämna att det finns en del ljuspunkter i Sveriges ekonomi just nu. Förhoppningsvis kommer man i morgon att tala mera om det i denna kammare. Men det har också att göra med ekonomin för kommunerna.

Exporten ökar, räntorna går ned, kronan stärks och varslen minskar. Inflationen är fortsatt låg. Det finns tecken som tyder på att konjunkturbotten nu är nådd. Allt detta är glädjande. Självfallet återstår mycket för att vi skall få balans i ekonomin, pressa ned budgetunderskottet och skapa förutsättningar för en trovärdig och långsiktig ekonomisk politik.

Det långsiktiga ekonomisk-politiska program som vi i morgon skall ta ställning till ger goda förutsättningar för det. Det handlar om att klara en ekonomi i balans och att klara välfärden – en bra sjukvård, en bra skola och en bra barnomsorg. Detta är ju något som kommunerna sköter om, och som också Eva Zetterberg var inne på.

Kommuner och landsting har en central roll i välfärdsfrågorna. Därför är det självfallet viktigt att vi här i riksdagen ger kommuner och landsting rimliga förutsättningar att klara av att sköta dessa viktiga frågor.

Herr talman! Förra året hade vi en livlig debatt om indragningen av 7,5 miljarder från kommunerna. Det var också P O Håkansson inne på. Vi var

från borgerlig sida kritiska mot att Socialdemokraterna mörkade. De sade nej, men de finansierade inte några ytterligare bidrag till kommunerna. Det förs samma typ av budgetresonemang i dag, och kritiken kan framföras i dag igen.

Herr talman! Det vore hederligare om Socialdemokraterna kunde erkänna att de, om de får ansvaret att styra Sverige och Allan Larsson får bli finansminister, inte heller skulle kunna ge kommuner och landsting lösare tyglar i fråga om ekonomin. Överorden i de socialdemokratiska reservationerna ger ju ett intryck av det.

Herr talman! Jag uttalade förra året att indragningarna var tuffa för kommunerna, att det var ett nödvändigt men inte alls muntert beslut. De kommunala julaftnarna som somliga fortfarande talar om är för länge sedan över. Många kommuner genomgår för närvarande stora förändringar. Men boksluten blev ändå inte så dystra som somliga olyckskorpar förutsade, och det är viktigt att poängtera. Några av olyckskorparna tror jag vi kan hitta i denna kammare.

Kommunerna har i dag ett plus. Staten har, som Bo G Jenevall var inne på, ett gigantiskt underskott i sin ekonomi. I Socialdemokraternas reservationer finns formuleringar av en styrka och i ett röstläge som inte överensstämmer med verkligheten. Jag tittade igenom de reservationer som skrevs förra året. Redan då målade Socialdemokraterna i väldigt mörka färger. De betrodde inte kommunalmännen med att klara de ändrade förutsättningarna.

Herr talman! Inför kommande år sätts kommunerna under fortsatt stark ekonomisk press. Det tror jag att vi alla är överens om. Men kommunerna måste också vara med och minska det strukturella budgetunderskottet. Därför blir det ingen uppräknings av statsbidraget. Det blir en nominellt oförändrad bidragsram och ett fortsatt starkt omvandlingstryck.

För att underlätta för kommuner och landsting får de behålla samma skatteunderlag för nästa år, trots sänkningen av grundavdraget. Det handlar om 4,2 miljarder kronor, som tillförs kommunsektorn. Det visar att regeringen tar kommunernas problem på allvar. De personalneddragningar som kommunerna har aviserat bör därför kunna begränsas. Detta är viktigt att säga, i synnerhet nu när konjunkturen inte är den bästa, även om det finns ljuspunkter.

Det finns dock en hake med dessa extra pengar. Kommunerna får inte höja skatten. Jag tycker att det är ett rimligt krav. Helst hade jag sett att det kommunala skattestoppet hävdades först 1995. Jag tycker att regeringens förslag är en rimlig kompromiss. Att över lag höja kommunalskatten är ingen lösning på problemet. Det handlar om att pressa kostnader och försöka få ut mer för skattepengarna.

Socialdemokraterna bullrar en hel del om dessa 4,2 miljarder och det upphävdade skattestoppet. De talar om inskränkt kommunalt självstyre. Lennart Hedquist har berört den frågan. Jag tycker inte att det är så mycket att yvas över. Som Lennart Hedquist säger föreslår Socialdemokraterna själva att kommunerna som villkor för att få dessa 4,2 miljarder måste förbinda sig att inte säga upp personal. Tala om kommunalt självstyre! Jag är nästan övertygad om att det kommer att leda till höjda kommunala skatter.

Jag skulle vilja fråga P O Håkansson om han är beredd att här i riksdagen,

som riksdagsman, i detalj bestämma hur hans kamrater i Trelleborg skall forma kommunalpolitiken. Jag är inte så säker på att P O Håkanssons partivän kommunalrådet Egil Ahl i Trelleborg är medveten om vad P O Håkansson i dag är beredd att besluta om.

Herr talman! I en rad motioner berörs utformningen av skatteutjämnings-systemen. Utskottet hänvisar dels till Strukturkostnadsutredningen, dels till Finansdepartementets kommande översyn av skatteutjämnningen. Jag har av medierna förstått att flera redan har börjat kommentera det som utredaren Uno Svaleryd skall presentera nu på måndag – på måndag, Eva Zetterberg. Det gäller de nya principerna för att klara av strukturkostnadsutjämnningen, att hitta en rimlig fördelningsnyckel som bl.a. inrymmer samtliga kommuner. Jag tror att det kanske är klokt att spara det definitiva ställningstagandet tills utredningen är presenterad och vi har fått in remissvar och synpunkter från många övriga. Jag vill dock gärna säga att jag tycker att Svaleryd har skapat en bra grundmodell för att få fram rättvisande standardkostnader, ett i längden hållbarare system.

Herr talman! Slutligen några ord om Haninge. Haninge har hamnat i extremt trångmål genom ett illa skött bostadsbolag. Regeringen föreslår därför att riksdagen skall bistå haningeborna med ett förmånligt lån, allt för att ge Haninge kommun möjlighet att själv ta sig ur sina bekymmer. Regeringens förslag överensstämmer inte till fullo med den förhandlingsuppgörelse som landshövding Ulf Adelsohn framförhandlat. De väsentliga delarna finns dock med. Jag tycker att det är riktigt att vi hjälper Haninge, dock utan att ställa dörren på glänt till en kommunakut. Jag har förstått av tidningsuppgifter att en samverkan över blockgränserna nu verkar komma i gång i Haninge, och det tyder ju på att Haninge har accepterat regeringens och utskottets ställningstagande.

Herr talman! För mig som liberal utgör den verksamhet som kommuner och landsting utför något av hjärtat i välfärdspolitiken. Det har varit och kommer fortsatt att vara en ansträngande period för kommunerna. Jag är övertygad om att de villkor som vi i dag i riksdagen anger är av det slaget att både kommuner och landsting fortsatt kan ha hög kvalitet på verksamheten. Jag vill yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande FiU29.

Anf. 42 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp några saker med Olle Schmidt, som är en av företrädarna för den borgerliga majoriteten. För det första är det bra att strukturkostnadsutredningen kommer och att vi i lugn och ro får ta del av resultatet. Det är nödvändigt med en omfördelning av statsbidragen så att storstäderna, som har så tunga kostnader på det sociala området, får en rättvis bedömning och statsbidrag som utgår från de speciella behov som finns.

Olle Schmidt talade om vilket bra år 1992 hade varit för kommunerna. Jag tog i mitt anförande upp att inte alla kommuner är i kris. Vi vet att det finns en bra verksamhet på de allra flesta håll. Vi vet också att botten är nådd vad gäller rationaliseringar och effektiviseringar. Man har nått långt där.

Jag vill gärna framhålla Stockholm bland de kommuner som har dålig ekonomi. Kommunen har visserligen inte extremt dålig ekonomi, men den har tydliga problem. Man talar där om besparingar på 15–18 % inför 1994. Det

innebär inget annat än att man exempelvis måste utöka barngrupperna på dagis, Olle Schmidt. I skolorna diskuterar man på sina håll att lägga avgift på maten även för barn som går på låg- och mellanstadium eller att kraftigt försämrat kvaliteten på maten. Det innebär att det utrymme som finns för ytterligare besparingar framöver är mycket litet.

Jag har tidigare anfört att jag har principiella svårigheter att ställa upp på det socialdemokratiska förslaget. Det innebär att man lägger sig i det kommunala självstyret genom att säga att kommunerna inte får säga upp personal. Jag delar dock grundsynen i det förslaget, att man skall förhindra ytterligare uppsägningar.

Men vad har ni från den borgerliga sidan att anföra i stället? Ni vill ju genomföra dessa besparingar, både på kort och lång sikt. Ni vill ställa krav på kommunerna att inte höja skatten för att få del av extra bidrag under 1994. Ni har ingenting att komma med på detta område, för att se till att kommunerna kan hålla en hygglig kvalitet på verksamheten även i framtiden.

Anf. 43 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg säger att vi inte har någonting att komma med. Det var väl ändå att ta i. I en mängd olika propositioner lägger regeringen grunden för en bra ekonomisk utveckling i Sverige. Vi skall visserligen ha den ekonomisk-politiska debatten i morgon, men senast i går såg jag att räntorna är på väg ner och att kronkursen stärkts. Utvecklingen i Sverige går allt bättre.

Jag har sett att man i en publikation, närstående både Socialdemokratin och Vänsterpartiet, driver en kampanj. Man säger att det nu är fart på Sverige igen. Det är bra. Vi har ansvaret att tala om att det faktiskt finns ljuspunkter i svensk ekonomi. Regeringens långsiktiga ekonomiska politik leder ju också till det. Jag har suttit i kommunal beslutsfattande ställning när ekonomin har rasat och inflationen har varit gigantiskt hög, och det finns ingenting mer förödande för kommuner. Vid sådana tillfällen, Eva Zetterberg, är det svårt att hålla någon kommunal budget i ordning.

Jag sade inte Eva Zetterberg, att 1992 var ett bra år. Jag sade att de olyckskorpar som sade att det skulle gå extremt illa fick fel. Det är givetvis därför som bl.a. SKTF i ett tiotal rapporter bemöter synpunkter om att kommunernas ekonomi inte är så dålig som den tidigare sades vara. Det är viktigt att poängtera.

Det är precis den situationen som regeringen är medveten om, nämligen att nästa och kanske fler kommande år kan komma att bli besvärliga. Därför tillför man kommunerna 4,2 miljarder kronor. Det är ju inga småsummor. För min hemort blir det 70 miljoner kronor. Det är verkligen inga småsummor. Man måste väl då säga att regeringen gör någonting.

Vad gäller det förslag i Strukturkostnadsutredningen som ger negativa effekter bl.a. för storstadsområdena har Eva Zetterberg och jag inte några delade meningar om. Det har egentligen inte trätt i kraft, och jag tycker att vi ändrar på förslaget. Uno Svaleryd påvisar en bättre modell i det förslag som inom kort kommer att presenteras. Den ger bättre förutsättningar för storstäderna när det gäller att klara deras svåra sociala och ekonomiska problem.

Anf. 44 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! År 1992 års slutresultat blev inte fullt så illa som många av oss befarade. Det håller jag med Olle Schmidt om. På den punkten kan vi väl visa viss självkritik. Men vi vet också att det berodde på att skatteinkomsterna blev bättre 1992 beroende på 1990 års skatteinkomster. Men för 1993 kommer skatteinkomsterna att vara lägre.

Jag är säker på att alla är glada över att det verkar som att antalet jobb nu ökar och att vi har en ekonomisk uppgång, även om den hittills är så pass liten att jag finner det svårt att redan nu jubla.

Jag återkommer till att man från regeringens sida straffar kommuner som redan i dag har det svårt. Haninge kommun är ett undantag. Men det görs på ett sådant sätt att det för Haninge skapas ytterligare problem. Man hjälper inte kommunen effektivt nog för att komma ur dess svåra situation.

Herr talman! Jag vill återopa SKTF-rapporterna. Jag tycker att de är utmärkta på olika områden. Rapporterna har visat att flera av regeringens förslag om den ekonomiska politiken – jag tänker på sänkt sjukersättning, på sänkt arbetslöshetsersättning och på en rad andra sådana områden – ofelbart drabbar kommunerna, och kostnaderna stiger. Kommunernas kostnader för exempelvis högre socialbidrag och högre bostadsbidrag ökar på grund av att regeringen åstadkommit försämringar på andra områden. Jag tycker inte att regeringen har så mycket att komma med när det gäller att hjälpa just de kommuner som har svårt att upprätthålla en god kvalitet på önskad verksamhet.

Anf. 45 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Herr talman! Jag har full respekt för dessa rapporter. Jag har läst dem alla. Stundom använder jag dem som nattlig lektyr. Men huvudproblemet är ju, Eva Zetterberg, att man utgår från ett statiskt läge.

Om vi i det här huset inte skulle göra någonting och om ingenting skulle hända, om skatterna skulle fortsätta att stiga, om underskottet skulle fortsätta att öka och om ekonomin skulle fortsätta raseras, undrar jag hur situationen skulle bli. Skriv en rapport om det! Uppdraget skulle kanske Eva Zetterberg kunna åta sig. Det är den verkligheten och situationen som vi försöker bemöta just för att bl.a. klara de viktiga välfärdsfrågorna i kommunerna. Eva Zetterbergs och min uppfattning om det här är säkert ganska likartad. Om vi inte skulle göra någonting skulle situationen för kommunerna bli så oerhört mycket värre för kommunerna att välfärden verkligen skulle raseras.

Eva Zetterberg säger att regeringen straffar kommunerna. Jag blir nästan upprörd. Jag har intrycket att de 4,2 miljarderna inte "snöts ur näsan" vid regeringsförhandlingarna. Mitt intryck är i stället att det här skedde genom intensiva nattmanglingar vid vilka bl.a. några partiledare var närvarande. Att säga att kommunerna straffas när det "snyts fram" 4,2 miljarder kronor till kommunerna är fel sätt att använda språket på. Eva Zetterberg är en för begåvad person för att använda språket så. Vanligvis formulerar hon sig mycket väl. Man skall inte säga så när det handlar om ett tillskott till den kommunala verksamheten. Jag tycker att det var bra att dessa 4,2 miljarder kronor tillfördes kommunerna. Däremot anser jag att det kommunala skat-

testoppet kunde ha fått bestå även under 1994. Men jag har accepterat kompromissen, även om jag tyckt det vara rimligare att häva det till 1995.

Anf. 46 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har några kommentarer att komma med när det gäller Olle Schmidts anförande.

För det första kritiserade Olle Schmidt litet svepande den socialdemokratiska reservationen när han påstod att den var alldeles för expansiv. Den kritiken bör ställas mot vad som faktiskt står i reservation 1, nämligen: "Enligt utskottets mening kommer utrymmet för en expansion av de kommunala utgifterna under lång tid framöver att vara starkt begränsat." Det kontrasterar starkt mot Olle Schmidts osanna beskrivning.

För det andra gjorde Olle Schmidt ett nummer av att bokslutet för 1992 blev bättre än förutsett. Jag vill påminna om att det berodde på den eftersläpande utbetalningen av 1990 års skatteintäkter, i förening med det låga inflationsläget för 1992. Det låga inflationläget hade i stor utsträckning den förra regeringen arbetat fram. Jag vet att Olle Schmidt vet det här, men det kanske inte alla gör.

För det tredje kritiserar Olle Schmidt oss socialdemokrater för att vi har lagt fram ett förslag som enligt vår mening skall "läka" arbetslöshetens gissel. Det bygger på att man bättre skall utnyttja den kostnad som ligger i arbetslösheten. Enligt vår uppfattning är den bästa sparåtgärden att minska arbetslösheten. Precis som Eva Zetterberg, undrar jag vilka förslag som Folkpartiet har när det gäller att förhindra att dessa 60 000–70 000 kommunanställda hamnar i arbetslöshet. Det är nämligen effekten av den politik som Olle Schmidt så varmt förordar.

Anf. 47 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Herr talman! Oavsett om Socialdemokraterna är expansiva eller inte, så var det som Per Olof Håkansson sade bra. Det kan väl också noteras, så att vi i fortsättningen får en mer städad debatt.

När vi diskuterade de 7,5 miljarderna påminde jag att ni aldrig erkänt att ni inte klarade finansieringen. Jag vågar påstå, Per Olof Håkansson, att intrycket som man har i den s.k. kommunvärlden – vi har ju varit på gemensamma konferenser exempelvis i vårt eget län – nämligen att det skall bli lösare tyglar och att det skall bli lättare för kommunerna om Socialdemokraterna kommer till makten, är en mycket spridd uppfattning. Den typen av dubbla budskap tycker jag fortfarande finns i den socialdemokratiska retoriken och debatten.

Det talas om hur den kommunala utvecklingen blev. Men alla de förutsättningar som här nämns av Per Olof Håkansson är väl ingenting nytt. Dem grundade ju vi vår bedömning på. Jag vill inte påstå att Socialdemokraterna är bättre på att göra prognoser än andra, men vi grundade faktiskt vår bedömning på dem. Det går inte att i efterhand säga att det var därför som vi till en del hade fel. Det handlade ju om ren demagogi, och det kan man väl erkänna. Och det är ju ingenting ovanligt i politiken.

Att läka arbetslöshetens gissel. Jag delar självfallet den uppfattningen. Men som jag sade både i mitt huvudinlägg och i repliken till Eva Zetterberg

är det den långsiktiga ekonomiska politiken som är huvudmedlet för att klara sysselsättningen i vårt land. Det är väl ändå inte så att P O Håkansson tror att det är den kommunala sektorn och den kommunala expansionen som skall klara exempelvis Trelleborg eller Malmö. Det är väl ökade möjligheter för den konkurrensutsatta sektorn i Sverige att exportera som skall klara Sveriges ekonomi och sysselsättningen de närmaste åren.

Jag såg i går att man inom industrin på drygt ett år har förlorat 200 000 jobb. Motsvarande siffror inom den kommunala sektorn är det svårt att exakt få fram, men den är inte speciellt hög jämfört med arbetslösheten inom industrin. Det har skett en del friställningar, men det har huvudsakligen gällt vikarier och tillsvidareanställda. Men någon exakt siffra har det varit svårt för mig att få fram.

Anf. 48 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är glad för att Olle Schmidt i fortsättningen inte kommer att sprida detta felaktiga påstående att vi skulle stå för lösa tyglar när det gäller kommunsektorn. Jag kan bara be Olle Schmidt att han, när han skall beskriva vår politik, citerar ordagrant vad vi sagt – i detta fall t.ex. i reservation 1.

Olle Schmidt fortsätter att misstolka vad vi säger. Vi är helt på det klara med att det är den konkurrensutsatta sektorn som skall expandera. Men det är inte det problemet gäller. Vi skall inte först skapa en ännu värre situation när det gäller arbetslösheten för att sedan möjligen få det bättre. Vi måste i stället se vad vi kan göra *nu* för dem som är på väg att bli arbetslösa. Det är därför som jag har lagt fram detta förslag.

Jag förstår vad Olle Schmidt säger, men jag har inte fått veta vilken lösning som Folkpartiet och Olle Schmidt föreslår för att förhindra att 60 000, 70 000 eller 80 000 kommunanställda blir arbetslösa. Arbetslösheten kostar pengar, och dessa pengar vill vi använda på ett bättre sätt. I första hand vill vi, som jag har sagt många gånger tidigare i dag, ge dessa anställda en sådan kompetens att de kan fungera i den konkurrensutsatta sektorn.

Vad är Folkpartiets svar på detta?

Anf. 49 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Herr talman! Vårt svar är åtminstone inte att vi vill öka budgetunderskottet, såsom socialdemokraterna vill. Vi tror att det skulle försämra möjligheterna att få bukt med Sveriges ekonomiska problem och att säkra sysselsättningen i vårt land.

Däremot är vi beredda att satsa extremt mycket på olika kompetenshöjande insatser. Enligt vårt förslag kan 140 000 personer komma i utbildning eller bli föremål för andra arbetsmarknadspolitiska insatser. Den frågan kommer vi att kunna debattera i morgon.

Herr talman! Ibland är det till en viss fördel att man skriver ned vad man skall säga, eftersom man då kan citera sig själv, även om det är litet egenartat att man behöver göra det. Vad jag sade i mitt huvudanförande var:

"Det vore hederligare om Socialdemokraterna" – alltså bl.a. P O Håkansson – "kunde erkänna att de, om de får ansvaret att styra Sverige och Allan

Larsson får bli finansminister, inte heller skulle kunna ge kommuner och landsting lösare tyglar i fråga om ekonomin."

Det är detta som jag tror är det viktiga i den här diskussionen. Jag anser fortfarande, P O Håkansson, att det är den typen av dubbla budskap som ni är ganska skickliga på att föra ut, medan vi anger vad som gäller både före och efter ett val.

Anf. 50 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Jag vet att man från kommunernas sida har mycket stor förståelse för att man måste ta en betydande del av ansvaret för de nödvändiga besparingar som krävs för att vi skall kunna uppnå balans i samhällsekonomin.

De ansvariga i kommunerna är helt införstådda med att det – med den dominerande andel av den offentliga ekonomin som kommunsektorn svarar för – aldrig går att komma till rätta med de ekonomiska problemen utan att kommunerna ställer upp.

Jag är också helt övertygad om att man är beredd att ta det ansvaret både när det gäller att pressa ner sina kostnader och beträffande skatteuttaget.

Trots den mycket pressade situation som många kommuner befinner sig i är det bara ett fåtal som sagt sig ha planer på att höja skatten när nu skattestoppet inte förlängs. Det visar en undersökning som vi från Centern har låtit göra bland våra kommunala företrädare.

Det finns därför ingen anledning att oroas för att det upphävda skattestoppet kommer att leda till några omfattande skattehöjningar.

Kommunerna är dessutom mycket väl medvetna om att det i så fall bara leder till att man får betala igen på något annat sätt så länge det inte finns något reellt expansionsutrymme i samhällsekonomin.

Att inte inkräkta på kommunernas grundlagsenliga rätt att själva besluta om sin utdebitering är en principfråga. Men det är i hög grad även en fråga om förtroende om man skall kunna påräkna att kommunpolitikerna utöver sitt kommunala ansvar också skall ta sin del av ett samhällsekonomiskt helhetsansvar. Ytterst är det även en grundläggande demokratifråga och avgörande för om vi i framtiden över huvud taget skall kunna få någon att ställa upp och åta sig politiska uppdrag i kommunerna. Upphävandet av skattestoppet är därför en riktig och logisk åtgärd.

Skall kommunerna kunna ta det ansvar vi förväntar oss krävs det att vi från riksdagens sida ger klara och långsiktigt stabila spelregler.

Det ges nu på flera olika sätt. Dels genom att riksdagen klargör att kommunerna inte de närmaste åren kan påräkna någon uppräkning av statsbidragen. Dels genom att riksdagen understryker nödvändigheten av att en större del än hittills av den kommunala verksamheten måste finansieras med avgifter.

Genom olika beslut har också skapats förutsättningar för kommunerna att pressa sina kostnader genom att utsätta verksamheten för konkurrens. Värdet av detta inser kommunerna själva. Någon särskild lag, som i det avseendet påtvingar kommunerna att göra något annat än det de anser vara bäst för dem själva, behövs inte.

Genom att kommunerna nu får behålla de 4,2 miljarder kronor i ökade

inkomster för sänkningen av grundavdraget, som annars enligt finansieringsprincipen skulle ha tillfallit staten, markerar riksdagens vilja att den nödvändiga neddragningen i kommunerna skall kunna ske på ett socialt och fördelningspolitiskt acceptabelt sätt och utan skattehöjningar.

Eftersom personalkostnaderna utgör den helt dominerande delen av kommunernas kostnader kommer det i praktiken i de flesta fall att innebära en viss fördröjning av neddragningarna på personalsidan eller – med andra ord – en viss förlängning av bromssträcken som gör det lättare att i ordnade former komma ner till rätt verksamhetsnivå.

Herr talman! En avgörande faktor när det gäller långsiktigheten och klarheten i spelreglerna är hur den slutliga utformningen av skatteutjämningsssystemet kommer att se ut.

Det nya utjämningsystem som lades fast för ett år sedan hade en riktig ansats men var beträffande de ingående kostnadsfaktorerna i viss mån ofullständigt.

Det var därför en riktig åtgärd av riksdagen att på förslag från regeringen tillsätta den s.k. strukturkostnadsutredningen. Avsikten med den utredningen har inte varit att den skulle komma med något helt nytt förslag utan endast korrigera underlagsberäkningarna i det system som riksdagen samtidigt antog.

Det var därför riksdagen inte ansåg det nödvändigt med någon parlamentariskt sammansatt utredning utan att det räckte med en politisk referensgrupp. Det handlade ju bara om att göra beräkningsmässiga korrigeringar.

Såvitt man nu kan förstå kommer Strukturkostnadsutredningen att lägga fram ett mer eller mindre helt nytt förslag. Vad som hittills framkommit om detta ger dess värre inga positiva signaler. Det förefaller strida mot principerna både om enkelhet och om rättvisa.

Vill riksdagen ha kommunernas stöd för sin ekonomiska politik bör man undvika att skapa onödiga konflikter med och inom kommunsektorn. Även om man inte skall sälja skinnet förrän man skjutit björnen eller ens sett skymten av den finns det därför anledning att uppmana till viss försiktighet vad gäller Strukturkostnadsutredningens förslag, om det kommer att se ut på det sätt som hittills framgått.

Herr talman! Haninge är den kommun som har det kanske allra besvärligast i landet och som har hamnat i en mycket knivig situation. Det finns all anledning för riksdagen att ställa upp och göra vad man kan för att Haninge kommun skall klara sin situation i ett längre perspektiv. Men det är samtidigt viktigt att det sker i sådana former att det inte ger felaktiga signaler till kommunsektorn och uppfattas som att det är fritt fram även för andra kommuner som råkat i stora svårigheter att söka stöd hos staten.

Då kan vän av ordning säga att risken härför inte är så stor, eftersom det inte finns någon annan kommun som har lika stora problem som Haninge. Vi vet emellertid inte riktigt hur det kommer att bli framför – det är svårt att göra en klar bedömning i denna fråga. Det finns många kommuner som har det besvärligt, och risken för att vi skulle få en kö utanför regeringskansliet skulle bli ganska stor om man på något sätt gav felaktiga signaler. Därför tycker jag att den form vi väljer, dvs. stöd i form av ett räntefritt lån, är bra. Jag tror inte att en dispens från villkoret att man inte får höja skatten för att

få del av dessa 4,2 miljarder är någon bra modell. Det skulle innebära att även andra kommuner skulle kunna söka den här typen av stöd.

I detta sammanhang vill jag även kommentera detta med kommunakut. Det vore en fullständigt befängd åtgärd att öppna en kommunakut. Ingen skulle på det medicinska området komma på tanken att öppna en akutmottagning, om man inte hade någon medicin utan endast rådgivning att erbjuda patienten. Staten har i dag inga resurser att i någon större omfattning överta kommunala kostnader. Det skulle därför bara bli rådgivning som denna akut skulle kunna ge, och då tror jag inte att den blir meningsfull.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer och meningsyttringar.

Anf. 51 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag blev litet konfunderad när Roland Larsson började diskutera resultatet av Strukturkostnadsutredningen. Den har ännu inte lagt fram något förslag. Det är emellertid precis det uppdrag som utredningen har fått som man kommer att redovisa. Det blir resultatet av utredningens arbete som gör att man får dessa omfördelningar.

Det är precis detta uppdrag som utredningen har haft, och detta tycker jag att man fullgjort på ett mycket förtjänstfullt sätt. Att det sedan drabbar kommuner i andra riktningen skapar naturligtvis debatt. Men meningen var ju att man skulle få ett underlag för att kunna göra en rättvisare fördelning.

Anf. 52 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! Som jag sade tidigare har vi inte sett den här björnen. Men såsom den har blivit beskriven tycker jag för min del att den verkar vara ganska otäck. Jag tycker därför att den bör mötas med viss försiktighet. Det var ungefär så jag uttryckte mig. Jag är medveten om att förslaget ännu inte har lagts fram. På det här stadiet har jag bara velat markera att det som hitintills har framgått inte har gett så positiva signaler som jag hade hoppats på.

Anf. 53 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill också vara litet försiktig i de här uttalandena, eftersom jag själv sitter med i referensgruppen i utredningen. Vi får väl diskutera detaljerna så småningom. Jag tycker att utredarna har gjort ett bra arbete.

Anf. 54 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! Även om det går att skymta ett svagt ljus i slutet av tunneln är det ekonomiska läget för kungariket Sverige fortsatt bekymmersamt. De offentliga finanserna befinner sig i ett mycket ansträngt läge. Det är mot den bakgrunden regeringens förslag skall ses. Detta innebär att kommuner och landsting inte får någon uppräknings av statsbidragen de närmaste åren. Det är svårt att se något hållbart alternativ till detta förslag.

Vid riksdagens behandling av förra årets kompletteringsproposition beslutades om en minskning av statsbidragen till kommuner och landsting på 7,5 miljarder kronor. Det var inget lätt eller trevligt beslut, men det var ett nödvändigt beslut mot bakgrund av underskottet inom den statliga delen av de

offentliga finanserna. Inom den kommunala sektorn däremot - förelåg ett överskott. Minskningen under år 1993 måste ses i ljuset av detta.

Vi kristdemokrater räknade med att kommunerna skulle klara detta under 1993. Men vi insåg att det skulle komma att bli besvärligare under nästa år. Att tumskruben dras åt under 1994 har även regeringen insett. Det märks t.ex. i förslaget i kompletteringspropositionen om ytterligare 4,2 miljarder kronor till kommunerna under 1994, och det är bra.

Herr talman! Innan jag kommenterar förslagen för 1994 vill jag beröra den principiella frågan om hur staten skall styra kommunerna med hänsyn till de samhällsekonomiska förutsättningarna. Jag ansluter mig till dem som anser att staten har det övergripande ansvaret för utvecklingen inom hela den offentliga sektorn. Utifrån samhällsekonomiska hänsyn måste staten staka ut en väg som leder till stabilitet i hela samhällsekonomin.

Vägen till samhällsekonomisk stabilitet går över en sanering av de offentliga finanserna och en minskning av de offentliga utgifterna. Detta kan inte isoleras till den statliga sektorn, utan måste även beröra den kommunala sektorn. Jag tror att det framstår som rimligt även för de kommunföreträdare som känner ett ansvar för helheten i den svenska ekonomin. Världens största offentliga sektor kan inte fortsätta växa.

En önskan att begränsa kommuners och landstings expansionstakt är inget nytt för den nuvarande regeringen. Den önskan har funnits från statsmakters sida under de senaste decennierna. Tidigare förekom frivilliga överenskommelser med Kommunförbundet och Landstingsförbundet om lägre tillväxt inom kommunsektorn. Men det var inte någon framgångsrik metod, varför en ny strategi som innebar direkta finansiella åtstramningar utvecklades under 1980-talet.

I stort sett varje år under 1980-talet har regering och riksdag beslutat om olika åtgärder för att styra över finansiella resurser från den kommunala sektorn till staten och därigenom försökt få kommuner och landsting att bromsa sin expansion. Dessa åtgärder har bl.a. inneburit indragningar från kommuner och landsting med minst 34 miljarder under 1982-1991.

Herr talman! Jag vill nu återgå till de konkreta frågorna för 1994. När kommunerna nu står mitt uppe i en besvärlig anpassningsperiod hälsar jag med tillfredsställelse de tillfälliga åtgärder som regeringen föreslår för nästa år.

För det första gäller det förslaget att ge kommuner och landsting ett extra tillskott på 4,2 miljarder kronor. Detta bör göra det avsevärt lättare för dem att behålla sin personal. Och det är viktigt under 1994 när arbetslösheten beräknas nå sin absoluta topp. Jag skulle vilja uppmana kommuner och landsting att utnyttja de ökade resurserna för att behålla personal och/eller tidigare lägga angelägna investeringar. Det kan förbättra kommunernas och landstingens ekonomi även på längre sikt.

För det andra gäller det förslaget till övergångsregler för 1994 av det statliga utjämningsbidraget till kommunerna. Det är bra att regeringen föreslår att den högsta tillåtna bidragsförändringen för en kommun minskas från 3 % till 1,5 %.

Dessa två åtgärder tillsammans med arbetsmarknadspolitiska åtgärder,

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Den kommunala
ekonomin*

inkl. ROT-programmet, gör att den kommunala konsumtionsvolymen blir drygt en procentenhet högre än den annars skulle ha blivit.

Herr talman! Frågorna kring hur kommunerna skall klara de närmaste årens anpassningsperiod är omfattande. Det krävs både kreativitet, flexibilitet och god kampvilja ute i kommunerna för att effektivisera, rationalisera och förändra på olika sätt. Det gäller bl.a. att släppa fram frivilliga och privata alternativ.

Exakt hur detta skall ske i varje kommun och landsting är en fråga för lokal debatt och lokala beslut. Det finns två tankar inför den typen av prövning av verksamhet som jag vill framhålla. Förändringar och besparingar måste ske på ett socialt ansvarsfullt sätt. Det gäller också att tona ner kort-siktiga aspekter och tänka långsiktigt hållbart.

Herr talman! Att en enskild kommuns ekonomiska situation blivit så besvärlig att den hamnat på regeringens och riksdagens bord är beklagligt. Men Haninge kommun måste få en chans att komma på fötter igen. Utskottets skrivning kring den statliga medverkan i en sanering av kommunens ekonomi framhåller att regeringen skall följa utvecklingen och överväga lånevillkoren och återkomma till riksdagen om det visar sig nödvändigt. Därför stöder vi kristdemokrater utskottets förslag.

Herr talman! Jag kan inte underlåta att instämma i kritiken mot det socialdemokratiska dubbelspelet. Det är inte trovärdigt att å ena sidan kritisera regeringen för indragningen på 7,5 miljarder kronor förra året och att å andra sidan inte lägga tillbaka en enda krona! Sanningen är den att Socialdemokraterna inte har de pengar som de på gator och torg ger sken av att kunna ta fram.

Från det socialdemokratiska dubbelspelet går jag vidare till den socialdemokratiska paradoxen. Den hittar man i resonemanget kring det kommunala skattestoppet, som nu upphör på regeringens förslag. I det principiella resonemanget talar Socialdemokraterna självklart varmt om den kommunala självstyrelsen. I nästa andetag kör man glatt över densamma. För att få behålla det extra tillskottet under 1994 vill Socialdemokraterna ställa upp ett absolut villkor som låser kommunernas handlingsfrihet.

Herr talman! Det förslag till vårdnadsersättning som aviseras till hösten kommer sannolikt att medverka till en successiv ekonomisk lättnad för kommunerna. Det kommer nämligen att ge ökade förutsättningar för de föräldrar som så vill – vilket jag betonar – att ordna barnomsorgen själva och leder därmed till en minskning av efterfrågan på kommunal barnomsorg. Reformen skapar också ett differentierat utbud av olika former av barnomsorg som kommer att pressa kostnader och leda till ökad valfrihet.

Alternativet till en vårdnadsersättning är att kommunerna tvingas bygga ut den kommunala barnomsorgen för de tiotusentals barn som i dag inte får del av samhällets barnomsorg, vilket skulle innebära en inte obetydlig kostnad för kommunerna. Det är inte alltid ökad valfrihet, större ekonomisk rättvisa och en sund samhällsekonomi går att förena så klart på en och samma gång som när det gäller vårdnadsbidraget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i finansutskottets betänkande 29.

Anf. 55 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Rose-Marie Frebran gjorde ett nummer av påståendet att staten har ett överordnat ansvar för hela den offentliga sektorn. Jag undrar: Vem är av motsatt uppfattning? I vart fall inte jag.

Anförandet inbjöd till en rätt principiell debatt om synen på den kommunala verksamheten och den kommunala sektorn. Jag skulle gärna vilja fråga Rose-Marie Frebran: Hur ser kds på primärkommunerna? Anser kds att primärkommunerna i dag är överfinansierade eller underfinansierade? Hur ser kds på behovsutvecklingen? Är den ökande, eller är den minskande? Menar man i kds att det finns en skillnad mellan om behoven tillgodoses i offentlig verksamhet eller i privat verksamhet? Eller skall man bortse från de behov som finns?

På slutet återkom Rose-Marie Frebran i sitt resonemang till vårt förslag om villkor för att kommunerna skall få behålla de pengar som nu finns tillgängliga genom att skattebasen har breddats. Rose-Marie Frebran resonerade i det sammanhanget i samma termer som representanter för de andra högerpartierna och hävdade att vårt förslag innebär en låsning för kommunsektorn. Jag undrar: Vilken grad av större frihet ligger i det förslag som utskottsmajoriteten har lagt fram?

Till sist, herr talman, vill jag till kds rikta samma fråga som jag riktade till Folkpartiet. Med utgångspunkt i att vi försöker åtgärda arbetslöshetens gissel, hur menar kds att vi skall lindra bekymren för de människor som kommer ut i arbetslöshet om den politik som Rose-Marie Frebran bekänner sig till skall fortsätta att vara gällande?

Anf. 56 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Ja, jag förde ett principiellt resonemang. Det kan man göra även om det här i debatten inte har framförts så väldigt differentierande meningar om detta överordnade ansvar. Det är väl bra om vi i så fall kan konstatera att vi är överens om detta. Det kan då ligga till grund för våra fortsatta samtal kring förhållandet mellan stat och kommun.

Från kds ser vi positivt på primärkommunerna och på det kommunala självstyret. Vi menar att det kommunala självstyret skall behållas och utvecklas och att ansvar skall ges till kommunerna.

När det gäller behovsutvecklingen inser vi att det inom vissa områden naturligtvis finns ett ökat behov, som också kommer att utvecklas. Detta ingår som en del i frågan om hur vi klarar den kommunala verksamheten i framtiden. Det är överväganden och prioriteringar som måste göras inom den kommunala sektorn på lokal nivå och kring vilka lokala och kommunala beslut måste fattas.

Vi ser ingen principiell skillnad i om verksamhet bedrivs i privat eller offentlig regi, men vi är av den åsikten att vi behöver konkurrens och valfrihet, och för det som samhället skall ha ansvar för skall vi naturligtvis ha en offentlig finansiering.

Ja, jag anser att det är en låsning att ställa de villkor som Socialdemokraterna ställer för att kommunerna skall få behålla de 4,2 miljarderna. Det ligger en större frihet i att kommunerna, som vi i utskottsmajoriteten föreslår,

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Den kommunala
ekonomin*

kan använda pengarna på ett sätt som man själv beslutar om på det lokala planet.

I många fall kommer detta att innebära att arbetslöshetsproblemen lindras, vilket är precis vad Per Olof Håkansson ömmar för. Vi ömmar också för detta. Jag riktade själv en uppmaning till kommuner och landsting att de skulle använda resurserna på ett ansvarsfullt sätt, och det är många som kommer att göra det. I dag kunde vi som hade tillfälle att lyssna på radion t.ex. få ett mycket glädjande besked från Karlskrona kommun, med ett icke-socialistiskt styre och med ett moderat kommunalråd. Där har man fattat beslut om att inte säga upp någon i kommunen under de närmaste två åren. Det här ansvaret skall alltså ligga på kommunerna själva.

Anf. 57 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag kan lugna talmannen och deltagarna i debatten med att jag inte skall hålla något långt anförande utan bara komma med några korta kommentarer.

Först till Rose-Marie Frebran: Jag saknade i Rose-Marie Frebrans inlägg en kommentar kring den kds-motion som faktiskt finns vad gäller Haninge kommun. I den motionen konstaterar man att man inte kan bevilja Haninge kommun de gynnsamma villkor som man i och för sig skulle önska dem vad gäller räntor och amorteringar. Däremot anser man att Haninge kommun skall undantas från kravet i fråga om de 4,2 miljarderna, om man tvingas höja skatten. Kds har i debatten över huvud taget inte kommenterat den motionen. Det är väl ändå en rimlig andrahandsmöjlighet, som skulle finnas.

Jag avstår från ytterligare kommentarer kring Rose-Marie Frebrans utläggning om vårdnadsbidraget och hur ekonomiskt fördelaktigt det skulle bli för kommunerna. Jag delar inte den uppfattningen, men jag tror att vi får ta diskussionen om det vid ett annat tillfälle.

Olle Schmidt hävdade tidigare i debatten, att om man låter allt vara som det är i fråga om kommunernas ekonomi och alla andra övriga kostnader skulle allting bli bra. Jag och Vänsterpartiet tror definitivt inte det. Vi tror att det behövs väldigt stora förändringar vad gäller budgetunderskott och kommunernas sätt att handskas med sina utgifter och uppgifter. Att däremot inte ge kommuner som har svårt att klara sina åtaganden rimliga möjligheter att klara vård, omsorg, skola, osv. på ett bra sätt är inte heller någon bra utveckling.

Jag menar att de viktigaste insatserna för att stärka kommunerna är inrättandet av t.ex. en kommunakut. Detta är i sammanhanget små insatser. De stora insatserna är att vi ser till att ta vara på möjligheten att minska arbetslösheten, att skaffa fram jobb. Det är det som ger kommunerna skatteunderlag och som gör att de kan driva en bra verksamhet. Vad jag och Vänsterpartiet kritiserar regeringen för är att man inte med tillräckliga krafter tar itu med de här problemen, utan att uppsägningarna och arbetslösheten även i den kommunala sektorn kommer att öka ytterligare. Det accepterar inte vi.

Anf. 58 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! Jag gick inte förbi Haninge kommun, Eva Zetterberg, utan jag konstaterade att vi kan stödja utskottets skrivningar i betänkandet i fråga

om Haninge kommun, eftersom utskottet ger regeringen i uppdrag att noga följa utvecklingen och att även mot slutet av den första inledande treårsperioden överväga lånevillkoren och återkomma till riksdagen om det då visar sig nödvändigt. Den här motionen är väckt av kds-representanter från Stockholm, nämligen Ingvar Svensson och Margareta Viklund, och de ömmar naturligtvis på ett särskilt sätt för Haninge.

Jag tycker i och för sig inte att det krav som framförs är särskilt orimligt, men vi har ändå att tänka litet längre och fråga oss vad detta kan leda till, om det kan ge en felaktig signal, om det kan göra att också andra kommuner kommer och ställer sig utanför porten och knackar på och vill ha samma dispens. Jag misstänker att det skulle kunna hända. När jag i morse på datorn läste telegram från TT såg jag att ungefär motsvarande situation tydligen finns i Sundsvall, där man nu har en skuld på 1,8 miljarder i ett bostadsbolag som kommunen kommer att ta över. Det kommer naturligtvis att innebära en oerhört stor påfrestning. Det kan också finnas andra kommuner som befinner sig i en väldigt besvärlig situation och som på detta sätt skulle kunna få en felaktig signal.

Jag tror också att det, med hänsyn till Haninges konkurrensförhållande till omgivande kommuner, kan vara lika förmånligt för kommunen att på ett bräde få motsvarande 32 öre i extra tillskott som att öka kommunalskatten för nästa år med 50 öre.

Sedan tycker jag att det är förvånande att inte Eva Zetterberg trycker på Socialdemokraterna. De säger att de lägger hela ansvaret för beslutet på majoriteten, men de reserverar sig inte mot beslutet. Återigen försöker de sitta på två stolar. Återigen dubbelspel!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 6 §.)

6 § Arbetslöshetsersättning m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1992/93:AU20 Arbetslöshetsersättning m.m. (prop. 1992/93:150 delvis).

Anf. 59 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! När det gäller indragningar för löntagarna lider inte den borgerliga regeringen av någon brist på fantasi.

Utöver sänkningen av nivån i a-kassan så föreslår regeringen att avgångsvederlag skall räknas som lön från arbetsgivaren. Den som fått detta skall inte kunna bli föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Visst finns det anledning att se över detta, men det måste ske med viss urskiljning.

Vi socialdemokrater kan inte acceptera att s.k. allmänna skadestånd som utbetalas vid sidan av ekonomiskt skadestånd enligt lagen om anställningsskydd skall betraktas som avgångsvederlag. Inte heller kan vi acceptera att ersättning utbetald från försäkringsbolag skall anses som avgångsvederlag.

Regeringens förslag har avvisats av ett enhälligt utskott, både när det gäl-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Arbetslöshetsersättning
m.m.*

ler denna del och när det gäller den beställning som utskottet gjorde i fråga om arbetslöshetsförsäkringen för egenföretagare. Nu får arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund litet mer tid till eftertanke innan han återkommer i dessa frågor.

För att den aktiva arbetsmarknadspolitiken och därmed arbetslinjen skall fungera, krävs ett samspel mellan olika regler och intressenter. Det måste för det första finnas tillräckligt med resurser till aktiva insatser. Det måste vidare finnas väl fungerande arbetsförmedlingar som håller i resurserna och alla lediga jobb som finns. Slutligen måste arbetslöshetsförsäkringen understödja arbetslinjen. Dessa viktiga förutsättningar har regeringen totalt missat.

Den borgerliga regeringen håller nu på att punktera arbetslinjen och ge Sverige en utomeuropeisk arbetslöshetspolitik.

Att arbetsförmedlingarna inte får tillräckliga resurser för att ta hand om alla arbetslösa står klart för alla. Så sent som för några veckor sedan beslutade riksdagens borgerliga majoritet att tillåta vinstsyftande arbetsförmedlingar och fri uthyrning av arbetskraft. Därmed kommer också på sikt de väl fungerande arbetsförmedlingarna att bli mindre effektiva. Och en total avreglering för in- och uthyrning av arbetskraft kommer att förstärka denna effekt.

Herr talman! I dag skall vi i kammaren diskutera arbetslöshetsförsäkringen, som nu regeringen också avser att radera.

Utformningen och förvaltningen av arbetslöshetsförsäkringen utgör en unikt viktig länk i arbetslinjen. Försäkringen startades ursprungligen av fackföreningarna, och stora krav har därför ställts på den arbetslöse, med en skyldighet att ta erbjudna arbeten som är lämpliga eller genomgå utbildning. Den lokala fackföreningen hjälper till med att både tipsa om jobb och hålla kontakt med de arbetslösa.

Regeringens högsta önskan är nu att "socialisera" denna försäkring, inte för att den då skulle bli bättre, tvärtom, utan bara för att man inte kan acceptera att fackföreningen är med och administrerar försäkringen.

Mitt under utredningsarbetet kastar sig regeringen över ersättningsnivåerna i försäkringen, som man menar är för höga. Man sänker den högsta ersättningen, och ersättningsnivån sänks från 90 till 80 %.

Låt oss granska argumenten för att sänka ersättningsnivån i försäkringen.

Det påstås ibland att ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen är hög med internationellt mått mätt. Det påstås också att en samordning med socialförsäkringarna bör ske, och detta skall leda till en lägre ersättningsnivå.

Vad är tanken bakom arbetslöshetsförsäkringen?

Den skall ge möjlighet till omställning vid arbetslöshet. Den är inte en socialförsäkring som skall ge ett allmänt grundskydd. Försäkringen är en del av den aktiva arbetsmarknadspolitiken och skall ge drivkrafter till arbete eller aktiva åtgärder.

Att arbetslöshetsförsäkringen har denna karaktär har också underlättat omstruktureringar av näringslivet i Sverige. Fackföreningsrörelsen har alltid varit positiv till tekniska förändringar, till skillnad från vad man är i många andra länder. Man har vetat att de arbetslösa har fått en hygglig ersättning

och att de så snart som möjligt har erbjudits omskolning till andra arbetsuppgifter.

Att nu sänka ersättningsnivån innebär därför en kraftig försvagning av försäkringens syften. En ersättning vars nivå närmar sig socialhjälpstandard är inte vad man förväntar sig när man blir arbetslös.

Mina första frågor till de borgerliga företrädarna blir därför: Anser ni att arbetslöshetsförsäkringen är en social försäkring? Vilket land har ni som förebild när det gäller arbetslöshetsförsäkringens konstruktion?

Om ni nu skulle anse att arbetslöshetsförsäkringen bör jämföras med socialförsäkringarna så innebär regeringens förslag att man vid arbetslöshet kommer att få mycket sämre ersättning än man får när man exempelvis är sjuk.

Den som har en genomsnittlig inkomst, ca 145 000 kr per år, får i dag 130 500 kr per år i arbetslöshetsförsäkring. Med regeringens förslag minskas ersättningen till 116 000 kr. Om vederbörande i stället är sjuk under ett år får han 120 000 kr plus semesterersättning med nästan 9 000 kr.

Än värre blir jämförelsen om man tar någon som tjänar litet mera än genomsnittet. Den som tjänar 200 000 kr får med regeringens förslag ca 146 000 kr i arbetslöshetsersättning. Om personen i stället är sjuk under ett år får han 165 000 plus ca 12 000 kr i semesterersättning.

Min andra fråga till de borgerliga blir därför: Anser ni att en genomsnittlig löntagare skall ha sämre ersättning när han är arbetslös än när han är sjuk?

Herr talman! A-kasseersättningens storlek är viktig i tre avseenden. Först reglerar den inkomsten för alla de hundratusentals människor som nu är arbetslösa. Den reglerar också inkomsten för alla dem som är föremål för aktiva åtgärder som är knutna till ersättningens storlek. Det innebär att mer än en tiondel av arbetskraften är direkt beroende av ersättningsnivån.

Men i ett tredje steg får regeringens förslag om att sänka ersättningsnivån allvarliga konsekvenser för alla löntagares inkomster. Ersättningsnivån styr nämligen den lönenivå som de flesta arbetslösa måste acceptera när de söker ett nytt arbete.

Tidigare var man tvungen att acceptera en lönenivå som låg på 80 % av tidigare lön. Nu blir man tvungen att acceptera en lönenivå som ligger på 70 % av tidigare lön. Blir man sedan arbetslös igen så sänks ersättningen till 80 % av denna tidigare låga nivå. Detta betyder i praktiken lönesänkningar på tusentals kronor i månaden för många människor. Detta kommer särskilt att drabba kvinnorna på arbetsmarknaden.

Min tredje fråga till de borgerliga blir: Anser ni att det är rimligt att en redan tidigare lågavlönad kvinna blir tvungen att acceptera 70 % av sin tidigare inkomst för att få ett nytt arbete?

Jag måste också fråga de borgerliga ledamöterna i arbetsmarknadsutskottet: Hur tror ni att en vanlig inkomstagare skall ha möjlighet att från den ena dagen till den andra få en sänkning av ersättningsnivån med 11,1 %?

Ta en ensamstående mamma med två barn. Hon tjänar 120 000 kr om året, men blir arbetslös. I dag får hon 108 000 kr i arbetslöshetsersättning. Med ert förslag får hon 96 000 kr, dvs. en sänkning av ersättningen med 1 000 kr i månaden. Hur tror ni att hon skall ha råd med detta? Vilket blir ert råd till henne, Anders G Högmark, när familjeekonomin klappar ihop?

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Arbetslöshetsersättning
m.m.*

Det vi kan vara överens om här i kammaren i dag är att arbetslöshetsförsäkringen befinner sig i en finansiell kris. Med nuvarande höga arbetslöshet uppstår ett galopperande underskott. Redan om ett år är det ackumulerade underskottet 52 miljarder kronor.

Enligt min uppfattning är det oacceptabelt att ha ett så snabbt växande underskott. Det är därför i högsta grad förvånande att regeringen saknar strategi för hur man skall komma till rätta med underskottet. Det enda förslaget är att försämra ersättningen till de arbetslösa. Men det hindrar inte att underskottet om ett drygt år är 52 miljarder kronor.

För att bryta denna utveckling måste arbetslösheten pressas tillbaka, och för det krävs en ny ekonomisk politik och en ny arbetsmarknadspolitik. Detta verkar inte regeringen vara medveten om.

Vi socialdemokrater vill stärka finansieringen av arbetsmarknadsfonden på följande sätt.

Vi vill ta i anspråk det utrymme som skapas i sjukförsäkringssystemet genom den höjning av egenavgiften i sjukförsäkringen till 1,9 % som genomförs den 1 januari 1994. Detta frigör ett utrymme motsvarande 6,6 miljarder kronor.

Arbetsgivaravgiften för sjukförsäkringen kan därmed sänkas och arbetsmarknadsavgiften höjas med motsvarande tal. På sikt vill vi fortsätta att om-disponera de arbetsgivaravgifter som nu går till sjukförsäkringen så att de i fortsättningen tillförs arbetsmarknadsfonden. Denna bör nämligen finansieras i allt väsentligt genom arbetsgivaravgifter.

Vi vill också höja skatten för höginkomsttagarna med 4 miljarder kronor, som skall tillföras arbetsmarknadsfonden.

Totalt innebär dessa förslag att fondens intäkter ökar med 10,6 miljarder kronor på helårsnivå.

Detta är våra förslag för att trygga finansieringen av försäkringen.

Men vilka förslag har regeringen? Inga alls såvitt jag vet. I stället fortsätter ni att låna till arbetsmarknadsfonden som om ingenting hänt.

Så lägger ni förstås en del av bördorna på de arbetslösa genom att sänka ersättningarna. Därmed minskar naturligtvis utgifterna för fonden.

Men var hamnar utgifterna i stället? För även de som nu får en orimligt låg ersättning måste ju kunna leva.

Till att börja med innebär ju regeringens besparing, som man påstår uppgår till 6,8 miljarder kronor, att kommunerna mister skatteintäkter motsvarande 2 miljarder kronor. Det innebär förmodligen ytterligare arbetslösa i kommuner och landsting. De som inte kan leva på sin arbetslöshetsersättning blir tvingade att gå till socialen för att få stöd. Det innebär ytterligare utgifter för kommunerna och förmodligen ännu fler arbetslösa.

Statens inkomster från mervärdesskatt och andra punktskatter kommer att minska med minst 1 miljard i och med denna köpkraftsindragning.

Kontentan blir att för samhällsekonomin i stort blir besparingen försumbar. Men för individen blir den mycket kännbar, för många en ren katastrof.

Detta har nu till och med Ny demokrati förstått. I Aktuellt Special i söndags medgav Bert Karlsson att så är fallet. Därför frågar jag Laila Strid-Jansson: Varför vidhåller ni då den överenskommelse ni gjort med de borgerliga, när även en av era partiledare motsätter sig den?

Enligt kompletteringspropositionen skall regeringen spara ytterligare 10 miljarder på arbetslöshetsförsäkringen. Hur skall detta gå till? Jag tycker det är ett anständighetskrav att ni redovisar hur detta skall ske. Skall ersättningen bli 60 %? Skall ni skicka alla arbetslösa till socialen? Vad säger kommunerna om detta?

Hur har ni tänkt er att lotsa detta förslag igenom riksdagen? Jag kanske borde ha frågat regeringen i stället, för även biträdande statsministern avfärdar ju förslaget. Det tycks råda stor oenighet i regeringen om detta.

Till sist måste jag också säga någonting om regeringens lagförslag. När regeringen kom med förslaget om att sänka ersättningsnivån och införa karensdagar sade vi att det innebär retroaktiv lagstiftning. Detta förnekade regeringen. Man sade att de som var arbetslösa när lagen trädde i kraft inte skulle drabbas. Sanningen var emellertid precis den som vi sade.

Det har också de borgerliga ledamöterna i utskottet insett och delvis tagit konsekvenserna av. Ikraftträdandet för karensdagarna skjuts nu till den 6 september, och det är bara den som då är arbetslös och senare får ett arbete som kan drabbas av karensdagar med retroaktiv verkan.

Vi kan inte acceptera detta! Den som är arbetslös den 6 september skall inte behöva förlora 3 000 kr. för att ta ett vikariat på några dagar. Detta är orimligt. Det skulle aldrig accepteras om ett försäkringsbolag sänkte ersättningen efter det att ett försäkringsfall inträffat. Men för en borgerlig regering är tydligen allting möjligt.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen till betänkandet.

Anf. 60 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Ny demokrati begär en i grunden förändrad arbetsmarknadspolitik. Det nuvarande systemet klarar inte av anstormningen av arbetslösa. En sedan många år felaktig politik har lett till denna massarbetslöshet, som nu håller på att leda in oss i en djup depression, där allt fler slås ut från arbetsmarknaden och blir bidragsberoende.

Ny demokrati föreslår en reformering av arbetslöshetsförsäkringen. Det stora underskottet i försäkringen och den höga kompensationsnivån ger anledning till omprövning av principerna för försäkringen. Denna åtgärd bör komma till stånd för att bl.a. större rättvisa skall råda. Många arbetstagare står helt utan försäkring, och trots detta ökar hela tiden underskottet i arbetsmarknadsfonden.

Ny demokrati anser att en tänkbar modell där arbetslöshetsersättningen delas in i tre delar kunde se ut på följande sätt: Ett statligt grundskydd, en obligatorisk försäkring som tecknas av arbetsgivaren, samt en frivillig försäkring.

Den obligatoriska ersättningen maximeras till 300 dagar. Fem karensdagar skall gälla, och ersättningsnivån föreslås bli 75 % av lönen upp till en årslön motsvarande 7,5 basbelopp. Det är alltså fullt möjligt för var och en att skaffa sig ett hundraprocentigt skydd, beroende på den egna frivilliga insatsen.

Ny demokrati anser vidare att frågan om ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen måste ses i ett vidare perspektiv. En större överensstäm-

melse med socialförsäkringssystemet måste eftersträvas. Då minskar risken för fusk och "bidragsoptimering". Principen bör således vara att nivån på den del av ersättningen som betalas av det allmänna är lika stor oberoende av grunden för ersättningen.

Få saker har under det senaste året upprört allmänheten så som de s.k. fallskärmsavtal som förekommer på arbetsmarknaden. Vi i Ny demokrati instämmer till fullo i vad AMS har anfört om att det torde uppfattas som stötande, att personer som har fått stora belopp i avgångsvederlag också kompenseras med samhällsmedel för inkomstförlust. Det har visat sig att t.o.m. personer som har fått lämna sitt arbete på grund av inkompetens och oskicklighet har avtalat sig till ekonomisk ersättning med ansevärd belopp. En person som genom ett sådant avtal får ekonomisk ersättning skall inte dessutom ha rätt till av staten utbetald arbetslöshetsersättning. Detta borde väl vara helt uppenbart.

Vår modell till ny arbetslöshetsförsäkring bör även kunna ligga till grund för samordningen av avgångsvederlagen med arbetslöshetsersättningen. Till den del avgångsvederlaget kan anses motsvara en påbyggnad under rimlig övergångsperiod, bör man alltså bortse från detta vid samordningen med arbetslöshetsersättningen. Med en sådan modell förhindrar man stötande fall av överkompensation. Man kan ju jämföra med uppehållslönen som är på sex månader, under vilken tid man inte uppbär någon annan ersättning.

Vi i Ny demokrati anser att någon form av samordning måste ske mellan ersättningarna och avgångsvederlagen. Vi tycker att majoriteten i utskottet har en mycket restriktiv hållning till detta och även till orättvisorna som förekommer vad beträffar småföretagare, som jag snart kommer att gå in på.

Regeringens förslag reser emellertid en del frågor om hur samordningsregeln bör konstrueras. Bl.a. kan man ställa frågan om det finns anledning att tillämpa olika bestämmelser beroende på om utbetalningen sker direkt från den tidigare arbetsgivaren eller genom en fond eller liknande. Regeringen bör skyndsamt återkomma i frågan. Med skyndsamt menar vi att ett färdigt förslag bör finnas vid riksdagens öppnande i höst. Akuta frågor bör behandlas akut.

Den tolkning av företagarbegreppet som har förekommit i praxis, särskilt i samband med familjeföretagen, kan knappast anses stå i överensstämmelse med gällande lagstiftning. Det av regeringen nu framlagda lagförslaget är därför synnerligen välkommet. Det märkliga här är att det enbart är Ny demokrati som stöder regeringens proposition i denna del. Däremot är regeringspartierna restriktiva till förbättringar för småföretagare.

Några förtydliganden bör dock göras. Vid bedömningen av vem som skall anses ha väsentligt inflytande instämmer vi i Ny demokrati i vad som sägs i propositionen. Enbart den som har haft ett inflytande på verksamheten totalt som har varit så starkt att det ekonomiska utfallet till stor del berott på dennes kompetens, åtgärder och ställningstaganden skall alltså omfattas. En schablonmässig bedömning efter någons formella ställning i företaget får inte förekomma. I varje ersättningsärende måste en sammanvägning göras av samtliga relevanta omständigheter för att avgöra om delägaren i praktiken har haft ett väsentligt inflytande av det nyss nämnda slaget.

Ett gynnsamt klimat för småföretagandet är en av de viktigaste förutsättningarna för att Sverige skall kunna ta sig ur krisen.

Få saker debatteras i dag så livligt som satsningen på småföretagare. Det verkar som om alla partier nu plötsligt stöder Ny demokrati i denna fråga och anser att det är inom de små och medelstora företagen som framtidens jobb finns. Därför vore det väl högst naturligt, när vi äntligen är ense, att acceptabla förutsättningar skapas för de små och medelstora företagen.

I den praktiska tillämpningen tycks man ha glömt att försäkringen faktiskt omfattar alla förvärvsarbetande. En ytterst sträng praxis har tvingat företagare att avyttra rörelsetillgångarna för att få rätt till ersättning. Enbart genom att göra sig av med företaget kan kriteriet att rörelsen skall ha upphört "annat än tillfälligt" anses uppfyllt. Som framförs i propositionen är detta en orimlighet. Företaget är ju ofta den enda möjligheten för den arbetslöse att åter få fotfäste på den reguljära arbetsmarknaden.

Om möjlighet ges att göra undantag från kravet på att rörelsen skall ha upphört definitivt kan man undvika de djupt otillfredsställande situationer som dagens regler kan tvinga fram. Frågan är så angelägen att den bör få snabbaste möjliga lösning. Med hänsyn till ärendets art bör dock regeringen med förtur lägga fram ett konkret förslag i frågan.

Låt oss nu verkligen se till att samma horribla sak inte händer vad beträffar anhöriga till företagare och deras rätt till arbetslöshetsersättning. Under 20 års tid har dessa felbehandlats på grund av att AMS har gett luddiga direktiv till a-kassorna. Det värsta med detta är att många riksdagsledamöter har reagerat på detta och rent slentrianmässigt motionerat. Ingen har tydligen aktivt och verksamt följt upp sin motion. Observera tidpunkten 20 år! Detta får fortgå tills vi i Ny demokrati aktivt och beslutsamt har agerat i frågan.

Herr talman! Jag står givetvis bakom alla reservationer som har avgetts av Ny demokrati. För att spara tid åt kammaren yrkar jag nu emellertid endast bifall till reservation 4.

Anf. 61 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Det är egentligen förvånansvärt att Ny demokratis representant nu har hållit ett anförande här om arbetslöshetsförsäkringen. Hon har inte med ett enda ord nämnt vad som händer med de människor som helt plötsligt blir utan en ersättning på minst 1 000 kronor i månaden.

Jag ställde frågan till Laila Strid-Jansson om hur hon tror att människor upplever situationen när deras ersättning helt plötsligt sänks, när man redan har en mycket låg ersättning och kanske har gått arbetslös under ett halvår. Hur tror Laila Strid-Jansson att den människan skall klara sina samhällsuppgifter? Den frågan ställde jag i debatten här. Men från Ny demokratis sida säger man inte ett ljud om detta.

Den andra frågan rörde Bert Karlssons uttalande i Aktuellt Special att man inte gör några samhällsbesparingar genom att sänka ersättningsnivån. Min fråga till Laila Strid-Jansson var då: Varför ställer i så fall Ny demokrati upp i omröstningen här för att sänka ersättningsnivån?

Anf. 62 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Johnny Ahlqvist, problemet är ju att det inte finns några pengar. Precis som Johnny Ahlqvist sade, galopperar arbetsmarknadsfon-

den och vi är alla medvetna om att besparingar måste göras. Men vi kan inte lyfta ut en enda fråga. Vi har försökt att se allting som en helhet. Vi har bl.a. föreslagit en helt ny familjepolitik, där barnbidragen skall vara inkomstprövade, så att alla som tjänar en halv miljon kronor om året inte skall ha barnbidrag. Genom detta skulle vi spara 21 miljarder. Men det är inget annat parti som är intresserad av detta.

Anf. 63 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag fick inte heller denna gång svar på min fråga. Laila Strid-Jansson försöker hela tiden att slingra sig undan med att säga att Ny demokrati har förslag på andra områden.

De 6,8 miljarderna, som ni har skrivit under i det här betänkandet, kommer att genomföras som en besparing. Detta har ni gjort därför att ni säger att man måste spara de 52 miljarder som det ackumulerade underskottet i arbetsmarknadsfonden kommer att bli i framtiden. Men vilka förslag har Ny demokrati för att rätta till detta galopperande underskott?

Vi har från Socialdemokraternas sida sagt att vi inte behöver sänka nivån för ersättning till de arbetslösa, utan det går att finansiera detta på annat sätt, vilket inte får de sociala konsekvenser för många människor som en sänkning av ersättningen skulle medföra. Det är just den frågan som det skulle ha varit intressant att få besvarad, liksom vad Ny demokrati i övrigt säger om den besparing, som enligt Bert Karlsson inte kommer att bli någon besparing totalt sett, därför att kostnaderna i stället förs över på kommunerna. Det är viktigt att ni i Ny demokrati öppet visar vad ni tycker i dessa frågor. Ni kom ju in i riksdagen och gick till val på att vi andra som satt här inte hade något rationellt tänkande utan det skulle ni stå för. Nu gör ni ju precis samma sak som ni beskyllde oss för i valrörelsen 1991. Ni gör precis som Carl Bildt säger: ni taktiserar.

Anf. 64 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag undrar hur Socialdemokraterna ställer sig till frågan om att höja egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen. Det har ni inte talat ett ord om. Däremot pratar ni om att höja avgifterna för höginkomsttagare hela tiden, och det kan inte vi acceptera.

Vi har föreslagit och fått igenom slopade grundavdrag. Vi vill helt enkelt se till att få en ny familjepolitik. Man måste samordna alla system – socialförsäkringssystem och arbetslöshetsersättning. Vi kräver en helt ny arbetslöshetsförsäkring, för den är väldigt orättvis som den är i dag.

Problemet är ju, på grund av politiken som har förts tidigare under många år, att det inte finns några pengar. Man måste börja spara, men för rättvisaspektens skull har vi föreslagit en rad åtgärder, och jag vidhåller att man inte kan plocka ut enskilda projekt.

Vi har fått igenom en del saker i finansutskottet men kanske inte hunnit ända fram. Det ni föreslår har ni inte en klar finansiering för, anser vi.

Anf. 65 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag tror att det var den 2 april som riksdagen fattade beslut om principerna för finanspolitiken och de arbetsmarknadspolitiska insat-

serna för nästa budgetår. Jag sade då att det var en skammens dag, bl.a. beroende på att den huvudsakliga finansiering av besparingen som man ville komma med när det gällde underskottsfrågorna skulle de arbetslösa få stå för.

Det är naturligtvis i dag vi tar det konkreta beslutet, och det är inte utan att jag skäms på riksdagens vägnar, om beslutet blir det som regeringen och utskottet har föreslagit. Många människor upplever i dag förtvivlan. Många är rasande. En sådan mängd av protester som jag får nu från fackföreningar och organisationer har jag aldrig tidigare fått i något ärende. När jag pratar med människor på många håll i landet gråter de öppet. De vet inte vart de skall ta vägen. De vet inte hur de skall klara sig.

Jag såg på TV:s nyheter i går, och man talade där om Gerhard Larssons nya förslag. Det kommer ju en stor reform på det här området, det ser verkligen inte bättre ut. Man pratade om att från dagens 80-procentsnivå i ersättningen göra ytterligare försämringar, dvs. man har liksom redan blivit klar över att försämringarna har skett. Det känns väldigt obehagligt.

Arbetslöshetsförsäkringens roll är, som Johnny Ahlqvist sade, att utgöra ett omställningsskydd. Det handlar om att främja arbetslinjen. Det handlar om att trygga situationen socialt för arbetande människor som har slagits ut, förhoppningsvis tillfälligt.

Historiskt sett handlar det om en anda av solidaritet, solidariska a-kassor där man avstod från en del av vad man hade som arbetande för att kunna ha ett försäkringsskydd när man gick ur arbetet. Men det var också ett slags solidaritet mellan arbetande och icke arbetande åt andra hållet. Det var ett sätt att förhindra social dumpning, dvs. att de arbetslösa skulle kasta sig in och sänka lönenivåerna.

Det är alltså en relation mellan dem som arbetar och dem som befinner sig i arbetslöshet. Därför har fackföreningarna alltid tyckt att detta kanske är det allra viktigaste. Jag vill understryka det som Johnny Ahlqvist framförde, att det här inte rör sig enbart om en allmän socialförsäkring, en trygghet för den som drabbas att kunna klara sin försörjning. Det handlar lika mycket om en solidaritet som medför möjligheten att hävda en lönelinje, att hävda arbetets rätt även för dem som har arbete.

Arbetsmarknadsfonden, som har dåliga finanser i dag och egentligen är ett stort svart hål, finansierar mycket. Den står för arbetslöshetsförsäringen, och den står för utbetalningarna till kontant arbetsmarknadsstöd, KAS. Den står också för utbildningsbidragen, och den del av de bidragen som regeringen kraftigt ökar volymen av genom att införa som arbetsmarknadspolitisk volymåtgärd den s.k. arbetslivsutvecklingen. Man kan väl tänka sig att i dag drygt 400 000 människor är beroende av utbetalningar från arbetsmarknadsfonden, det som vi ofta pratar allmänt om som a-kassan.

Jag vill slå fast några viktiga punkter. Det återopas i utskottets material och i regeringens proposition att vi har levt över våra tillgångar och att det statsfinansiella läget kräver att vi gör ingrepp i arbetslöshetsersättningen. Man måste vara klar över att arbetslöshetsförsäkringen inte är orsaken. Det förefaller mig som om många tror att den är orsaken till att vi har fått en ökad arbetslöshet och att vi har en ekonomisk kris.

Låt mig poängtera att så sent som 1991 hade fonden ett överskott på unge-

fär 10 miljarder kronor. Helåret 1992 hade det hunnit bli minus 5 miljarder. Men det var alltså först i slutet av 1992 som det började gå back, och det berodde på att arbetslösheten hade blivit så stor.

Underskottet i arbetsmarknadsfonden, att inte a-kassan räcker till, beror på den ekonomiska krisen. Det beror på arbetslösheten. Det är inte tvärtom. Det är inte de som i dag uppbär arbetslöshetsersättning som har levt över sina tillgångar. Det är inte de som har spekulerat.

Varken samhällsekoniskt eller individuellt är det rationellt eller rättvist att genomföra en åtgärd av den typ som nu föreslås. Det minskar efterfrågan i ekonomin och ökar snarast arbetslösheten, och det ökar beroendet av socialbidrag. Vi flyttar kostnader. Det är naturligtvis utomordentligt orättvist och ett uttryck för en osolidarisk samhällssyn att låta dem som först drabbas av arbetslöshet därefter drabbas av minskad ersättning.

Lösningen ligger i att minska belastningen på fonden, dvs. att fler människor är i arbete, fler människor uppbär lön, fler människor betalar avgifter och skatter. Det finns ett samband som är grundläggande för underskottet i arbetsmarknadsfonden, detta att a-kassan som vi säger kostar för mycket i samhället; att intäkterna är för små och utgifterna för stora är den självklara logiska följden av en hög arbetslöshet.

Vi har föreslagit att man skall höja arbetsmarknadsavgifterna, alltså att intäkterna till fonden skall ökas. Det har avslagits. Hela vår arbetsmarknadspolitik och allmänt vår ekonomiska politik innebär att minska belastningen på fonden. Det skulle också ha givit upphov till mycket mindre underskott. Det har avslagits.

När det gäller nivåerna som försämrats nu i arbetslöshetsförsäkringen och i KAS kan jag bara stryka under det som Johnny Ahlqvist sade. De siffrorna är korrekta. Det handlar om 12–13 % i sänkning. Det betyder 15 000 à 16 000 kronor per år, litet grand beroende på vilken lönenivå man ligger på. Det skall noteras att någon semesterlönegrundande inkomst är det inte fråga om. Det blir alltså värre nästa omgång för dem som drabbas.

Att genomföra det som nu föreslås innebär således att hårt dra åt svängremmen för dem som redan har litet. Det gör mig verkligen ont när jag tänker på att riksdagen har avslagit praktiskt tagit samtliga förslag till inkomstökningar för statskassan eller för arbetsmarknadsfonden under de senaste månaderna. De inkomstförstärkningarna skulle ha inneburit att de som har resurser också skulle få betala, och jag frågar de borgerliga politikerna: Är det verkligen er uppfattning att det ni nu vill genomföra skulle vara ett sätt att klara arbetsmarknadsfondens underskott, att det skulle vara ett sätt att klara statsfinansernas brister?

Budgetunderskottet uppgår till över 200 miljarder och underskottet i arbetsmarknadsfonden till upp emot 50 miljarder när nästa budgetår har gått. Ni kammar in kanske 5–6 miljarder på att klippa till mot de arbetslösa. Det gör mycket litet nytta för statsfinanserna, men det drabbar mycket hårt de utsatta.

Karensdagarna är ytterligare en kompletterande åtgärd, mellan 2 000 och 3 000 kronor beroende på vad man har för dagpenning. Socialdemokraterna går med på det, och jag vill verkligen fråga Johnny Ahlqvist: Varför anser ni

att den miljarden är särskilt viktig att fånga in? Anser ni att den verkligen bidrar till att förbättra statsfinanserna?

För mig är det lika egendomligt som när ni gick in och sparade på industriarbetarnas semester eller så länge drev frågan om att höja pensionsåldern. Det är fel tänkt, och det drabbar fel grupp.

Karensdagarna är också ett sätt att göra människor tveksamma att ta jobb kortsiktigt. De måste alltid fundera över om de kanske får jobb bara en kort tid, då åker de på karensdagar sedan. Då kanske det är bättre att vänta på ett permanent jobb, eftersom de då slipper karensdagar.

Karensdagarna motiveras i utskottets betänkande med analogier till sjukförsäkringssystemet. Jag förstår inte det. Det har ju ingenting med det att göra. Det är en ren och skär besparing. Man valde fem dagar. Man kunde ha valt tio dagar. Det kanske det blir nästa gång. Man klipper till mot de arbetslösa.

Kom ihåg att när en period har gått, och jag återkommer kanske vid ett senare tillfälle, då har jag inte någon semesterlönegrund, och jag har inga sparade pengar. Jag har levt på en utomordentligt låg nivå, och jag får öppna med en karensperiod. Jag anser att detta är fullständigt felaktigt.

Dessa 5–6 miljarder kommer man inte att spara inom ramen för den offentliga sektorn. Jag såg att SKTF hade räknat på vad man uppfattade skulle bli de kommunala konsekvenserna – ökade socialbidrag, ökade bostadsbidrag. Det handlar om 2 miljarder. Man får minskade momsintäkter, etc. Detta är något som slår för dem som uppbär a-kassa. Det är något som slår för dem som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder och som har utbildningsbidrag.

Vi avvisar både sänkningen av nivån på a-kassan och på KAS. Vi avvisar också införandet av karensdagar. Men för att spara tid skall jag nöja mig med att ställa mig bakom min egen meningsyttring totalt sett och yrka bifall till meningsyttringen vad avser mom. 1. I övrigt yrkar jag bifall till reservation 3 från Socialdemokraterna när det gäller nivå-sänkningen. Där finns även en del ytterligare synpunkter när det gäller finansieringen, där vi har litet olika uppfattningar. Men materiellt sett är vi helt överens.

Låt mig slutligen säga att en mängd andra frågor behandlas i betänkandet. Det handlar om tillämpningsbestämmelser av karensreglerna, samordningsfrågor med avgångsvederlag, företagsbegreppet etc. På punkt efter punkt, ja praktiskt taget på samtliga punkter, måste utskottet tillrättavisa, avstyrka eller be att regeringen återkommer. Man tillrättavisar och kritiserar starkt Börje Hörnlunds förslag. Detta tycker jag är ett tecken som vi oavbrutet märker. Det är mycket låg kvalitet på propositionerna från Arbetsmarknadsdepartementet.

Herr talman! Med mitt yrkande och med dessa kompletterande synpunkter, avslutar jag mitt anförande.

Anf. 66 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag fick en konkret fråga från Hans Andersson om karensdagarna.

Först vill jag till protokollet fastslå att vi inte ställer upp på den utformning

av karensdagarna som den borgerliga majoriteten har gjort, utan vi har reserverat oss i denna del.

Att vi accepterar karensdagarna beror på att vi har ett heltäckande förslag till finansiering för att öka intäkterna i arbetsmarknadsfonden, som bygger på att alla solidariskt skall hjälpa till. Det skall arbetsgivarna göra genom arbetsgivaravgiften och sjukförsäkringsavgiften. De människor som har ett arbete skall hjälpa till att finansiera arbetsmarknadsfonden. De arbetslösa får då lämna sitt bidrag genom denna karensperiod på fem dagar, som drabbar människorna en gång på en tolv månadersperiod. Det är anledningen till att vi har accepterat detta. Det är vårt heltäckande förslag till att finansiera arbetsmarknadsfonden.

Anf. 67 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det är riktigt att om man skall komma till rätta med de våldsamma underskott som finns i arbetsmarknadsfonden måste man öka inkomsterna. Det är vi överens om. Jag tror personligen att en hel del av detta får ske genom skatten, helt enkelt därför att regering och riksdag har ett så utomordentligt stort ansvar för valuta, räntor, investeringar och annat som bestämmer den reella sysselsättningsnivån i samhället, både inom näringslivet och inom kommuner och landsting.

En annan del måste täckas rakt ut från produktionen. Det bör i första hand täckas genom arbetsgivaravgifter. Men man kan naturligtvis också alltid av fördelningspolitiska skäl diskutera olika nivåer på egenavgifterna. Men detta är vi överens om, och det har ingenting att göra med att man skall minska på ersättningen till dem som just har drabbats. De får ju betala ändå, Johnny Ahlqvist. De får ju bara 90 %, eller 80 % nu, av sin tidigare lön. De arbetslösa får väl sannerligen betala. Varför skall de dessutom ha karensdagar? Frågan är fortfarande obesvarad. Jag hoppas att Johnny Ahlqvist kan skingra mina tvivel.

Anf. 68 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad det är för skillnad mellan oss. Hans Andersson säger att han är beredd att gå med på höjningar av egenavgifterna. Vi socialdemokrater säger att vi inte är beredda att öka egenavgifterna till akassan. Vad är det för skillnad, Hans Andersson, mellan att införa fem karensdagar eller att, som Vänsterpartiet vill, öka egenavgifterna?

Anf. 69 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Johnny Ahlqvist, jag har inte föreslagit att egenavgifterna skall höjas. Jag har bara pekat på de finansieringskällor som i dag finns. Det exakta krontalet, egenavgifter, kan man alltid diskutera om man därmed kan komma framåt och hitta konstruktiva lösningar. Men självfallet kommer det aldrig att kunna handla om så våldsamt stora belopp som ni talar om när ni talar om karensdagar. Varför, Johnny Ahlqvist, går ni med på 3 000 kr under fem karensdagar?

Anf. 70 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! När man lyssnar litet grand på debatten – det gäller inte minst Johnny Ahlqvists inlägg – får man en känsla av att motivet för att rege-

ringen lägger fram detta förslag är något slags allmän ondsinhet, en vilja att komma åt de människor som har drabbats av arbetslöshetens gissel, ett sätt att riktigt markera en asocial profil. Detta är så uppenbart felaktigt. Man kan diskutera olika metoder och lägga olika värderingar på dem, men att uppfatta regeringen som om den har ett ont uppsåt att verkligen komma åt dessa människor, tycker jag kanske att vi kunde lämna i en någorlunda rimlig och anständig debatt.

Ett av kanske två motiv, vilket även Johnny Ahlqvist och Hans Andersson har varit inne på, för att göra förändringar i detta system är framför allt att i stort sett drygt en tredjedel av de människor som är utan arbete i dag står utanför de trygghetssystem som arbetslöshetsersättningen och KAS innebär. Det andra motivet är naturligtvis det galopperande underskottet i arbetsmarknadsfonden.

På den sista punkten förefaller alla att vara överens, nämligen att den utvecklingen inte kan fortsätta. Att ha ett underskott på 20 miljarder i år, 45–50 miljarder nästa år och 80–120 miljarder på tre fyra år är icke möjligt att acceptera framöver. Vi måste då se hur man skall komma till rätta med det.

Herr talman! Det finns i princip fem komponenter som reglerar Arbetsmarknadsfondens ekonomi. Det är givetvis arbetslöshetsnivån. Det är den ersättning som man får om man blir arbetslös – a-kasseersättningsnivån. Det är på utgiftssidan. Sedan har man egenavgiftsnivån som en tänkbar intäkt, man har arbetsmarknadsavgiften, och man har självfallet de pengar som staten skjuter till.

Jag tror att man framöver kommer att vara i behov av att göra justeringar i stort sett på alla dessa fem punkter. Det är alldeles uppenbart att den mest effektiva punkten är att sänka arbetslöshetsnivån. Det är inte så enkelt som att man bara kan kommendera fram detta eller att som Johnny Ahlqvist ge ett intryck av att siffrorna för arbetslösheten steg när den borgerliga regeringen tog över.

Redan 1989 varnade Göte Bernhardsson för att luften gick ur arbetsmarknaden. Det var mitt under den välsignade perioden då Socialdemokraterna hade regeringsmakten. Redan då började arbetslöshetssiffrorna att skjuta i höjden.

Jag kan bara konstatera att denna arbetsmarknadsfond inte är konstruerad för de nivåer som vi har både på utgiftssidan och på intäktssidan. De går inte att hålla ihop med en arbetslöshet som är större än 2,5–3 %. Det finns ingen möjlighet till det.

Johnny Ahlqvist säger att socialdemokratin har ett finansieringsalternativ. Det är klart att det är ett alternativ, men man kan diskutera trovärdigheten i detta alternativ.

Genom att föra över pengar från sjukförsäkringssystemet till arbetsmarknadsfonden och a-kassesystemet skulle man kunna finansiera det hela och tillföra ett antal miljarder kronor.

Hur många miljarder, Johnny Ahlqvist, har sjukförsäkringssystemet gått back med från 1987 till 1991? Ge en antydning här i kammaren om hur många miljarder ackumulerade på fem år som det systemet gått back med. Om ett system inte genererar några överskott, hur skall man då kunna föra över

pengar till ett annat system? En fattig kyrkråtta skall finansiera en annan, ännu fattigare, kyrkråtta. Är det modellen?

Hur många miljarder gick alltså sjukförsäkringssystemet back med? Det är ju detta som enligt Johnny Ahlqvists och Socialdemokraternas modell skall finansiera det här aktuella systemet som går back.

Jag är alltså övertygad – på den punkten håller jag med både Hans Andersson och Johnny Ahlqvist – om att det är nödvändigt att mycket snabbt göra någonting. Nu när Gerhard Larsson har lagt fram sitt förslag kan man som en allmän iakttagelse säga att det alltid är mycket lättare att tala om vad som *inte* är bra i ett system som föreslås. Kanske hade det varit mera kreativt att föreslå ett alternativ, och då framför allt ett hållbart sådant.

Om tempot och betydelsen av att det är viktigt att snabbt göra någonting tror jag att vi kan vara totalt överens i denna kammare. Det är inte rimligt att ha ett växande – ja, galopperande – underskott.

Vidare är att notera att vad regeringen på ett antal punkter gör, just för att åstadkomma en ny ekonomisk politik som häver arbetslösheten, är åtgärder på ett antal områden som vi inte närmare behöver gå in på här men som regeringen vid ett flertal tillfällen har presenterat. Det gäller satsningar på småföretagsamheten – en fråga som Laila Strid-Jansson varit inne på – och regeringens många förslag på ett stort antal områden som gagnar småföretagsamheten.

I dag upplever exportindustrin att orderingången blir allt bättre. Det är alltså god orderingång och bra vinster. Därigenom skapas nya jobb inom exportindustrin. Det kommer givetvis att innebära att även den inhemska industrin utvecklas och att vi får en vändning beträffande arbetslöshetssiffrorna. De talen började redan 1989 att rusa i höjden, Johnny Ahlqvist! Det var inte i oktober 1991 som det började, utan vändningen skedde mitt under det socialdemokratiska maktinnehavet. Självfallet var det ett utslag både av den ekonomiska politik som ni förde och av den internationella konjunkturen.

Utskottet har lagt fram en del förslag och gjort en del revideringar jämfört med den proposition som presenterats. Det gäller bl.a. karensdagarna. Vi menar att ett system med fem karensdagar per löpande tolv månaders period är bättre ägnat att stimulera människor att ta just kortvariga jobb. Det är av det skälet som vi också i stor enighet föreslår att ikraftträdandet skjuts framåt, från den 5 juli till den 6 september. Här finns det framför allt två skäl att anföra: Dels kan sommararbetsmarknaden med många kortvariga jobb störas genom karensvillkoren, dels är det rent administrativt givetvis enklare om det blir en något längre framförhållning.

Vidare har vi behandlat frågorna om en eventuell samordning av avgångsvederlag och ersättning i arbetslöshetsersättningen. Det är väldigt lätt att genom de stämningar som här finns lockas in i en diskussion om att avgångsvederlag är lika med ett slags fallskärmsavtal med förmåner i miljonklassen. Sådana finns, men sådana bör stävjas på olika sätt. Det har varit alltför mycket av den typen under de gångna åren.

Innan man omedelbart bejaktar kravet på en samordning mellan avgångsvederlag och a-kasseersättningar är det viktigt att man inser att detta med avgångsvederlag är ett mycket väl etablerat instrument på arbetsmarknaden.

Detta instrument används i stor omfattning, och så har det varit under lång tid. Det kommer säkert också framöver att vara en förutsättning för att det skall gå att få till stånd en vettig omstrukturering inom företagen. Människor som har jobbat länge i ett företag skall få rimlig ersättning, om de tvingas lämna företaget i förtid.

Utskottet pekar på en lång rad frågor som det är viktigt att klara ut. Avgångsvederlagen regleras i flera olika kollektivavtal. Inom det statliga systemet finns det en regel som säger att förutom arbetslöshetsersättningen skall en form av avgångsvederlag utgå upp till 85 % av den ursprungliga lönen. Det här regleras ju både via kollektivavtal och direkt mellan arbetstagare och arbetsgivare.

Vi i utskottet har inte ansett det vara rimligt att den ena kategorin skall befrias från samordningskravet, medan den andra skall underkastas det samma. Vi tycker att det finns anledning att ytterligare titta på detta.

Dessutom finns det skäl att fundera över om det skall ske en samordning – jag ifrågasätter allvarligt en sådan – mellan ideellt utdömda skadestånd och avgångsvederlag och arbetslöshetsersättning. Skall man exempelvis grunda en sådan samordning på avtalat avgångsvederlag? Skall avtalet i sig utgöra grunden för samordningen, eller skall det faktiskt utbetalade avgångsvederlaget vara det som samordningen grundas på?

Herr talman! Det finns flera punkter som regeringen/departementet ytterligare bör titta på innan vi i utskottet kan tycka att det är rimligt att säga ja.

Vi har också diskuterat arbetslöshetsbegreppet. Det råder väl inget tvivel om att det under senare tid har kommit väldigt många oroande rapporter om att företagarbegreppet i arbetslöshetsförsäkringen varit alltför vitt tolkat.

Utskottet definierar detta på ett snävare sätt. På klarspråk handlar det om personer som har ett direkt ansvar för verksamheten, personer som har ett direkt ägande och som i sin aktiva gärning kan påverka företagets resultat. Självfallet skall man ha personlig utkomst av företaget.

Arbetslöshetsbegreppet för företagare har även diskuterats. Det har gjorts gällande att man från ett företags sida borde kunna få åtnjuta arbetslöshetsersättning om intäkterna tryter. Det kan gälla ett åkeri. Om inkomsterna blir lägre är det bara att konstatera att företaget inte längre existerar. Sedan utgår arbetslöshetsersättning. Vi menar att det inte bör vara ett krav – här har tillämpningen varit för hård – att företaget definitivt upphör och därmed tvingas utförsälja sin egendom. Det kan finnas skäl t.ex. för ett åkeri att helt enkelt ställa av bilarna. Då bevisar man att det inte förekommer några intäkter i rörelsen. I det läget borde man kunna få ut någon form av ersättning. Det finns anledning för regeringen att ytterligare titta på detta.

Utskottet har också tittat på ett antal frågeställningar och förslag som gäller samordningen mellan pensioner och arbetslöshetsersättning. Framför allt gäller det sjömannens pensionsanstalt. Med stöd av vår initiativrätt i utskottet har vi föreslagit att det skall vara möjligt med undantag från regler som innebär att samordningen försätter pensionärerna i ett sämre läge.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 71 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Anders G Högmark rekommenderar mig att inte föra en dialog om att det här handlar om att man försöker komma åt löntagarna. Men

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Arbetslöshetsersättning
m.m.*

jag kan bara uppfatta framlagda förslag så, att man på alla sätt försöker komma åt löntagarna.

De borgerliga företrädarna i riksdagen har träffat en överenskommelse med Ny demokrati om den ekonomiska politiken, innebärande att skatten för landets höginkomsttagare höjs med 148 kr! Samtidigt är man beredd att sänka ersättningsnivån i fråga om a-kassan med 1 000–1 500 kr i månaden för löntagarna. Kan inte detta tolkas så, att man på alla sätt försöker klämma åt löntagarna och att man lämnar höginkomsttagarna åt sidan? Om inte, kan jag inte förstå resonemanget här.

Så några ord om det galopperande underskottet. Jag redovisade i mitt inledningsanförande att vi har ett heltäckande förslag som vi kan finansiera. En del av den finansieringen består i en skatt för höginkomsttagarna som skulle tillföra staten ca 4 miljarder. I botten finns mer än 10 miljarder som kan tillföras arbetsmarknadsfonden.

Men vad har regeringen för alternativ, Anders G Högmark? Ni har ju ännu inte presenterat någonting här utöver det förslag som Gerhard Larsson hade presskonferens om i går och som biträdande statsministern Bengt Westerberg redan har sågat av. Vad har alltså regeringen att komma med här? Det är viktigt att veta vilka era alternativ är. Om ni har sådana, tycker jag att ni skall redovisa dem.

När det gäller att sänka arbetslösheten har vi sedan hösten 1991 lagt fram konkreta förslag och presenterat flera program för hur man skall kunna minska arbetslösheten i det här landet. Men Anders G Högmark har tillsammans med sina partikamrater och tillsammans med Ny demokrati konsekvent röstat ned alla våra förslag.

Så till det stora underskottet i sjukförsäkringen. Jag baserar mina uppgifter på arbetsmarknadsministrarnas uttalande den 2 april i debatten här i riksdagen. Han sade att sjukförsäkringen redan är överfinansierad på grund av den sjunkande sjukfrånvaron. Antingen har Anders G Högmark fel, eller också har arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund fel.

Hur blir det med svaren på de frågor som jag ställde under debatten? Blir det några samhällsekonomiska besparingar genom att man överför kostnaderna till kommuner i stället? Vad är Anders G Högmarks svar till den ensamstående mamma som jag nämnde? Vad skall hon klara sig med när hon får sin lön sänkt med 1 000 kr i månaden när hon redan är drabbad?

Anf. 72 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Vad har regeringen för alternativ utöver det förslag som Gerhard Larsson har presenterat i går? frågar Johnny Ahlqvist. Jag delar uppfattningen att det borde ha funnits mer av substans i de förslag som har lagts fram. Man kan lätt kritisera dem. Det finns väl inslag i dessa förslag som man kan ta fasta på och säkert komplettera och utveckla. Problemet är ju, om man nu skall vara öppen, att Socialdemokraterna och Johnny Ahlqvist är lika tomma på förslag. Man flyttar pengar från ett ställe till ett annat, från ett ställe där det inte finns pengar.

Sjukförsäkringen har gått med underskott 1987, 1988, 1989, 1990 och 1991. Det är därifrån ni skall ta era pengar. Har man den enkla finansieringsmodellen att från ett system som går med underskott föra över pengar till ett

annat system som går med ett ännu större underskott, kan vi också ganska snabbt snickra ihop någonting, men trovärdigheten i ett sådant förslag blir ganska begränsad.

Om vi säger att vi inte kan röra den ena eller den andra komponenten i systemet, att vi inte kan tänka oss egenavgifter osv., kommer vi aldrig att kunna ta oss ur den här situationen. Jag är alldeles övertygad om att vi kommer att behöva ändra på alla fem komponenterna. En sänkning av arbetslöshetsersättningsnivån kommer självfallet att bli den bästa hjälpen. Regeringens politik kommer, med satsning på företagsamhet och företagande, att ge resultat. Det är inte för att hjälpa en och annan höginkomsttagare, en och annan fabrikör eller direktör som vi stimulerar och på olika sätt underlättar för familjeföretag och småföretagande. Det gör vi för att skapa goda produktionsbetingelser, för att ge de människor som jobbar i produktionen möjligheter att nyanställa och utveckla och därmed också få ner arbetslösheten, skapa bättre lönebas och få in mer pengar till både det ena och det andra systemet.

Inte minst kommer arbetsmarknadsfonden med sitt stora underskott att gagnas av detta. Utan en sådan politik som innebär satsningar på företagsamhet och företagande kommer vi aldrig ur problemen med arbetslösheten och underskottet i arbetsmarknadsfonden.

Jag är väl medveten om, Johnny Ahlqvist, hur den människa som har si eller så stor inkomst känner det. Jag inser mycket väl att detta känns ordentligt, att det kommer att vara jobbigt. Om vi har utgångspunkten att inte någonting kommer att kännas när vi har ett budgetunderskott på 200 miljarder, tror jag att vi lätt kommer att hamna i en situation där vi inte förmår att göra någonting. Jag har inte några illusioner om att detta inte känns för de människor som är drabbade av arbetslöshet. Vi måste på detta område liksom på många andra områden göra mycket mer än vad vi har gjort och framför allt mer än vad Socialdemokraterna är förmögna till att föreslå, för att vi skall kunna klara tryggheten på längre sikt och skapa goda betingelser för arbete.

Anf. 73 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Anders G Högmark kommer med ett alternativ som samtliga berörda i det här landet faktiskt har "sågat av". Alla fackliga organisationer har sagt nej till Gerhard Larssons förslag. SAF har sagt nej till förslaget, likaså Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Både arbetsgivare och arbetstagare säger alltså nej till detta förslag. Detta skall då vara regeringens alternativ till det förslag som vi har att komma med. Jag tycker att det är fel att man slår sig för bröstet och säger att detta är vårt alternativ till Socialdemokraternas förslag.

Jag återkommer till sjukförsäkringen. Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund stod i denna kammaren den 2 april och sade att sjukförsäkringen redan är överfinansierad på grund av den sjunkande sjukfrånvaron. Jag tar mer fasta på vad ministern säger i denna fråga än vad – Anders G Högmark får ursäkta det – Anders G Högmark säger. Det finns ett överskott i sjukförsäkringen, och dessa medel vill vi använda till att finansiera underskottet i arbetsmarknadsfonden.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Arbetslöshetsersättning
m.m.*

Jag fick inget svar från Anders G Högmark på frågan varför Moderaterna och den borgerliga regeringen kan acceptera en uppgörelse som innebär att höginkomsttagarna bara skall betala 148 kr mer i månaden enligt den överenskommelse som ni har gjort med Ny demokrati, medan de som är arbetslösa skall betala 1 400 kr. Tio gånger så mycket skall de betala som redan är drabbade.

Jag kan inte tolka detta på annat vis än att man vill komma åt dem som har det sämst i det här landet. Jag kunde gärna för min del betala tio gånger mer, därför att jag räknar mig som höginkomsttagare, precis som Anders G Högmark är. Men det är tydligen bättre att ta från de arbetslösa.

När det gäller de 6,8 miljarder som vi talat om fick jag inte något svar av Anders G Högmark på frågan hur stor den samhällsekonomiska besparingen blir genom ert förslag. Hur mycket drabbar det kommunerna? Hur mycket drabbar det samhällsekonomin genom att vi får in än mindre i skatter, därför att skruvarna dras åt ännu hårdare och folk kommer att konsumera ännu mindre i det här landet. Detta kommer att producera ytterligare arbetslöshet i stället. Jag hade faktiskt varit tacksam för ett svar.

Anf. 74 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Om det måhända blivit ett missförstånd vill jag säga att jag inte tycker att Gerhard Larssons förslag är någonting som man utan vidare kan ha som underlag för ett förslag till riksdagen. Så har jag icke uttryckt det. Däremot sade jag att det är väldigt lätt för alla dem som Johnny Ahlqvist räknade upp att tala om hur dåligt förslaget är. Det hade varit väldigt bra om de också hade varit litet kreativa och kommit med några alternativ. Då hade det funnits mer för oss att ösa ur när vi nu debatterar hur vi skall konstruera framtida system. Det förslag som Gerhard Larsson har presenterat finns det många betänkligheter mot. Detta säger jag bara för att göra det tydligt för Johnny Ahlqvist.

Jag är alldeles övertygad om, att om man gör sådana statiska analyser som nu SKTF har gjort om hur mycket kommunerna och olika sektorer förlorar med det förslag som regeringen förelägger riksdagen, kan man alltid leda i bevis att de kommer att förlora si och så mycket. Men regeringen har faktiskt ett litet mera dynamiskt betraktelsesätt. På sikt måste man se till att få bättre fart på ekonomin. Skall alla särintressen tala om vilka försämringar varje förslag innebär, kommer man aldrig att kunna göra några förändringar.

Kvar står faktum, Johnny Ahlqvist, att man med det budgetunderskott som vi har och med det galopperande utskott som vi har i arbetsmarknadsfonden måste föreslå ett antal besparingar och åtgärder. Det går inte bara att tro att man genom transfereringar från ett system till ett annat kan finansiera olika saker.

Det må vara riktigt som arbetsmarknadsministern sade till Johnny Ahlqvist i debatten i april, att sjukförsäkringen nu har börjat ge ett litet överskott. Men under de år som jag nämnde var det betydande underskott. Så det är inte någon gedigen finansieringskälla. Det kan mycket snabbt leda fram till att sjukförsäkringssystemet återigen går back. Med det underskott som vi har haft tidigare finns det ingen säkerhet i detta.

Kontentan, Johnny Ahlqvist, av resonemanget att regeringen för en poli-

tik som otillständigt missgynnar de svaga och gynnar de starka är att alla, inte minst de människor som i dag är utsatta på arbetsmarknaden, kommer att ha bäst ut av att man för en ekonomisk politik som gör att nya jobb tillskapas och att vi igen får full sysselsättning framöver. Ingen är betjänt av att ha ett galopperande underskott i arbetsmarknadsfonden eller i statens affärer, allra minst de människor som i dag är utan jobb. Med ett budgetunderskott får vi höjd ränta. Vi får sämre möjligheter till investeringar i landet, företagen väljer att lägga sina investeringar i utlandet. Det skapar verkligen inte de jobb som både Johnny Ahlqvist, jag och säkert alla i denna kammare verkligen önskar att se i Sverige framöver. Då får vi en del av problemen lösta.

Andre vice talmannen anmälde att Johnny Ahlqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 75 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har några frågor. Jag skulle vilja ha en kommentar från Anders G Högmark angående det som jag kallar för den låga kvaliteten på propositionen. Bortsett från det enkla att skära ner nivåerna och införa sådana försämringar som karensdagar, finns det en serie förslag. Jag menar att underlaget för dessa förslag saknas. Vi fann i utskottet att kvaliteten var för låg. Det är viktigt att säga att utskottet i alla fall har gjort ett arbete, eftersom jag brukar kritisera arbetsmarknadsutskottet hårt. Utskottet har gjort ett arbete, som i praktiken innebär att vi underkänner propositionen. Det vore intressant att få en kommentar kring detta från Anders G Högmark.

Anders G Högmark frågade vad det var som ger överskott. Låt mig fråga: Hur gick det med de dynamiska effekterna av skattereformen? Den frågan kunde jag ha ställt inte bara till de borgerliga partierna utan även till Socialdemokraterna. Hur är det med underfinansieringen? Är den 15, 20, 25, 30 eller 40 miljarder? Olika ekonomer har olika uppgifter, men det rör sig om den storleksordningen. Låt oss säga att underfinansieringen uppgår till 20 miljarder. Det handlar om ett fyra gånger större belopp än vad försämringarna för de arbetslösa innebär – brutto – för statskassan.

Man kan undra över det här med onda avsikter. Jag menar att detta ingår i en mycket allmän strategi som slår mot löntagarkollektivet i stort, och framför allt mot de fackliga organisationerna. Det handlar om arbetslösheten och självfallet också om utbildningsbidragen, om svårigheterna för de lågutbildade att över huvud taget kunna tillägna sig arbetsmarknadsutbildning för att kunna förstärka sin situation på arbetsmarknaden. Det vet Anders G Högmark.

Det har varit väldigt mycket gnäll i de moderata leden över den mycket blygsamma grundavdragsreformen, de 148 kronorna i månaden. Inser inte Anders G Högmark vad dessa besparingar betyder för människor med mycket små ekonomiska resurser, för familjer som har stora svårigheter att klara det mest elementära?

Jag har ytterligare en fråga. ALU, som nu blir en volymåtgärd, kommer att finansieras över samma arbetsmarknadsfond. Den volym som man räknar med, 50 000–60 000 platser, kommer att kosta ca 6 miljarder kronor. Det

*Arbetslöshetsersättning
m.m.*

Anf. 76 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Hans Andersson började med att fråga om underlagets kvalitet. Om vi hade varit nöjda med underlaget, hade vi inte haft anledning att skicka tillbaka ärendet. Det är mitt svar.

Hans Andersson undrade hur det var med de dynamiska effekterna. Sedan minns han litet nostalgiskt den tid då man hade marginalsatser på 70–80 %. När man genomförde skattereformen och sänkte marginalsatserna hade man den tanken att det mycket temporärt skulle bli ett underskott innan den dynamiska effekten på olika sätt uppstod. Är det något slags dröm om en återgång till det gamla s.k. goda samhället med marginalsatser på 70–80 % för 60–70 % av LO-gruppernas medlemmar? Är det vad Hans Andersson längtar tillbaka till? Vill han på något sätt återinföra beskattning av småföretag, så att de riktigt skall känna att de sugt ut av skatteväsendet?

Det råder inga tvivel om att de åtgärder som regeringen har vidtagit bl.a. när det gäller beskattning av småföretag har lett till mycket dynamiska effekter. Det finns en investeringsglädje och en tro på framtiden i dag hos småföretagen. Jag är inte alls övertygad om att den glädjen skulle finnas kvar ett ögonblick, om Hans Andersson började tala om att återinföra ett antal saker som är negativa för småföretagen och för näringslivet. Detta är litet grand av dynamiska effekter. Somliga effekter kommer snabbare, andra uppstår längre fram.

Man kan undra över det här med onda avsikter. Det finns inte någon regering som har satsat så kolossalt mycket på arbetsmarknadspolitiska insatser som denna regering. Skälet till detta är givetvis att vi har en hög arbetslöshet. Regeringen har satsat långt mer pengar än någon annan regering på arbetsmarknadspolitik och arbetsmarknadsutbildning.

När det gäller ALU-verksamheten är det viktigt att både utskottet och kammaren framöver observerar de kvaliteter som finns i ALU-verksamheten, så att det inte bara blir en volymvara som kostar pengar. Det måste också finnas ett innehåll i denna verksamhet, vilket riksdagen en gång i tiden fattade beslut om. Det finns all anledning att observera framöver. Men kom inte och säg att inte den här regeringen gör mycket stora insatser inom arbetsmarknadspolitiken! Ingen annan regering har gjort så mycket i det här avseendet.

Anf. 77 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag nämnde över huvud taget inte arbetsmarknadspolitik. Det finns inte heller någon annan regering som har administrerat en så hög arbetslöshet som den här regeringen.

När det gäller ALU, tolkar jag Anders G Högmars svar så, att han är medveten om att det inte är fråga om någon ambitiös arbetsmarknadspolitik. Det finns ingen hög kvalitet på ALU-sidan. Men vad jag var ute efter var de kostnader som döljs och som faktiskt dyker upp precis i den fond som utskottet och regeringen vill göra någonting åt. Det rör sig om ungefär samma belopp som försämringskostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen innebar.

Jag nämnde de dynamiska effekterna, eftersom Anders G Högmark kritiserade SKTF:s undersökningar och andra undersökningar som har gjorts, där man har försökt att se på vad en sådan här besparing innebär rent dynamiskt. Det innebär att man flyttar kostnader, att momsintäkterna kan bli mindre, att bostadsbidragen blir högre och att socialbidragen blir högre.

Anders G Högmark frågade mig vad jag vill, om jag bara vill beskatta det svenska folket och göra livet bedrägligt för de flesta människor. Nej, jag vill ha en beskattning efter bärkraft, men det har vi inte längre. Jag vill också ha en hushållning av landets finanser, som innebär att intäkter och utgifter svarar mot varandra.

Det finns inte ett enda förslag från regeringen som har inneburit att inkomsterna till arbetsmarknadsfonden har förstärkts i ett läge då utgifterna är så stora. Håller Anders G Högmark med om att orsakerna till den höga arbetslösheten, till det höga budgetunderskottet och till underskottet i arbetsmarknadsfonden inte är arbetslöshetsförsäkringen eller kontant arbetsmarknadsstöd? Det är i stället effekter av den ekonomiska krisen och den höga arbetslösheten. Den verkliga lösningen innebär att minska arbetslösheten. Det handlar då – och det kan jag hålla med om – om ett brett spektrum av ekonomisk-politiska och näringspolitiska åtgärder och om en mycket aktiv arbetsmarknadspolitik, men om detta skall vi tala i morgon. Anders G Högmark måste ändå hålla med om att detta fördelningspolitiskt sett är djupt orättvist, om man tittar på hur det slår för olika människor.

Anf. 78 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga två saker.

Jag är mycket medveten om att det finns mycket bra kvalitet på ALU-verksamheten inom systemets nuvarande ram. Med den enorma expansion av ALU som har skett under de gångna månaderna är jag alldeles övertygad om att det finns en hel del inslag av sådant som man kritiskt bör granska och rimligtvis förbättra. Det ligger i sakens natur. Det är viktigt att det finns kvalitet i de arbetsmarknadspolitiska insatserna och att det blir en generell kompetenshöjning, så att det inte bara blir fråga om en allmän försörjningsinrättning. Det är viktigt att det finns ett inslag av kompetens.

Hans Andersson har en god inställning, att man skall låta intäkter och utgifter vara i balans. Det är det som regeringen intensivt försöker med, dvs. att banta underskottet i budgeten för att få intäkter och utgifter något mer i balans. Jag vet inte på vilket sätt Hans Andersson och hans parti aktivt har bidragit till detta, men det skulle vara välkommet om det drogs åtminstone ett litet strå till stacken.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 79 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Det är viktigt att få fler människor i arbete. Jag menar att regeringen arbetar målmedvetet för att det skall bli så. Man kan också se ljus i tunneln. Trovärdigheten i den ekonomiska politiken spelar en central roll för möjligheten att komma till rätta med Sveriges problem.

Ljuset i tunneln avspeglas i att det har blivit en större konkurrenskraft inom exportindustrin och att vi har fått avtal som främjar tillväxten. Vi har också i kompletteringspropositionen fått förslag om reala åtgärder för att hejda det snabbt växande statliga budgetunderskottet.

Av samhällsekonomiska skäl är det nödvändigt att de redan tidigare under våren beslutade besparingarna i arbetslöshetsförsäkringen och i KAS genomförs. Vi har i arbetsmarknadsutskottet dock ansett att införandet av karensdagar bör senareläggas två månader, detta för att inte sommarvikarie-marknaden skall störas. Vi har också under utskottets arbete kommit fram till en ändring av den av regeringen föreslagna femveckorsregeln. För att det inte skall bli orimligt bör det vara en regel om att de fem karensdagarna skall ligga inom en tolv månadersperiod. När det gäller övergångsreglerna har utskottet förtydligat – vilket jag tycker är mycket bra – att man inte skall behöva belastas med några karensdagar för att åter få arbetslöshetsersättning, om avbrottet i arbetslöshetsperioden har berott på t.ex. sjukdom.

Det här betänkandet från arbetsmarknadsutskottet illustrerar tydligt hur komplicerat vårt samhälle egentligen är och hur t.ex. olika regler i ersättningsystem påverkar andra regler eller utfallet för den enskilde.

Ett tydligt exempel på detta är frågan om avgångsvederlag och arbetslöshetsersättning. Helt klart är det stötande att en person med frikostiga s.k. fallskärmsavtal också skall kunna erhålla arbetslöshetsersättning. Men frågan är var gränsen för samordning skall gå. En sak är säker, nämligen att vi inte kan ha olika regler för olika anställningsformer. Detta skulle bli fallet om ersättningar som med stöd av kollektivavtal betalas ut via parterna från fonder eller stiftelser inte skulle samordnas, men väl ersättningar som betalas ut direkt av arbetsgivaren.

Utskottet förutsätter att regeringen gör en ordentlig genomlysning av dessa förhållanden liksom av om samordningsregeln verkligen skall gälla när avgångsvederlaget grundar sig på ideell skada.

Man bör också ta sig en ordentlig funderare på om man ändå inte skall acceptera kollektivavtal som syftar till utfyllnadsersättning, särskilt när ersättningsnivåerna nu sänks i försäkringen.

Att samordningsregler kan slå väldigt snett visas i ett annat sammanhang av exempel från Handelsflottans Pensionsanstalt. I vissa fall kan den nuvarande utformningen av samordning mellan arbetslöshetsersättning och vissa pensioner t.o.m. ge till resultat att den arbetslöse får sämre ersättning om han har pension än om han inte har det. Utskottet har förutsatt att regeringen med stor skyndsamhet föreskriver om undantag i sådana fall då samordningsreglerna leder till orimliga konsekvenser.

Företagare och kanske framför allt anställda anhöriga i familjeföretag är en grupp som behandlats styvmoderligt när det gäller arbetslöshetsförsäkring. Företagarbegreppet har givits en alldeles för vidsträckt tolkning. Utskottet understryker att en grundläggande förutsättning för att man skall betraktas som arbetslös företagare är att man personligen har varit verksam i rörelsen.

När det gäller arbetslöshetsbegreppet för företagare och möjlighet till arbetslöshetsersättning också vid tillfälliga uppehåll i rörelsen är det viktigt att vi får genomlyst hur skyddet för företagare skall konstrueras, så att det inte

blir en snedvriden konkurrens när man så att säga "lägger företaget i malpåse". Den nuvarande lagens innebörd är att en företagare skall anses som arbetslös när hans verksamhet i rörelsen upphört annat än tillfälligt. Något absolut krav på att en företagare skall ha sålt fast egendom och rörelsetillgångar för att betraktas som arbetslös uppställs emellertid inte. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer i frågan om undantag från huvudregeln.

Det är naturligtvis väldigt viktigt att en företagare skall ha rätt och möjlighet att återfå fotfästet på arbetsmarknaden. Då kan det vara av avgörande betydelse för honom eller henne att ha kvar t.ex. ett inarbetat firmanamn.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 80 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Utvecklingen på arbetsmarknaden har visat på stora problem med den kontanta ersättningen vid arbetslöshet.

Vissa familjer lider enormt, medan andra familjer finner sig i att få ersättning och på olika sätt försöker att klara sig så gott de kan.

Den som är sysslöslös utan riktigt arbete behandlas olika beroende på om han eller hon tillhör en arbetslöshetskassa eller ej. I dagligt tal säger medborgarna: Om jag är med i facket får jag arbetslöshetsersättning.

Det är en grundmurad och felaktig uppfattning att man skall vara med i facket för att få arbetslöshetsersättning, men fackrepresentanter, både stora och små, lever gott på detta.

Låt oss nu en gång för alla underlätta för de anställda att gå med i en arbetslöshetskassa till dess att en genomgripande förändring sker. I det här förslaget saknar jag någonting om detta. Det är enormt viktigt att den anställde på ett enkelt sätt skall kunna bli medlem i en arbetslöshetskassa. I dag får man tillskriva den arbetslöshetskassa som man vill tillhöra. När det gäller vissa kassor får man dessutom svar från facket att man, om man vill gå med i arbetslöshetskassan, skall göra det via facket. Det är horribelt att facket använder statliga medel på det viset. En avgränsning måste ske, men alla förändringar tar som bekant tid, oerhört lång tid enligt min uppfattning.

När frågor är känsliga skjuts besluten upp, trots att arbetslösheten i dag kostar runt 100 miljarder. Det är en oerhörd siffra. Det är en tredjedel av vårt budgetunderskott. Det ligger snart på 300 miljarder, även om regeringen fortfarande talar om 200 miljarder. Enligt källor lär det nämligen närma sig 300 miljarder.

Det nuvarande systemet ger fel signaler. Det ger t.ex. ökad möjlighet till svartjobb. Det är allvarligt. Jag är övertygad om att det finns många medborgare som har ersättning av något slag som samtidigt arbetar i någon form. Systemet uppmanar till det. Dessutom kan man konstatera att en företagare som har gått i personlig konkurs inte kan jobba vitt om han för sitt arbete skall få något kvar utöver existensminimum.

Herr talman! Så mycket förnuft har våra medborgare att de väljer ett annat sätt om det ges signaler om att de inte får någon inkomst om de jobbar mer. Då jobbar de svart. Det gör ju deras bekanta. Det smittar av sig. Detta är en farlig utveckling. Den vita sektorn blir mindre och mindre, och en svällande svart sektor skall finansieras av den krympande vita sektorn.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Arbetslöshetsersättning
m.m.*

Det är ett grundproblem, och det hjälper inte att vi önskar att få mer pengar.

Alla med sunt förnuft förstår att detta inte håller. Det har tagits upp till debatt i radion vid ett tillfälle då byggbranschen diskuterade detta problem. Allt fler blir på detta sätt bidragsberoende.

Egentligen kostar arbetsmarknadsförsäkringen 10 000 kronor per år för varje försäkrad, och det är ohållbart. Det begriper den här församlingen. Man säger: Vi måste krympa kostnaderna. Det går inte att ha den här explosionen. Men när det sedan skall betalas blir det liv.

Den försäkrade betalar i dag själv endast 600 kronor av dessa 10 000 kronor. Det är alltså fråga om 600 kronor av de 10 000 kronor som det kostar. Lägg därtill att det finns avgångsvederlag och fallskärmar, både större och mindre, vilket min partikollega tidigare talade om, som överkompenserar den som har drabbats på ett eller annat sätt. Man skall givetvis inte överkompensera när man ser en sådan här bild framför sig. Det är i ett sådant sammanhang angeläget att ta itu med fallskärmarna. Det borde ha högsta prioritet till förändring.

I gårdagens Aftonbladet stod rubriken: Öppen strid om a-kassan väntar. Jag förstår att det kommer att bli strid. Men landet har inte råd till detta. Sverige har inte råd med en öppen strid. Vi i Sverige måste hitta på lösningar med sunt förnuft. Ny demokrati har föreslagit en del. Andra har föreslagit andra. Någonting måste vi här mixa ihop, och det måste gå snabbt. Jag brukar säga att det måste gå med blåljus. Det är vad som behövs.

83 % av arbetskraften är medlem i någon av våra 42 arbetslöshetskassor. Dessa kassor är vanligen knutna, som jag tidigare nämnde, till en facklig organisation. Arbetslösheten för medlemmarna i a-kassorna är relativt sett lägre än för dem som inte är medlemmar. Det konstateras i den utredning som Gerhard Larsson har lagt fram för någon dag sedan.

Arbete skall löna sig. Det är en grundförutsättning för en positiv utveckling i Sverige. Då måste detta åter bli en möjlighet.

Herr talman! En miljon medborgare saknar i dag ett riktigt jobb. Man har alltså på ett eller annat sätt gömt detta faktum med allt ifrån lönegarantier till utbildningar. En miljon människor. Detta är en allvarlig fråga.

Dessutom måste vi få fram nya signaler. Egenavgifterna är betydligt högre i våra konkurrentländer än vad de är i Sverige. Det vägrar Socialdemokraterna att inse. En försäkring skall vara som sitt underlag, nämligen självfinansierad och robust. Men i dag är det, som vissa talare har sagt, ett stort svart hål.

Det beror på att den som berörs bara med 3 % har finansierat den egenavgift det är fråga om. Arbetsgivarna lägger till 27 %, och sedan lånar vi upp 70 %. Detta håller inte! Det är omöjligt att få en sådan ekvation att gå ihop. Det finns ingen livskraft i det försäkringssystemet.

Hur gör man i konkurrentländerna? Jo, i Tyskland och i Frankrike har man 10–15 gånger högre individavgift än vad vi här tidigare har diskuterat. Vi måste alltså pröva förändringar av avgiften så att det blir en sund finansiering av vår arbetslöshetsförsäkring. Det är en angelägen uppgift att göra med det snaraste.

Anf. 81 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att begära ordet när jag hör Claus Zaar. Detta var ett mycket otydligt inlägg, vill jag påstå. Det var mycket svårt att uppfatta något rationellt budskap. Men det fanns underströmmar.

Den vita sektorn finansierar den svarta sektorn – och det tycks vara de arbetslösa. Det är skandalöst att man får höra sådana antydningar och anklagelser. De är fullständigt obevisade. Det är löst prat och insinuationer. De arbetslösa kostar så och så mycket. Är det de arbetslösas fel? Nej, det är det inte.

De arbetslösa vill ha arbete, Claus Zaar, men ekonomin tillåter dem inte att få det. Nydemokraterna har just föreslagit att göra det som Claus Zaar så ivrigt antyder, nämligen höja egenavgifter, sänka ersättningsnivåer, osv. Man vill göra det ännu värre för vanligt folk och för dem som har drabbats av arbetslöshet. Bert Karlsson antyder andra saker i TV och i tidningar. Men det som Claus Zaar står för är den råa nydemokratiska politiken.

Facket och a-kassan är inte samma sak. De har aldrig varit samma sak. Facket är just löntagare som har gått ihop. Man har sett som en viktig första-handsuppgift att vara solidarisk när det gäller arbete och arbetslöshet.

Vilka är orsakerna till det svarta hålet? Ja, naturligtvis den dåliga ekonomin. Den har lett till arbetslöshet, finanskris och spekulativt beteende. Det har gjort det omöjligt att få ett jobb.

Om jag inte har ett jobb får jag ingen lön och betalar ingen skatt och ingen arbetsmarknadsavgift. Jag blir beroende av bidrag. Det är dåligt. Men jag skall inte få lök på laxen. Jag skall be att få slippa att Ny demokrati anklagar mig för att jag är arbetslös.

Anf. 82 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Hans Andersson nämner här några saker om de anställda. Han begär fakta. Det är då bäst att jag redovisar dem.

Jag undersökte själv som egen företagare om det gick att anställa. Jag vände mig till arbetsförmedlingen och frågade. De hade fyra personer som de rekommenderade till en kort anställning. Jag kontaktade de personerna.

Herr talman! Jag hörs visst inte i högtalarna. Jag står tydligen i fel bänk. Ursäkt mig. Jag kom på fel plats, men sådant kan livet vara.

Hans Andersson ville ha reda på vilket underlag jag hade. Jag har själv gjort undersökningar. Jag har dessutom läst den rapport från Byggentreprenörerna i Stockholm som nämndes i radion. Där fanns en beräkning av hur många som hade arbetslöshetsunderstöd och samtidigt bedrev annan verksamhet.

Jag konstaterade att av de fyra som jag nämnde fanns det inte möjlighet att anställa någon omedelbart. De hade annan sysselsättning eller ville inte ta jobb just då av personliga skäl. Det finns alltså skäl för min synpunkt att arbetskraften är svart.

Bert Karlsson har redogjort för att det inom 70 % av restaurangerna förekommer svart verksamhet. Vi vet att två restauranger omedelbart fick stänga när det undersöktes vad de höll på med här i Stockholm. Det fanns anmärkningar på samtliga restauranger. Har man den åsikt som framkom här tidigare slår man dövörat till när verkligheten talar.

Det finns många familjer som lider. Det vet jag. Det är därför som det är viktigt att vi får en finansiering som är vettig. Bakgrunden till det svarta hålet är en felaktig socialdemokratisk ekonomisk politik.

Anf. 83 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag hörde mycket väl vad Claus Zaar sade. Han frågade om det hördes. Jag vill säga att det hördes alltför väl. Han sade sedan att han kommit på fel plats. Jag vill instämma i det. Det är mycket malplacerade åsikter som torgförs här.

Det som gör mig mest upprörd är att det tas några enstaka exempel, något enstaka fall av missbruk av a-kassan och någon som jobbar svart. Claus Zaar talade om dem som jobbar svart i de svarta restaurangerna. Jag skulle kunna tala om småföretagen som inte betalar skatt och som fuskar, men det gör jag inte. Jag vill inte lyfta upp missförhållanden och enstaka fel till det normala. Det är inte det normala att småföretagare fuskar, men det finns.

Här talar vi om att det finns en armé på en halv miljon människor som vill ha arbete. Den typ av kommentarer och antydningar som Claus Zaar står för är så verklighetsfrämmande. Jag blir oerhört upprörd med tanke på alla de människor som jag talar med under dagar och helger. De är arbetslösa och vill inget hellre än att arbeta. De måste ha en möjlighet att klara sin försörjning tills de får jobb. Det har de om de har en skälig a-kassenivå. Det är därför jag protesterar så skarpt mot den typ av osakliga antydningar och påhopp som Claus Zaar står för.

Anf. 84 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Det finns en miljon människor som vill ha arbete just i dag, Hans Andersson. Det är dubbelt så många som Hans Andersson nämner. Det är många av dessa människor som lider. Men det har utkristalliserat sig ett system där vi inte erbjuder tillräcklig hjälp för dessa människor att komma i gång och söka arbete. En del människor flyter helt enkelt omkring i detta system. Vi kan inte fortsätta så. Det underlättar inte att vi inte lyfter upp hur detta håller på att urarta. Det är vad det är frågan om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

På grund av kontroll av voteringsanläggningen beslöt kammaren kl. 14.23 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.35.

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.35.

Beslut

Företogs till avgörande skatteutskottets betänkanden 1992/93:SkU26, SkU30, SkU36 och SkU37, lagutskottets betänkanden 1992/93:LU16 och LU47, försvarsutskottets betänkande 1992/93:FöU14, socialutskottets betänkanden 1992/93:SoU27 och SoU28, trafikutskottets betänkanden 1992/93:TU29 och TU37, jordbruksutskottets betänkande 1992/93:JoU23, arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:AU18, bostadsutskottets betänkande 1992/93:BoU25 (forts. från s. 29) samt finansutskottets betänkande 1992/93:FiU29 och arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:AU20.

Skatteutskottets betänkande SkU26

Mom. 3 (skepp och luftfartyg)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 142 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del.

Mom. 6 (budgeteffekter)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 142 för reservation 2 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 7 (alternativmedicin)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 144 för reservation 3 av Lars Hedfors m.fl. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (skolor)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 24 för reservation 4 av Peter Kling. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (fastighetsförvaltning)

Utskottets hemställan bifölls med 306 röster mot 16 för meningsyttringen av Lars Bäckström. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (reklam i TV)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 22 för reservation 6 av Peter Kling. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU30

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (övriga frågor)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 141 för reservationen av Lars Hedfors m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Skatteutskottets betänkande SkU36

Mom. 1 (principlösningen av en stimulans för byggnadsarbeten)

Först biträdades reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. med 168 röster mot 22 för reservation 2 av Peter Kling. 133 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 159 röster mot 141 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. 22 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2–4

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU37

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU16

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU47

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande FöU14

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU27

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU28

Mom. 5 (privatisering)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 142 för reservationen av Bo Holmberg m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU29

Mom. 1 (inriktningen av trafiksäkerhetsarbetet inför 2000-talet)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 22 för reservation 1 av Kenneth Attefors. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (den organisatoriska hemvisten för Vägverkets registerverksamhet)
Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 129 för reservation 2 av
Sven-Gösta Signell m.fl.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Mom. 5 (ett trafiksäkerhetsprogram fram till år 2000)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 143 för reservation 3 av
Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 9 (ändring av hastighetsbegränsningssystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 28 för reservation 5 av
Kenneth Attefors. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Sonia Karlsson (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha
röstat nej.

Mom. 11 (utökad befogenhet för kommun att föreskriva hastighetsbegränsningar)

Utskottets hemställan bifölls med 310 röster mot 14 för meningsyttringen
av Karl-Erik Persson i motsvarande del.

Mom. 18 (ABS-bromsar på släpvagn som dras av tung lastbil med sådana bromsar)

Utskottets hemställan bifölls med 309 röster mot 14 för meningsyttringen
av Karl-Erik Persson i motsvarande del.

Mom. 22 (krav och strategi för bättre fordon)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 141 för reservation 8 av
Sven-Gösta Signell m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 25 (reflexsele i buss och lastbil)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 139 för reservation 9 av
Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 29 (meddelande av föreskrifter om kontroll av viss säkerhetsutrustning)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 142 för reservation 10 av
Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 32 (flygande inspektion)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 141 för reservation 11 av
Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 37 (övningskörning med personbil för den som fyllt 16 år)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls
med 175 röster mot 140 för utskottets hemställan med godkännande av moti-
veringen i reservation 12 av Sven-Gösta Signell m.fl. 4 ledamöter avstod från
att rösta.

Mom. 50 (trafikförsäkringen och sjukvårdskostnaderna för trafikolycksfallen)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 22 för reservation 15 av Kenneth Attefors.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU37

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU23

Mom. 4 (länsstyrelsernas ansvar och samarbetet mellan Fiskeriverket och länsstyrelsernas fiskeenheter)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 138 för reservation 1 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 6 (ålljustring)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 31 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1991/92:Jo409 och 1992/93:Jo403 av Christer Skoog m.fl. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 och 10 (kräftfiske i enskilt vatten, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 130 för reservation 2 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 11 (skyddszon runt fasta redskap m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 130 för reservation 3 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 12 (redskapsbegränsning)

Först biträdades reservation 5 av Sverre Palm med 59 röster mot 36 för reservation 4 av Max Montalvo. 223 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 242 röster mot 54 för reservation 5 av Sverre Palm. 23 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (kompetens som kriterium för erhållande av licens)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 21 för reservation 6 av Max Montalvo. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (förslaget till fiskelag i övrigt)

33 § fiskelagen

I 33 § föreslogs överlåtelse åt utländsk myndighet att kontrollera att internationella överenskommelser om fiskevård och fiskets bedrivande efterlevdes vid svenskt havsfiske utanför Sveriges sjöterritorium. För beslut om sådan överlåtelse krävdes enligt 10 kap. 5 § regeringsformen att tre fjärdedelar

av de röstande förenade sig om beslutet. Beslut skulle fattas genom omröstning med rösträkning.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Utskottets hemställan bifölls med 317 röster mot 0 för avslag, dvs. utskottets hemställan hade bifallits av minst tre fjärdelar av de röstande.

Mom. 19 i övrigt

Utskottets hemställan bifölls.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU18

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU25

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU29

Mom. 1 (samhällsekoniskt utrymme för den kommunala sektorn)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 277 röster mot 13 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 27 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (översyn av statsbidragssystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 140 för reservation 2 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 9 (ekonomiska regleringar år 1994 mellan staten och kommunsektorn)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 129 för reservation 3 av Hans Gustafsson m.fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 17 (statligt lån till Haninge kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 22 för reservation 4 av Ian Wachtmeister i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (bemyndigande att utforma lånevillkoren under reservationsanslaget Lån till kommuner)

Först biträdde reservation 4 av Ian Wachtmeister i motsvarande del med 26 röster mot 15 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 278 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 289 röster mot 22 för reservation 4 av Ian Wachtmeister i motsvarande del. 9 ledamöter avstod från att rösta.

(forts. s. 176)

Då voteringsanläggningen på nytt var ur funktion, beslöt kammaren på

förslag av andre vice talmannen att voteringarna skulle fortsättas efter debatten om trafikutskottets betänkande TU35 (7 §).

Beslut om reglerna för debatten om trafikutskottets betänkande TU35

Med anledning av det stora antalet talare i dagens debatter och framför allt i den nu förestående debatten om trafikutskottets betänkande TU35 föreslog andre vice talmannen att kammaren beslutade att följande begränsningar i yttranderätten skulle gälla.

De talare som i den utdelade talarlistan hade antecknats för ett anförande om tio minuter skulle få tala längst denna tid. Övriga talare fick tala längst sex minuter.

Kammaren biföll detta förslag.

7 § Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1992/93:TU35 Investeringar i trafikens infrastruktur m.m. (prop.
1992/93:176 och 1992/93:100 delvis).

Anf. 85 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Det känns tillfredsställande att vi nu från trafikutskottet kan förelägga riksdagen ett betänkande om investeringar i trafikens infrastruktur m.m. Vi har där över partigränserna lyckats ena oss om ett första delbeslut om kraftigt ökade investeringar i vägar och järnvägar. Under trafikutskottets 23-åriga tillvaro har något i kronor räknat mer omfattande förslag om trafik- och infrastrukturfrågor aldrig tidigare behandlats, vare sig av utskottet eller av riksdagen. Ett bevis på att det i riksdagen finns ett grundmurat intresse för trafik- och infrastrukturfrågor är att vi haft inte mindre än 121 motioner och 420 yrkanden att ta ställning till.

Utskottet har lyckats med det som Kommunikationsdepartementet och regeringen misslyckats med, nämligen att finansiera det kommande årets investeringar i infrastrukturen.

Trots att ett enigt finansutskott i början av året uttalade sig för att det inte fanns skäl för att ändra de nuvarande principerna för finansiering av infrastrukturinvesteringarna, föreslog regeringen att finansieringen skulle ske genom lån i stället för med anslag.

Det bör poängteras att ett enigt trafikutskott ställt sig bakom vad som framhålls i den socialdemokratiska motionen, nämligen att finansieringen skall ske på traditionellt sätt genom anslag över budget.

Jag känner ett behov av att uttala en uppskattning till utskottets borgerliga ledamöter för att de lyckats motstå de påtryckningar som de varit utsatta för från såväl Kommunikations- som Finansdepartementet. Inte mindre lätt har det varit att under utskottsarbetet ha stöd av Ny demokratis representant,

som under utskottsarbetets gång bytt ståndpunkt dag från dag helt beroende på vilka signaler som han fått från sin partiordförande.

Men som sagt: Nu kan vi känna oss nöjda med att utskottet så klart uttalat sig i finansieringsfrågan och gett regeringen ett stort och välförtjänt nederlag.

Tyvärr har de borgerliga ledamöterna inte ställt upp på samma sätt när det gäller de målsättningar vi socialdemokrater anser vara nödvändiga att uppnå för att vi skall klara de investeringsbehov som Vägverket och Banverket har för den kommande tioårsperioden. Klart framgår av vår socialdemokratiska motion TU71 och de 15 socialdemokratiska reservationerna som bifogas utskottsutlåtandet att det fordras kraftigare insatser än vad regeringen har föreslagit om vi skall lyckas förbättra dagens svåra sysselsättningsläge och motverka de konkurrenssnackdelar vårt land har i och med de långa avstånden.

Men vi kan ändå konstatera att utskottet i betänkandet trots allt föreslår kraftigare investeringar och visar en större framtidstro än vad regeringen har gjort.

Utskottet ger regeringen ett mycket dåligt betyg och vi anser i likhet med företrädare för Vägverket, Banverket, SJ, Vägföreningen, länsstyrelser, landsting, kommuner, branschorganisationer för att nämna några, att regeringens proposition om investeringar i trafikens infrastruktur är att beteckna som en mycket bristfällig och ofullständig produkt.

Vi instämmer i kritiken att det är en bristfällig och ofullständig proposition som på grund av motsatsförhållanden inom regeringen fått denna svaga utformning. Man har svårt att förstå att en regering som lägger fram propositioner av denna kvalitet kan kalla sig för den mest kompetenta.

Den av mig tidigare återopade socialdemokratiska motionen TU71 har i motsats till propositionen fått ett mycket positivt mottagande från berörda verk, länsstyrelser, landsting, kommuner, branschorganisationer och många enskilda personer som är intresserade av trafik- och infrastrukturfrågor.

Regeringen och inte minst kommunikationsministern vill ofta framhålla att 1990-talet skall bli infrastrukturens årtionde.

Om riksdagen beslutar enligt utskottsmajoritetens förslag om infrastrukturinvesteringar lär inte möjligheterna att göra 1990-talet till ett infrastrukturrens årtionde vara stora.

Jag vill inte trötta kammaren med alltför många siffror, men låt mig ändå få säga att den socialdemokratiska regeringen våren 1991 föreslog att man inför den kommande 10-årsperioden borde satsa 100 miljarder kronor på infrastruktur. Nu har regeringen lagt fram ett förslag som också blir utskottsmajoritetens förslag om 98 miljarder kronor, alltså 2 miljarder kronor mindre än vad den socialdemokratiska regeringen föreslog.

Detta är inte någon storsatsning när vi alla vet att behoven är minst de dubbla. Mot den bakgrunden är vårt förslag om 200 miljarder kronor inför den kommande 10-årsperioden inte något överbud.

Inför det kommande budgetåret föreslår utskottsmajoriteten ett ramanstag på 6 297 miljoner kronor till vägar inkl. bärighetsåtgärder. Vi socialdemokrater i utskottet föreslår ett ramanslag på 12 500 miljoner kronor. Är det så att man vill påstå att detta är ett överbud, ja då är också Vägverkets

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

äskande överbud, för detta är summor som Vägverket ansett sig behöva för det kommande budgetåret.

När det gäller ramanslag till järnvägar föreslår majoriteten att man skall stanna på en summa av 5 925 miljoner kronor. Vi föreslår i vår reservation 6 000 miljoner kronor för att bättre tillgodose Banverkets behov. Inte heller här är det tal om någon överbudspolitik.

Ramanslaget till länstrafikanläggningar föreslås av utskottsmajoriteten till 2 123 miljoner kronor och vi föreslår 2 500 miljoner kronor. Jag är medveten om att den summan inte är helt tillfredsställande, men det är ytterligare ett bevis på att vi inte bedriver någon överbudspolitik. Nej, säg dess rätta namn, det är en realistisk infrastrukturpolitik.

I betänkandet finns inte mindre än elva tunga avvikelser från propositionen, där utskottet är helt enigt.

Utskottets förslag innebär att ytterligare 18,8 miljoner kronor skall anvisas under anslaget Utredningar. Dessa medel skall tilldelas delegationen för infrastrukturinvesteringar för att möjliggöra en privat finansiering av Arlandabanan.

Sammanlagt kommer 30 miljoner kronor att ha anvisats till projekt om Arlandabanan i syfte att få privat finansiering. Dessa pengar har gått och kommer i huvudsak att gå till två ekonomiska och juridiska konsulter. Vi socialdemokrater anser att Arlandabanan skall vara en del av stomnätet och bibehållas i samhällets ägo.

Vi vet alla att det inte finns några möjligheter att få en järnväg att bli ekonomiskt bärkraftig så att den kan ge ägarna någon avkastning. Därför borde även riksdagens borgerliga ledamöter inse att det inte går att få fram någon privat finansiering av Arlandabanan.

Vi motsätter oss därför att delegationen för infrastrukturinvesteringar skall tillföras ytterligare medel i syfte att få till stånd ett privatfinansierat projekt för Arlandabanan. De 30 miljonerna borde ha kunnat användas till bättre ändamål.

En stor brist i propositionen, som vi också har påtalat i utskottsarbetet, är saknaden av samordning mellan de olika kommunikationsslagen. Sjöfart och flyg nämns knappast, trots att de utgör en stor och viktig del i vårt kommunikationssystem.

De reservationer som berör vägar och järnvägar kommer Bo Nilsson resp. Jarl Lander att senare redogöra för, varför jag avstår från att kommentera dem.

Förmågan att på ett effektivt sätt organisera transporter och kommunikationer anser vi socialdemokrater ha en avgörande betydelse för utvecklingen av välfärd, samhällsekonomi och miljö. Dessutom kan det skapa tusentals meningsfulla arbetstillfällen genom att vägar, järnvägar och järnvägsindustrin byggs ut och förbättras.

Men detta betyder också att vi kommer bättre förberedda till mötet med det nya Europa. Med hänsyn till vårt geografiska läge och exportberoende måste våra kommunikationer vara av minst lika god kvalitet som våra konkurrentländers, bl.a. inom EG. Utvecklingen i Sverige och omvärlden medför alltså nya krav på de medel som behövs för att förnya och utveckla ge-

mensamma lösningar som tillgodoser transportbehoven och minskar trafikens påverkan på miljön.

Därför inleddes under den socialdemokratiska ledningen en ny era i trafikpolitiken. Strukturella förändringar tillsammans med stora ekonomiska insatser blev upptakten till en offensiv för att Sverige skall stå väl rustat för framtiden. Riksdagens trafikpolitiska beslut 1988 gav inriktningen för trafikpolitiken under 1990-talet.

1988 års beslut utgick från fem stora uppgifter:

1. att utveckla infrastrukturen för 2000-talets behov,
2. att kraftigt begränsa trafikens miljöpåverkan,
3. att minska antalet döda och skadade i trafiken,
4. att höja effektiviteten i transportsystemet,
5. att säkerställa en tillfredsställande trafikförsörjning i hela landet.

Dessa mål är fortfarande högaktuella och bör ligga som grund för hur vi skall fortsätta att utveckla våra kommunikationer mot 2000-talet.

Vi socialdemokrater vill alltså fortsätta att utveckla trafikpolitiken så att dessa för samhällsutvecklingen strategiska uppgifter kan förverkligas.

Till betänkandet finns fogade en rad socialdemokratiska reservationer. Helt naturligt ställer vi oss bakom samtliga dessa reservationer. Men vi vill speciellt yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 6, 9, 10, 12, 13, 14 och 15.

Anf. 86 KENNETH ATTEFORS (nyd):

Herr talman! Först vill jag kommentera vad Sven-Gösta Signell sade om det där med partiordföranden, hans partipiska, ändra ståndpunkter och så.

Problemet med Sven-Gösta Signell är att han aldrig varit med om den parlamentariska situation som finns i kammaren just nu. Ny demokrati är faktiskt ett vågmästarparti. Den rollen skall vi naturligtvis försöka utnyttja, annars är den fullständigt bortkastad. Därför har vi faktiskt litet av krämarmentalitet, som Bo Nilsson brukar säga emellanåt. Man försöker köpa och sälja sina reservationer så att man får ut det bästa av det hela. Det är fullt naturligt. Så har det inte varit tidigare, men så är det nu.

När det gäller finansieringen: Varför valde vi 98-miljardersalternativet? Jag tyckte det var ganska naturligt. Det finns tre oberoende källor jag vänder mig till för att konstatera att detta med lönsamheten på infrastrukturinvesteringar kanske är något överdrivet. Man tror att det skall bli en enorm ökning av tillväxten, att arbetslösheten skall minska och att alla Sveriges problem skall bli lösta på en gång.

I NUTEK:s utredning 1993:6 kan man läsa i rapportens slutsatser att det är överdrivet att säga att investeringar i vägar och järnvägar påtagligt ökar den ekonomiska tillväxten och att det är meningslöst att forcera fram investeringar i transportinfrastrukturen.

I en annan passus talas det om att det finns en mängd samhällsekonomiskt lönsamma investeringar, och att dessa givetvis skall genomföras, men att näringslivets tillväxt inte påtagligt påverkas.

Man säger också att man vet för litet om infrastrukturens inverkan på tillväxten. Man måste forska mera.

Vi har visserligen blivit överens i utskottet om att vi skall försöka ta reda

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

på om det är så lönsamt med dessa trafikinvesteringar. Jag hoppas naturligtvis att det är så, för det är väldigt trevligt med en massa pengar.

I SOU 1993:16 från Assar Lindbeck står det i brödtexten att ROT-program är billigast och bäst för att få folk i arbete snabbt. Att satsa på ROT-sektorn är mycket billigare än att sätta människor i arbete med vägar, där det mest bara är jättestora maskiner.

Punkt nr 70 har många hänvisat till, bl.a. Tom Heyman. I punkt 70 av de 113 står det att situationen på arbetsmarknaden motiverar att man tidigare-lägger och forcerar investeringar i infrastrukturen. Sett över en längre period finns det dock inga skäl att höja investeringsnivån utöver den redan beslutade, eftersom man inte har funnit några indikationer på allvarliga brister i den traditionella infrastrukturen, dvs. vägar, järnvägar, hamnar, telenät etc.

Dessutom har jag här Studier i offentlig ekonomi, Ds 1993:22, från Finansdepartementet. I pressmeddelandet kring denna utredning kan man läsa att författaren Jan Ove Jansson, verksam i Linköping, menar att de tillväxtbefrämjande effekterna av infrastrukturinvesteringar kraftigt överdrivs.

Detta är grunden till att jag anser att de 98 miljarderna, som förresten regeringen föreslagit, är en lagom nivå på investeringarna.

Det finns en annan författare, Per Kågeson, som i en debattartikel i Göteborgs-Posten för någon månad sedan skrev att om man skall anslå 200 miljarder, som Socialdemokraterna vill, kommer man på sikt att få en sådan negativ avkastning på detta kapital som investerats i infrastrukturen, att man får skära ner på den offentliga sektorn för att få pengar att betala räntor, kapital-kostnader och underhåll av alla dessa vägar vi skall bygga.

Det bor faktiskt bara 8,5 miljoner människor i det här landet. Vi kan inte bygga som om vi vore 20 miljoner människor. Det var min kommentar.

Sedan säger Sven-Gösta Signell att alla verk tycker det är så bra med Socialdemokraternas motion om 200 miljarder. Men tacka för det! Jag skulle väl också tycka det var jättekul om man vräkte pengar på det verk jag skulle vara chef för. Det är bara den haken att även generaldirektören på Tumba sedelpress måste sättas i arbete. Kontentan av det hela är att det inte finns tillräckligt med pengar för att få i gång allt detta som Socialdemokraterna vill.

På något sätt tycker jag att Socialdemokraterna har tagit över Ny demokratis roll som populistiskt parti, i alla fall i det här sammanhanget. Här rör det sig utan någon som helst tvivel om ett populistiskt utspel.

Kommunikationsministern kallade faktiskt Ny demokrati till förhandlingar när det gällde infrastrukturpropositionen – vad Bengt Westerberg sedan än säger. Också vi ligger således litet grand bakom det hela. Därför tycker jag att propositionen i stort sett är bra.

Vi bygger vägar i områden där människor bor. Vi får motorvägstriangeln. Det finns planer på att bygga ut snabbtågstrafiken ända upp till Sundsvall och ner till Malmö. Vi är för Vedabron, som ministern föreslår. Å andra sidan skulle vi mycket väl kunna tänka oss att byta ut Vedabron mot andra och bättre infrastrukturinvesteringar i Norrland. Låt pengarna vara kvar i Norrland, men Vedabron är faktiskt ett något överdrivet projekt.

Det finns i infrastrukturpropositionen ett antal rader om att man observe-

rat att muren i Berlin föll 1989. Det kommer att bli en jättemarknad på andra sidan av Östersjön. Och nu lägger vi fast ett infrastrukturprogram som gör att vi snabbt kan få över gods till Ostkusten, där hypersnabba färjor i en framtid förmodligen kommer att gå från Karlskrona över till andra sidan av Östersjön.

På en punkt kan jag hålla med Sven-Gösta Signell: Borgarna har totalt glömt sjöfarten och flyget. Därför har jag anslutit mig till Socialdemokraternas motion om en planering av Flintrännen, Rödkobbsleden och en ränna uppe i Luleå. Det som sägs i motionen är bra, och det är en markering gentemot den borgerliga regeringen som har missat det här med sjöfart och flyg.

Herr talman! Så några ord om det s.k. tredje spåret genom Stockholm. Tyvärr har man kämpat ganska så förgäves med att få utskottet att svänga och ta tunnelalternativet i stället för det tredje spåret. Anledningen till att vi väljer tunnelalternativet i stället för det tredje spåret är att vi – vi människor lever ju en mycket kort tid här på jorden – faktiskt har en skyldighet att bevara det kulturarv som vi tagit över. Vi har alltså ingen rätt att, för att lösa våra infrastrukturproblem under de närmaste åren, förstöra 300–500 år gamla kulturminnen. Vi anser inte att det är rätt att göra så.

Dessutom är Sveriges huvudstad en av de vackraste i världen. Det är faktiskt en skyldighet för samtliga ledamöter i denna kammare att värna om en av världens vackraste huvudstäder. Detta är ingen Stockholmsfråga, anser jag, utan det är en riksfråga.

Jag hade framställt en reservation om det tredje spåret genom Stockholm. I reservationen hade jag ett yrkande om 2 miljarder extra för tunnelalternativet. När jag tog tillbaka det, blev utskottets skrivning litet mjukare. Jag får tacka Jan Sandberg för det. Jag hoppas att de fem rader om detta som finns i betänkandet kan göra att vi får i gång ytterligare diskussioner om det tredje spåret.

Dessutom vill jag tacka Ulf KristerSSon och Lotta Edholm för att de har ytterligare aktiverat sig här. Såvitt jag förstår kommer den nydemokratiska gruppen att stödja Ulf KristerSSons och Lotta Edholms förslag här. Jag tror nämligen att Ulf KristerSSon kommer att yrka på ett stopp för det tredje spåret. Det här är naturligtvis en markering från vår sida, eftersom vi tycker att detta är mycket viktigt. Jag hoppas att fler ledamöter stöder det förslag som Ulf KristerSSon troligen kommer med.

Till slut några ord om Dennispaketet. Vi i Ny demokrati kom ju in i politiken ganska sent, men det behöver jag ju inte tala om här. I stort sett är det två år sedan vi kom in i riksdagen. Vi var alltså inte med om upptakten när det gäller Dennispaketet.

Dennispaketet är ett fruktansvärt mastodontprojekt. Man försöker lösa 2000-talets trafikproblem med 1950-talets teknik, dvs. med breda vägar som inte kommer att behövas framöver. Men utredningar har ju tillsatts, bl.a. på initiativ av oss nydemokrater. Här kommer klimatpropositionen in. Utredningarna skall undersöka om det över huvud taget skall vara tillåtet att köra med något annat än nollemissionsfordon i innerstäder efter år 2007.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet men reserverar mig beträffande punkt 8. Det gäller automatisk hastighetsövervakning. Jag vet att Moderaterna där har ett särskilt yttrande.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafiksinfrastruktur
m.m.*

Anf. 87 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Kenneth Attefors inledde med att säga att jag inte riktigt förstår den nya parlamentariska situationen. Nej, det gör jag verkligen inte! Även om ett parti som råkat komma in i riksdagen gör gällande att det är ett vågmästarparti, begriper jag inte vad det har att göra med detta med att byta åsikt från den ena dagen till den andra, att inte kunna stå fast vid sin åsikt.

Tillräckligt som bevis här är det som Kenneth Attefors sade i slutet av sitt anförande om det tredje spåret. Han talade om en kompromiss med de borgerliga partierna som han har gjort. Men sedan säger han att det är bra att det kommer ett motförslag. Det är således inte mycket att ta fasta på! En sådan parlamentarisk situation förstår jag mig inte på.

Sedan säger Kenneth Attefors att vi socialdemokrater gör oss populära, att vi får verken att applådera genom överbud. Men vad är de applåderar? Jo, de applåderar att vi ställer upp på deras krav. Är det fråga om överbud beträffande Vägverket eller Banverket? Jag har aldrig hört när vi träffat representanter för dessa att Kenneth Attefors har sagt: Ni för överbudspolitik. Det ni åskar är överbud.

När det gäller förhandlingen med regeringen vill jag säga att det verkligen är intressant att detta kommer med i protokollet.

Jag ser att kommunikationsministern nu kommer in i kammaren. Det gläder mig. Tyvärr fick jag inte tillfälle att ha kommunikationsministern som åhörare när jag höll mitt anförande. Men det finns kanske möjligheter att diskutera en del saker senare.

Det var intressant att höra att Kommunikationsdepartementet har förhandlat med Ny demokrati. Jag är glad över att det kommer med i protokollet. Däremot blev jag mycket förvånad över att i en i Skövde utkommande liberal tidning för ett tag sedan kunna läsa: Nydemokrat räddar E 20 som motorväg. Kenneth Attefors säger att han har lyckats rädda E 20 som motorväg. Med vilka medel? Jo, han har kommit underfund med att det i diskussionerna med de borgerliga partierna endast är hot som hjälper. Han har använt sig av hot. Det är en sak i det parlamentariska livet som jag icke har någon förståelse för.

Jag hoppas att vi får klart för oss hur det förhåller sig. Är det så att ni har fallit för hot? Jag tror faktiskt bättre om de borgerliga ledamöterna i utskottet. Jag tror inte att de har fallit för hot utan för sakargument.

Anf. 88 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Sven-Gösta Signell är en hedersperson. Men 25 år i riksdagen sätter naturligtvis sina spår.

Vi nydemokrater har inte samma belastning när det gäller att följa de regler som ni har satt upp. Ni har inte levt i en annan parlamentarisk situation än dagens. Ny demokrati är faktiskt ett vågmästarparti. Naturligtvis skall vi utnyttja den situationen så mycket som möjligt. Det är faktiskt ett krav från våra väljare att vi skall göra det.

Sedan talas det om 200 miljarder i stället för 100 miljarder. Jag tycker fortfarande att de utredningar som jag har talat om här i talarstolen styrker mitt påstående att 100 miljarder är fullt tillräckligt.

Vidare sägs det att jag har förhandlat med regeringen. Ja, jag har försökt

att få med i varenda tidning att jag har gjort det, men man har inte velat ta med det. Det här gjorde jag redan i början av förhandlingarna. Jag tyckte att det var jättebra att tala om det, just för att visa att vi inte var så utstötta som många hade försökt göra gällande. Detta är alls inte någon nyhet. Att det kommer med i dagens protokoll är bara bra. Herr Signell kan ju då läsa om detta i protokollet.

Naturligtvis är hot inte detsamma som att ge någon en smocka. Det är inte sådana hot det är fråga om. Det kan ju finnas mjukare varianter – det är väl sådana som jag har utnyttjat i det här fallet, helt i enlighet med mina försök att utnyttja partiets vågmästarposition i riksdagen.

Anf. 89 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Det är måhända så som Kenneth Attefors säger: Har man varit med i 25 år här, sätter det kanske sina spår.

Jag vet inte om jag får chansen att sitta kvar som riksdagsman så länge som 25 år. Ännu återstår några år. Men jag skulle inte ha något emot att fortsätta några år till. Men det är inte den direkta avsikten nu.

Kenneth Attefors säger att hot kan vara av olika slag. Jag frågar ändå: Vad är det för hot som har bitit? Är det så att ni inte har kunnat förhandla utan hot?

I gjorda tidningsintervju säger Kenneth Attefors: Jag har kommit underfund med att hot är det enda som biter på dem. Jag säger om de inte stödjer mig i den här, så stjälp jag dem i en annan fråga.

Är detta det förhandlingsklimat som gällt för er? Om Kenneth Attefors inte vill vare sig bekräfta eller dementera detta, vore jag mycket tacksam om kommunikationsministern kunde säga hur det förhåller sig. Är det på det här sättet ni har förhandlat, är vi socialdemokrater verkligen bekymrade – dvs. att en part kan hota och att ni böjer er för det.

Om ni säger att ni har diskuterat sakargument, har vi förståelse för ert agerande. Är det däremot fråga om hot, beklagar vi verkligen den situation som därmed uppstått i Sveriges riksdag och i regeringen.

Anf. 90 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! 22 år, sade jag – inte 25. Jag har fått bekräftat att det är som jag sade från en som varit med i 25 år här. Men 22 år är inte så dåligt!

Vad kan hotet ha varit? Jo, hotet är ni. Vi har hotat att rösta på Socialdemokraterna i vissa fall. Det är det stora hotet. Men det är bara några få gånger vi har utnyttjat den möjligheten. Visserligen finns det mycket hedervärda socialdemokratiska ledamöter i trafikutskottet. Jag tycker att socialdemokraterna där är utomordentligt bra.

Minister Odell är ju här. Han får väl förklara hur förhandlingarna har gått till och hur det har varit.

Anf. 91 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Till viss del kan jag hålla med Sven-Gösta Signell när han kritiserar propositionen och säger att den är, och har varit, otydlig. Dessutom har det varit svårt att utläsa vad regeringen egentligen menar med sin satsning.

Man kan nästan tro att regeringen – åtminstone kommunikationsministern – på sina resor ute i landet har fått kritik för dåliga vägar t.ex. och att kommunikationsministern då har utlovat en vägstump här och en järnvägsbit där.

Det finns ingen helhetslösning i propositionen när det gäller järnvägs- eller vägsatsningar.

En utgångspunkt för oss har varit att trafikpolitiken måste vara till gagn för alla människor i vårt land, oavsett var de bor.

En annan utgångspunkt för oss har varit att trafikpolitiken i så stor utsträckning som möjligt måste vara miljövänlig. Därför är vi kritiska till den stora satsning på nya motorvägsbyggen som vi kan läsa om i betänkandet. Samhällsplaneringen måste ändras så att transporterna minskar så mycket som möjligt. Det kan inte vara meningen att gods och varor skall transporteras här och tvärs genom landet.

Man transporterar bagerivaror från södra till norra Sverige. En samhällsplanering skulle göra att investeringar i infrastrukturen skulle kunna se ut på ett helt annat än vad den gör i dag. Det satsas i propositionen oerhört mycket pengar på infrastruktur. Av de satsningar som görs går den största delen i dag till vägarna. Det är inte fråga om underhåll av vägar, utan det är nya vägar som byggs. Det är verkligen tragiskt när man i dag kan åka runt och se att Vägverkets största uppgift är att sätta ut skyltar som varnar för spårig vägbana.

Det är så det blir i dag, när man satsar så litet på underhåll. Det skulle behövas mycket mer underhåll än vad som görs i dag. Vi skall komma ihåg att det i dag med allmänna och enskilda vägar finns runt 415 000 km väg som behöver underhållas. Detta talas det mycket litet om i den här propositionen. I stället talas om nya gigantiska motorvägsbyggen. Dessa kommer inte att skapa några arbeten. Den som tror att man löser den höga arbetslösheten genom att satsa stora pengar på järnvägar och vägar, tror jag gör ett stort misstag.

Det är däremot bra att ha ett väl utbyggt transportsystem den dag konjunkturen vänder till en högkonjunktur. Däremot instämmer jag i kritiken att sjöfarten totalt har kommit bort i propositionen. Vi skall då veta att en stor del av godstransporterna i Sverige i dag sker till sjöss. När det gäller utrikeshandel svarar sjötransporterna för 78 % av importen. När det gäller exporten är det 53 % som går sjövägen. Inom landet är 59 % sjötransport. Dessa uppgifter finns över huvud taget inte med i detta betänkande.

Man kan bygga ut hamnarna med terminaler där gods kan lastas om från sjötransport till eventuell väg- eller järnvägstransport. I dag får man vid hamnarna göra en stor omlastning för godstransport med bil, oavsett om godset sedan skall transporteras via järnväg. Detta försvårar möjligheterna till en effektiv transportapparat. Den här frågan har man totalt glömt bort.

Kenneth Attefors var inne på frågan om tredje spåret. Herr talman! Jag tycker att några av de få ord om tredje spåret som Kenneth Attefors fick med i betänkandet egentligen är väldigt andefattiga.

Vi föreslog, vilket också Kenneth Attefors talade om, ett tunnelalternativ. Jag tycker att det är mycket som talar för ett tunnelalternativ. För det första talar man i dag om att tredje spåret inte kommer att räcka till för trafiken på

2000-talet. Då måste man i alla fall bygga en tunnel. För det andra skulle en byggarbetsplats för anläggare skapas här i Stockholm. Den skulle vara välbehövlig med tanke på den höga arbetslösheten här i Stockholm. I dag är investeringskostnaderna ganska låga i förhållande till den nivå som var för några år sedan. För det tredje skulle tunneln rädda en del kulturbyggnader. Om tredje spåret byggs kan man inte garantera att dessa byggnader inte skadas. Detta vet utskottet mycket väl, eftersom vi i utskottet har deltagit i en rundvandring där vi fick ganska god information om att det inte finns några garantier för detta.

Kenneth Attefors och jag försökte att få till stånd ett utskottsinitiativ till trafikutskottet. Detta papper hann knappt komma upp på bordet förrän Centrerns representant yrkade avslag, vilket också blev utskottets ställningstagande. Detta tycker jag är mycket märkligt, eftersom Centern ute i landet slåss för hembygdsgårdar, fäbodvallar och slåtterängar m.m., med all rätt. Men när det gäller att rädda kulturbyggnader i Stockholm har man totalt glömt bort var man hamnar. Då hamnar man tillsammans med vissa andra partier som kallas betongpartier, vilka Centerpartiet tyvärr verkar att fullt och fast ansluta sig till.

Det är tur att det i Stockholm finns en stor opinion mot tredje spåret. Men riksdagen, trafikutskottet och Kommunikationsdepartementet visar då vilka man är. Då är man egentligen folkets herrar och inte dess tjänare. Jag beklagar verkligen djupt att man har hamnat i situationen att en folkopinion som också går över partigränserna inte kan förhindra detta, utan totalt körs över. Jag hoppas att inte sista ordet är sagt när det gäller tredje spåret. Men med den stirrighet man har visat, tror jag att detta slag är förlorat. Men man kan väl försöka att hoppas in i det längsta. Det sista som överger människan är ju hoppet.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall – jag står givetvis bakom alla de meningsyttringar som jag har till detta betänkande – vid mom. 1, 7, 17 och 43.

Anf. 92 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Det kommer att bli en stor dag för svensk transportpolitik och för riksdagens trafikutskott, när kammaren om några timmar kommer att säga ja till investeringar i storleksordningen 98 miljarder för den kommande tioårsperioden. Detta står i skarp kontrast till det förhållande som var under 70- och 80-talet. På 50- och 60-talet, när bilismen expanderade, gjordes årligen investeringar för framför allt vägväsendet på ca 2 % av brutonationalprodukten. Men de sjönk drastiskt under 70- och 80-talet. Under mitten av 80-talet var siffran nere i 0,4 %. Det var en förändring som innebar kapitalförstörelse och uppbromsning av samhällsaktiviteter.

Trafikpolitiska beslut fattades 1963 då man bekände sig till konkurrensen som vägledande princip. 1979 års beslut innebar att man godtog det samhällsekonomiska marginalkostnadssynsättet. I samband med 1988 års trafikbeslut gjordes den väsentliga förändringen av järnvägspolitiken i landet som skiljandet av Banverket från Statens järnvägar innebar och den omstruktureringsprocess som också följde för Statens järnvägar. Principen om en re-

gional balans fastställdes också 1988, dvs. en trafikpolitik i landet som tillgodoser allsidiga samhällsintressen.

Den proposition som regeringen i år har lagt fram har som bärande motiv att säga ja till säkerhet, effektivitet, miljö och regional balans. Vad som än här har sagts om regeringens proposition, tycker jag att den är bevis på ett utomordentligt fint arbete där fyra partier har arbetat fram ett mycket bra trafikpolitiskt program som kommer att göra, Sven-Gösta Signell, 90-talet till infrastrukturens årtionde.

På 80-talet snålade Socialdemokraterna in på anslaget till infrastrukturen. Mot slutet kom man underfund med att en förbättring av investeringstakten inom infrastrukturen i landet måste ske. Man började då med att anslå 10 miljarder – en miljard om året – under en tioårsperiod. Men det dröjde inte längre än till påföljande år förrän man inte kunde fullfölja detta. Det var ett särskilt utskottsinitiativ från trafikutskottet som gjorde att nyinvesteringarna i järnvägar ökade från 800 miljoner till 2,5 miljarder på två år, för att därigenom infria vad vi redan hade beslutat om.

En del av Socialdemokraternas kritik innebär att de tycker att 1988 års trafikpolitiska beslut skall utvärderas. Ja, det tycker vi också. Till grund för den proposition som regeringen har lagt fram ligger ju en partiell utvärdering, som kommer att ske fortlöpande under tiden framöver.

Socialdemokraterna har också uttalat kritik mot att denna infrastrukturproposition inte omfattar sjöfart och luftfart, men att dessa områden inte finns med är ganska självklart. Sjöfartens infrastruktur, hamnar och hamnanläggningar, bekostas i allmänhet av kommunerna, och luftfarten sköts av ett affärsdrivande verk som får sina inkomster via avgifter, medan såväl järnvägar som vägar är direkt anslagsberoende i investeringsfrågor.

Jag tycker inte att det är så konstigt. Det viktiga är att vi sammantaget får en kommunikationspolitik i landet som tillgodoser sjöfart, luftfart, vägar, järnvägar, post och tele samt forskning över huvud taget på det trafikpolitiska området. Att staten där har ett övergripande ansvar, är vi alla överens om.

Sedan måste jag säga till utskottets ordförande Sven-Gösta Signell att jag åhörde med förvåning det inlägg som han gjorde. Det rimmade inte särskilt väl med den samförståndsanda som under årtal har rått i vårt utskott.

Jag tycker för min del, och jag tror att många på den borgerliga sidan delar min uppfattning, att Socialdemokraternas investeringsförslag är ett verkligt överbud. Jag har skrivit upp det. För vägarna har ni ökat regeringens anslagsyrkande med 35 miljarder, för järnvägarna med 13 miljarder, för läns- trafikananläggningar med 11 miljarder och för bärighetsåtgärderna med 8 miljarder.

Ni har alltså ett överbud på 67 miljarder. Jag skulle vara mycket tacksam om Sven-Gösta Signell ville tala om var ni har fått tag i pengarna eller var den guldgruva är belägen där ni hämtar dessa pengar.

I en tid när landet lider under en exceptionell lågkonjunktur avsätter alltså regeringspartierna nära 100 miljarder till kraftiga infrastruktursatsningar, som hela vår samhällsekonomi kommer att få nytta av. Jag tycker att det är viktigt att man utgår från det faktiska läget när man bedömer viljan och förmågan till att göra någonting på infrastrukturuområdet.

Jag tycker inte att man behöver vara särskilt tveksam när man säger att infrastruktursatsningar är förutsättningen för en stigande välfärdsutveckling i samhället. Det finns bevisat överallt. Om sådana satsningar sedan inte eliminerar arbetslösheten i den utsträckning som de gjorde förr i tiden, är en helt annan sak. Men att infrastruktursatsningar – att bygga vägar och järnvägar och att använda dem – har stor betydelse för välfärdsutvecklingen i landet är oomtvistligt.

Till sist några anmärkningar om en annan del av trafikutskottets betänkande, den som gäller finansieringen. Det var inte bara en automatisk upplutning kring s-sidans anslagsfinansiering som vi gjorde. Trafikutskottet frågade självfallet det specialutskott som finansutskottet utgör i sådana frågor. När ett enigt finansutskott förklarade att det åtminstone för närvarande inte var tillrådligt att använda sig av lånefinansiering men sade att man skulle göra utredningar och återkomma i frågan, var det en naturlig attityd från trafikutskottets sida att följa vad ett specialutskott på det området hade sagt.

Förr i tiden, under det socialdemokratiska regeringsinnehavet, när vi hade relativt goda inkomster, dock inte större än att besparingar krävdes i statsbudgeten, var trafikområdet det första område som drabbades. Då kunde man med kraft föra fram teorin om att lånefinansiering av infrastrukturinvesteringar, som annars inte skulle ha kommit till stånd, var en mycket välbetänkt väg att gå.

Men i dagens läge, när vi lånar till arbetslöshetsunderstöd och över huvud taget statsbudgeten går med ett par hundra miljarders underskott, spelar det sett från statens finansiella position ingen roll om vi tar anslagen till infrastruktursatsningar ett par tre år framåt direkt över anslag eller om vi lånar till dem. Finansieringssituationen är densamma.

Innan jag avslutar detta inledande resonemang om trafikutskottets betänkande 35 om infrastruktursatsningar, vars hemställan jag nu begär bifall till i alla avseenden, herr talman, vill jag säga några ord om trafikutskottets eniga beslut att prioritera att E 4 i sin nuvarande sträckning från Helsingborg upp till Stockholm skall utföras i motorvägsstandard utan dröjsmål.

Det beror ju på att vägförhållandena i södra Sverige ändrats markant. Sedan Östtyskland har gått upp i Västtyskland har vi fått en ny väg som kommer att ge utrymme för mycket trafik direkt till den delen av kontinenten. Brobeslutet kommer att innebära en stark anhopning av trafik från Malmö till Köpenhamn, och Helsingborg–Helsingör kommer fortfarande med sin uppbyggda samhälls- och näringslivsstruktur att vara en mycket viktig kontinentalhamn för Sverige.

Det är absolut riktigt att vidta den prioritering som trafikutskottet nu har gjort i stor enighet. Det kommer att bli tillfälle senare att bygga upp ett rikt förgrenat nät för våra transporter från Skåne till kontinenten.

Anf. 93 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt, men jag är så liten att en del påstår att jag inte syns när jag står i bänken. Det var därför av ren artighet mot kammaren som jag gick fram till talarstolen.

Rolf Clarkson säger att på 1980-talet fuskade vi med satsning på infrastrukturen. Då gjorde vi inte de stora satsningar som behövdes. Men vad

berodde det på? Jo, det berodde helt enkelt på att vi hade en överhettning i Sverige. Industrin krävde mycket arbetskraft, och vi satsade på produktion. Det var tillverkningsindustrin som tog mycket av arbetskraften, och vid sådana tillfällen – tyvärr, måste jag kanske säga – blir infrastruktursatsningarna eftersatta.

Men under lågkonjunkturer är det rätta ögonblicket att satsa på infrastruktur, och det är detta vi har påpekat dels i våra motioner, dels under utskottsarbetet. Nu är det lämpligt att bygga vägar och järnvägar. Enligt beräkningar kan det nu göras mellan 20 och 25 % billigare.

I slutet av 1980-talet gick konjunkturen ner. Då grep den socialdemokratiska regeringen in och föreslog att vi skulle satsa ordentligt på infrastrukturen och föreslog de 100 miljarderna.

Nu säger Rolf Clarkson att mitt inlägg var tråkigt att höra, för det innebär att samförståndet i utskottet håller på att brista. Om så vore, skulle jag vara mycket ledsen över det, men jag tror att jag kan ta det Rolf Clarkson säger ganska lugnt.

Rolf Clarkson säger att vi tidigare satsade 2 % av nationalprodukten men att vi på 80-talet gick ner till 0,4 %, vilket han tyckte var mycket bedrövt. Vad är det vi nu gör, som föranleder Rolf Clarkson att tala om att samförståndet spricker och att vi för en överbudspolitik? Jo, vi försöker få upp investeringarna från 1 % av nationalprodukten till 1,5 à 2 %. Det är målsättningen, och är det detta som kallas för överbudspolitik, då tar jag det med lugn.

Anf. 94 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill först göra ett tillrättaläggande. Jag yrkade bifall till samtliga delar i hemställan i trafikutskottets betänkande TU35, men det finns en reservation, nr 3, som regeringspartiernas företrädare står bakom och som jag nu yrkar bifall till.

Jag fruktar inte att det goda arbetsklimat och samarbetsklimat som vi har i trafikutskottet skall riskeras för framtiden. Men vad jag vill säga till Sven-Gösta Signell är att Socialdemokraterna som parti inom nästa alla sektioner ger uttryck för överbudspolitik eller populistiska utspel. Jag har inte begärt något annat av Sven-Gösta Signell än att han skall förklara varifrån han får dessa pengar. Han har inte förklarat det, men det har alltid varit en gängse arbetsmetod från partiernas sida att man har talat om vilken budget som man har och hur man således skall täcka sina utgifter.

I Socialdemokraternas krav i trafikutskottet finns en sådan klar överbudspolitik som ger Socialdemokraterna möjlighet att tillgodose alla tänkbara önskemål som finns i alla delar av landet och på alla områden. Det har inte vi, som måste föra en ansvarsfull penningpolitik. Det är därför som jag anser att Sven-Gösta Signell och hans kolleger i utskottet har agerat på ett sätt som inte ådrar dem någon särskild aktning i ekonomiska hänseenden.

Anf. 95 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Rolf Clarkson frågade mig varför jag inte sade något. Men det berodde på att min taletid var slut.

Jag skall säga något om finansieringen. Jag sade tidigare till Rolf Clarkson

att regeringspartierna var utsatta för stora påtryckningar från både Kommunikations- och Finansdepartementet. De ville att ni skulle ändra er. Jag gav er faktiskt uppskattning. Jag tyckte att ni har gjort det bra. Det var i samförståndets tecken som jag tyckte att ni har gjort något bra.

Rolf Clarkson frågade vilken lösning Socialdemokraterna har för framtiden. Jag vill inte vara så fräck att jag säger: Vad har ni för någon? Var i propositionen, och var i utskottsmajoritetens förslag står det hur man i framtiden skall ta ut de 98 miljarderna? Det finns ingen täckning för detta.

Men vad säger vi att vi har? Jo, vi vill med ökade investeringar skapa flera arbetstillfällen, få fart på Sverige och låta de människor som i dag ofrivilligt har blivit bidragsmottagare i stället få möjlighet att få ett arbete och bli skattebetalare. Vi vill öka sysselsättningen.

Socialdemokraternas politik är en tillväxtpolitik. Det är vår målsättning. Tyvärr måste jag säga att den nuvarande regeringens målsättning mer är en åtstramningspolitik. Det är en politik utan framtidstro. Vi har en politik för framtiden. Vi vill alltså göra en ökad satsning på infrastrukturen för att få fart på Sverige. Det är det som vi i framtiden kommer att göra. Kom inte och angröp oss för att inte redovisa vår finansiering när denna regering och utskottsmajoritet inte gör det i större utsträckning än vi. Vi tror alltså på detta.

Man kan skälla på oss socialdemokrater. Men man kan gå tillbaka hur långt som helst i historien då socialdemokratien har haft regeringsansvar. Vi har alltid haft budgetar som har varit balanserade, eller vi har i alla fall visat hur olika saker skall finansieras.

Jag vill också gärna säga att även Moderata samlingspartiet har varit ett parti som har haft en stor respekt för hur saker och ting skall finansieras. Tyvärr saknas denna respekt hos andra partier.

Anf. 96 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill först säga något om finansieringsformen när det gäller infrastruktursatsningarna. Om riksdagens finansutskott inte hade kommit med sitt yttrande, som innebar att regeringens förslag avstyrktes, hade vi följt det. Det har nämligen ingen betydelse, som jag sade i mitt inledningsanförande, om man gör på det ena eller på det andra sättet när det gäller att bekosta investeringarna. Men om riksdagen såsom första statsmakt har sagt att den vill avvakta och först utreda hur man skall finansiera investeringar av denna sort så gör man det.

När det gäller resonemanget om att ha en budget som håller, kan jag säga att Socialdemokraterna och även andra partier brukar ha det här i riksdagen. Men jag efterlyser den i år. Jag har inte sett något förslag från den socialdemokratiska riksdagsgruppen som är en heltäckande budget för det kommande verksamhetsåret. Det är därför som man har rätt att anklaga Socialdemokraterna för att föra en oansvarig överbudspolitik.

Anf. 97 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill meddela att anslag om kvällsplenum har uppsatts.

Vidare erinrar jag om att överläggningarna i dag fortsätter utan något middagssuppehåll.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

Anf. 98 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Rolf Clarkson. Han skäller litet grand på Socialdemokraterna. Han ansåg att de hade varit dåliga på att underhålla vägarna under 80-talet och att det var rena kapitalförstöringen. Jag skulle därför vilja fråga Rolf Clarkson varför man nu inte skall öka underhållet på vägarna i stället för att bygga nya motorvägar och stora motortrafikleder. Då gör man ju exakt samma misstag. Om man inte utökar underhållet på vägarna, innebär det såvitt jag förstår en fortsatt kapitalförstöring.

Rolf Clarkson sade också att staten har det övergripande ansvaret, och sedan räknade han upp vägar, järnvägar, post och tele. Jag tror att även sjöfarten kom med litet i slutet av hans uppräkningslista, och det tycker jag är bra. Det håller jag helt och hållet med om. Jag tycker att staten fortsättningsvis skall ha detta övergripande ansvar. Om vi kan vara överens om det framöver, då kanske vi kan ta oss ur en stor del av de problem som ligger framför oss.

Jag efterlyste en sammankoppling, dvs. att när det nu görs så stora investeringar i järnvägar och vägar skulle man knyta samman detta med terminaler till hamnar. Jag tror att man skulle tjäna mycket på det. Man skulle slippa ha en godshantering som innebär att gods kommer t.ex. med båt, men man måste ändå transportera det om man vill ha det på järnväg. Jag tycker att i den satsning som skall göras fram till år 2003 borde detta ha varit med.

Anf. 99 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! För det första vet Karl-Erik Persson mycket väl att uppläggningsplanen av den infrastrukturproposition som riksdagen har fått från regeringen innebär att man har fördelat resurserna på olika områden. Järnvägarna har alltså relativt sett fått betydligt mer än vad vägarna i landet har fått. Man har tagit med en utbyggnad av motorvägssystemet av det enkla skälet att vi därigenom vinner ökad trafiksäkerhet. Vi sparar ett antal människoliv, och vi sparar ett stort antal skadade i trafiken genom att föra trafiken där den är som tätast på motorvägar. Jag kan inte föreställa mig att Karl-Erik Persson har något att invända mot en sådan satsning. Dessutom är det effektivt. Vi får en mindre miljöpåverkan om en sådan övervägande del av biltrafiken framförs i jämn takt på motorvägarna än om vi har trafikstockningar på andra typer av vägar.

Anf. 100 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Givetvis har Rolf Clarkson rätt i att man skall rädda liv när det gäller vägtransporter. Men det är inte säkert att man räddar så många liv bara genom att bygga en stor motorväg någonstans där man kanske kunde ha satsat på att bygga bort trafik hinder på andra områden. Man skulle kanske kunna rädda lika många liv på det sättet. Men det är litet svårt att säga vad som gör bäst nytta när det gäller att rädda liv.

Jag är inte så säker på att man räddar liv bara för att man bygger en motorväg. Rolf Clarkson vill bygga E 4:an från Helsingborg till Stockholm. Jag tror att det finns många vägar där nere som skulle kunna tjäna på att bli bättre tillgodosedda, både när det gäller att rädda liv och att förbättra miljön. Alldeles säkert finns det områden där nere där det är trafikstopp, där trafiken står stilla. De kommer inte att få några medel genom den här propo-

sitionen eller det här betänkandet, vad jag förstår. Det blir de stora vägarna som får något. Då har vi missat litet av både miljömålet och möjligheten att rädda liv, tycker jag.

Anf. 101 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Med det förslag till fördelning av resurserna på vägområdet som presenteras i regeringens proposition får man en mycket lycklig fördelning av trafiken.

Det kan inte förnekas, Karl-Erik Persson, att till motorvägarna hör ett stort antal tillförselvägar med god standard. Det betyder att vi har fått en regional balans med motorvägarna som stomme. Det är en regional balans som tillförsäkrar hög säkerhet och effektivitet även i den delen av nätet.

Anf. 102 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Under det här riksdagsåret har frågorna om utbyggnaden av trafikens infrastruktur verkligen stått i centrum av debatten inom många olika samhällssektorer. Det speglar vilken betydelse transportsektorn har i samhället, men också den konflikt som faktiskt finns mellan olika samhällsmål.

Jag tycker att debatten under det gångna året till stor del har handlat om investeringar i trafikens infrastruktur som ett kortsiktigt stabiliseringspolitiskt medel. Oppositionen har t.ex. pekat ut just investeringar i infrastrukturen som ett av de främsta medlen för att kortsiktigt bekämpa arbetslösheten.

Överbuden har också haglat över riksdagen. Inte på lång tid har Socialdemokraterna visat en så stor vilja att anslå medel till infrastrukturåtgärder som just nu. Det är synd att inte den heta investeringsviljan manifesterades litet kraftfullare under den tid man faktiskt styrde landet.

På den tiden styrdes medlen i stället över till kortsiktig konsumtion. Det var faktiskt inte i första hand överhetttningsproblem, Sven-Gösta Signell, utan det var olika särintressen som tryckte på och pressade upp statens transfereringar till hushållen mer och mer. De nådde faktiskt sin höjdpunkt när vi hade de ekonomiska hjulen att snurra som allra fortast här i landet.

Jag noterar med tillfredsställelse att den då ansvarige ministern, Kjell-Olof Feldt, nu i egenskap av ordförande i Vägföreningen, beklagar de socialdemokratiska regeringarnas och sitt eget handlande när det begav sig.

Hur som helst, nu har regeringen presenterat ett långsiktigt förslag till hur infrastrukturen skall byggas ut under de kommande tio åren. Det program som regeringen har lagt fram är grundat på en helhetssyn över transportsystemet, men det är också en avvägning mellan olika trafikpolitiska mål.

Jag noterar med tillfredsställelse att trafikutskottet i sitt betänkande i allt väsentligt har godkänt det förslag till inriktning av investeringarna som regeringen har lagt fram. Jag konstaterar också att utskottet delar regeringens bedömning när det gäller i vilken takt som programmet skall genomföras.

Men i detta betänkande finns också en avvikelse från regeringens förslag, som jag anser vara värd att kommentera. Utskottet föreslår nämligen att medel skall anvisas över statsbudgeten på sedvanligt sätt och inte genom att Vägverket och Banverket lånar direkt i Riksgäldskontoret.

Jag beklagar faktiskt att inte trafikutskottet och finansutskottet var be-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

redda att ta steget fullt ut och godkänna regeringens förslag. Visserligen innebär inte trafikutskottets betänkande någon ändrad ambitionsnivå jämfört med regeringens förslag. Men den tydlighet och den överblick som hade blivit följden av att finansiera investeringarna genom lån, med en mer bokföringsmässig avskrivningstid, förloras när investeringarna finansieras direkt över statsbudgeten år för år. Med lån kan nämligen investeringskostnaden periodiseras över tiden och kostnaderna i statsbudgeten kan på ett relevant sätt fås att spegla konsumtionen av infrastruktur.

Nu väljer utskottet att fortsätta med det sedvanliga sättet att i stället finansiera investeringsprogrammet med anslag som finansieras genom underskott i statsbudgeten. Kapitalkostnaderna kommer inte att synliggöras, utan de kommer att uppstå som en bland många anonyma kostnader på kontot Räntor på statsskulden. Kostnader för kortsiktig konsumtion och långsiktiga investeringar kommer alltså även i fortsättningen att blandas samman, med ökad otydlighet som följd.

Men jag noterar, herr talman, att finansutskottet i sitt yttrande till trafikutskottet inte helt har gett upp tanken på en lånemodell. Finansutskottet reser bl.a. frågan på vilket sätt riksdagen skall utöva sin finansmakt och hur det hittills vedertagna sättet att genom anslagsbeslut fastställa budgetregleringen kan utvecklas vidare. Dessutom aviserar finansutskottet att man har för avsikt att hos regeringen hemställa om en översyn av de frågor som har aktualiserats vid behandlingen av infrastrukturpropositionen. Jag tycker att det är mycket positivt att man har insett att formerna för hur staten styr långsiktiga investeringar faktiskt behöver utvecklas.

Det innebär, enligt min uppfattning, att nya styrformer och redovisningsprinciper bör tillämpas om även riksdagens inflytande skall kunna öka och på ett mer ändamålsenligt sätt redovisa de faktiska aktiviteterna i ekonomin. Jag ser fram emot att regeringen nu får arbeta vidare med att utveckla statens styrformer och redovisningsprinciper för bl.a. investeringar i vägar och järnvägar.

Herr talman! Vi är alla här överens om att investeringarna i vägar och järnvägar måste öka. I ivern att överträffa regeringens förslag har Socialdemokraterna redovisat planeringsramar som är orealistiska att genomföra med det statsfinansiella läge som nu råder. Socialdemokraterna föreslår investeringar för totalt 155 miljarder kronor under en tioårsperiod. Det är en 50-procentig anslagsökning jämfört med regeringens förslag. Den stora frågan, som flera här i kammaren redan har ställt, är hur detta skall finansieras.

Det socialdemokratiska överbudet på infrastrukturens område tycks vara ett kännemärke, herr talman, för dagens socialdemokrati. Om man studerar deras ekonomiskpolitiska motion, som väcktes i anslutning till kompletteringspropositionen, finner man överbud på område efter område. Summan av överbuden är inte sammanräknad någonstans. Jag kan förstå det. Det skulle nämligen leda till ett fullständigt gigantiskt budgetunderskott.

I den socialdemokratiska strategin för den ekonomiska politiken föreslås åtgärder som skulle leda till ett statligt upplåningsbehov på dryga 300 miljarder kronor. Det är ca 20 % av Sveriges bruttonationalprodukt. Inget jämförbart land kommer ens i närheten av sådan statsskuldssättning som Sverige skulle göra med den socialdemokratiska politiken.

Men, herr talman, då skall man komma ihåg att de överbud som vi har att behandla i dag icke finns med i Socialdemokraternas ekonomiskpolitiska motion med anledning av kompletteringspropositionen, vilket är ytterst anmärkningsvärt.

Det är inte så konstigt att vi aldrig har hört de applåder som skulle komma från verken för den socialdemokratiska infrastrukturpolitiken. De har kanske förstått att man över huvud taget inte har brytt sig om att föra in denna tillkommande kostnad i sin egen motion, som skall vara ett alternativ till regeringens kompletteringsproposition. Såvitt jag förstår skulle de socialdemokratiska trafikpolitikerna för sina överbud behöva lägga till ytterligare ca 100 miljarder kronor under en tioårsperiod, inkl. de i och för sig vällovliga ökade satsningarna på underhåll.

Vi delar den socialdemokratiska ambitionen. Men regeringen har gått något längre när det gäller att försöka finansiera sina anslag. Det är detta som skiljer oss åt.

Om den socialdemokratiska överbudspolitiken skulle omsättas i politiska beslut i stället för att bara vara retoriskt luftbubbel, skulle Sverige verkligen, herr talman, varaktigt fastna i skuldfällan. Växande budgetunderskott skulle leda till stigande räntor, som skulle försämra investeringsklimatet och statsfinanserna och snabbt leda Sverige till en helt annan "division". Det är dags för Socialdemokraterna att återvända till verkligheten. Vi har inte råd med den här typen av överbudspolitik, som når sådana olympiska mått som redovisas i de reservationer som Socialdemokraterna har avgett i utskottet.

Herr talman! Den politik som redovisas i utskottets betänkande innebär en välbalanserad infrastrukturens satsning, som förtjänar riksdagens stöd.

Anf. 103 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Jag hörde bitterheten hos ministern när det gäller lånefinansiering eller finansiering via statsbudgeten. Jag kan delvis hålla med ministern, för det var faktiskt i en motion från Socialdemokraterna som man krävde lånefinansiering och som ni tillstyrkte, medan era borgerliga kolleger i utskottet inte gjorde det. Det gav vi regeringen till känna.

Sedan ville Ingvar Carlsson inte lånefinansiera. Då ändrade sig också socialdemokraterna i utskottet. Det var faktiskt Socialdemokraterna och vi som från början ville låna. Sedan drog herr Signell bort mattan under fötterna, förmodligen på order från Ingvar Carlsson.

Anf. 104 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Vi brukar alltid uppskatta att kommunikationsministern kommer hit och presenterar sin politik när vi diskuterar trafikfrågor. Det har han delvis gjort nu också. Av sitt tiominutersanförande ägnade kommunikationsministern några minuter åt sin politik. I övrigt skällde han mest på socialdemokratin. Det var en ny jargong. Jag är inte alls förvånad, därför att detta har hänt tidigare.

Jag kritiserade förut propositionen. Ni har fått kritik. Kommunikationsministern var inte i plenisalen, men han påstår att han har lyssnat på debatten. Då vet han att länsstyrelser, landsting, kommuner, branschorganisationer osv. har varit enormt kritiska mot propositionen. Vi har också varit det,

men vi har aldrig sagt att propositionen är en bluff. Därför blev jag mycket förvånad när jag läste i *Finansavisningen* att kommunikationsministern på en pressträff, där han skulle presentera regeringens syn på trafiksäkerhetsfrågorna, ägnade ungefär halva tiden åt att skälla på den socialdemokratiska trafikmotionen – kalla det för bluff eller ren överbudspolitik om ni så vill.

När man i den politiska debatten beskyller motståndarna för att bluffa bara för att dölja sina egna misslyckanden, tycker jag att debatten förs på en mycket låg nivå. Det är vad som sker här i dag. Det är vid sådana här tillfällen som jag och många med mig tycker att det politiska arbetet känns litet olustigt.

Kommunikationsministern talar om överbudspolitik. Då vill jag fråga kommunikationsministern: Är Banverket orealistiskt när det presenterar budgetar som går upp till samma summor som våra? Är Vägverket orealistiskt när det lägger fram vägplaner för en tioårsperiod? När vi gör det är det orealistiskt och överbudspolitik.

Sedan frågar kommunikationsministern varför vi inte vill medverka. Jag sade förut att det var dåligt med investeringar under 80-talet. När Georg Andersson var kommunikationsminister lade han fram ett förslag om att vi skulle satsa 100 miljarder på infrastrukturen. Det är 2 miljarder mer än vad Mats Odell nu föreslår.

Anf. 105 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Sven-Gösta Signell refererade till en pressträff. Syftet med den var att jag skulle kommentera den socialdemokratiska infrastrukturmotionen. Jag tycker ändå, herr talman, att det får vara tillåtet för regeringen att något granska och studera den, även om Sven-Gösta Signell i dag tycker att det är olustigt. Det har jag full förståelse för. Men det borde han ha tänkt på innan han satte sitt namn där.

Det är mycket enkelt att dementera det jag har sagt genom att redovisa hur man har tänkt sig finansieringen. Har Sven-Gösta Signell över huvud taget bett Allan Larsson att föra in detta bland de angelägna åtgärder som Socialdemokraterna vill ha med i en kommande budget? Har man gjort det är saken klar. Men när man inte ens tar med detta när Socialdemokraterna redovisar vilka utgifter och inkomster man räknar med att det här landet skall ha, då får man faktiskt finna sig i att även en kommunikationsminister en dag som denna ifrågasätter det.

Jag anser naturligtvis inte att Vägverket och Banverket lägger fram orealistiska förslag i sina anslagsäskanden. Tvärtom har Sven-Gösta Signell och jag precis samma uppfattning om behoven som Banverket och Vägverket har. Men alltför ofta handlar det i politiken om att avväga de tillgångar som finns mot behoven och att göra en prioritering. Det har varit möjligt nu, herr talman, att få ett mycket kraftigt nivålyft. Det är inte möjligt att ytterligare fördubbla det. Det gäller alltså att besinna sig. Oppositionens roll är naturligtvis att opponera, men man måste ändå ha viss hederlighet när man redovisar hur man skall finansiera saker och ting.

Sven-Gösta Signell återkommer till de 100 miljarderna. Jag hade trott att jag skulle slippa höra det en gång till. Då vill jag anföra följande om dessa 100 miljarder. 45 miljarder består egentligen av resten av de ordinarie ansla-

gen under detta sekel. 10 miljarder är hälften av det s.k. delfinanslaget. Dessa 10 miljarder var nya pengar som den tidigare regeringen tog fram. Därutöver är det ytterligare 10 miljarder som vi nu finansierar i denna infrastrukturproposition för att fylla på delfinanslaget. Sedan är det 30 miljarder som skall betalas av kommande trafikanter enligt Dennispaketet, Göteborgsuppgörelsen och uppgörelsen om Öresundsbron. Slutligen är det 15 miljarder som man räknar med att få in genom näringslivsmedverkan – Sven-Gösta Signell har redan talat om att några sådana pengar vill man inte ha när det gäller Arlandabanan.

Det här är alltså en gigantisk luftpastej. Sanningen om dessa 100 miljarder är att man utöver ordinarie anslag tog fram 10 miljarder kronor, en tiondel av dessa miljarder.

Anf. 106 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Finansieringen av Arlandabanan har utretts mycket. Men 30 miljoner kronor kunde ni ha sparat.

Vad kom det engelska konsultbolaget fram till? Jo, man skulle finansiera med järnvägsobligationer. Jag skulle kunna ge kommunikationsministern tips om hur han gratis kunde få dessa. Rune Thorén, som kommer att tala senare, har vid flera tillfällen motionerat om järnvägsobligationer. Jag hoppas att jag inte har missuppfattat det, annars får han rätta mig. Tala med Rune Thorén, kommunikationsministern, så får ni dem garanterat gratis och sparar 30 miljoner. Det är ett bra spartips.

Sedan säger kommunikationsministern att vi bluffar med lånefinansiering. Vad är det ni finansierar med? Jo, genom lån. Är det svårt att finansiera det hela?

Kommunikationsministern säger att vi inte har kommit med några finansieringsförslag. I vår finansmotion från januari föreslog vi 17 miljarder till investeringar. Det finns täckning för de kommande åren. Som jag sade tidigare vill vi sätta fart på Sverige. På det viset kommer vi att få inkomster. Om vi får fart på landet, kommer vi också att kunna finansiera det hela.

Det är en sak som jag inte vill låta vara oemotsagd. Under mina år här – Kenneth Attefors tyckte att de har varit för många, jag tycker inte det, men det är en annan sak – har jag aldrig varit med om att någon kommunikationsminister har fått ett sådant enormt bakslag på en proposition, som nu Mats Odell får. Ni har fått stryk på elva viktiga punkter, men det nämner ni ingenting om, trots att vi har varit eniga i utskottet. Ni har fått bakslag på investeringsplanen, på investeringar i sjöfarten, på E 6:an, på E 20, på E 4:an när det gäller sträckan Gävle–Sundsvall, på E 4:an genom Skåne, på Botniabanan, på Nyköpingslänken och på Nordlänken. Är det någonting att vara stolt över? Nej, inte alls.

Anf. 107 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Sven-Gösta Signell återkommer till de 30 miljoner kronor som regeringen vill anslå till Delegationen för infrastrukturinvesteringar, som inrättades av den socialdemokratiska regeringen för att den i samverkan med näringslivet skulle ta fram pengar och annan typ av privatfinansiering.

Denna delegation skall få dessa resurser för att kunna arbeta vidare för att ta fram pengar till bl.a. Arlandabanan.

På stående fot inbjuder jag Sven-Gösta Signell att komma upp på departementet, så skall han få en genomgång av detta. Jag tror att det skulle göra vår debatt litet mera meningsfull.

Sven-Gösta Signell tycker att vi kommer lindrigt undan genom att vi föreslår en lånefinansiering. Det är ju detta som skiljer oss från socialdemokraterna. Ni avstyrker vårt förslag och vill i stället ta fram pengarna över statsbudgeten. Då får ni faktiskt lov att också visa hur det skulle gå till.

Anf. 108 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Det är litet svårt att kommentera det som kommunikationsministern har sagt. Jag vill börja med att säga att det är första gången som jag deltar i en debatt med kommunikationsministern. Men jag har varit med i debatter med andra kommunikationsministrar. Och jag har aldrig varit med om att en minister har berömt sig själv så väldigt mycket och talat så väldigt litet om det betänkande som behandlas i kammaren.

Man hakar upp sig på om det skall vara lånefinansiering eller om det skall vara finansiering över budgeten och på de gigantiska beloppen. Jag måste faktiskt påminna kammaren om – även om det inte hör till denna debatt – att man varje månad betalar ut 3 miljarder kronor i arbetslöshetsersättning. Det skulle man kanske också ha med i den här debatten.

Anf. 109 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har till detta betänkande fogat ett särskilt yttrande, och jag skall i huvudsak ägna min talartid åt bakgrunden till detta.

Ett av landets största byggföretag har nyligen gått ut i affärstidningarna med en helsidesannons, där man säger: Att satsa på infrastrukturen är att bygga upp landets framtid. Visst är det på det viset. När nu detta betänkande går igenom här i riksdagen, kommer nära 100 miljarder att pumpas ut under en tioårsperiod för att bygga upp och rusta vår framtid i form av vägar, broar, järnvägar och andra viktiga kommunikationer. På det sättet skall vi få bättre förutsättningar att utveckla näringslivet och få snabbare kommunikationer mot Europas centrum.

Eller som trafikutskottet uttrycker sig: förbättra kvaliteten i transportsystemet och binda samman landets olika delar på ett effektivt sätt samt öka tillgängligheten till de för vår ekonomi betydelsefulla europeiska marknaderna.

Så långt låter allt positivt. Men är det så, att vi med detta betänkande som grund verkligen bygger framtiden för *hela* landet? Om så vore fallet, borde investeringarna vara någorlunda jämt fördelade över landet. Tyvärr är det inte så.

Med den inriktning som satsningarna nu har koncentreras huvuddelen på storstadsregionerna och i södra Sverige. Därmed riskerar det trafikpolitiska delmålet om regional balans att bli en pratbubbla utan rejält innehåll. En vacker målformulering som varken regering eller riksdag orkar leva upp till.

Konkret får Norrland bara smulor av dessa satsningar. Några exempel: Från Stockholm till Skåne skall E 4 få utbyggd motorvägsstandard under

planperioden, medan dess norra del t.ex. genom Väster- och Norrbotten inte får någon som helst upprustning. Detsamma gäller riksväg 45, som i sin södra del rustas upp, medan den norra delen bara får punktvisa insatser, dvs. lagningar av tjälskott och liknande mindre förbättringar.

På järnvägsområdet gäller samma obalans mellan norr och söder. Huvuddelen av miljardsatsningarna går till att knyta samman storstadsregionerna, medan t.ex. den för Norrland så viktiga pulsådern norra stambanan får sina investeringar kraftigt bantade: från de planerade 2,3 miljarderna till 200 miljoner. Den för Norrland så viktiga framtidssatsningen Botniabanan får bara sin startsträcka putsad i form av en mindre satsning på Ådalsbanan. Inget annat kommer i stort sett att ske under denna långa period.

De som påstår att denna proposition och utskottets majoritetsskrivning är en satsning för hela landet måste vara otroligt inskränkt i sin framtidssyn, eller måste tro på det enkla budskapet att om man bara satsar på storstäderna så utvecklas hela landet automatiskt.

Det betyder naturligtvis inte att vi norrlänningar är negativa till insatser i storstadsregionerna, men det får inte ske till priset av en utarmning av glesbygds länen.

Vilka krafter påverkar den borgerliga politiken när en så våldsam snedfördelning sker av framtidsinvesteringarna i infrastrukturen? Är det de framträdande politiska lobbyisterna som har fått stort utrymme i storstadstidningarna som har påverkat de politiska besluten, eller är det näringslivets lobbyister i form av t.ex. Rail Forum som de borgerliga nu till fullo ställer upp på? Eller är det kanske effekten av att den borgerliga majoriteten ofta tvingas att söka politiskt stöd hos det extremt storstadfixerade Ny demokrati som har bidragit till att skapa denna obalans?

Det är ju alla skattebetalare som skall vara med och betala notan på närmare 100 miljarder. Och visst kan hela landet utvecklas med en bättre fördelning av dessa resurser.

Vi stöder alltså gärna viktiga projekt i storstäderna och i landets södra del, men vi i norra Sverige måste också få vår del av investeringskakan. Storsatsningarna på infrastrukturen är viktiga, oavsett om vi går med i EG eller ej. De är oerhört viktiga för framtidsbyggandet, men om inriktningen förändras, är jag övertygad om att norrlänningarnas syn på EG och kopplingen mot söder kan komma att förändras.

Om vi skall vara med och närma oss Europa på lika villkor, bör självfallet detta också komma till uttryck nu när kommunikationerna skall förbättras. Det finns många skäl för detta.

De fem nordligaste länen hade tillsammans ett nettoexportöverskott på över 46 miljarder, och det totala nettoexportvärdet per sysselsatt i Norrland ligger 19 000 kr över riksgenomsnittet.

Vi är självfallet beredda att även i fortsättningen dela med oss av våra naturresurser, men solidaritet kan aldrig vara enkelriktad. Vi måste också få vår del av framtidssatsningarna.

Jag har dock den förhoppningen att en annan regering och en annan riksdagsmajoritet skall förändra och justera denna långsiktiga inriktning av satsningarna på infrastrukturen, så att alla människor – oavsett var de bor och verkar i vårt land – skall kunna känna sig delaktiga i framtidssatsningarna.

Fru talman! Det är mot den bakgrunden som jag har avgett detta särskilda yttrande.

Anf. 110 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Folkpartiet liberalerna står bakom utskottsmajoriteten när det gäller detta betänkande, men jag vill ändå här lyfta fram de ståndpunkter som Folkpartiet har i infrastrukturfrågor samt något beröra vägfrågorna.

Som liberaler vill vi skapa ett samhälle där människor, idéer och varor kan förmedlas och transporteras snabbt och effektivt. Väl utbyggda kommunikationer inom Sverige är nödvändiga för näringsliv och sysselsättning i alla delar av landet. Goda kommunikationer med utlandet är en förutsättning för Europasamarbetet. Resor till och från arbetet, serviceställen och fritidsaktiviteter är viktiga för ett fungerande vardagsliv.

Samhället har ett övergripande ansvar för att kommunikationerna fungerar. Men det hindrar inte att trafikföretagen drivs i annan regi, tvärtom.

Folkpartiet liberalerna vill främja konkurrensen mellan trafikföretag, för att konsumenternas behov skall tillgodoses till rimliga priser.

Det är glädjande att det i regeringens proposition finns förslag om kraftiga satsningar på järnvägar och vägar. Detta är viktigt inte minst ur regionalpolitisk synpunkt. Utan ordentliga vägar och järnvägar hämmas utvecklingen i glesbygden. Men med satsningar i den storleksordning som vi i dag skall fatta beslut om tillsammans med de tidigare läggningar av investeringar som den borgerliga regeringen fattade beslut om under sitt första år, ökar möjligheterna till en god utveckling för glesbygden vad gäller vägar och järnvägar.

Det är ändå värt att påpeka att det ej går att bygga järnvägar och vägar bara för byggandets skull. Inriktningen av projekten måste planeras med hänsyn till ekonomisk tillväxt, ökad trafiksäkerhet och miljön. Därför måste dessa faktorer vägas emot varandra innan ett projekt sätts i gång.

Socialdemokraternas alternativ till regeringens förslag präglas av överbudspolitik. När det gäller Socialdemokraternas infrastruktursatsningar kan man säga: sent skall syndaren vakna. Efter att under en större del av 1980-talet ha eftersatt investeringar i framför allt vägar och järnvägar präglas nu Socialdemokraternas politik av överbud och löften om dubbelt större anslag.

Jag tänker nu kommentera en del olika projekt i vägdelen av propositionen. Att E 4 nu får motorvägsstandard mellan Helsingborg och Stockholm och vidare upp till Gävle samtidigt som E 6 mellan Trelleborg, Göteborg och Uddevalla får motorvägsstandard är något som vi i Folkpartiet har arbetat för länge. Att E 20 mellan Stockholm och Göteborg får motorvägsstandard hela vägen är också ett önskemål. Ett första steg till detta tas i betänkandet, men det vore givetvis önskvärt att hela E 20 blir motorväg, enligt vår uppfattning.

Fru talman! Det är inte bara i södra Sverige som det behövs bra vägar. I Norrland är vägarnas standard också viktig. De skall klara ett bistrare klimat. De skall klara tunga transporter på relativt små vägar dit ej järnvägen når. Satsningar görs nu på att förbättra och höja vägstandarden också i Norrland. Söderifrån sett kommer delar av Bergslagsdiagonalen och även den s.k. Råta linjen att ingå i det nationella stamvägnätet. Dessa vägar är av betydelse som transitivägar till och från Norrland och därmed också av betydelse

för Norrlands fortsatta utveckling. En väsentlig höjning av vägstandarden i Norrland genomförs också, och en förbättring av riksväg 45 från Värmlandsgränsen mot norr är också en nödvändighet.

Om jag vänder blicken mot min egen hemtrakt, Västkusten, kan jag säga att det är glädjande att E 6 blir motorväg, vilket tidigare har nämnts. Att riksväg 45 byggs som motorväg upp till Vänersborg är mer komplicerat. En eventuell vägsträckning intill Göta älv kan bli problematisk, och om riksväg 45 skall byggas ut måste speciella studier genomföras över de rådande markförhållandena eller också måste nya markområden tas i anspråk. Vad gäller E 6 från Uddevalla till Svinesund har utskottet, i motsats till kommunikationsministern, glädjande nog beslutat att denna vägdel skall byggas om till motorvägsstandard. Nu måste Vägverket och Kommunikationsdepartementet försöka omprioritera eller ta fram behövliga pengar för färdigställandet av en nödvändig om- och utbyggnad. Detta är något som jag har arbetat för i riksdagen under flera år, och det är nu tillfredsställande att se planerna förverkligas. Ett annat viktigt vägprojekt i Västsverige är utbyggnad av riksväg 40 till full motorvägsstandard. Att denna utbyggnad är nödvändig beror på att riksväg 40 har varit mycket olycksdrabbad under åren. En höjning av standarden på denna väg kommer att drastiskt öka trafiksäkerheten och minska antalet trafikoffrer.

Fru talman! Regeringens förslag, som också utskottet i stort ställer sig bakom, är väl prövat. Pengar satsas på projekt i hela Sverige. Det är stora medel som satsas. Jag skulle vilja påstå, som talare före mig redan har gjort, att en regering aldrig tidigare i modern tid har satsat så här mycket på utbyggnad av infrastruktur. Detta visar de borgerliga partiernas intention att medverka till en utveckling där näringslivet, jobben och välfärden i hela Sverige tryggas genom goda väg- och järnvägsförbindelser. Dessutom höjs trafiksäkerheten och människoliv kan sparas. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 111 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Rolf Clarkson har på ett utmärkt sätt tidigare i debatten företrätt utskottets majoritet och redovisat de överväganden som ligger bakom majoritetsskrivningen i betänkandet.

Men eftersom detta är det största beslut som har fattats inom infrastrukturuområdet vill jag ändå passa på att ta tillfället i akt att redovisa min och Centerns syn på infrastrukturen. Med hänsyn till det ansträngda arbetsläget i kammaren skall jag dessutom göra det mycket kortfattat.

Satsningar inom infrastruktursektorn är strategiska satsningar inför framtiden. Genom att det skapas bra kommunikationer för svenskt näringsliv förbättras företagets möjligheter att konkurrera på den viktiga Europamarknaden. Att i den nu rådande mycket djupa och långvariga lågkonjunkturen göra kraftfulla insatser är en klok politik. Det är billigare. Man får fler mil järnväg eller väg till ett visst pris, jämfört med hur det var för ett eller ett par år sedan. Dessutom skapas sysselsättning inom den viktiga bygg- och anläggningssektorn. Men framför allt står Sverige, genom dessa investeringar bättre rustat som nation för att ta till vara den förbättrade konjunktur som vi vet kommer.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.

Låt mig också konstatera att det är mycket tillfredsställande att vi nu får till stånd mycket kraftiga investeringar i infrastrukturen – det rör sig om nästan 100 miljarder under den kommande tioårsperioden. Ändå vet vi som sysslar med trafikpolitik att behoven är så stora och många att långt ifrån alla kan tillgodoses, trots denna stora satsning. Detta beror till stor del på att investeringar i vägar och järnvägar har eftersatts under en lång följd av år.

Centern har under många år varit pådrivande när det gäller både takten och nivån på investeringar i vägar och järnvägar. Vi fullföljer nu denna politik i regeringsställning. Trots ett mycket allvarligt statsfinansiellt läge med stora budgetunderskott gör nu riksdag och regering denna mycket kraftfulla satsning på de här viktiga framtidsinvesteringarna.

I 1988 års trafikpolitiska beslut, vars mål fortfarande ligger fast, fastställdes fem olika delmål för trafikpolitiken. Det handlade om tillgänglighet, effektivitet, säkerhet, god miljö och regional balans. Dessa mål är delvis motstridiga. Därför är det bra att riksdagen nu på ett helt annat sätt än tidigare lägger fast inriktningen för investeringarna.

Det är svåra avvägningar och prioriteringar som ligger bakom betänkan-det. Det har gjorts avvägningar mellan de olika trafikpolitiska målen. Det har gjorts avvägningar mellan hur mycket som skall satsas på väg resp. järnväg, och det har gjorts avvägningar mellan olika regioners berättigade intressen. Som jag sade förut är den statsfinansiella situationen sådan att alla välmotiverade satsningar inte kan genomföras. Jag tycker ändå att det förslag som nu föreligger är en bra avvägning och sammanjämkning mellan de olika intressena.

Från Centerns sida har vi tidigare framför allt kritiserat den socialdemokratiska regeringen för att två av dessa fem delmål har uppfyllts väldigt dåligt. Det har gällt målen om god miljö och regional balans. I det nu föreliggande förslaget är dessa mål på ett väsentligt sätt bättre tillgodosedda än tidigare. Jag hade kanske för min del velat lägga än större vikt vid att de miljö- och regionalpolitiska målen skall uppfyllas, men det är en fullt acceptabel kompromiss som har uppnåtts.

Dessa investeringar skall också, Sten-Ove Sundström, ses tillsammans med de olika satsningar i mångmiljardklassen som regeringen har gjort i olika s.k. sysselsättningspaket, både förra året och i år. Just i dessa sysselsättningspaket har de regionalpolitiska behoven tillgodosetts i ganska stor utsträckning.

Om man skall förverkliga de stolta deklARATIONerna om att hela Sverige skall leva krävs kraftfulla satsningar på infrastrukturen. Bra kommunikationer är den viktigaste förutsättningen för att en bygd eller en region skall kunna få en positiv utveckling.

Även på miljöpolitikens område är trafiken ett strategiskt område. Skall en bra miljö åstadkommas måste också trafikpolitiken underställas kraven på ekologisk balans. Det handlar om kraftfulla satsningar på kollektivtrafik och spårburen trafik, men det handlar också om att på olika sätt minska utsläppen från bilar, lastbilar och bussar, eftersom dessa transportmedel är de enda realistiska för många typer av transporter i flera områden i vårt land.

Det är oerhört viktigt med en helhetssyn i trafikpolitiken. De olika trafikslagen skall samverka – väg, järnväg, sjö- och luftfart. Här behövs utan tvivel

ytterligare åtgärder vidtas för att få detta samspel att fungera ännu effektivare.

Fru talman! Jag kan avslutningsvis konstatera att dagens beslut innebär ett viktigt trendbrott när det gäller investeringar i den viktiga infrastrukturen. Inte minst gläder det mig som centerpartist och järnvägsförespråkare att investeringarna i järnvägar nu når nya rekordnivåer.

Anf. 112 LARS SVENSK (kds):

Fru talman! Investeringar i vägar och järnvägar tilldrar sig alltid stort intresse. I samband med utarbetandet av betänkandet har utskottet behandlat inte mindre än 424 yrkanden. Jag är imponerad av det sätt på vilket kansliet har hanterat frågorna och den vilja som har funnits i utskottet att komma framåt i behandlingen.

Goda kommunikationer är bra för ett land. Det råder det stor enighet om. Svårare är det att definiera vad som är goda kommunikationer. För den som bor nära tunnelbanestationen kan bilen anses som onödig i samhället. För en glesbygdsbo kan den vara en livsnödvändighet.

Upprinnelsen till proposition 176 om investeringar i trafikens infrastruktur finner vi i ett utskottsinitiativ, där det sades att riksdagens och regeringens inflytande över investeringsplaneringen borde stärkas, utan att någon detaljstyrning får ske. Utskottet ansåg dessutom att det var av grundläggande betydelse att övergripande politiska avvägningar skall ske på politisk nivå och inte på myndighetsnivå och att regeringen borde ge riksdagen ett underlag med förslag till övergripande riktlinjer.

Det här måste tolkas som att de övergripande besluten skall fattas på politisk nivå och att vi skall överlåta detaljerna – när, var, hur, osv. – till verken, dvs. experterna.

De satsningar som nu föreslås i proposition 176 innebär ett stort lyft vad gäller investeringar i vägar och järnvägar jämfört med vad vi har varit vana vid under 80-talet. För åren 1993-1996 föreslås investeringar i en storleksordning som är fem gånger större än vad som kunde åstadkommas under 80-talet. Det betyder också – om jag förstått Sven-Gösta Signells anförande rätt – att om man mäter en regerings kompetens genom investeringsnivån, kommer vi att ha en regering med fem gånger högre kompetens än vad vi hade under 80-talet.

Det är därför med förvåning vi nu ser att Socialdemokraterna inte är nöjda, utan föreslår att investeringarna i det närmaste skall fördubblas. I den s.k. 200-miljardersreservationen kan man summera investeringarna till 155 miljarder, att jämföras med propositionens 98 miljarder. Förklaringen ligger naturligtvis i att Socialdemokraterna i opposition har tillgång till betydligt mer pengar än regeringen.

Propositionen innebär ett stort lyft när det gäller järnvägen. Satsningarna utgör det största paketet på över 100 år.

En allmän kritik är att propositionen saknar s.k. miljöprofil. Vid en jämförelse mellan satsningar på väg resp. järnväg kan sägas att allt under 50 % i satsning på järnväg är lika med underkänt.

Om vi beaktar att endast 12 % av de långväga persontransporterna och 28 % av de långväga godstransporterna sker på järnväg, kan man konstatera

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

att över 40 %, dvs. 32 miljarder plus halva LTA-anslaget, satsas på järnvägen. Det sker alltså en kraftig överinvestering om vi ser till det faktiska nyttjandet. Det sker helt avsiktligt för att styra över mer av transporterna till järnväg. Ser vi till Socialdemokraternas reservation, vill man med sin "överinvestering" lägga 17 miljarder extra på järnväg och hela 43 miljarder på vägarna.

Vi kristdemokrater vill vara med om att skapa ett samhälle där vi kan erbjuda snabba och effektiva kommunikationer såväl inom landet som ut i världen, och det skall ske på ett trafiksäkert och miljövänligt sätt – en kombination som inte alltid är den lättaste att åstadkomma.

- Vi måste skapa ett vägsystem som kan erbjuda ett körsätt som minimerar utsläppen.
- Vi måste satsa på järnväg och på övrig kollektivtrafik som på olika sätt nyttjas av allmänheten, och vi skall dessutom stimulera användningen.
- Vi måste ställa höga krav på bränsle och fordon.
- Vi måste ta till vara de möjligheter som finns att bygga säkra vägsystem.

Detta var några exempel. Vi kan konstatera att detta finns omnämnt i propositionen.

Det finns två extra känsliga infrastruktursatsningar som nu är mycket debatterade. Det är Öresundsbron och tredje spårets dragning genom Riddarholmen.

När det gäller tredje spåret, som omfattas av detta betänkande, undrar jag om det egentligen är så klokt att låta vårt vackra Stockholm, kringgärdat av så mycket vatten, vara nav för tågtrafiken. Uppsala ligger faktiskt närmare Arlanda än Stockholm. Det hade kanske varit bättre att lägga navet där. Från Uppsala finns det dessutom redan en fungerande pendeltrafik till Stockholm.

Vi kan ändå konstatera att utskottet inte helt har stängt dörren för alternativa lösningar. Kravet är att inte kostnad och tidsplan allvarligt äventyras.

Fru talman! Det betänkande vi nu skall ta ställning till bygger i stort på proposition 176. Små justeringar har gjorts, vilka kommer att lyftas fram senare i debatten.

När det gäller finansieringen konstaterar utskottet, tyvärr, att finansutskottet inte accepterar att lån tas upp i Riksgäldskontoret, utan man förordar anslag via statsbudgeten. Det är beklagligt, men trafikutskottets ställningstagande påverkar ändå inte omfattningen av investeringarna eller ger någon tidsförskjutning.

Fru talman! Jag yrkar, förutom bifall till reservation 3, bifall till utskottets hemställan.

Anf. 113 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Det har sagts tidigare att hela Sverige skall leva, och det kan vi vara överens om. Vi är också lika överens om att det krävs goda kommunikationer för att uppnå detta. Men vi kanske snart måste börja fråga oss vilken sorts kommunikationer vi skall ha i vårt land.

Det finns nämligen vad gäller Sverige ett antal begränsningar, vilket man ser vid en jämförelse med andra länder. Sverige har en stor yta. Vi har en

låg befolkningstäthet, och vi har, höll jag på att säga, inga pengar. Det beslut vi kommer att fatta i dag, med inriktning på järnväg och biltrafik, måste vi acceptera. Men vi kanske måste tänka en gång till när det gäller de satsningar vi skall göra på 2000-talet.

Fru talman! Frågan måste ställas: Har Sverige förutsättningar att bli ett järnvägsland? Tyskland har tio gånger fler invånare än Sverige men bara 65 % av Sveriges yta. Man talar om snabbtågen i Frankrike. Men man glömmar att tala om att Parisområdet rymmer lika mycket människor som hela Sverige. Man talar också ofta om snabbtåget mellan Paris och Lyon. Lyon är lika stort som Stockholm.

Skulle man applicera dessa förutsättningar på Sverige, skulle Stockholm vara lika stort som Sverige är i dag, och Alingsås skulle vara lika stort som Stockholm. Då hade det kanske funnits skäl att bygga snabbtågsförbindelser. Det finns i dag snabbtåg som visar mycket röda siffror. Vi kan inte slösa och låna pengar till kommunikationer som inte har någon chans att bära sig.

Nu får vi visserligen i riksdagen i allmänhet och i utskottet i synnerhet av lobbyister höra att framtiden för Sverige är järnvägen. Men jag kan, fru talman, inte undgå att påpeka, att ett särpräglad drag hos dessa lobbyister är att de samtliga är mycket hårt knutna till järnvägsindustrin. Detta klara faktum får vi aldrig bortse ifrån när vi skall hantera svenska folkets pengar.

Det har sagts här i dag att det är billigare att bygga järnvägar nu. Det kan förvisso ingen förneka. Men som Elving Andersson också sade är det lika många procent billigare att bygga vägar. Det framgår inte alltid av den debatt som vi för.

Fru talman! Jag menar att vi inte får utesluta biltransporter av miljöskäl som inte riktigt existerar längre. På det här området finns det en mycket kraftig positiv utveckling. De lastbilar och bussar vi ser i dag och dem vi ser i morgon kommer att skilja sig väsentligt från dem vi hade för fem år sedan.

Fru talman! Jag är inte motståndare till järnväg och inte någon aktiv förespråkare för bil- och busstrafik, men vi skall använda de kommunikationsslag där vi får mest för pengarna och där vi ändå kan göra en god insats för miljön.

Jag har inte tid att provocera just nu eftersom jag skall spela fotboll. Låt mig ändå till sist ställa en fråga. Det gäller Öresundsbron. Eftersom jag kommer från Malmö är den ganska intressant för mig. Jag skulle vilja ha svar på följande fråga. Jag har åkt runt i Sverige med utskottet och privat. Då har jag noterat att alla de som använder de broar som finns, är ytterst tacksamma för dem. Små broar är tydligen positiva, men inte längre broar. Var går gränsen i meter mellan en negativ och en positiv bro?

Anf. 114 BO NILSSON (s):

Fru talman! Jag kommer i huvudsak att ta upp frågan om vägpolitiken i allmänhet och dess betydelse i framtidens transportsystem. Men jag kommer också att ta upp våra socialdemokratiska förslag och därmed våra reservationer som lagts till betänkandet TU35.

1990-talet kommer säkerligen att bli infrastrukturens årtionde, framför allt om de satsningar som vi socialdemokrater föreslår blir förverkligade. Regeringens förslag till investeringar är otillräckliga. Det har bekräftats av

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafiksinfrastruktur
m.m.*

att kommunikationsministern just sade att han egentligen ställde upp på både Banverkets och Vägverkets förslag. Då tror jag att vi ligger ganska rätt.

Det skall tilläggas att satsningarna på drift och underhåll av vägarna också är klart otillräckliga. Med andra ord bevarar de inte vägkapitalet, vilket alla experter anser vara ett av de viktigaste målen för vägpolitiken.

I ett nytt Europa kommer transportsektorn att få en viktigare roll än i dag. Transporterna kommer att öka enormt, och de regioner och länder som vågar satsa på att bygga ut sin infrastruktur kommer att stå sig väl i framtidens nya Europa. Vi socialdemokrater är övertygade om att Sverige bl.a. därför behöver ett nationellt vägnät av minst den omfattning och kvalitet som Vägverket föreslagit i sitt sammanvägda förslag. Vi behöver det för tillväxtens och näringslivets skull, men också för trafiksäkerhetens skull. Detta är inte minst viktigt mot bakgrund av vårt avståndshandikapp i förhållande till den stora centraleuropeiska marknaden.

Sverige är en del av Norden. Norden är en viktig del av Europa – dess vägar hör samman. Med en planeringsram på 75 miljarder kronor är det möjligt att under planeringsperioden nå full målstandard på alla de vägar som Vägverkets sammanvägda förslag till stamvägnät omfattar.

Vi socialdemokrater föreslår att planeringsramen bör vara 75 miljarder kronor under planperioden 1994–2003. Vägarna är och kommer under lång tid att vara basen i transportsystemet. De är en nödvändighet för såväl den svenska glesbygden som industrins behov av flexibla transporter. För att detta system skall fungera på ett bra sätt i framtiden behövs åtgärder inom hela vägtrafiksystemet, en väl utbyggd infrastruktur och en modern miljövänlig fordonspark.

Stora satsningar måste emellertid göras för att minska trafikens miljöproblem. Målet måste vara att så snart som möjligt nå kravet om avgasfria fordon. Katalysatorer och blyfri bensin har glädjande nog gett flera positiva miljöeffekter. Före år 2000 kommer bilarnas blyföroreningar nästan att ha försvunnit. En rad andra utsläpp från personbilarna kommer också att ha minskat med ca 80 % jämfört med situationen före införandet av katalysatorer. Krav måste ställas på ytterligare minskningar av föroreningarna. Ytterligare insatser måste göras för att stimulera forskning och utveckling av eldrivna och vätgasdrivna bilar och bilar tillverkade med hybridteknologi.

Även beträffande lastbilar bör det självfallet också vara möjligt att på sikt uppnå avgasfria fordon i början av 2000-talet. Här gäller det att få statsmakten och samhället att ställa krav på biltillverkare, forskare och användare. Vi socialdemokrater är beredda att ställa långtgående krav för att minska trafikens miljöproblem.

Förutom att införa tekniska förbättringar av fordonen kommer ett viktigt medel för minskning av luftföroreningarna i städerna att vara omläggning av vägnätet, så att genomfartstrafiken leds utanför städerna. Vi vill att förbifarter skall byggas för att förbättra miljön i utsatta orter. Därmed kommer man inte bara att kunna minska de lokala luftföroreningarna i städerna väsentligt, man kommer också i hög grad att reducera bullerproblemen. Om man samtidigt kan minska hastigheten på det lokala vägnätet i städerna, kommer vägtrafikens totala bullerproblem att minska väsentligt.

Vi politiker måste våga pröva olika möjligheter för att minimera trafikens

miljöproblem. Vägverket anger i sin sammanfattning att man genom satsningar på järnvägsinvesteringar kan minska vägtrafikens ökningstakt, observera ökningstakt, med 3 procentenheter. Även om jag tror och hoppas på en större överflyttning av inte minst godstrafik till järnväg, måste man konstatera att det inte är möjligt att i någon nämnvärd grad minska behovet av stora investeringar i Sveriges vägnät.

Fru talman! Jag måste tyvärr återgå till betänkande 35 för att bevisa de svagheter som det borgerliga förslaget innehåller. En bidragande orsak är den kompromiss som träffats mellan de borgerliga partierna. En kompromiss blir sällan riktigt bra, och här finns ett bevis för detta. Genom kraven från Centern har stamvägnätet utökats för mycket. Det är för många vägar som ingår och därmed minskar möjligheten till målpuppfyllelse. Det blir därmed omöjligt att tillgodose de i stamvägnätet ingående vägnas investeringsbehov.

Vi socialdemokrater anser att regeringen gör fel när man pekar ut ett för stort antal vägar som stamnätsvägar, samtidigt som man inte är beredd att satsa på dessa vägar på ett sätt som gör att de förtjänar beteckningen stamnätsväg.

Låt mig ta några exempel och börja med E 4 Gävle–Haparanda. I Vägverkets sammanvägda förslag föreslås att E 4 Gävle–Sundsvall skall få motorvägsstandard samt att E 4 Sundsvall–Haparanda skall byggas ut till 13-metersstandard. 2,1 miljarder kronor skall investeras under planperioden, alltså fram till år 2003.

I utskottsmajoritetens förslag kommer delen Sundsvall–Haparanda inte att få ett enda nickel, inte ens till punktvisa insatser. När det gäller delen Gävle–Sundsvall har standarden sänkts till 13 meter, trots uttryckliga löften från kommunikationsministern om motorvägsstandard. Detta gäller inte minst den färdigprojekterade delen Söderhamn–Hudiksvall.

Ett parallellbygge med Ostkustbanan ger en samordningsvinst på ca 100 miljoner kronor. En stor del av sträckan är färdig för start. En neprioritering till 13 meter innebär en försening av projektet med minst sex månader. Om man i ett senare skede, vilket troligen är nödvändigt, kommer att bygga ut till motorväg, innebär detta en total kostnadsfördyrning på denna sträcka med ca 130 miljoner kronor.

Denna E 4-del från Gävle till Haparanda är en viktig pulsåder för norra Sverige. Sten-Ove Sundström har ju redan talat om det. Därför måste det kännas bittert för kommunikationsministern, även om han inte är närvarande i kammaren nu, att bokstavligt talat ha blivit överkörd i en så viktig regionalpolitisk fråga. När han dessutom har varit uppe på platsen och uttryckligen lovat att det skall bli motorvägsstandard, måste nederlaget kännas så mycket värre. Man frågar sig om de andra borgerliga partierna är beredda att ta ansvar för ett sådant löftesbrott.

Utskottsmajoriteten skriver något kryptiskt om att regeringen i fråga om vissa vägnät och inom investeringsramen bör kunna avvika från den målstandard som anges i propositionen i fall då det är uppenbart att en avvikelse skulle innebära betydande effektivitetsvinster.

Det jag nu har sagt om framför allt sträckan Söderhamn–Hudiksvall är väl

ett sådant exempel, eller hur Jan Sandberg, som är majoritetens företrädare? Jag vill gärna ha ett konkret svar på den frågan.

Nästa sträcka är E 20 sträckan Göteborg–Örebro. Där skriver de borgerliga och Ny demokrati att inga åtgärder bör vidtas som hindrar att även sträckan Göteborg–Örebro på sikt kan uppnå motorvägsstandard. Detta är enligt min uppfattning ungefär "god dag yxskaft". Vägverket anser att det skulle behövas 6 miljarder kronor, varav 4,2 under planperioden, och majoriteten föreslår 160 miljoner, observera 160 miljoner. Detta betyder att det praktiskt taget inte kommer att hända något positivt för E 20, bortsett från någon enstaka punktsats.

E 22-stråket mellan Karlskrona och Malmö är en viktig pulsåder för sydöstra Sverige. Det finns mycket besvärliga förbifarter både i Skåne och Blekinge. Det är också en väg med hög trafikbelastning och brister i trafiksäkerheten. Denna väg kommer säkerligen att öka i betydelse av framför allt två skäl: dels den fasta förbindelsen över Öresund, dels den, som alla är överens om, ökade trafiken mot Östeuropa. Även här har regeringens dåliga kompromiss betytt att vägen klassats ner, vilket får negativa konsekvenser för sydöstra Sverige, inkl. Skåne.

En annan konsekvens av regeringens förslag kommer att synas när det gäller E 6 Göteborg–Svinesund. Den sträckan är av stor betydelse inte bara för Sverige utan också för Norge. Den vägen kan inte heller byggas ut till motorvägsstandard under planperioden. Detta trots att borgarna i utskottet tycker att det vore riktigt. Det finns starka skäl till att stödja det socialdemokratiska alternativet – om inte annat så av trafiksäkerhetsskäl. Denna väg är hårt belastad.

Jag måste emellertid också säga något positivt om utskottets borgerliga ledamöter. Det gäller framför allt vägsträckningarna i Skåne. Utskottet har i enighet konstaterat att Skåne är ett viktigt transitområde för export och import av varor. Också en mycket stor del av personresorna till och från Sverige passerar landskapet. Därför behövs i framtiden inte en utan två pulsådror för vägtrafiken söderut genom Skåne. Det hedrar utskottets ledamöter att vi kunnat enas om detta.

Sammanfattningsvis måste det dock sägas att regeringens förslag om medel till väginvesteringar är otillräckliga. Dessutom har kompromissen inneburit att ett för stort vägnät tillförts stamvägnätet. Detta betyder att många viktiga vägar som har stor betydelse för det nationella vägnätet inte får sin berättigade del av anslaget för utbyggnad. Dessutom kommer betydande summor gå förlorade då redan färdigprojekterade vägar måste nedprioriteras från t.ex. motorväg till 13-metersväg och att samordningsvinster går förlorade.

Nu hade jag tänkt att ta upp frågan om vägunderhållet. Men jag måste notera att jag inte hinner med.

Jag konstaterar att det behöver satsas mer på vägunderhållet. Det har de flesta här redan sagt. Vi vill satsa 3,5 miljarder kronor till för att bevara vägkapitalet. De borgerliga säger nej.

Jag hinner inte ta upp frågan om länsanslagen. Jag avslutar med att säga följande. Finansieringen av dessa investeringar är ett stort problem. De flesta industriländer i vår närhet satsar 1,5–2 % av bruttonationalprodukten.

Rolf Clarkson säger att vi också har gjort det. Jag tycker att det finns all anledning att sikta på att nå dit igen. Det är kanske det som behövs för infrastrukturen. Jag tror att det finns möjlighet att diskutera frågan om finansieringen framöver. Jag hinner som sagt inte fördjupa mig i den frågan nu.

Anf. 115 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Karl-Erik Persson har redovisat konsekvenserna av Vänsterpartiets politik och inställning till utbyggnaden av vägnätet.

Här finns olika symbolfrågor. Öresundsbron har under lång tid varit en, där vårt nej till projektet har varit en konsekvens av den syn vi har på utbyggnaden av vägnätet. Vedaprojektet är en annan sådan testpunkt där man kan se vilka konsekvenser politiken får.

Låt oss ta Vedaprojektet som ett exempel. Vi kan först och främst konstatera, att i betänkandet har de motionsförslag som säger nej till bygget avfärdats praktiskt taget utan kommentarer. Beslutsunderlaget i propositionen var undermåligt. Det var helt enkelt inte möjligt att ta ställning till Vedaprojektet med utgångspunkt i de uppgifter som presenterades i propositionen. Där jämfördes Vedaprojektet med Sandöalternativet. Sandöalternativet innebär, med hjälp av en ändrad sträckning av vägen, en förbättring av Sandöbroarna.

I propositionen finns inte heller någon ekonomisk jämförelse. Det är ytterst anmärkningsvärt att i en proposition ange alternativ utan att jämföra de ekonomiska utfallen.

Vägverket har gjort ett omfattande utredningsarbete, och Vägverket redovisar Sandöalternativet som ett samhällsekonomiskt klart mer fördelaktigt alternativ. Detta nämns över huvud taget inte i propositionen eller betänkandet. Någon jämförelse mellan kalkylerade kostnader för drift och underhåll nämns inte heller. Miljökonsekvenserna anges som likvärdiga, men att Vedaalternativet blir nio kilometer kortare. Först och främst är detta felaktigt. Det blir en skillnad på två kilometer. Det rör sig om sju kilometers förkortning. Men det viktigaste är att läsaren närmast bibringas föreställningen att Vedaalternativet skulle vara att föredra från miljösynpunkt. Någon annan motivering än förkortning av vägsträckan ges inte.

Låt oss titta på vad gällande lag säger. Vi kan se att av 2 kap. i naturresurslagen framgår det att stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påverka områdets karaktär. Det är ju alldeles utmärkt. Få saker påverkar detta områdes karaktär i så hög grad som Vedaprojektet.

Det här var naturfrågorna. Det finns mängder av andra skäl som gör detta område värt att skydda, t.ex. fornminnen. Denna vägsträckning kommer att gå i ett område som är av stor betydelse för vårt kulturarv och vårt historiska arv.

Om man skulle göra en samhällsekonomisk kalkyl över vad som har fordrats för att skapa den miljö som nu finns där och sedan jämför med vad som satsas på detta projekt, skulle det visa sig att jämförelsen blir helt orimlig. Vi kommer i ett slag att ödelägga stora värden som aldrig kommer att gå att återskapa. Vad blir nu skyddsvärt, fru talman, om man låter detta projekt

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

genomföras? Vilka andra områden i Sverige kommer då att anses skydds-
värda vid framtida vägprojekt av liknande slag?

Övriga uppgifter i propositionen var av närmast fiktiv karaktär. Rege-
ringen hävdar att planberedskapen för vägbygget är mycket god. Det är möj-
ligt. Men det intressanta är naturligtvis återigen jämförelsen med andra al-
ternativ. Hur bra är detta projekt i förhållande till Sandöalternativet? Det är
inte alls säkert att Vedaalternativet är överlägset i fråga om att snabbt
komma i gång med bygget. Förmodligen tvärtom. Sandöalternativet kan
startas omedelbart. För Veda projektet gäller också att de geologiska förhål-
landena är mycket ofullständigt utredda. Överraskningar blir oundvikliga.
Kostnaderna kommer att öka. Sandöalternativet är inte i lika hög grad osä-
kert.

Fru talman! Det är sällan som riksdagen har haft ett sådant dåligt underlag
att ta ställning till. Jag yrkar bifall till Karl-Erik Perssons meningsyttring vad
gäller mom. 9.

Anf. 116 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag skall främst beröra de vägsatsningar som tas upp i betän-
kandet. Det är ingen nyhet att förslaget från regeringen innebär de största
satsningarna i modern tid på bl.a. vägarna.

Det är av olika skäl bra, t.ex. om vi vill ha ökad tillväxt i landet, funge-
rande vägtransporter, ökad trafiksäkerhet och en bättre miljö. Det är också
positivt om det här samtidigt kan ge många nya arbetstillfällen.

Utskottet stöder i huvudsak regeringens förslag. Men utskottet föreslår
också vissa justeringar. Rent allmänt vill utskottet ha en något större inrikt-
ning på bredare och trafiksäkrare vägar, framför allt motorvägar, på vissa
sträckor. Det här skall finansiellt lösas inom den ram som föreslås. Norra
delen av E 6, Göteborg – Svinesund, skall få motorvägsstandard. Det hand-
lar om att eventuella förseningar av utbyggnaden av E 4 måste undvikas. I
första hand skall E 4 byggas ut till motorväg i nuvarande sträckning genom
Skåne. Därefter kan en ny sträckning i södra Skåne byggas. Vad det gäller
E 20 säger utskottet att inga åtgärder skall vidtas som hindrar att även
sträckan Göteborg – Örebro på sikt skall kunna uppnå motorvägsstandard.

Trafikutskottet uttalar också att regeringen inom ramen för ett visst vägav-
snitt får avvika från målstandarden 13 meter till motorvägsstandard om det
kan innebära betydande effektivitetsvinster. Det kan exempelvis gälla E 20
mellan Göteborg och Örebro eller E 4 mellan Gävle och Sundsvall.

Det avsätts också medel för en bro över Ångermanälven – den s.k. Veda-
bron. Det är inte direkt ett nytt förslag som har kastats fram, vilket före-
gående talare antydde. Det har behandlats på det sätt som dylika förslag
skall behandlas. Det är heller ingen nyhet att många kommuner och Länssty-
relsen tycker att Vedabron är det bästa förslaget.

Utskottet betonar också att länstrafikanläggningssatsningarna på vägsidan
skall öka framkomligheten och minska avgasutsläppen.

Intresset för propositionen har varit mycket stort. Behovet av fungerande
vägtransporter är stort, och nyttan är stor. Man kan också se intresset i det
stora antal motioner som har avlämnats i samband med propositionen. En
del motioner har fått en positiv behandling. Andra har inte fått lika positiv

behandling, framför allt därför att vi inte har obegränsat med pengar i Sverige.

Jag vill här betona att riksdagen normalt inte bestämmer så mycket om detaljer i vägdragningar m.m. utan mer om målinriktningar för olika projekt. Så är det även i det här betänkandet.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i betänkandet med undantag för mom. 4, där vi moderater har en reservation – reservation nr 3.

Jag kan inte undgå att något kommentera Socialdemokraternas förslag. Jag skulle vilja kalla det för julaftonsteoemet. De vill göra alla satsningar överallt. Problemet är bara, vilket nämnts tidigare, Socialdemokraternas finansiering.

Om jag skall kommentera några av de frågor Bo Nilsson tog upp i sitt inlägg vill jag säga följande. Det framfördes synpunkter på att vi försöker vara litet mer flexibla vad gäller satsningarna på stamvägnät och riksvägnät. Jag tycker inte att man skall kritisera att vi försöker vara litet mer flexibla. Det här är trots allt saker som riksdagen inte skall fatta detaljbeslut om. Det är ett sätt att från utskottets sida se till att de som kan dessa saker bäst – Vägverket, regeringen – ser till att de här avvägningarna görs. Det blir säkerligen mycket bra på alla sätt och vis.

Det har också framförts kritik mot att vi föreslår att man på vissa sträckor skall gå från målstandard 13 meter upp till motorvägsstandard. Det skulle omöjliggöra satsningar på dessa speciella vägsträckor. Så är det inte heller. Det tar kanske litet längre tid, och måluppfyllelsen kan kanske inte nås under denna planperiod, men målet är helt klart.

Det var litet underligt att höra Bo Nilsson kritisera trafikutskottets ställningstagande om vissa vägsträckor och påstå att utskottsmajoriteten har en annorlunda inriktning och nya skrivningar, när han i samma andetag säger att han tycker att det är väldigt bra att utskottet har en speciell skrivning om E 4 i Skåne. Det var tydligen bra.

Vi tycker att den skrivningen liksom utskottsmajoritetens övriga skrivning i betänkandet är bra. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Anf. 117 JAN JENNEHAG (v) replik:

Fru talman! Jan Sandberg tog upp Vedaprojektet och nämnde att kommuner och Länsstyrelsen i Västernorrland är positiva. Ja, det är de naturligtvis. Här blir det pengar till Norrland – det blir pengar till länet. Det är också en symbolfråga när det gäller satsning på Norrland.

Jag menar att Norrland behöver andra satsningar än motorvägar och stora trafikinvesteringar. Sådana behövs också, men inte i den form som Vedaprojektet har fått.

Länsstyrelsen i Västernorrland har i detta fall valt att företräda andra intressen än de miljömässiga. Jag kan ha förståelse för det, även om jag beklagar det. Länsstyrelsen och kommunerna har heller inte behövt ta hänsyn till Vedaprojektets sämre samhällsekonomiska lönsamhet i jämförelse med Sandöalternativet. Det är ju staten som betalar, och pengar spiller över i länet. Det är inte konstigt att Länsstyrelsen och kommunerna är positiva.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

Anf. 118 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är ganska konstigt att höra Jan Sandberg tala om julafton. Kommunikationsministern har uttalat att de insatser vi socialdemokrater föreslår är vad som behövs, men att Sverige inte klarar av det. När vi tycker att vi kan genomföra förslagen säger Jan Sandberg att det är julafton. Tycker inte också Jan Sandberg att vårt förslag egentligen är bäst? Han har bara inga pengar.

Det vore välgörande att få ett sådant svar, för jag tror att det är det Jan Sandberg tänker. Han behöver inte säga det i dag om han inte vill; han kan säga det sedan.

När det gäller de löften om att E 6 och E 20 skall bli motorväg osv. som Jan Sandberg ger är det ju faktiskt på det sättet att ni inte har några pengar till det. Det är bara att konstatera att det blir mycket dyrare att först bygga 13-metersväg och sedan motorväg. Det är slöseri med statens medel att göra en sådan prioritering.

Ett av skälen till problemen, Jan Sandberg, är att ni har dragit in för många vägar i stamvägnätet. Därför måste ni försämra det. Om vi skulle räkna kvadratmeter tror jag inte att vi socialdemokrater föreslår fler kvadratmeter väg än vad ni gör. Det är bara det att ni har lagt ut ett pussel över landet. Det tror jag inte att Jan Sandberg själv tycker är speciellt bra, men så är det när fyra partier skall samsas.

Jag hade tänkt att i mitt anförande tala om att det är bra att ni visar flexibilitet. Det har vi socialdemokrater nämligen också skrivit i vår reservation. Men man hinner inte med allt. Låt mig säga, fru talman, att jag tycker att det är på gränsen till orättvist att inläggen i debatten om en så stor fråga – 150 miljarder skall satsas på nybyggnad och underhåll av vägar – skall klaras på 10 minuter. Det är praktiskt taget omöjligt. Jag vill ha sagt det.

När det gäller E 6 och E 20 har också Folkpartiet sagt att det är viktigt att vi bygger motorvägar, därför att det är det som behövs. Det bästa sättet att klara det är faktiskt att rösta på våra reservationer, för då blir det de vägar och den vägstandard som de flesta egentligen vill ha, men som regeringen anser att vi inte har pengar till. Bifall till våra reservationer innebär att vi kan bygga de motorvägar som alla egentligen vill ha.

Anf. 119 JAN SANDBERG (m) replik:

Fru talman! Jag kallar det julaftonsteomet därför att jag tänker på hur det fungerar fram till jul. Man skriver ofta en väldigt lång önskelista med alla julklappar man vill ha, men man vet att man troligen bara får några av dessa julklappar.

Vi moderater kan också skriva en väldigt lång önskelista på de projekt vi vill satsa på. Jag skulle kunna tänka mig att som en sådan lista ha exempelvis Vägverkets lista på förslag. Men det handlar om att det måste betalas.

Regeringen gör den största satsningen i modern tid på olika infrastrukturåtgärder, däribland vägar – 98 miljarder. Vad gör Socialdemokraterna? De dubblar! Jag tycker att det här är ledsamt. Jag tror också att utomstående intressenter förstår att det aldrig skulle ha kommit som förslag från en eventuell socialdemokratisk regering. Om man har regeringsmakten så känner man också ett ansvar för landets finanser.

Antag att Socialdemokraternas förslag skulle gå igenom. Vad händer? Jag tror att Assar Lindbeck och Lindbeckkommissionen skulle ta sig för pannan. De tycker att vi redan nu ligger högt när det gäller vad man egentligen kan satsa på infrastruktur under en sådan här period.

Om s-förslaget går igenom blir det en ytterligare belastning på statsbudgeten. Räntan far upp. Det näringsliv vi har i Sverige som är beroende av riskvilligt kapital kommer att få ännu svårare att investera. Det kommer att få till följd att även räntorna för bostadslån går upp, vilket gör att boendekostnaderna ökar. Vi kommer med all säkerhet att se att kronans värde börjar dala och att inflationen tar fart.

Det handlar om att ta ansvar för en rimlig, vettig och kraftfull satsning på infrastrukturen, samtidigt som man tar ett lika stort ansvar för Svea rikes finanser. Det tycker jag är minst lika viktigt.

Anf. 120 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jan Sandberg sade i sitt första inlägg att det är Vägverket som kan dessa frågor. Det var intressant att notera, därför att i nästa ögonblick säger han att Vägverkets förslag är som en önskelista inför julafton – man lägger bara fram en massa förslag.

Vägverket kan naturligtvis det här. Man vet var satsningarna behöver göras. Jag tycker att det finns alla skäl att lyssna på vad Vägverket säger. Det må vara hänt att vi inte kan leva upp till det, men visst är det så att det är Vägverket som kan det här.

Jag måste än en gång säga till Jan Sandberg: Jag tror inte att vi socialdemokrater och inte heller Vägverket vill satsa på flera vägar. Vi vill ha ett nationellt stamvägnät som måste ha en hög standard. Det är det vi vill satsa på. Ni lägger pussel, och därmed får ni sämre måloppfyllelse. Då blir det sämre vägar där vägarna bäst behövs. Det finns skäl att konstatera det.

Det talas hela tiden om överbud. Rolf Clarkson är alltid intressant att höra på. Han upplyste oss om att satsningarna på vägar och järnvägar på 1960-talet var 2 % av bruttonationalprodukten. Det betyder att denna satsning inte på något sätt är den största som någonsin har gjorts, åtminstone inte om man räknar i andelar. Vi måste nu tillbaka till sådana satsningar som vi gjorde på 1960-talet. Det är som vi säger, att dessa satsningar inte är större. Däremot är de mindre än vad ni säger.

Oavsett vad Jan Sandberg tycker i dag måste vi upp, till nivån 2 % av bruttonationalprodukten. Jag tror att vi måste det. Landet behöver det. Näringslivet behöver det. Det är nödvändigt för trafiksäkerheten. Därför måste vi göra det.

Flera av de stora industriländerna i Europa, inte minst EG-länderna, satsar redan 2 % av sin bruttonationalprodukt på infrastrukturen. Varför skulle det då vara så omöjligt för oss att göra det? Låt oss i stället föra en vettig diskussion om hur det skall finansieras och klara ut det på ett bra sätt. Då tror jag att vi kunde vara överens om att 2 % är nödvändigt.

Anf. 121 JAN SANDBERG (m) replik:

Fru talman! Bo Nilsson säger: Varför inte göra som övriga Europa och satsa 2 % av bruttonationalprodukten på infrastrukturinvesteringar? Jag

önskar att vi kunde göra det. En av orsakerna till att vi inte kan göra det i dag är att vi tidigare i Sverige inte har gjort som övriga Europa. Vi har gått på tvärs mot den allmänna ekonomisk-politiska utvecklingen i övriga Europa. Därigenom har vi bäddat för de stora problem vi i dag har, med mycket stora budgetunderskott m.m. Hade vi redan då följt Europa, inte bara på detta område utan även på det ekonomisk-politiska området, hade vi möjligen kunnat diskutera en ökning av ramen. Med en satsning på i stort sett 100 miljarder, med de förutsättningar som finns, har vi faktiskt tagit i ordentligt.

Talmannen anmälde att Bo Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 122 PONTUS WIKLUND (kds):

Fru talman! Det känns som en betydelsefull dag för oss Gävleborgare. Regeringens stora infrastruktursatsning, som behandlas i detta betänkande, berör oss i ganska betydande grad, med all rätt. Gävleborg är Sveriges sjunde största län. Det utgör förbindelselänken mellan övriga Norrland och resten av Sverige. Länet svarar tillsammans med övriga Norrlandslän för en stor del av vårt lands nettoexportinkomster och är en lönsam del av Sverige.

Infrastruktursatsningarna kommer att minska en del av Norrlands avståndshandikapp till övriga Sverige och Europa och förbättrar således konkurrenskraften, till hela landets fromma.

Regeringspropositionen innebar dock två besvikelser för oss. Den ena är att Bergslagsdiagonalen/Askersundsleden bryts i Borlänge och inte når fram till Hälsingekusten.

Det är bra att utskottet har en positiv skrivning. Utskottet betonar det angelägna i att Vägverket enligt propositionen tar upp behovet av bättre vägförbindelser från Borlänge/Falun till Norrlands kustland. Vi hyser en stor förhoppning om att det skall resultera i första hand i punktvisa förbättringar av vägsträckan, i väntan på en framtida stamväg som rimligen måste komma.

Den andra besvikelsen var att E 4, sträckan Gävle–Sundsvall, i propositionen inte föreslogs få motorvägsstandard. Däremot föreslås detta för E 4 söder om Gävle, som har lägre trafikintensitet inte minst i fråga om tyngre trafik. En stor del av trafiken från Norrland viker nämligen av i Gävle, på den s.k. Råta linjen mot Västerås.

Standarden på E 4 norr om Gävle är på sträckan Söderhamn–Hudiksvall mycket låg. Vägverket har därför, i hög grad med kommunikationsministerens goda minne, redan projekterat för motorväg på den sträckan. En stor del av den vägen kan byggas parallellt med en ny sträckning av Ostkustbanan, vilket ger betydande samordningsvinster, ca 100 miljoner.

Utskottet har tagit hänsyn till de sakskalet som förts fram bl.a. från berörda kommuner, där det finns ett stort engagemang i denna för framtiden så viktiga fråga, och till intentionerna i flera motioner, inkl. min egen motion T32.

Utskottet skriver bl.a. följande: "Utskottet vill vidare understryka att regeringen i fråga om vissa vägavsnitt och inom investeringsramen för resp. vägavsnitt bör kunna avvika från den målstandard som anges i propositionen, i fall då det är uppenbart att en avvikelse skulle innebära betydande

effektivitetsvinster. Sådana vinster synes kunna nås t.ex. --- på E 4, sträckan Gävle–Sundsvall.”

Effektivitetsvinsten blir i första hand störst just på sträckan Söderhamn–Hudiksvall. Där är projekteringen av motorväg redan klar. Det beslut som nu skall fattas innebär att den politiska spärren mot motorvägsbygge undanröjs. Det är vår starka förhoppning att regeringen, efter beslutet här i riksdagen, omgående ger klartecken till Vägverket att starta bygget. Det kommer att betyda mycket för utvecklingen i framtiden, och det förbättrar något det nu svåra sysselsättningsläget.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 123 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Detta var ett lovtal till den socialdemokratiska politiken, framför allt när det gäller sträckningen av E 4 från Gävle och uppåt och dessutom motorvägen Borlänge–Falun. Jag skulle inte ha kunnat säga det bättre själv än vad Pontus Wiklund nu gjorde.

Jag tycker dock att Pontus Wiklund skall fråga Jan Sandberg om betydelsen av den planering man nu har gjort och förlusten av dessa pengar. Vad betyder det för Borlänge och Falun att man skulle få motorväg mellan dessa båda orter i Dalarna, som är så oerhört viktiga? Ställ frågan till Jan Sandberg, och be att få ett svar! Det tycker jag skulle vara välgörande för den fortsatta debatten.

Anf. 124 PONTUS WIKLUND (kds) replik:

Fru talman! Jag vill påstå att vi i vårt parti har tänkt igenom denna sak. Vi tycker att det är en fin avvägning i utskottets betänkande. Det finns många krav. Här har getts öppningar för att lösa de problem som jag nämnde, och det är vi tacksamma för.

När man lyssnar på Socialdemokraterna kommer man osökt att tänka på talesättet Den som gapar över mycket mister ofta hela stycket. Med era överbud vet man inte var vi hamnar. Jag menar att vi genom att bifalla utskottets hemställan kommer att kunna lösa dessa problem, även om det tar litet längre tid än vad vi hade hoppats.

Det finns redan en del pengar anslagna för motorvägsbygge mellan Söderhamn och Hudiksvall, närmare bestämt 340 miljoner. Bygget kan starta i augusti.

Anf. 125 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Nu har jag förstått Pontus Wiklund. Det är alltså inte byggande han vill ha, utan öppningar. Det kan jag bara beklaga.

Anf. 126 BO FORSLUND (s):

Fru talman! Det betänkande vi nu behandlar gäller investeringar i trafikens infrastruktur. Vi hade verkligen ställt stora förhoppningar till det. Tyvärr måste jag konstatera att utskottets majoritet faktiskt har grusat våra förhoppningar.

Vi har i dag betydande brister i infrastrukturen i Västernorrland. De lägger hinder i vägen för att länet skall kunna utvecklas ytterligare, både ekono-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

miskt, socialt och kulturellt. Ett förbättrat väg- och järnvägsnät har en avgörande betydelse för näringslivets utveckling. Därför är det en god investering både på kort och lång sikt att satsa på för länet viktiga infrastrukturella åtgärder. Vi socialdemokratiska ledamöter från Västernorrland har föreslagit sådana åtgärder i våra motioner.

Standarden på de nationella väg- och järnvägsstråken längs Norrlandskusten är klart undermålig, för att uttrycka sig mildt. Man kan utan överdrift påstå att vägstandarderna i Västernorrland är landets utan jämförelse sämsta, samtidigt som genomfarten i Sundsvall har den högsta trafikbelastningen på E 4 norr om Arlanda.

Den socialdemokratiska regeringen tillsatte en särskild förhandlare för att säkra långsiktiga och miljömässiga överenskommelser och förslag om trafikinvesteringar i Sundsvall-Timråregionen.

Dessa utredningsförslag har överlämnats till regeringskansliet och förslagen resulterade i ett paket av projekt i syfte att förbättra trafik- och miljösituationen i Sundsvallsområdet.

Vi är därför i dag djupt besvikna över att den borgerliga regeringen inte avsatt en enda krona utöver dem som det redan beslutats om när det gäller byggandet av Vedabron.

En förbättring av vägstandarderna för E 4 genom Västernorrland är både från trafiksäkerhets- och miljösynpunkt mycket välmotiverad. Sådana investeringar skulle betydligt begränsa den mycket höga arbetslöshet som råder i Västernorrland.

Slutligen, fru talman, ställer jag osökt frågan om huruvida man har någon vision om hur miljö- och trafiksituationen skall klaras i en sådan viktig industriregion som Sundsvall-Timrå utgör.

Anf. 127 ARNE JANSSON (nyd):

Fru talman! Norrland bidrar i hög grad till Sveriges välbefinnande, inte minst genom malmen, skogen och vattenkraften.

Det finns siffror på att näringslivet i de fem nordligaste länen, vars produktion i stora delar går på export, under 1988 svarade för ett nettoexportvärde på 40 miljarder kronor. Detta skall jämföras med nettoexportvärdet för hela riket som under samma tid uppgick till 240 miljarder kronor.

Vidare bidrar de fem nordligaste länen med drygt 80 % av landets vattenkraftsproduktion och 40 % av landets totala elkraftsproduktion. Av detta "exporteras" 50 % av den producerade elkraften till Sydsverige.

Skulle man sätta en prislapp på denna export skulle den lyda på ca 8 miljarder kronor årligen. De vinster som turistnäringen dessutom tillför – och i ökad omfattning kommer att tillföra – Sverige tack vare den lockande norrländska naturen är avsevärda.

Med dessa tankvärda fakta vill jag beröra en av pulsådrarna till Norrland, nämligen E 4.

Vägverket har utifrån sin planering utgått från att E 4 upp till Sundsvall skall byggas ut till motorväg. Kommunikationsminister Mats Odell har också officiellt anslutit sig till Vägverkets uppfattning i detta avseende. Därför var det minst sagt förvånande när regeringen stoppade de färdiga utbyggnadsplanerna för motorväg när det gäller sträckan Söderhamn-Hudiksvall och i

stället föreslog att E 4 norr om Gävle, till Sundsvall, skulle utgöras av en 13 m bred vägbana. Detta föreslår man samtidigt som E 4 söder om Gävle skall byggas ut till motorväg!

Är det återigen någon form av politiskt mygel som legat till grund för dessa beslut?

Verkligheten utvisar att E 4 norr om Gävle, t.ex. mellan Söderhamn och Enånger, trafikeras av 6 790 fordon per årsmedeldygn, varav den tunga trafiken utgör 13 %. Söder om Gävle är motsvarande siffror 5 950 fordon och 10 % tung trafik.

Insatserna behövs norr om Gävle, inte söder därom! Varför bortser regeringen så plötsligt från dessa fakta?

I sitt betänkande skriver utskottet: "Utskottet vill vidare understryka att regeringen i fråga om vissa vägvägsnitt inom investeringsramen för resp. vägvägsnitt bör kunna avvika från den målstandard som anges i propositionen, i fall då det är uppenbart att en avvikelse skulle innebära betydande effektivitetsvinster. Sådana vinster synes kunna nås t.ex. --- på E 4, sträckan Gävle-Sundsvall. Av effektivitetsskäl bör regeringen vidare kunna avvika från den grad av måluppfyllelse på de olika stråken, vid planperiodens slut, som anges i propositionen."

Fru talman! På grund av att riksdagen nu skall gå på semester har en överenskommelse träffats om tidsbegränsade anföranden. Detta beklagar jag djupt då det förhindrar mig att inför riksdagen framlägga de fakta som tydligen utskottet saknar. Dessa fakta borde kunna påverka den kommande voteeringen till förmån för bl.a. motion T43. Men nu är det tydligen viktigare att riksdagen få ta semester.

Fru talman! Få projekt är nämligen så koordinerade för att uppnå samordnings- och effektivitetsvinster som detta. Jag har därvid inte ens berört arbetslösheten som råder i länet. Meningsfyllda jobb skulle även ha kunnat skapas i länet, som har landets näst högsta arbetslöshet.

Få projekt har enat kommuner som detta genom ett gemensamt deltagande i finansieringen. Här skall betonas att finansieringen därvid gäller byggande av motorväg, inte byggande av motortrafikled.

Med tanke på utskottets skrivning, nämligen att en målstandardavvikelse på denna sträcka bör kunna göras eftersom det skulle innebära effektivitetsvinster, är det för mig obegripligt att utskottet inte till 100 % tillgodosett min hemställan i motion T43, yrkande 2, att prioritera bl.a. motorvägsbyggande av E 4 när det gäller sträckan Söderhamn-Enånger.

Fru talman! Med det anförda hemställer jag i enlighet med det utdelade särskilda yrkandet att riksdagen bl.a. med anledning av min motion T43, yrkande 2, ger regeringen till känna vad utskottet anført om stamvägnätets standard och utbyggnadstakt, med den ändringen att motorvägsbyggande på det olycksdrabbade och svårframkomliga avsnittet av E 4 mellan Söderhamn och Enånger skall prioriteras.

Det utdelade särskilda yrkandet har följande lydelse:

9. beträffande väginvesteringarnas inriktning och stamvägnätets omfattning m.m.

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.

1992/93:T43 yrkandena 1 och 2, 1992/93:T44, 1992/93:T71 yrkande 6 i denna del, 1992/93:T522 yrkande 2, 1992/93:A478 yrkande 7 samt med avslag på motionerna 1992/93:T32, 1992/93:T36 yrkande 1, 1992/93:T37, 1992/93:T40, 1992/93:T42, 1992/93:T46, 1992/93:T53, 1992/93:T54, 1992/93:T62 yrkandena 11, 19, 28 och 29, 1992/93:T65 yrkande 1, 1992/93:T66, 1992/93:T68 yrkande 2, 1992/93:T70 yrkande 2, 1992/93:T72, 1992/93:T75, 1992/93:T76 yrkande 1, 1992/93:T77, 1992/93:T82 yrkande 1, 1992/93:T83, 1992/93:T90 yrkande 2, 1992/93:T94 yrkande 5, 1992/93:T203 yrkande 5, 1992/93:T205 yrkandena 1–2 och yrkande 3 i denna del, 1992/93:T216 yrkande 6, 1992/93:T225 yrkande 2, 1992/93:T301, 1992/93:T302, 1992/93:T304, 1992/93:T305, 1992/93:T306, 1992/93:T309 yrkande 1, 1992/93:T310, 1992/93:T314, 1992/93:T318, 1992/93:T319, 1992/93:T320, 1992/93:T324 yrkande 1, 1992/93:T325, 1992/93:T326, 1992/93:T327 yrkande 1, 1992/93:T328, 1992/93:T331, 1992/93:T332, 1992/93:T333, 1992/93:T339, 1992/93:T340, 1992/93:T342, 1992/93:T344, 1992/93:T556 yrkande 2, 1992/93:T640 yrkande 6, 1992/93:A410 yrkande 7 och 8, 1992/93:A427 yrkande 2, 1992/93:A443 yrkande 6 och 7, 1992/93:A472 yrkande 6, 1992/93:Fi211 yrkande 24, 1992/93:N317 yrkande 13 samt 1992/93:Ub646 yrkandena 11 och 12

dels godkänner att vägsystemet skall inriktas mot ökad trafiksäkerhet i enlighet med vad som redovisas i proposition 1992/93:176,

dels godkänner att stamvägnätet skall utgöras av riksvägarna E 4, E 6, E 20, E 18, 70 (till Mora), 40, 26, E 22, 48/64 (till Kristinehamn), 45, 50, 60 (till Borlänge), 56/67, 25, 31/33, E 10, E 12, E 14 och E 65 i enlighet med vad som redovisas i proposition 1992/93:176,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om stamvägnätets standard och utbyggnadstakt med den ändringen att motorvägsbyggande på det olycksdrabbade avsnittet av E 4 mellan Söderhamn och Enånger prioriteras.

Anf. 128 LEO PERSSON (s):

Fru talman! Debatten i dag handlar om hur betydelsefulla investeringarna i trafikens infrastruktur egentligen är.

I avsnitt 7 i betänkandet konstaterar utskottet att det väckts ett stort antal motioner om investeringar i olika vägar och järnvägar.

Utskottet anser att de synsätt som beskrivs i motionerna i princip är riktiga.

Utskottet har i motionerna funnit flera angelägna exempel på investeringar i bl.a. vägar och järnvägar men konstaterar att hanteringen av detta kräver ett väl utvecklat planeringssystem som förmår att peka ut de objekt som är lämpligast.

Fru talman! Jag kan ställa upp på att de konkreta förslag som finns i motionerna skall ingå i planerna, men motionerna speglar faktiskt för skogslänens del ett allmäntillstånd som är mycket allvarligt vad avser länsvägnätets bärgighet och underhåll.

Utskottet borde ha kunnat inse att det som utskottet anser är riksdagens uppgift, nämligen "att utforma principer för de övergripande ramarna och riktlinjerna för investeringsplaneringen", på ett än bättre sätt skulle kunna

beskriva den "regionala balansen" av den betydelse som den har vid bestämmande av resp. anslags storlek. Det gäller oavsett om man går på den litet generösare linje som Socialdemokraterna anvisar i sin motion eller om man använder den fördelningsram som majoriteten är överens om.

Fru talman! Nu har utskottet – om man får tro Vägverkets tolkning, som kommit mig till del när det gäller det beslut vi nu skall fatta – sagt att man i huvudsak skall inrikta sina planeringsmodeller på "trafiksäkerhet och miljö", vilket gör att aspekter på "regional balans" kommer på undantag.

Fru talman! Jag vill starkt påtala behovet av att länsvägnätet i skogslänen får en ökad bärighet. Det räcker inte med att snart alla broar nu har byggts om, utan det måste också finnas vägar med bärighet mellan broarna. Nu tvingas man under långa perioder begränsa, eller i vissa fall helt stänga, hälften av länsvägnätet i skogslänen.

Fru talman! Det är av utomordentlig vikt att man uppfattar att det skett en förändring i skogsnäringens villkor. Nu handlar det om att än mer betrakta trädet från skogen såsom färskvara. Trädet skall, så fort som det i princip fällt, kunna fraktas direkt till skogsförädling.

Det gäller såväl transporter till pappersindustrin som transporter till sågverken. Tiden måste hållas kort mellan uttaget av råvara och förädling. Detta är en förutsättning för den svenska skogsnäringens konkurrenskraft, och därför är bärigheten på länsvägnätet av stort riksintresse. Skogsnäringen ger många inkomstmiljoner till Sveriges försörjning.

Sammantaget är behovet av omedelbara åtgärder enbart i skogslänen beräknat till ca 13 miljarder kronor enligt en rapport som glesbygdsmyndigheten överlämnade till regeringen i januari 1993. Majoriteten i utskottet vill anslå 7 miljarder till bärighetsåtgärder. Detta är väl litet, och jag anser därför att det finns stort fog för reservation 4 av socialdemokraterna i utskottet. Reservanterna har förstått att behovet är större och har därför föreslagit ett anslag på 15 miljarder för den tioårsperiod som planeringen gäller.

Socialdemokraterna har också sagt att det är viktigt att reparationerna och underhållet av vägarna ökar.

Jag hoppas att någon företrädare för trafikutskottet kan tala om ifall man har förstått att det är viktigt att regionala hänsyn skall påverka fördelningen av anslaget. Vad man kunnat läsa i massmedia på sistone tyder på att man ansett att detta skall komma på undantag även i fortsättningen.

Min oro när det gäller bärigheten gör att jag måste yrka bifall till motionerna T55 och T337. Utskottet har vid sin bedömning inte tagit tillräcklig hänsyn till detta. Jag vet att Per Erik Granström i sitt anförande kommer att mer ingående beröra LTA-medlen. Vårt län, Kopparbergs län, har fått så liten del av dessa att det skulle ta 150 år att bygga bort bristerna i det länet.

Av de speciella anslag som har fördelats genom sysselsättningspaketen, dvs. drygt 11,7 miljarder, fick Dalarna 442 miljoner kronor för åtgärder för att förbättra sin infrastruktur.

Detta är verkligen bekymmersamt: LTA-anslaget är helt otillräckligt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen nr 4, som ger en bättre balans än den fördelning som utskottets majoritet förordar.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

Anf. 129 PER ERIK GRANSTRÖM (s):

Fru talman! I trafikutskottets betänkande TU35 behandlas investeringar i trafikens infrastruktur för tio år framåt. Under avsnittet Inriktningen av trafikpolitiken konstaterar utskottet att de delmål för trafikförsörjningen om tillgänglighet, effektivitet, säkerhet, god miljö och regional balans som riksdagen ställde sig bakom 1988 bör ligga fast.

En god infrastruktur är en grundläggande förutsättning för ekonomisk tillväxt. Med rätt planering av infrastrukturen förbättras förutsättningarna för att ge tillväxten en regionalt utjämnande effekt.

I motioner tar vi socialdemokratiska ledamöter från Dalarna upp frågor som har strategisk betydelse för länets utveckling men som också har betydelse för angränsande län.

Under avsnitt 4 i betänkandet behandlas stamvägnätets omfattning, standard och utbyggnadstakt. Utskottet delar den i motion T54 och även i andra motioner uttalade uppfattningen att Bergslagsdiagonalens betydelse skulle öka om den förlängdes via Falun till en punkt vid Norrlands kustland. Av propositionen framgår att det ingår i Vägverkets uppgifter att bedöma behovet av förbättrade vägförbindelser mellan Bergslagsdiagonalens upptagningsområde i norr och Norrlands kustland. Utskottet vill för sin del betona det angelägna i denna uppgift.

Jag gör för min del två positiva tolkningar av skrivningen. För det första har benämningen Bergslagsdiagonalen blivit ett begrepp. För det andra tolkar jag utskottets skrivning som en beställning av en utbyggd Bergslagsdiagonal, som skulle bidra till ett effektivare resursutnyttjande och utgöra en viktig förbindelse mellan Norrland och mellersta Sverige.

Till detta vill jag också lägga att en utbyggd Bergslagsdiagonal/Askersundsled ger stora förkortningar i det övergripande vägsystemet för fjärrtrafik mellan Norrlandskusten och Syd- och Västsverige. Dessutom är den av betydelse för utvecklingen av näringslivet i Bergslagen.

Utskottet fullföljer dock inte tydligt sin beställning med att föreslå en förlängning av Bergslagsdiagonalen från Borlänge och norrut. Med utskottets ställningstagande kommer inte heller Falun att beröras. Det innebär att en residensstad ställs utan anslutning till det nationella stamvägnätet. Detta bedömer vi socialdemokrater i Dalarna som mycket olyckligt.

Fru talman! Jag yrkar av den anledningen, under förutsättning av bifall till reservation 4, bifall till reservation 5, i vilken Socialdemokraterna i utskottet i vart fall föreslår att sträckan Borlänge–Falun bör få motorvägsstandard under planperioden.

Av propositionen framgår också att berörda länsstyrelser har anmält särskilt intresse för investeringar i vissa uppräknade länsjärnvägar. Utskottet säger i sin skrivning att det är angeläget med satsningar i länsjärnvägarna. Möjligheterna till sådana satsningar ökar också väsentligt till följd av förslaget i kompletteringspropositionen. Utskottet förutsätter att de av länsstyrelserna tidigare anmällda investeringsbehoven för länsjärnvägarna därmed kan tillgodoses i väsentliga delar.

Vad jag kan konstatera är att någon länsjärnväg som berör Dalarna inte finns med i uppräknningen. Detta beror inte på att Dalarna, som är en av de regioner som har flest antal kilometer länsjärnväg, saknar behov av upprust-

ning av dessa. Tvärtom är det så att många års eftersatt underhåll, behov av att klara tunga transporter som tråttåg på Västerdalsbanan och transporter av skrot och valsade produkter på bandelen Ludvika–Fagersta tillsammans med en utvecklad persontrafik kräver stora insatser för att höja bärigheten och minska restider.

Min oro är att utskottets skrivning kan tolkas som att investeringsbehovet i länsjärnvägarna med de insatser som nu föreslås är i stort tillgodosett.

Det skulle för mig ha känts tryggare med en skrivning som gett anvisning om att regeringen vid fördelning av LTA-anslaget haft att ta speciell hänsyn till län med stort inslag av länsjärnvägar. En skrivning i den riktningen skulle också till viss del ha tillgodosett yrkandena i motioner från de socialdemokratiska ledamöterna på Dalabänken.

Fru talman! I reservation 10 föreslår Socialdemokraterna en högre planeringsram för byggande av länstrafikanläggningar. Jag vill yrka bifall till den reservationen. Helst hade jag naturligtvis velat yrka bifall till motionerna T55 och T532. Ett beslut enligt reservationen ökar dock, som jag ser det, möjligheterna att tillgodose de synpunkter som jag framfört beträffande länsjärnvägar.

Anf. 130 JARL LANDER (s):

Fru talman! Jag skulle vilja börja mitt anförande med att instämma i vad Bo Nilsson sade om det problem som vi utskottsledamöter nu har ställts inför, när vi på en begränsad tid tvingats genomgripande diskutera och lägga fram förslag om hur infrastrukturinvesteringarna framöver skall ske. Jag tycker också att det är mycket olyckligt att kammaren har begränsat våra taletider. När det gäller järnvägssidan, som vi nu skall debattera, behövs det mycket diskussion om vi skall lyckas lyfta över ytterligare gods från landsväg till järnväg.

Järnvägen framstår alltmer som ett transportmedel med stora utvecklingsmöjligheter. Till detta kommer att järnvägstransporterna är energieffektiva och därför lättare kan uppnå de målsättningar för miljön och denushållning med naturresurser som vi i denna kammare tidigare har uttalat oss för.

De investeringar som nu föreslås kommer att leda till överflyttning av persontrafik och godstransporter till järnvägsnätet. Detta medför, trots en förväntad teknikutveckling när det gäller såväl landstrafik som flygtrafik, betydande miljövinster. Även om de totala utsläppsnivåerna fortfarande kommer att vara högre än vad naturen långsiktigt tål – i varje fall enligt de flesta experter – ger investeringarna i järnvägen ett betydande bidrag till ett miljöanpassat trafiksystem.

Detta förutsätter naturligtvis att en planeringsinriktning måste innehålla förslag om utbyggnad och upprustning av bannätet för att erhålla kortare transporttider, liksom att kombitrafiken väg-järnväg ges utvecklingsmöjligheter. Förutsättningarna för strategiskt placerade terminaler för samordning av bil-, tåg- och båttransporter måste också ingå i planeringsinriktningen. Med dessa förutsättningar och ett modernt informationssystem om godsflöden, omlastningar mellan transportslag osv. skulle snabba järnvägstranspor-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.

ter mellan landets produktionsområden och de viktigaste konsumtionsområdena såväl i Sverige som ute i Europa kunna erhållas.

Denna inriktning har jag tidigare upplevt att vi varit överens om inom alla partigrupper i trafikutskottet. Men när regeringen nu presenterat sitt förslag till planeringsinriktning för den kommande tioårsperioden, kan jag bara konstatera att det är något som är fel i regeringsförslaget. Hur skall man annars uppfatta propositionen när man först tillstyrker vad Banverket föreslår och därefter tillför ytterligare bandelar i planeringsunderlaget. Detta skall sedan färdigställas med mindre medel än vad Banverket har beräknat att det är möjligt att färdigställa projekten för.

Banverket kommer i sin sammanfattning fram till att dess investeringsförslag med inriktning "Koncentration" bör läggas till grund för den fortsatta stamnätsplaneringen. För att uppväga vissa brister i uppfyllandet av målen för effektivitet, tillgänglighet och regional balans anser verket att förslaget bör kompletteras med utbyggnaden av Ostkustbanan, som ingår i de andra förslagen och som kommer att kunna bli en kraftfull länk i ett sammanhållet högklassigt godsstråk från Luleå i norr till Skåne i söder.

Vi socialdemokrater anser att Banverkets förslag till planeringsinriktning för den kommande tioårsperioden är ganska väl avvägd, och vi tillstyrker i princip detta planeringsförslag. Vi finner inte anledning att, såsom regeringen gör, gå in och kullkasta ett så genomgripande och – måste jag säga – samhällsekonomiskt så lönande förslag som det Banverket nu framlagt.

Regeringen har utökat Banverkets förslag till att gälla ett antal ytterligare bansträckor. Regeringen säger i propositionen att den långsiktiga inriktningen bör grundas på det av Banverket utarbetade investeringsalternativet "Hög" med inriktning mot "Miljö/Tillgänglighet". Detta bör modifieras med hänsyn till önskvärdheten att snabbt bygga ut järnvägen mellan befolkningstäta områden, med hänsyn till behovet att säkerställa den regionala balansen och till behovet att tillgodose näringslivets grundläggande transportbehov. Vidare står det att läsa i regeringsförslaget: "I den långsiktiga inriktningen ingår också en viss utvidgning av järnvägssystemet."

Fru talman! Jag måste säga att det här låter egentligen mycket bra, ända fram till dess att man tar del av den summa pengar som regeringen är beredd att satsa på dessa planer. För det som, utan utökat förslag, är kostnadsberäknat till 40 miljarder anslår regeringen 32 miljarder kronor. Hur menar utskottsmajoriteten att Banverket skall klara av detta?

Vi har vidare från socialdemokratiskt håll försökt utröna vilka ekonomiska och praktiska konsekvenser regeringens och utskottsmajoritetens förslag får för Banverkets planeringsinriktning. Jag måste då erkänna att det inte är helt lätt att sätta sig in i hela denna planeringsprocess, och jag kan ha förståelse för att vissa skillnader uppstår när det gäller hur planerna skall läsas.

Jag vill också säga, att i och för sig kan regeringen mycket väl göra avvikelser från ett statligt verks förslag. Det är nu fråga om ett förslag med ett planeringsunderlag i storleksordningen 40 miljarder kronor under tio år. Det är så pass omfattande att vi inte kan förstå hur regeringskansliet liksom utskottsmajoriteten bara på några veckor, utan remissförfarande, kunnat granska och så radikalt förändra planeringsförslaget.

Hur kan man t.ex. säga att SJ skall fortsätta utvecklingen av godstrafiken på Norrland så att denna kan öka i volym, när man förändrar Banverkets förslag på norra stambanan från beräknat 2,3 miljarder till en nivå på endast 200 miljoner? Hur skall den norrländska industrin kunna få förutsättningar för effektivare järnvägstransporter?

Jag vill också peka på en annan grov avvikelse. Det gäller verkets satsningar på trafiksäkerhetsåtgärder. Här har en nedskärning skett från 1,4 miljarder till 200 miljoner. Det är anmärkningsvärt nonchalant av regeringen att hantera Banverkets goda försök till trafiksäkerhetsarbete på det här sättet.

Utskottsmajoriteten föreslår nu ett ramanslag för det kommande budgetåret på 5 925 miljoner. Det är i och för sig bra. Det är också bra att majoriteten föreslår att det under den kommande treårsperioden bör fastställas en ram på 18 670 miljoner kronor. Men sedan då? Vi talar ju om en tioårsperiod. För tioårsperioden är regeringsförslaget 32 miljarder. Nästan två tredjedelar av detta anslag anser alltså majoriteten skall förbrukas under de första tre åren. Ändå täcker man inte Banverkets hela förslag. Vad skall man göra de resterande sju åren? Det förslag som Banverket har presenterat för regeringen inför skrivandet av infrastrukturpropositionen innehåller samhällsekonomiskt lönsamma objekt långt utöver regeringens förslag. Skall inte de färdigställas eller skall de bara byggas ut punktvis, såsom man i propositionen har föreslagit att man skall göra med vägarna?

Av detta följer att vi socialdemokrater hävdar att det behövs en väsentligt höjd ambitionsnivå för investeringar i järnvägens infrastruktur. Därför återkommer vi till det som tidigare har diskuterats här i dag, nämligen att det behövs i storleksordningen 45 miljarder under en tioårsperiod. För det närmaste budgetåret föreslår vi 6 miljarder.

Fru talman! Tiden går snabbt, men jag måste ändå säga några ord om det som ändå är mest anmärkningsvärt i utskottsmajoritetens förslag. Det är bristen på medel till underhåll. I dag råder det redan obalans mellan underhållspengar och behovet av dessa pengar. Banverket säger i sin skrift att man måste få minst 3 miljarder för underhållskostnader. Vi socialdemokrater säger att regeringens förslag bör ökas med 1,5 miljarder. Regeringens och utskottsmajoritetens förslag är 2,8 miljarder. Dessa 2,8 miljarder kommer att medföra ytterligare obalans när det gäller underhållet av svensk järnväg.

Anf. 131 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! I World Watch Institutes rapport från 1993 visas hur järnvägens renässans pågår runt om i världen. I USA, bilresandets land framför alla andra, har delstaten Kalifornien beslutat att satsa 375 miljarder på nya spårbundna system. I Frankrike fortsätter satsningen i en liknande storleksordning. I Tyskland planeras järnvägsinvesteringar på ungefär 200 miljarder under tio år. Vi som kräver ökade satsningar på järnvägsinvesteringar är i gott sällskap.

Snabbtågen förefaller vara extremt trafiksäkra. Bland 3 miljoner passagerare på japanska och franska snabbtåg har hittills noll dödsfall inträffat.

Det är ingen tillfällighet att satsningar på järnvägen görs i regioner i världen där trafikträngseln och miljöförstöringen är stor. Kostnaderna för den tid och den energi som slösas bort i bilköer och på flygplatser motsvaras av

värden i mångmiljardklassen. Detta har även Storstadskommittén i vårt land visat.

Varför börjar då inte regering och riksdag ännu mer bestämt att styra trafikpolitiken i riktning mot en ekologiskt uthållig politik? Man har egentligen gott stöd i 1988 års trafikpolitiska riktlinjer. Där sades att man först och främst skulle tillgodose medborgarnas och näringslivets grundläggande behov av transporter. Man skulle bidra till ett effektivt resursutnyttjande i samhället som helhet. Man skulle motsvara högt ställda krav på säkerhet i trafiken. Man skulle främja god miljö och hushållning med naturresurser och bidra till regional balans. Dessa fem punkter skulle mycket väl kunna användas som argument för utbyggnad av järnväg och godstrafik, t.ex. i Norrland, som Jarl Lander nyss talade om.

Formuleringarna är dock faktiskt litet annorlunda än de som förekommer i den socialdemokratiska reservationen 1. Där har man utelämnat målsättningen med hushållning med naturresurser.

Jag menar att både den förra och den nuvarande regeringen i själva verket har fattat en rad beslut som har försvårat för tågtrafiken att konkurrera på godstrafikens område. Lönsamhetskravet har i praktiken blivit svårt att förena med de fem delmålen. Även Riksdagens revisorer har pekat på svårigheterna att uppnå de trafikpolitiska målen. Åtminstone borde miljökostnaderna för olika trafikslag utredas ordentligt.

År 1991 togs utvecklingsbidraget för SJ:s godstrafik bort. Det uppgick till 450 miljoner kronor. Den långväga långtradartrafiken har stegvis fått tillstånd till allt högre axel- och boggitryck. Det kommer att kosta hundratals miljoner per år i ökat vägunderhåll. Minskningen av accisen på lastbilar, borttagandet av kilometerskatten och sänkningen av skatten på dieselolja som vi nyligen genomförde, har naturligtvis också missgynnat godstrafiken på järnväg. Dessutom menar vi att landsvägstrafiken inte står för hela sin samhällsekonomiska kostnad. Om man räknar in miljöeffekter, sjukvårdskostnader och trängseffekter betalar stora delar av vägtrafiken i själva verket inte sina kostnader.

I den mån styrning har förekommit under de senaste åren har man vidtagit åtgärder som har ökat svårigheterna för godstrafik på järnväg att kunna konkurrera. Följaktligen har andelen långväga godsvägstrafik på lastbil ökat.

Om man hade följt 1988 års trafikpolitiska beslut borde man ha gjort tvärtom och kraftigt underlättat godstrafiken på järnväg. Tanken var att gods skulle föras över från väg till järnväg. Nu kan man fråga sig om det är marknaden eller lobbyisterna som har tagit kommandot. I en artikel häromdagen reste Dagens Nyheter frågan om det var Rail Forum med Curt Nicolin som styrde.

Man kan fråga sig hur det är med lobbyismen för t.ex. motorvägsbyggen. Varifrån kommer påtryckningar för Öresundsbron, ScanLink-projektet och motorvägarna genom Bohuslän? Ofta är det en kombination av biltillverkare, oljebolag, åkeribranschen, vägbyggnadsindustrin, kommunpolitiker och andra som driver på. Naturligtvis värnar också Vägverket liksom Banverket om sin verksamhet.

Det är inga små intressen som är krafter bakom olika infrastrukturprojekt. Vill man vara litet elak kan man säga att infrastrukturpropositionerna

de senaste åren har visat att väg- och brolobbyister har varit mycket duktigare än järnvägslobbyister.

Vi frågar oss om det finns någon oberoende samhällsekonomisk analys av de här infrastrukturinvesteringarna. Kommer de i verkligheten att vara lönsamma i längden? Kanske är det tele- och datakommunikationer som kommer att vara framtidens mest växande kommunikationsmedel?

Vänsterpartiet föreslår en kraftigare satsning på järnvägar än vad både regeringen och Socialdemokraterna föreslår. Vi föreslår en satsning om 70 miljarder på en tioårsperiod, och denna satsning skall innefatta stomjärnvägar och andra järnvägar. Vi ville för ytterligare satsningar utöver de av regeringen föreslagna lyfta fram Väst kustbanan, Ost kustbanan, godsstråket genom Bergslagen, Norge-Väner-länken, Bohusbanan och sträckan Borås-Herrljunga-Uddevalla, Bothniabanan och Norrbothniabanan samt norra stambanan och Väst kustbanan.

Vi beklagar djupt motorvägssatsningarna i storstäderna.

När det gäller Stockholmsområdet har vi tagit ställning för att ett tredje och eventuellt fjärde spår skall gå i tunnel. Detta tog Karl-Erik Persson upp i förmiddags. Vi anser också att förbindelsen mellan Uppsala och Arlanda inte får släppas.

Vi har ställt oss bakom kravet att Riksbangård Syd skall lokaliseras till Hässleholmstrakten.

Jag yrkar bifall till Karl-Erik Perssons meningsyttring avseende mom. 43.

Anf. 132 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Det beslut vi fattar i dag är den största satsning på järnvägsområdet som riksdagen någonsin har fattat beslut om. I nästa års budget avsätts mer än 10 miljarder för järnvägsändamål. Det är en bra signal som vi i dag ger till landets kommuner och till vår industri och övrig näringsverksamhet. Alla vet nu vad man har att planera efter.

De stora satsningar som den närmaste tiden sker på järnvägen i vårt land innebär en stark förbättring för godstrafiken, och tåget får därigenom en rättmätig chans att bli ett alternativ till såväl bilen som flyget på många sträckor. Vad det sedan har för betydelse för miljön och vad det innebär i fråga om ett minskat behov av andra satsningar behöver jag säkerligen inte gå in på. Genom den överföring av transporter från väg till järnväg som därmed möjliggörs ökar också trafiksäkerheten på våra vägar.

Denna genom tiderna största satsning sker också i en tid då vi behöver öka sysselsättningen. Jag vill här tillbakavisa de påståenden som ibland görs i debatten om att detta är alltför dyra jobb. Självfallet är även järnvägsbyggandet i dag ett starkt mekaniserat arbete, men totalt sett, om man ser på antalet direkt sysselsatta samt materialåtgång, ger det ett gott tillskott till arbetsmarknaden. Ännu viktigare är ändå att det sedan indirekt ger en ökad sysselsättning och välfärd genom att en utbyggd järnväg, som jag tidigare har sagt, ger bättre förutsättningar för vårt näringsliv.

En utbyggnad av järnvägen ger också ökade möjligheter för en förbättring av den regionala pendeltågstrafiken, inte bara i våra tre storstadsområden utan även på andra håll i landet. Det ger också ökade möjligheter för andra

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

aktörer, såsom länstrafiken m.fl., att upprätthålla såväl person- och godstrafik som matarlinjer till de stora huvudstråken.

Det är också en stark signal som riksdagen i dag avger, eftersom vi i princip är eniga om det vi föreslår. Visserligen föreligger reservationer, men det betyder i stort sett inte att man är emot vad regeringen och utskottsmajoriteten föreslår utan att man vill gå ännu längre i sina satsningar. I första hand gäller detta under planeringsperioden – skillnaderna för nästa år är närmast marginella.

Det är inte bara regeringen, riksdagen, Banverket och SJ som av naturliga skäl visat intresse för ett ökat järnvägsbyggande. Nej, från såväl länsstyrelser som kommuner och olika slag av företagssammanslutningar, exempelvis handelskammare, har utskottet fått ta del av skrivelser och uppvaktningar om behovet av en järnvägsutbyggnad. På många håll har det varit ett flertal kommuner liksom län som slagit sig samman om att redovisa det gemensamma behovet.

Allt detta visar att de järnvägssatsningar som regeringen och riksdagen nu gör är mycket välgrundade.

I och med att vårt land är avlångt och därmed har stora transportbehov är det av mycket stor vikt att vi genom snabba transporter kan minska vårt avståndshandikapp inom landet – detta om vi menar allvar med devisen Hela Sverige skall leva, och det gör vi ju. Av allt större betydelse blir också att vi kan minska avståndet till övriga Europa, eftersom vi, oberoende av om vi kommer med i EG eller ej, torde få räkna med en utvidgad handel med övriga världen, och då inte minst med Europa.

Fru talman! Till betänkandet finns fem reservationer fogade angående järnvägen, och Vänsterpartiet har dessutom avgivit s.k. meningsyttringar. Jag skall något ägna mig åt att kommentera reservationerna.

I reservation 13 tar Socialdemokraterna upp den allmänna planeringsinriktningen i fråga om järnvägen. I långa stycken har jag svårt att se några åsiktsskillnader. De erinringar som reservationen innehåller ser jag egentligen mera som uttryck för en samsyn vad gäller utbyggnaden, men reservationen är betingad dels av att Socialdemokraterna anser sig kunna finansiera en större utbyggnad än vad regeringen och riksdagsmajoriteten dristat sig till, dels av att man önskar vissa klarlägganden.

Jag skall nu försöka att bringa viss klarhet på vissa punkter.

När det gäller Nyköpingslänken har även majoriteten i riksdagen till viss del avvikit från själva propositionen. Utskottet anser därför, vilket framgår av utskottsmajoritetens text, att de 4,5 miljarder som omnämnes i reservationen ej i sin helhet nu skall satsas på en utbyggnad av Nyköpingslänken. Andra av Banverket redovisade projekt bör prövas än en gång innan regeringen tar slutlig ställning till på vilka objekt dessa 4,5 miljarder skall fördelas. Vid en sådan prövning kan ett flertal av de i reservationen upptagna projekten komma i fråga.

Beträffande Nordlänken, dvs. järnvägen mellan Oslo och Göteborg, har utskottet anfört det vara av vikt att detta projekt kan förverkligas skyndsamt.

Beträffande Botniabanan synes det mig som om vi är överens om att sträckan Örnsköldsvik–Husum skall kunna utgöra den första delen och att

Banverket närmare får titta på den frågan. Det är inte fråga om industrispår utan en sträcka som utgör en del i Botniabanan.

Några särskilda åtgärder behöver enligt min uppfattning därför ej vidtas med anledning av reservation 13, och jag yrkar därmed avslag på densamma.

I reservation 14 föreslås att mera pengar skall satsas på drift och underhåll, vilket Jarl Lander nyss talade om. Utskottet bedömer att de avvägningar som regeringen gör är tillräckliga, och jag yrkar därför avslag på reservationen.

I reservation 15 tar man upp frågan om anslag till nyinvesteringar i järnvägar. Skillnaden mellan regeringens förslag för kommande budgetår och Socialdemokraternas förslag är faktiskt inte särskilt stor. Utskottsmajoriteten föreslår, som Jarl Lander nyss nämnde, 5 925 miljoner kronor och Socialdemokraterna 6 miljarder. Vänsterpartiet föreslår för sin del 2 miljarder mer än utskottsmajoriteten. Men det är som sagt i detta sammanhang fråga om mycket små skillnader mellan Socialdemokraternas förslag och utskottsmajoritetens. Jag ber att få yrka avslag på såväl Socialdemokraternas som Vänsterpartiets förslag.

När det gäller reservation 17, som handlar om järnvägsindustrin, vill jag framhålla vad som tidigare gjorts genom medverkan från AMS och därmed tidigareläggningar av beställningar. Utskottet förutsätter att detta kan ske även vid kommande tillfällen, och jag yrkar därför avslag även på denna reservation.

Tredje spåret här i Stockholm har på senare tid blivit en viktig Stockholmsfråga, som också förekommit mycket i media. Utskottet vill för sin del erinra om vad som sägs i propositionen om att största möjliga hänsyn måste tas till stadsbild och kulturmiljö. Utskottet förutsätter samtidigt att den nu förordade ytsträckningen över Riddarholmen bör kunna frångås om man kan åstadkomma en finansieringslösning för ett tunnelalternativ som inte inkräktar ekonomiskt eller verksamhetsmässigt på det övriga järnvägsbyggandet. Det bör ankomma på berörda intressenter att ta sådana initiativ. Detta påpekas också i det betänkande vi nu debatterar.

Jag har på senare tid sett att Dennisöverenskommelsen förekommit i diskussionen. Det måste vara intressenterna i Stockholm som tar upp den diskussionen direkt med departementet. Men om man kommer överens lokalt utan att tidsmässigt förhindra eller fördyra, kan det från utskottets och riksdagens sida inte finnas något som gör att man är emot denna lösning.

Fru talman! Till sist vill jag ännu en gång understryka värdet av att vi i denna kammare är så överens om de satsningar vi gör för våra spårburna kommunikationer. Det tog lång tid innan järnvägen fick de investeringsmedel den så väl behöver, men nu verkar vi vara överens om dels att det behövs, dels att vi också alla är beredda att anslå medel, även om nivåerna är olika. Det bådär gott inte bara för svenskt näringsliv, utan för oss alla.

Slutligen vill jag yrka bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande inom järnvägsavsnittet i dess helhet samt avslag på samliga reservationer under samma avsnitt.

Anf. 133 JARL LANDER (s) replik:

Fru talman! Rune Thorén avslutar med att säga att han är glad att svenskt järnväg har fått de medel man så väl behöver. Jag vill bara påminna Rune

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

Thorén om att äskandena från Banverket ligger på en mycket högre nivå än regeringsförslaget. De ligger också på mycket högre nivå än vad vi socialdemokrater säger att vi har förutsättningar att finansiera i det s.k. julaftonsförslaget, som andra i debatten kallat det socialdemokratiska förslaget. Vi föreslår där att man under en tioårsperiod investerar 200 miljarder i infrastrukturen.

Sedan säger Rune Thorén att skillnaden i anslag för nästa år inte är så stor. Nej, jag måste säga att vi är positivt överraskade från socialdemokratisk sida över att den borgerliga gruppen i trafikutskottet sträckte sig så långt. När förslaget om lånefinansiering föll och man skulle anslagsfinansiera så blev det ett rätt bra förslag för nästkommande år. Det är ett bra förslag för de tre första åren, Rune Thorén.

Men i mitt anförande frågade jag: Vad händer efter de tre åren, när ni har förbrukat två tredjedelar av tioårsanslaget? Förlitar ni er månne på att det efter nästa val blir en annan majoritet i kammaren som kan fortsätta att stötta svensk järnväg, så att vi kommer över till miljövänligare transporter här i landet?

Sedan också en kommentar till det Rune Thorén säger om Husumspåret, Nordlänken, osv.

Det är positivt att ni i utskottet har tagit de initiativen, i motsats till regeringen. Men jag vill påminna om att det vad gäller Nordlänken bara är en liten del som har förutsättningar att rymmas inom ert förslag under tioårsperioden, fastän ni säger att det är ett prioriterat objekt. Detsamma gäller Husumspåret.

Det vore tacknämligt om ni kunde övertyga regeringen om att det inte är Ådalsbanan som är början till en Botniabana, utan en rejäl järnväg på det s.k. Husumspåret.

Anf. 134 RUNE THORÉN (c) replik:

Fru talman! Jag sade, Jarl Lander, att det vi gjorde var väbehövligt. Jag sade inte att det var tillräckligt. Jag är helt klar i min uppfattning att det behövs ännu mera pengar.

Men låt oss genomföra satsningarna för de första tre åren och se sedan. Jag är helt övertygad om att vi kommer att fortsätta med en mycket stark investering.

Jag har inte riktigt samma tro som Jarl Lander på att en annan majoritet i denna kammare efter nästa val – om det skulle bli så – skulle ha större förutsättningar.

Jag har från denna talarstol haft diskussioner med företrädare från Socialdemokraterna om större satsningar på järnvägen. Jag har sagt, bl.a. till Georg Andersson: Låt oss åtminstone vara överens om behovet.

Nu synes både majoritet och minoritet vara överens om behovet av olika satsningar. Då tror jag att vi i framtiden även kommer att kunna klara att täcka behovet. Tidigare har vi hela tiden diskuterat behovet. Nu är vi eniga om de stora sakerna, Botniabanan, Nordlänken och Götalandsbanan. Förut var det nästan nonsens att diskutera sådant, men inte nu.

Så småningom måste vi också finna medel. Det har vi nu gjort. Under tre års tid sker en mycket stark utbyggnad av järnvägen. Jag är förhoppnings-

full. Men jag får säga till Jarl Lander: Mitt hopp är större om vi bibehåller den här majoriteten än om vi återgår till den som inte byggde alls i den här utsträckningen.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafiksinfrastruktur
m.m.*

Anf. 135 JARL LANDER (s) replik:

Fru talman! Än en gång vill jag börja där Rune Thorén slutade. Han säger att den föregående majoriteten inte byggde. Men jag tyckte att vi både i utskottsdiskussionerna och tidigare här i kammaren i dag, var nästan överens om varför det inte byggdes så mycket på järnvägssidan under 1980-talet. Det var ju bl.a. överhettningen i industrin som gjorde att staten inte satsade några stora summor på infrastruktur över huvud taget.

Däremot vet jag att Centern, och Rune Thorén i synnerhet, har varit väldigt välvillig att föreslå medel till infrastrukturen, i synnerhet på järnvägssidan. Det förvånar oss socialdemokrater nu att Centern inte fortsätter att leva upp till vad man sade under förra valperioden, när Centern, Miljöpartiet och Vänsterpartiet alltid skulle överglänsa varandra i antalet kronor till järnvägs-satsningar. Det hade varit ett utmärkt läge för Centern att nu stötta det förslag som vi socialdemokrater framlägger.

Jag är också väldigt förvånad, fru talman, över att Centern och Rune Thorén inte pratar sig varm för ytterligare underhållspengar till järnvägen. Som jag sade i mitt anförande ger ett lägre underhållsanslag än 3 miljarder ytterligare obalans mellan stomjärnvägar och nyinvesteringar och det behov av vidmakthållande åtgärder som behövs från Banverkets sida.

Det betyder att de s.k. icke-prioriterade järnvägarna går ner i kvalitet, och att transporterna på dessa bansträckor inte kan fylla behovet av ytterligare godstransporter på stomjärnvägsnätet.

Med ett underhållsanslag lägre än 3 miljarder tappar den svenska järnvägen godstrafik totalt sett. Ett sådant beslut var det väl inte meningen att Rune Thorén skulle vara med om att fatta?

Anf. 136 RUNE THORÉN (c) replik:

Fru talman! Jarl Lander säger att under 1980-talet var arbetsmarknadssituationen orsaken till att man inte kunde satsa på järnvägarna. Men det förbjöd ändå inte Socialdemokraterna att vara överens med oss om att det fanns behov av en järnvägsutbyggnad. Men inte ens det kunde ni vara med på.

Att ni inte hade pengar att anslå kan jag hålla er räkning för, men ni ifrågasatte hela tiden behovet av utbyggnaden. Jag har många gånger stått i den här talarstolen och fört just den debatten: Låt oss åtminstone vara överens om behovet. Låt oss sedan se hur vi kan få fram pengar.

Anf. 137 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Med anledning av det senaste replikskiftet kanske man kan säga att en viss industri var överhettad på 1980-talet. Det var den byggnadsindustri som byggde onödiga bankpalats, affärsgallerier och kontorshus som i dag står tomma och är en del i bankkrisen. Satsningarna borde i stället ha skett på järnvägar, vägar och kollektivtrafik.

Men jag tänkte fråga Rune Thorén en annan sak. Centern har alltid försökt framstå som ett parti som kämpar för och slår vakt om miljö och kultur-

miljö. Nu släpper ni fram det tredje spåret ovan jord. Vi vet att förr eller senare behövs ett fjärde spår, som inte kommer att rymmas ovan jord. Samtidigt hotas de här gamla byggnaderna. Hade det inte varit rimligt att ni hade lagt på något litet gram på de här 32 miljarderna för att klara ett tunnelalternativ genom Stockholms city, så att vi också hade haft utrymme för det fjärde spåret?

Anf. 138 RUNE THORÉN (c) replik:

Fru talman! I budgeten har vi 6 miljarder kronor. Om vi tar 2 miljarder för att lägga i Stockholm blir det en tredjedel. Men vi har hört av kammarens ledamöter tidigare att det redan är en stor obalans. Därför har vi sagt: man gör stora satsningar i Stockholmsregionen, t.ex. Dennispaketet. Låt Kommunikationsdepartementet och företrädare för Storstockholm diskutera om man kan komma fram till andra lösningar. Då tycker vi det är bra. Tredje spåret som helhet är ju också en fördel för Stockholms miljö. Kan man lättare komma in med tåg till Stockholm kanske en del av biledsbyggandet här i Stockholm kan undvaras.

Men det är ingen sak som riksdagen lägger sig i. Låt dem klara det, så får vi se. Det är därför vi har denna öppna skrivning i utskottsmajoritetens text som jag har redovisat. Jag ser fortfarande förhoppningsfullt på att man kan lösa detta.

Anf. 139 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Såvitt jag begriper är det också bristande kapacitet ovan jord när det gäller själva stationsområdet. Dessutom kunde man ha markerat att man hade kunnat avstå ifrån att bygga en massa nya motorvägar i Stockholmsområdet, vilket föreslås i Dennispaketet. Dessa motorvägsbyggen finns det en massiv kritik mot i Stockholmsområdet från miljömänniskorna.

Anf. 140 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Fru talman! Intresset och engagemanget kring detta betänkande är stort, inte bara i kammaren och i riksdagen, utan även runt om i landet. Jag kommer i mitt inlägg att uppehålla mig kring infrastrukturen i Västernorrland och övriga Norrland.

Avgörande för näringslivets utveckling i vår del av landet är att kommunikationerna förstärks och byggs ut. Detta är inte minst viktigt för exportindustrin, men också för utvecklingskraften i de mindre, befintliga företagen och för nystartande av företag.

Det är framför allt viktigt för Sverige, därför att exportindustrin bidrar med viktiga och betydande inkomster till landet.

Fru talman! När det gäller utbyggnaden av järnvägen vill jag anföra följande. Järnvägstransporterna går i dag på ett bannät som planerades och byggdes på 1800-talet. Därför måste Sveriges järnvägsnät moderniseras och kompletteras med nya bansträckningar för att vi skall få ett effektivare järnvägssystem. Snabba och säkra transporter är en grundförutsättning för att det svenska näringslivets konkurrenskraft skall förbättras. Detta är inte minst viktigt i en tid då Europa får en allt större betydelse för Sverige och den svenska industrins utveckling.

Vår miljö kräver också att det i framtiden finns reella möjligheter att välja miljövänliga transportsätt för både gods och personer.

Detta är motivet till att vi kräver att Botniabanan skall byggas. Regeringens och utskottsmajoritetens förslag medför en alltför långsam utbyggnadstakt av Botniabanan. Därför yrkar vi i vår motion 1992/93:T73 att i byggstarten av Botniabanan skall ingå utbyggnaden till Kramfors och delen Örnköldsvik–Husum.

Jag delar utskottets bedömning om delen Örnköldsvik–Husum och vill med kraft understryka vad som sägs i betänkandet på s. 111–112: "Med Husumspåret har härvid inte någon industrispårslösning av enklare karaktär avsetts utan anläggandet av en kvalitativt högtstående bandel som skall ingå som en integrerad länk i den kommande Botniabanan." Detta är oerhört viktigt.

En av förutsättningarna för Botniabanan är snabbtåg till Sundsvall–Härnösand. En tidigare förutsättning har varit att snabbtågsförbindelsen skall vara klar 1996. Den tidsplanen måste hållas.

Fru talman! Våra förslag när det gäller järnvägstrafiken efter Norrlandskusten kan sammanfattas i följande punkter:

1. Snabbtåg till Sundsvall–Härnösand senast 1996.
2. Projektera och påbörja byggandet av Botniabanan. I etapp 1 skall ingå utbyggnaden till Kramfors och delen Örnköldsvik–Husum.
3. Överför snarast Ådalsbanan till stomnätet.

Vad gäller mittstråket och sträckan Storlien–Östersund–Sundsvall är vi mycket positiva till den kapacitetshöjning som föreslås. När det gäller norra stambanan vill jag poängtera att det är viktigt att ytterligare förbättringar görs för att förbättra transportmöjligheterna i övre Norrland.

Herr talman! Jag vill också passa på att beröra järnvägsindustrins situation i landet. I en tid som av regeringen kallas för infrastrukturens årtionde, då det läggs ned miljarder på nya järnvägsspår eller upprustning av järnvägsspår, är det nödvändigt att motsvarande satsning görs på de fordon som skall trafikera de nya spåren. Om inte dessa beställningar görs nu är risken stor för att en betydande del av denna industri som vi har i Sverige kommer att vara nedlagd när järnvägsspåren blir klara för att tas i bruk.

Sedan ett år tillbaka är produktionen vid ABB Railcar i Örnköldsvik nedläggningshotad. Om inte företaget får ytterligare beställningar riskerar ytterligare 250 man att mista sina jobb. Detta får också stora följdverkningar för underleverantörer och andra. Det är därför av trafik- och arbetsmarknadspolitiska skäl viktigt och ett måste att AMS, SJ och industrin tillsammans verkar för att skyndsamt få till stånd ytterligare beställningar av regionaltåget X12.

Därför vill jag yrka bifall, herr talman, till den socialdemokratiska reservationen 17 som fogats till detta betänkande.

Herr talman! Det går undan därför att det är ont om tid. Men utan att spåra ur vill jag ändå passa på att beröra vägarna i vår del av landet.

När det gäller länets vägar och Norrlandsvägar har många känslor upprörts. Vägstandarden i vårt län och i Jämtlands län tillhör utan jämförelse landets sämsta. Det är inte med stolthet och glädje som jag konstaterar att

vi leder den ligan, tvärtom. Vi inser vilka oerhörda problem som finns i storstadsregionen, men hos oss handlar det ibland om att ha en väg värd namnet. På våren händer det ibland att man tror att man har kört fel och hamnat i det nyplöjda potatislandet. Därför måste vi ha rätning i den debatten. Bra vägar är ett överlevnadsvillkor för hela Sverige.

Det är bra att Vedabron nu byggs. Det är också bra att ett enigt utskott fullföljer det den tidigare socialdemokratiska regeringen föreslog, nämligen att bygga Vedabron. Men förutom Vedabron avsätts inte en krona för E 4-an norr om Sundsvall. Vi kräver därför ytterligare medel för upprustningen av E 4-an norr om Sundsvall.

Herr talman! Slutligen frågan om våra länsvägar. För att uppnå den målstandard som Vägverket har satt upp, anser vi att anslaget måste fördubblas upp till 2 miljarder.

Anf. 141 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Som liberal är jag för mångfald. Det gäller inte minst inom infrastrukturen. Det är viktigt att det satsas på olika kommunikationssätt för att alla människor i vårt land skall få ett fullgott infrastrukturnät. I mitt inlägg avser jag att ta upp en del av de satsningar som görs på järnvägar i det betänkande som vi nu behandlar.

Järnvägsnätets uppbyggnad under den senare delen av 1800-talet var av stor betydelse för Sveriges utveckling till en modern välfärdsstat. Under en stor del av 1900-talet har järnvägen kommit i skymundan för bilismen och dess utveckling. Men under senare år har järnvägen och satsningar på järnvägar återigen kommit i fokus. Det beror inte minst på en allt större miljömedvetenhet från allmänhetens sida.

Under en lång rad år på 1980-talet eftersattes dock behovet av investeringar i järnvägar av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. När den nuvarande regeringen tillträdde på hösten 1991 förändrades den strategin genom att beslut fattades om att tidigarelägga flera järnvägsprojekt. Och nu i dag skall vi ta ställning till ännu större satsningar på järnvägen och järnvägs-trafiken. Jag skulle vilja påstå att ingen annan regering i modern tid har satsat lika mycket på att bygga ut järnvägarna som vår nuvarande regering är i färd med att göra. Det är vidare rätt tidpunkt att satsa på järnvägsutbyggnad. I dagens lågkonjunktur med överkapacitet i byggsektorn finns chansen att bygga billigare än någonsin, och det gäller att passa på medan den möjligheten finns kvar.

En stor satsning på järnvägens infrastruktur kräver även investeringar i modern högteknisk rullande materiel. Detta tryggar i sin tur många arbetstillfällen och ger den svenska järnvägsindustrin en möjlighet att även för utländska kunder visa upp vad svensk högteknologi kan prestera även på detta viktiga område.

Herr talman! Det är starka miljöskäl och regionalpolitiska skäl som talar för att göra järnvägen till ett så slagkraftigt alternativ som möjligt till biltransporter för både gods och människor. Därför har järnvägen stor betydelse oavsett var i landet man bor. För storstadsbon blir järnvägen viktig för att han eller hon skall kunna åka tåg till jobbet och därmed slippa sitta i bilköer med ökad miljöförstöring som följd. Glesbygdsbon har stor nytta av

bra järnvägsförbindelser för att ta sig till sitt länscentrum eller till någon knutpunkt för vidare transport ut i landet. Glesbygdsbon har också nytta av järnvägen, eftersom tillgång på järnväg kan innebära att ett företag etablerar sig på en ort och därmed skapar nya och i många fall välkomna arbetstillfällen.

Det var inte minst av omsorg om glesbygden som Folkpartiet liberalerna motsatte sig en nedläggning av persontrafiken på Inlandsbanan. Det är med tillfredsställelse som vi nu kan konstatera att trafiken hålls i gång. Detta är betydelsefullt för utvecklingen i våra inlandskommuner i norr.

Som representant för en del av Mälardalen är det med stor glädje jag kan konstatera att Mälarbanan och Svealandsbanan fullföljs genom olika investeringar i den grundsatsning som Banverket gör. Utbyggnaden innebär radikalt förbättrade resmöjligheter till och från Stockholm för boende i Örebro, Västmanlands och Södermanlands län. Det är också en utbyggnad som betyder mycket för näringslivet i dessa län. Minskad restid till huvudstaden innebär större möjligheter för företag att etablera sig i regionen kring Mälaren. Snart ligger t.ex. Västerås inom pendelavstånd till Stockholm. Med det nya snabbtåget tar man sig den sträckan på ca 50 minuter.

Mälarbanan är nog tveklöst ett av de mest intressanta järnvägsbyggena i modern tid. Det är ett infrastrukturprojekt som innehåller de flesta av de faktorer som framtiden kommer att kräva av den här sortens järnvägsarbeten. Jag tänker då på visionärt tänkande, helhetssyn och samarbete mellan näringsliv och myndigheter i syfte att kraftigt snabba upp handläggnings- och byggtider.

På bara litet drygt ett år har arbetet med att binda samman orterna mellan Örebro och Stockholm kommit en bra bit på väg. Delar av sträckan kommer att vara färdiga 1995, för att sträckan senast år 2000 skall vara helt utbyggd för snabbtågstrafik. Detta innebär t.ex. att det blir fullt möjligt att bo i Västerås och jobba i Stockholm eller vice versa. På sträckan Örebro–Stockholm halveras nästan restiden från dagens 170 minuter till ca 95 minuter när utbyggnaden är helt klar.

I propositionen anför kommunikationsministern att projekteringen av Botniabanan skall påbörjas och att en första etapp skall byggas under planeringsperioden. Detta är i och för sig bra, men från Folkpartiet liberalernas sida hade vi gärna sett att denna bana hade byggts i snabbare takt. Men man kan inte få igenom alla sina goda förslag i olika tidevarv.

Som kommunikationsministern konstaterar, är Botniabanan viktig om Norrlandskusten skall kunna behålla och förbättra sin konkurrenskraft. Ytterligare ett stort antal bansträckor är värda uppmärksamhet. Tiden tillåter inte att jag tar upp dessa bitar i dag.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna och meningsyttringarna, självfallet med undantag för reservation 3, som jag kommer att rösta för.

Anf. 142 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Tillåt mig först att ge mitt samtycke och stöd till utskottets betänkande TU35!

Vid denna debatt är det många med mig som har uttryckt sin glädje och

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafiksinfrastruktur
m.m.*

siat om framtiden angående järnvägen. Många har talat om att man skall satsa mer på järnväg, och varför inte? Som kristdemokrat vill jag vara med i den satsningen och med enfaset uttrycka behovet av kollektiva transportmöjligheter med järnväg.

Vi har inte på flera årtionden sett rallare ute för anläggning av nya spår. Nej, i stället har det varit reparationer och nedläggningar man har sysslat med. Det är därför helt i sin ordning att glädjen står högt i tak över de satsningar som nu görs just på järnvägen.

Vi har under flera år sett hur järnvägsresandet har minskat i stället för att öka. Detta är, av ganska enkla förklarliga skäl, beroende på den njugga infrastrukturpolitik som tidigare förts av socialdemokrater i Kommunikationsdepartementet. Ingen kan obemärkt notera skillnaden som vårt betänkande lyfter fram. Om vi ser på skillnaderna i satsningar på järnväg, finner vi att de är ganska betydande.

Mitt på 1980-talet satsade man blygsamma 600 miljoner per år, vilket skall jämföras med våra åtaganden i dag som är cirka tio gånger så mycket, dvs. i runda tal 6 miljarder kronor till järnväg!

Herr talman! Flera har säkert redan före mig påtalat skillnaden mellan t.ex. OECD-länderna och Sverige. OECD satsar drygt 1 % av BNP, medan vi ligger på mindre än 0,6 % under 1980-talet. Det kommer att bli en klar förbättring, om regeringen får det stöd som utskottets betänkande uttrycker.

Utskottet står enigt bakom strategiska satsningar på järnvägs- och kollektivresandet. Det är av stor vikt att utbyggnaden av södra stambanan får fortgå till gagn för snabbtåg mellan Malmö och Stockholm. Men även Väst-kustbanan är betydelsefull, och här vill jag tala litet för min egen hemmaregion.

Att satsa på dubbelspår på Väst-kustbanan kommer snart att visa sig vara lyckosamt. Men även en ny dragning som en fortsättning på den sträckningen blir en klok investering och kommer att hälsas med tacksamhet och glädje. Jag ser fram emot att kunna hälsa Landskronas Bo Nilsson välkommen till Helsingborg, tågresande, för att se HIF:s fortsatta spel i allsvenskan.

Det är inte bara som en efterlängtd arbetsmarknads- eller stödsats som vi skulle få uppleva den fortsatta dragningen av Väst-kustbanan. Nej, herr talman, den kommer också att bli en miljöinsats, eftersom många i dag väljer den egna bilen för pendlandet mellan bl.a. Landskrona och Helsingborg.

Sedan kan jag inte låta bli att säga något om en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark. Det är självklart att en fast förbindelse behövs för att göra det enkelt och rationellt för snabbtågen att nå Danmark och därefter vidare ner till den europeiska kontinenten. För många av oss kristdemokrater i Skåne är en fast förbindelse för järnväg ett alternativ.

Det är inte svårt att glida över till miljöaspekterna nu. Järnväg är ur miljö- och energisynpunkt den bästa transportören av såväl personer som gods. Utskottets önskan om att föra över mycket av transportarbetet från väg till järnväg bör realiseras genom denna av kommunikationsminister Odell så kraftfulla insats. Det finns exempel på konkreta lösningar av besvärliga biltrafikstockningar vid Hamburg. Där håller kristdemokraterna på att arbeta med en tåglösning som skall transportera gods och bilar till och förbi staden, i stället för en satsning på ytterligare motorvägar.

Hur skall vi då få svensken att resa med tåg? Avslutningsvis, herr talman, kvarstår just denna fråga. Vi kan bygga hur mycket järnväg som helst, utan att folk utnyttjar detta kollektiva resesätt.

Regeringen har nu i dagarna att ta ställning till lägre moms på bl.a. kollektivresandet, och SJ har förtjänstfullt gått före med att sänka biljettpiserna. Detta är strategiskt riktigt. Det måste bli "inne" att resa med tåg, och det måste vara lönsamt. Det måste finnas incitament som gör att tågresor blir attraktiva även för affärsmän. Kristdemokraterna har alltid förordat järnvägsresandet, och vi ser med stor tillfredsställelse på de satsningar som regeringen gör till fördel för spårbunden trafik.

Slutligen vill jag med tanke på SJ:s goda föredöme ställa frågan: När skall då länstrafikbolagen sänka sina priser? Det borde vara ett axiom att detta kollektiva transportsätt gör allt för att locka privatbilisterna in i sina bussar.

Vi kristdemokrater anser trafikuskottets betänkande 35 vara bra. Vi kan utan problem plocka fram ännu flera behov – självklart! – men satsningarna på järnväg är en klar miljöstatsning som ligger väl i linje med kristdemokratisk ideologi.

Anf. 143 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Det förslag till åtgärder i trafikens infrastruktur som regeringen lagt på riksdagens bord är den största satsning som gjorts inom detta område i modern tid. Den ekonomiska svältkur som infrastrukturuområdet hållits på under hela 80-talet ersätts nu med mycket kraftfulla insatser.

De planeringsramar som enligt propositionen är föreslagna innebär att järnvägsprojekt för 32 miljarder kommer att genomföras fram till år 2003. Därtill kommer den ram på 7 miljarder i anslag för länstrafikanläggningar som genom länsstyrelsernas prioriteringsramar kommer att till viss del tillföras järnvägssektorn.

De satsningar som nu föreslås i regeringens proposition innebär att upprustning av delar i det befintliga bannätet sker samtidigt som betydande ny-satsningar görs på ett antal bansträckningar. Målsättningen är att överföra andelar av trafiktillväxten till järnvägsnätet, samtidigt som en del av den befintliga gods- och persontrafiken på landsväg med fördel kan överföras till det spårbundna alternativet.

De järnvägssträckor som knyter ihop internationella förbindelser måste få en snabb och prioriterad utbyggnad för att kunna svara mot de behov som finns såväl på gods- som på persontrafiksidan.

När det gäller godstrafiken måste en samlad transportstrategi ligga till grund för var olika framtida knutpunkter som hamnar, broar, färjelägen, rangeringskapacitet osv. kommer att finnas tillgängliga. Vidare måste godstrafikens flexibilitet öka och satsningar på effektiv terminalhantering, kombitrafik, heltågssystem osv. fortsätta och vidareutvecklas. De är alla exempel på åtgärder som leder till att järnvägens attraktionskraft ökar även på godssidan.

Bedömningen av var den största samhällsnyttan för persontrafikområdet finns måste göras i samklang med godssidans förutsättningar och krav. Ett effektivt samutnyttjande av spårens kapacitet ger naturligtvis det bästa un-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

derlaget för ytterligare satsningar, och därmed ökar dessa linjer sin ekonomiska bärkraft.

Den begränsade satsning som gjorts för att höja kvaliteten på ett antal högtrafikerade järnvägssträckor har inneburit att det av SJ lanserade snabbtågskonceptet fått ett mycket positivt mottagande av resenärerna. Hög komfort, kombinerad med hög servicenivå, i de snabbgående X2000-tågen har blivit ett attraktivt alternativ till framför allt flyget, även på relativt långa avstånd.

Ett antal nya relationer är aktuella för denna snabbtågstrafik, och resandeutvecklingen kopplad till möjligheten att upprusta banorna förbättrar framtida utveckling även på detta område.

Det ekonomiska utrymme som skapas genom det beslut som riksdagen förväntas fatta i detta ärende i dag innebär fortsatt satsning på järnvägssträckor där persontrafiken är eller kan förväntas bli tillräckligt omfattande och olika varianter av snabbtåg kommer att kunna erbjudas.

Främst kommer den s.k. storstadstriangeln att färdigställas. Därefter kan motsvarande lösningar bli aktuella på andra sträckor. I och kring våra storstäder och i andra regionala befolkningscentrum kommer den satsning som nu görs att innebära att järnvägens stora transportkapacitet fullt ut kan nyttjas och bli en positiv faktor för miljön och för regionernas utveckling.

För att mera effektivt utnyttja olika kollektivtransportmedel är det av vikt att de olika aktörerna på marknaden i framtiden strävar mot ett ökat samarbete. SJ ansvarar i dag för såväl planering som genomförande av trafiken på stomjärnvägarna. Ansvaret omfattar såväl den långväga som den lokala och regionala trafiken.

Samtidigt har trafikhuvudmännen i de olika länen ansvaret för trafiken på det regionala och lokala vägnätet och på länsjärnvägarna. I trafikhuvudmannens ansvar ligger att klara tidtabellläggning mot de tågavgångar som finns i regionen samt att i ett antal fall genom att teckna avtal med SJ köpa tågplatser i det befintliga utbudet. Möjligheter att påverka tidtabell och antal tåg eller andra trafikförutsättningar är starkt begränsade. Jag tror därför, herr talman, att möjligheter att upplåta viss trafikeringsrätt på såväl stomjärnvägarna som det regionala järnvägsnätet till läns huvudmännen måste tillskapas. Därigenom ges förutsättningar för både ökad konkurrens och bättre samarbete mellan olika aktörer. Sådana lösningar är möjliga, och de måste genomföras till alla skattebetalares och kollektivresenärers bästa.

Den investeringsram som har föreslagits av regeringen i infrastrukturpropositionen är av mycket betydande storlek. Av många skäl, t.ex. transportekonomiska, arbetsmarknadsmässiga och politiskt-strategiska, och för att korta vårt avståndshandikapp gentemot Europa, är det mycket viktigt att dessa pengar snabbt kommer till nytta. Det är därför närmast en självklarhet att investeringar som görs tidigt kan komma till utnyttjande där man har satsat dem. Byggetapperna skall därför planeras på ett sådant sätt att varje om- eller tillbyggnad som tas i bruk ger miljö-, säkerhets- och tidsvinster.

Byggandet av det tredje spåret och Arlandabanan här i Stockholm är angelägenheter inte endast för invånarna i vår huvudstad. Utskottets skrivningar om tredje spåret visar att staten är beredd att ta en rimlig del av det ekonomiska ansvaret för att genomföra projektet. Den slutgiltiga lösningen

får dock inte fördröjas genom långt utdragna förhandlingar. Hela övriga landets järnvägstrafik till och från Stockholm påverkas av denna bansträcka.

Den resurs som avsätts för upprustning av Botniabanan innebär att en efterlängtat och viktig satsning på förbättrad järnvägskommunikation längs Norrlandskusten påbörjas, vilket vi tycker är positivt.

De ekonomiska ramar som har givits har inte rymt alla projekt. Jag beklagar att Götalandsbanan inte har fått det utrymme som den kanske hade förtjänat. Men man får använda tiden fram till nästa planperiod på ett sådant sätt att det ges förutsättningar för att ta fram underlag för att bygga landets första höghastighetsbana och därigenom binda ihop den befolkningstäta regionen mellan Göteborg och Stockholm via Jönköping, Linköping och Norrköping.

Avslutningsvis vill jag instämma i det av Rolf Clarkson i debatten framförda yrkandet.

Anf. 144 LOTTA EDHOLM (fp):

Herr talman! Under 60-talet utplånades en stor del av Stockholms kollektiva minne. Gamla träkäkar, slingrande gator och 1700-talspalats revs för att ge plats åt glas och betong. Stockholms city bokstavligen förvandlades under några få år. Inte bara byggnader och gator försvann. Rivningsmarödörerna gick t.o.m. så långt att de förändrade själva naturen. Av Brunkebergsåsen finns i dag inte mycket kvar.

Det är väl få som i dag är nöjda med miljön kring Sergels torg. Miljön där har aldrig attraherat stockholmarna utan betraktas mest som en plats som det gäller att ta sig bort ifrån så fort som möjligt. Området har inte heller blivit charmigare med tiden.

Nu riskerar vi att återigen göra om samma gamla misstag. För att få ett tredje järnvägsspår till Stockholms central är vi, dagens politiker, beredda att ytterligare förstöra miljön kring Riddarholmen och Årsta.

På Riddarholmen finns Sveriges historia. Här har Sveriges riksdag en gång haft sitt säte. Kungar har både fötts och blivit begravda på denna ö. Genom tiderna har Riddarholmen varit centrum för det politiska livet i Sverige. Numera rymmer Riddarholmen en del av Sveriges myndigheter. Här har JämO, diskrimineringsombudsmannen och Svea hovrätt sina lokaler.

Denna miljö kommer, om tredje spåret blir verklighet, att skadas. Riddarholmen är redan i dag svårt sargat av trafikleder. Att bygga det tredje spåret i ytläge förvärrar situationen ytterligare. En bit till av Riddarholmen går åt för att järnvägen skall fram.

Tredje spåret kommer att dras rätt igenom medeltida valv. Under Riddarholmskyrkan kommer tågen att dundra förbi 7 meter ifrån kyrkans kor. Jag anser att det är viktigt att komma ihåg att Riddarholmskyrkan är en av Stockholms äldsta byggnader. Det är en byggnad som man inte bör behandla hur som helst.

Men problemen med dragningen av tredje spåret stannar inte vid Riddarholmen. Även Årstabron utsätts för stora skador om spåret byggs i ytläge. Vem bryr sig om en gammal bro, kanske någon säger. Årstabron är dock en av Sveriges vackraste och mest värdefulla broar. Den är den enda bron i Sverige som av regeringen utsetts till byggnadsminnesmärke. En ny bro för det

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

tredje spåret skulle anläggas alldeles intill den gamla, och därmed förstöra vyn över Årstabron.

Riksdagen skulle i dag kunna besluta sig för att sätta punkt för betongpolitiken. Genom att säga ett klart och tydligt nej till tredje spåret i ytläge skulle vi nu kunna bevisa, en gång för alla, att gamla byggnader och miljöer faktiskt är värda att bevara och att detta måste gå före kortsiktiga ekonomiska intressen.

Jag väljer att säga kortsiktiga intressen. Enligt SJ:s bedömning kommer det att behövas ytterligare ett spår om 20 år. Det spåret måste gå i en tunnel om man inte vill spränga bort Riddarholmskyrkan. Därför vore det samhällsekonomiskt riktigt att redan nu bygga en tunnel som rymmer både det tredje och det fjärde spåret. Då har vi löst Stockholmsregionens trafikproblem för många år framöver.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till det särskilda yrkande som finns utdelat på bänkarna och som har följande lydelse:

39. beträffande planeringsinriktning för järnvägar
att riksdagen med anledning av motionerna 1992/93:T509, 1992/93:T536, 1992/93:T552 och med avslag på motionerna 1992/93:T35 i denna del, 1992/93:T36 yrkande 5, 1992/93:T48, 1992/93:T52, 1992/93:T59 yrkande 4, 1992/93:T61 yrkande 3, 1992/93:T62 yrkandena 9, 17, 18, 20 i denna del och yrkandena 22–25, 1992/93:T63 yrkande 3 i denna del, 1992/93:T69 yrkandena 2 och 3, 1992/93:T71 yrkande 7 i denna del, 1992/93:T73, 1992/93:T76 yrkande 2, 1992/93:T78, 1992/93:T201 yrkande 3 i denna del, 1992/93:T203 yrkande 4, 1992/93:T204 yrkande 2 i denna del, 1992/93:T205 yrkande 3 i denna del, 1992/93:T208 yrkande 6, 1992/93:T215 yrkande 8, 1992/93:T219 yrkande 3, 1992/93:T225 yrkande 1 i denna del, 1992/93:T501 yrkande 1, 1992/93:T514, 1992/93:T517, 1992/93:T519 i denna del, 1992/93:T525, 1992/93:T526, 1992/93:T527 yrkande 3, 1992/93:T528, 1992/93:T529, 1992/93:T530, 1992/93:T537 yrkande 1, 1992/93:T538 yrkande 1, 1992/93:T541 yrkande 1, 1992/93:T544, 1992/93:T545, 1992/93:T547, 1992/93:T555, 1992/93:T557, 1992/93:T559, 1992/93:T561, 1992/93:T563, 1992/93:A416 yrkande 7, 1992/93:A472 yrkande 5 i denna del och 1992/93:Fi211 yrkande 23,

dels godkänner den långsiktiga inriktning för investeringar i järnvägstrafikens infrastruktur som föreslås i proposition 1992/93:176,

dels godkänner den planeringsinriktning för järnvägsinvesteringar för år 2003 som föreslås i proposition 1992/93:176,

dels med anledning av regeringens förslag om avvägning beträffande stomnätet och det tredje spåret genom Stockholm som sin mening ger regeringen till känna följande:

Det tredje spåret bör lösas genom en tunnellsöning i stället för genom en ytspårösning. Det bör ankomma på berörda myndigheter, kommuner och andra intressenter att gemensamt finna en sådan lösning.

dels godkänner den inriktning beträffande investeringar i vissa av Arlandabanans delar, det s.k. Fyrspåret och den s.k. Norra böjen som föreslås i proposition 1992/93:176,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om Botniabanan och i övrigt godkänner den avvägning beträffande de s.k. storprojekten som föreslås i proposition 1992/93:176.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

I detta anförande instämde Hadar Cars (fp) och Johan Brohult (-).

Anf. 145 RUNE THORÉN (c) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Lotta Edholm var i kammaren när jag höll mitt anförande om järnvägstrafiken. Men det mesta går ju att läsa i utskottets betänkande, eftersom det var detta som jag refererade till.

Vi enades i utskottet i stort sett om den skrivning som kom fram i slutet av behandlingen, och det är den som jag har redovisat. Bl.a. skriver utskottet att den nu förordade ytsträckningen över Riddarholmen bör kunna frångås. Alltså har utskottet inte på något sätt låst sig för att det är denna ytsträckning som det är fråga om, utan vi kan också tänka oss en tunnel. Men, som jag nyss sade, vi kan inte tänka oss att 2 miljarder av bl.a. de 6 miljarder som nu anslås för järnvägstrafik skall gå till Stockholm när vi vet att mängder av ledamöter har berättigade krav om byggande ute i landet.

Jag vet, vilket också har stått i tidningarna och framkommit i en del utredningar, att det i hela Stockholmsregionen är fråga om ganska mycket pengar både till kollektivtrafik och vägar, inte minst genom Dennisöverenskommelsen. Men riksdagen skall inte peka ut för er vad ni skall ändra på. Ni i Stockholmsregionen, dvs. Stockholms stad, kringliggande kommuner och landstinget, är själva bäst skickade att se över detta, diskutera det med kommunikationsministern och komma fram med en lösning. Vi är inte på något sätt emot det från utskottets sida. Det finns en öppenhet.

Anf. 146 LOTTA EDHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att detta bara är en fråga för Stockholmsregionen. Jag tycker att det är en riksangelägenhet. I det här området finns Sveriges historia. Det var här som Sverige en gång grundades. Det är mer än någon annan del av landet.

Det handlar inte ens bara om Sverige. Det handlar om Nordens historia. Det handlar om Östersjöområdets kollektiva historia. Det är därför jag är så angelägen om att riksdagen här och nu skall säga att man tycker att det här är så viktigt att vi vill bestämma oss för att spåret faktiskt skall gå i tunnel och inte i ytläge.

Anf. 147 RUNE THORÉN (c) replik:

Herr talman! Om vi fattade det beslutet nu skulle vi samtidigt säga att det är riksdagen som skall stå för den totala kostnaden för tunneln. Det är inte riksdagen beredd att göra.

Däremot är vi beredda att diskutera om Stockholmsregionen satsar pengar eller på något sätt bidrar med en lösning. Det kan även bli statliga medel, därför att Dennisöverenskommelsen kan tas upp och diskuteras. Det

är upp till er att klara den saken. Vi skall inte centraldirigera det från riksdagen.

Anf. 148 LOTTA EDHOLM (fp) replik:

Herr talman! Det är mycket roligt att Rune Thorén inte utesluter litet mer statliga pengar till tredje spåret, så att det kan genomföras på ett bra sätt. Men jag vill också påpeka att jag faktiskt inte yrkar på att staten skall gå in med mera pengar. Jag yrkar enbart på att riksdagen här skall bestämma sig för att järnvägen inte skall gå i ytspårläge.

Anf. 149 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Om spåret skulle medföra de skador som Lotta Edholm försöker beskriva hade vi sagt nej från trafikutskottet. Vi har orienterat oss ordentligt om detta. Vi har gjort ett mycket grundligt arbete för att undersöka detta. Vi har inte kommit fram till att några sådana stora skador skulle ske på Riddarholmen som hon försöker måla upp här.

Tredje spåret behövs om trafiken skall kunna fungera. Vi bygger ut järnvägen. Alla jublar och skriker: Bygg ut järnvägstrafiken så mycket som möjligt! Men varje gång man skall göra det kommer samma människor och skriker högljutt att inget får göras.

Det är lätt att säga: Bygg en tunnel nu, då kommer ni också att lösa framtidens problem, när det behövs fyra spår! Men det går icke, om Lotta Edholm inte har blivit orienterad om det, att dra någon annan trafik än pendeltågstrafik i en tunnel som skall gå 65 meter under markytan. Det går inte, och det löser inte järnvägsproblemen. Det behövs alltså ett tredje spår ovan jord, icke i tunnel.

Skall Stockholmsregionen kunna lösa sina trafikproblem med hjälp av Dennispaketet får ni inte stycka upp Dennispaketet. Det måste koncentreras på en sak om det skall kunna bli ordning och reda på infrastrukturfrågorna i Stocholmsregionen.

Det finns människor som pendlar in till stan. Ni kan inte begära att de skall komma 65 meter under markytan. Vad kommer de att göra? Det blir ett ökat bilåkande. Är det bättre för den här miljön med ett ökat bilåkande? Den frågan vill jag ställa. Äventyra inte regionens miljö och förvärja inte dess trafikproblem med detta! Det Lotta Edholm har sagt här är faktiskt överdrifter.

Anf. 150 LOTTA EDHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att Sven-Gösta Signell använder samma argumentation som landstingsrådet för Moderaterna i Stockholms län, Elwe Nilsson, gör. Han säger att kollektivtrafikresenärer inte kan åka under jord. Själv åker jag tunnelbana – under jord – varje dag till mitt arbete här i riksdagen. Det går alldeles utmärkt. Jag tror inte att någon har klagat på det hittills.

Järnvägen skall inte gå 60 meter under jord. Man pratar om ungefär 40 meter under jord. Jag tror att de som åker kollektivt in till Stockholms city klarar detta. Det visar också de opinionsyttringar här i Stockholm som säger

att man faktiskt är mycket orolig för miljön på Riddarholmen och omkring Årsta.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafiksinfrastruktur
m.m.*

Anf. 151 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Jag återkommer för att tala om att det enligt den undersökning vi har är bevisat att spåret inte gör de här inträngen på Riddarholmen som Lotta Edholm försöker göra gällande.

Lotta Edholm åker någon tunnelbana som går 65 meter under jorden. En sådan har jag aldrig upplevt här. Det är 40 meter man pratar om. Ja, det är 40 meter under Akallabanan som tunneln kommer att gå. Men det är ju några meter ovanför också, glöm inte det Lotta Edholm!

Anf. 152 LOTTA EDHOLM (fp) replik:

Herr talman! Om man åker under jord tror jag inte att det spelar någon roll om man, när man tittar ut genom fönstret, vet att man är 40 meter under jord eller om man vet att man är 10 meter under jord. Under jord är under jord, oavsett hur djupt det är, om man inte når ner till Kina förstås.

Det resonemang som förs tycker jag är helt felaktigt. Jag tycker att det är fel att försvara tredje spåret i den lösning som nu föreslås. Det vore åtminstone hedervärt om man sade att det här är ett problem. Det är ett problem att vi går in i medeltida källarvalv, att vi riskerar att förstöra en av Stockholms äldsta byggnader.

Byggnadsstyrelsen säger i sitt yttrande att man inte kan garantera att kyrkan inte tar skada av det här sättet att dra spåret. Jag tycker att det är viktigt att försöka bevara de miljöer som finns i Stockholm, men faktiskt också i andra delar av landet, till eftervärlden, till våra barn och barnbarn, och inte förstöra ytterligare.

Andre vice talmannen anmälde att Sven-Gösta Signell anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 153 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i Lotta Edholms anförande. Jag vill också komplettera med en del uppgifter.

Det tredje spåret, som har diskuterats mycket i Stockholmsregionen, behövs av kapacitetsskäl. Men det kommer också, med den utveckling vi nu kan se för den lokala pendeltågstrafiken, med utbyggnaden av snabbtågstrafiken runt Mälaren och ut i landet och med den förväntade ökningen av godstrafiken, mycket snabbt att behövas ett fjärde spår. Men den lösning som regeringen har valt, och som utskottet i huvudsak ställer sig bakom, innebär att man faktiskt genom att bygga ett tredje spår i ytläge förhindrar en ytterligare utökning av kapacitet.

Jag har vid flera tillfällen ställt frågan till kommunikationsministern om det fjärde spåret. Om man har byggt det tredje spåret i ytläge, skall det fjärde läggas genom Riddarholmskyrkan? Jag har också frågat om det är Gustav IV:s gravkor som skall få ge plats för det fjärde spåret.

Detta är en mycket konstig lösning, som innebär att man faktiskt stänger möjligheten att öka kapaciteten i det här snittet. När man vill ha ett fjärde

spår, vilket kommer att behövas, måste man gå ner i tunnel eller välja en helt annan sträckning, och det kommer att bli dyrt.

Vårt förslag är att man redan nu skall bygga en tunnel och se till att vi får både ett tredje och ett fjärde spår. Då skapar vi en lösning som ökar säkerheten. Om det inträffar en tågolycka i dag innebär det att man inte bara blockerar regionaltrafiken, man blockerar också hela Sveriges fjärrtågstrafik.

Förslaget ger också möjligheter att få tillräcklig kapacitet vid Centralen. I dag räcker inte perrongerna till. Leder man in mer trafik på Stockholms central får man väl börja med katapulter för att slänga av tågpassagerarna, så att man får in nya tåg.

Där finns ingen kapacitet att öka antalet perronger. Då måste man riva antingen den nya postterminalen eller Centralstationen. Med tunnelloösningen får man också en möjlighet att bygga nya perronger som ligger under jord. Med det löser man också kapacitetsproblemen vid Stockholms central.

Det finns många andra argument för att välja tunnelloösningen. Långsiktigt blir det mycket billigare. Vi får bättre kapacitet och ökad säkerhet. Anledningen till att man nu säger nej från regeringens och utskottets sida, även om man håller öppet för lokala initiativ, är att det är strid om pengar: Hur mycket skall gå till Stockholm, och hur mycket skall gå till resten av landet? Det är en väl känd strid här i riksdagen.

Vi socialdemokrater som förespråkar tunnelloösningen har sagt att när det är ett sådant riksintresse som trots allt Riddarholmen och dess framtid är, måste också riksdagen våga ta sitt ansvar, även om det kan vara jobbigt. Det handlar faktiskt inte om att ha 2 miljarder nästa år utan om 2 miljarder under en byggtid på kanske sju år. Man får då alla de fördelar som jag nämnde tidigare.

Stockholms socialdemokrater förespråkar en lösning som innebär att man lägger det tredje och det fjärde spåret i tunnel. Det är som sagt mest kostnadseffektivt, och man får bättre säkerhet. Vi slipper ingrepp på Riddarholmen, som är en historiskt mycket värdefull miljö. Vi får också en lösning på kapacitetsproblemen vid Stockholms central. Med den lösningen stör vi inte den nuvarande trafiken.

Herr talman! Den voteringsordning som kommer att gälla vid voteringen om en liten stund innebär att jag inte rent kan stödja förslaget om tunnelalternativet. Socialdemokraternas förslag om den ekonomiska ramen kommer att falla tidigt i en votering. Då faller också de socialdemokratiska förslagen i denna del. Det innebär att den ekonomiska ram som skall fyllas kommer att fyllas med bara det borgerliga förslaget. Såvitt jag har förstått kan jag inte yrka rent på tunnelalternativet, utan jag måste yrka på det som föreslås under mom. 9. Det gör att jag i omröstningen kommer att stödja Lotta Edholms förslag, även om jag inte stödjer den borgerliga inriktningen på hur järnvägstrafiken skall utformas. Jag gör detta därför att det inte finns någon annan teknisk lösning. Detta vill jag tala om för kammaren.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga till mina partikamrater och även andra partiets representanter att det kanske är ett sammanträffande att det är tre av riksdagens yngsta ledamöter som förespråkar tunnelloösningen. Jag vill inte påtala att det skulle vara någon generationsklyfta här, men helt klart är att vi som tillhör den yngre generationen oavsett parti uppenbarligen har ett

större intresse av att bevara vår historia och vår värdefulla kulturmiljö. Jag hade hoppats att våra äldre ledamöter hade kunnat vara lika framsynta.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Anf. 154 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Eftersom jag är engagerad i järnvägsfrågor, känner jag att jag något måste kommentera det Kent Carlsson sade. Låt mig börja bakifrån. Kent Carlsson säger att det är de yngsta här i riksdagen som har arbetat för detta. Jag vill då påminna honom om att även de äldre har gjort det. Oskar Lindkvist står som första namn på den socialdemokratiska motionen om tunnelalternativet i stället för ytläge.

Det är viktigt att vi klargör vad vi har sagt i trafikutskottet. Sven-Gösta Signell sade tidigare att vi på plats och ställe vid ett flertal tillfällen har gått igenom problematiken. Problem nummer 1 för Riddarholmen är inte ett tredje järnvägsspår i ytläge, utan det är biltrafiken som dundrar förbi på en motorväg 25 meter från Riddarholmens kyrka. Om inte stockholmarna klarar av den delen först och främst, finns det ingen anledning att ens fundera över problemet med ett tredje spår i ytläge.

Biltrafiken kommer antagligen att ganska snart fördärva det som finns i närheten av motorvägen. För att bättre klara av trafiken har man i Dennispaketet kommit överens om ett tredje spår i ytläge, troligen beroende på att tunnelalternativet är opraktiskt, med tunneln 65 meter under marknivå. Det är inte bara fråga om att åka tåg, utan man måste också kliva av och ta sig upp till marknivå. Det är inte många pendelresenärer som vill göra det. Att stockholmarna som bor i innerstaden vill göra det är helt klart, för de åker säkert inte pendeltåg. Men de som bor i förorterna och åker pendeltåg tror jag inte kommer att göra det utan gå över till bilar. Då blir det ytterligare bilar på motorvägen förbi Riddarholmskyrkan.

Med det alternativ som bl.a. Banverket har utarbetat finns det förutsättningar att dra det tredje spåret utan att man skadar koret i kyrkan eller de relikier och annat som finns i valven, under eller bredvid valven på Riddarholmen. Det är tekniskt möjligt. Ett förslag skulle vara att göra intrång på motorvägen och bygga det tredje spåret så att det tar utrymme från motorvägen. Då bromsar vi biltrafikutvecklingen och kan föra över mer trafik på tåg i Stockholmsområdet.

Anf. 155 KENT CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Om nu trafikutskottet har granskat denna fråga så intensivt och utförligt, borde det ha framgått av den granskningen att det finns många olika tunnelalternativ. Banverkets är ett. Det finns ett flertal alternativ som bygger på att stationen läggs på ett annat ställe. Det innebär att hela komplexet skulle hamna mellan 20 och 25 meter under jord.

Varifrån kommer denna omsorg om oss stockholmarna, att vi skall få resa ovan jord? Vi har åkt tunnelbana sedan 50-talet. Det är antagligen den mest uppskattade kollektivtrafikformen i Stockholmsområdet. Med en tunnelloösning och genom att de olika spåren skulle knytas ihop med den nya stationen skulle det bli bättre omstigningsmöjligheter. Man skulle komma fram mycket snabbare än i dag. Man skulle komma direkt upp till anslutande tun-

Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.

nelbane- och busstrafik, vilket man inte gör i dag med det sätt varpå pendeltågen tar sig in till Centralen.

Jag måste få ställa en fråga till Jarl Lander. Vi kommer att ha behov av ett fjärde spår, kanske inte i morgon men om 10–15 år med den utveckling som vi kan se. Var skall det spåret läggas? Om man nu låser sig vid lösningen tredje spåret i ytläge, innebär det att man har utnyttjat hela den kapacitet som finns. Nu kan man klämma in det bredvid Riddarholmskyrkan. Men var lägger man det fjärde spåret? Det måste man lägga i tunnel, eller också får man dra det någon helt annanstans. Då blir det fruktansvärt dyrt, och inte är det speciellt vettigt.

Centralens kapacitet har ingen från utskottet berört. Det är ett stort problem i dag. SJ-folket säger att man får låta tågen stå alldeles för kort tid på Centralen. Man skulle behöva betydligt fler perronger för av- och påstigning. Det får man inte med ytspårsalternativet. Det blir samma kapacitet. Än värre blir det när tågtrafiken ökar.

Jag tycker att ytspårsalternativet är kortsiktigt. Det gör att man klarar sig ur det dilemma som vi har just nu med kapacitetsproblem. Men man löser inte problemet långsiktigt för fjärr- och regionalstågtrafiken, som vi hoppas skall expandera väldigt kraftigt. Jag tycker att det är synd att vi ser så kortsiktigt.

Sedan skulle jag vilja be mina äldre kolleger som har stöttat tunnelloösningen om ursäkt. Man kanske får betrakta Oskar Lindkvist som ett undantag i detta avseende.

Anf. 156 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Kent Carlsson säger att det finns flera alternativa tunnelloösningar. Vi har tydligen bara studerat en av dem. Vi vet från utskottets sida att det finns flera alternativ. Det är ett av de stora problemen. Dennisöverenskommelsen innebär att man snart skulle kunna klara ut mycket av Stockholms trafikproblem. Om nu riksdagen säger att den måste ses över och att det ena eller det andra tunnelalternativet måste ses över, fördröjer vi hela Dennispaketets genomförande. Då fördröjs ju hela Dennispaketet säkert lika länge som det enligt Kent Carlsson lär dröja tills det blir ett fjärde spår vid Stockholms central.

Jag tror icke att det behövs ett fjärde spår under överskådlig tid. Med ett tredje spår ökas kapaciteten teoretiskt med bortemot 100 %. Den tid som behövs för att vi i det här landet skall överföra så mycket gods- och persontrafik som möjligt till järnväg blir mycket lång. Så länge har vi nog inte den tanken att det behövs ett fjärde spår. Innan dess kan vi kanske flytta trafiken mot andra resandeströmmar än precis rakt genom den s.k. getingmidjan.

Angående Stockholms centrals utrymme och möjligheter att ta emot av- och påstigande, undrar jag vad det är som begränsar Centralens utrymme till de 100–200 meter som Centralens byggnad nu mäter. Det finns väl utrymme norrut där både söder- och norrgående resande får plats, och inte som i dag då det är bara norrgående resande som utnyttjar det utrymmet. Det går alltså icke att använda Centralens utrymme som ett argument för att folk skall tas ned 65 meter under marknivå, samtidigt som man skall göra en så-

dan järnvägsdragning att icke vanliga resandetåg, persontåg och godståg kan köras på den sträckan.

Jag måste ändå hävda att trafikutskottets skrivning i betänkandet – även om jag inte företräder majoriteten – är riktig. Vi säger att vi har full förståelse för att det icke skall göras några intrång i de bevaransvärda delarna i Stockholms centrum och på Riddarholmen. Men det är upp till Banverket och regeringen att klara ut den saken tillsammans med stockholmarna. Övriga landet kan icke acceptera de fördröjningar som uppstår till följd av problemet med järnväg genom den s.k. getingmidjan i Stockholm.

Anf. 157 KENT CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Visst är utskottets formulering vacker. Den talar om att man skall ta största möjliga hänsyn till kulturmiljö och annat. Det tackar vi för. Jag tror tyvärr att detta blir till intet förpliktande, när det kommer till sakens avgörande. Vi från tunnelförespråkarsidan har ju försökt att argumentera för att det är nödvändigt att riksdagen tar ett ansvar och anger riktningen. Det är inte en vanlig spårdragning som skall ske, utan det här är en spårdragning som skall ske mitt igenom de kulturmiljö känsligaste delarna i landet. På Riddarholmen finns det många historiska byggnader som har ett speciellt värde för oss.

Trafikutskottets förslag innebär att man bollar tillbaka frågan till regionen. Jag tror också att regionen måste hitta den ekonomiska lösningen på tunnelalternativet. Men det skall även finnas en möjlighet att resonera med staten, SJ och andra om en omfördelning av andra pengar som inte ingår i Dennispaketet för att man skall finna en lösning som klarar kulturmiljö och samtidigt ökar kapaciteten.

Jag vet inte var man kan hitta stöd för resonemanget att stockholmarna inte vill åka under jorden. Folk åker tunnelbana i Stockholm, både stadsbor och länsbor. Man tycker att det är ett utmärkt sätt att ta sig fram. Dessutom finns det flera alternativ som innebär att man inte behöver gå ner så långt under jorden. Därtill blir det mycket bättre omstigningsmöjligheter till tunnelbana, buss och andra kommunikationsmedel vid Centralen.

Det är inte jag, utan det är folk på SJ som hävdar att kapaciteten vid Centralen är ett problem. Även om man med ett tredje spår kan ta in fler tågsätt till Stockholm, har man litet svårt att ställa dem någonstans. Det finns två byggnader här som utgör en begränsning. Visst kan man förlägga perronger ännu längre bort, men då får kollektivtrafikresenärer och andra mycket långa vägar att ta sig till andra kommunikationsslag. Dessutom måste väl tågen växlas någonstans, och det tror jag att man gör norr om Centralstationsbyggnaden.

Herr talman! Avslutningsvis kommer inte frågan att dö med detta. Den kommer i allra högsta grad att hållas vid liv av dem som värnar om kulturmiljön i Stockholm och i Sverige.

Andre vice talmannen anmälde att Jarl Lander anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

Anf. 158 RUNE THORÉN (c) replik:

Herr talman! Jag vet att det är ont om tid, men jag vill bara säga några saker till Kent Carlsson.

Jag ser inget negativt med att det är de yngsta som har tagit tag i dessa frågor. Det gäller inte bara det tredje spåret, utan det gäller också Dennisöverenskommelsen. Det är precis som Kent Carlsson säger, att man nu bollar tillbaka frågan till regionen. Utskottets skrivning medger ändå en öppenhet att kunna föra diskussioner mellan regionen, departementet samt också mellan SJ och Banverket. Efter Kent Carlssons beskrivning av alla positiva fördelar borde det gå att hitta en lösning.

Kvar står dock utskottets skrivning, nämligen att det i huvudsak inte får bli någon fördröjning när det gäller de statliga pengarna eller att byggandet av ett tredje spår fördröjs. Om det hade varit fråga om en liten kommun ute i landet, hade jag kunnat förstå att det hade varit svårt att anlita dyra konsulter. Men med Stockholmsregionens kapacitet måste det vara ganska enkelt att få fram en redovisning av vad som är positivt och att kunna byta ut vissa delar i Dennisöverenskommelsen.

Men som sagt, det är inte vi i riksdagen som skall påpeka detta, utan det är ni själva som skall ta initiativet. Utskottet ger i alla fall den öppenheten genom sin skrivning.

Anf. 159 KENT CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Den planering som pågår i Stockholmsområdet när det gäller spårutbyggnaden är inriktad på att oavsett om man väljer ett ytalternativ eller ett tunnelalternativ skall man klara detta tidsmässigt på ungefär samma tid. Det är ett klokt sätt att arbeta på, därför att då håller man alla dörrar öppna.

Jag vill återkomma till det ansvar som Sveriges riksdag har för sådana kulturmiljöer som är av riksintresse. Utskottet säger nu i princip att detta bara är en Stockholmsfråga. Så är det faktiskt inte. Riddarholmen är inte bara en angelägenhet för stockholmarna. Det är därför som jag och andra i den här debatten anser att det är riksdagens ansvar att ange en inriktning när det gäller ett sådant riksintresse som Riddarholmen med Riddarholmskyrkan och andra byggnader.

Visst kan man hitta lösningar i Stockholmsregionen, som gör att man kan få fram en tunnelloösning. Men det kommer antagligen att behövas diskussioner också med staten om anslag, kanske inte i storleksordningen 2 miljarder – som det här har talats om – utan betydligt mindre summor. Det måste finnas öppenhet för att kunna föra en diskussion mellan staten, regionen och de lokala intressenterna.

Utskottets uttalande är till vissa delar bra, men det innebär också en rad begränsningar för diskussionerna, begränsningar som vi inte har ansett vara acceptabla.

Herr talman! Slutligen går det ju skillnader mellan de lokala partierna i Stockholmsområdet och de centrala partierna. Rune Thoréns partikamrater i Stockholm är väldigt starka motståndare till lösningen med ett ytspår. Man hade hoppats att det kunnat påverka litet grand, precis som jag hade hoppats att jag kunnat påverka mina partikamrater i andra delar av landet. Tyvärr

har vi inte lyckats, någondera av oss. Det är synd att det blir så, framför allt för kulturmiljön och Riddarholmen.

Anf. 160 ULF KRISTERSSON (m):

Herr talman! Ibland fattar vi historiska beslut här i kammaren. Stoltheten brukar vara påtaglig vid de tillfällena.

När vi senare i kväll av allt att döma kommer att besluta om ett byggande av tredje spåret över Riddarholmen, är detta inte ett historiskt beslut – tvärtom, tyvärr. Det blir ett tragiskt ohistoriskt beslut som den här kammaren fattar.

Sverige och Sveriges städer förändras ju hela tiden, och så måste det självfallet vara. Varje generation måste rimligen få bidra med sitt, med sin lilla byggsten i en ständig förändring och förbättring av en stad – detta gäller även Stockholm.

Det är alltså inte en stillastående stad som jag är ute efter, inte en stad som är färdigbyggd. Stockholm skall inte förvandlas till ett dött hembygdsmuseum. Tredje spåret handlar inte alls om detta.

Det är en sak att bygga nytt, att utveckla och att dra sitt strå till stacken i en stad med urgamla anor. Men det är en helt annan sak att riva, att ha sönder och att förstöra det gamla.

Det är en sund utveckling att omtänksamt låta det sena 1900-talets byggnader prägla Stockholm. Det är på gränsen till kriminellt att förstöra kulturmiljöer, vilka andra generationer aldrig någonsin kommer att få se.

Vi skulle i dag kunna fatta ett i genuin mening historiskt beslut. Historiskt – i den meningen att vi visar att vi respekterar vår gemensamma svenska historia, som är så koncentrerad till just Riddarholmen. Historiskt – genom att för första gången på allvar markera att vi nu bryter med 50- och 60-talstraditionen att göra Sveriges städer fulare och fulare. Historiskt – genom att visa att vi alla har lärt av gamla misstag, så att våra barn och barnbarn inte skall behöva beskylla oss för det som jag beskyller 50-talets obetänksamma betongpolitiker för.

Det fanns en gång en attityd i detta samhälle som jag tror håller på att försvinna. Det är ett slags "vaxduksmentalitet" – dvs. att allt som är praktiskt också är bra. Den attityden präglade en gång Sverige, med Alva Myrdal som ledande uttolkare. Politiken var för dem ett kliniskt redskap att *göra om* med. Med rationella metoder skulle det gamla bort och det moderna in. Vi brukar kalla detta för social ingenjörskonst. Med tiden har vi lärt oss att människor inte var så programmerbara och så styrbara. De har faktiskt känslor, en historia och ett ansvar för det som kommer efter dem.

Myrdals sociala ingenjörskonst ser vi i överförd bemärkelse också i hundratals svenska städer. De praktiska, fula, fantasilösa och oharmoniska torgen ser likadana ut överallt med samma fula Ähléns- och Domusvaruhus. De är mer gjorda för att allt skall vara praktiskt och lätt att tvätta rent än för att människor skall trivas där. De är precis som en vaxduk.

Denna mentalitet ser vi också spår av i Stockholm. Den sexfiliga Centralbron, miljonprogrammet, Plattan vid Sergels torg, parkeringshusen i Klara är alla jättepraktiska. Alla har de förstört en naturligare stad, och alla är de beslutade av betongpolitiker med pengar, linjal och kompass.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.

Dess bättre är denna tidsanda på väg att försvinna. Det är bara här i riksdagen som tidsandan fortfarande lever och frodas. Riksdagen blir sist i Sverige med att förstå att 90-talet kräver något annat än 50-talets planmässighet. Betonggattityden är borta i samhället. Men betongpolitikerna lever kvar.

För mig som moderat är det extra orimligt att just de borgerliga partierna – som i över ett decennium alltmer har kritiserat just denna sociala ingenjörskonst, och som på goda grunder ofta uttrycker sin ilska över allt som förstördes på 50- och 60-talet – nu går i spetsen för att ytterligare förstöra Riddarholmen.

Till sist: Ingen vill egentligen ha tredje spåret. Jag har hittills inte mött en enda person som engagerat har försvarat tanken på ett tredje spår. De som vill ha tredje spåret vill i stället blunda och svälja, eftersom det är enklast. Vi *måste*, säger de, annars faller hela Dennispaketet.

Också jag vill förbättra Stockholms kommunikationer. Men Dennis kan inte rimligen vara heligare än att kloka människor någon gång kan säga: Vi hade fel på just den här punkten.

Utskottets tomma ord är verkligen en läpparnas bekännelse. Utskottet visar motsatsen till politiskt ledarskap. Utskottet har dåligt samvete, och därför gör man en bisak till huvudsak. Det går fortfarande att tänka om. Det är inte för sent! Men om inte Sveriges riksdag visar att den bryr sig om att ta sitt ansvar för världens vackraste huvudstad, vem skall då ta detta ansvar?

Jag ber att avseende mom. 39 få yrka bifall till det av Lotta Edholm under överläggningen framställda yrkandet.

(Applåder)

I detta anförande instämde Stefan Kihlberg, Lars Moquist och Peter Kling, (alla nyd).

Anf. 161 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! De tre sista talarna på talarlistan – Lotta Edholm, Kent Carlsson och Ulf Kristersson – har alla tagit upp frågan om det s.k. tredje spårets dragning genom Stockholm.

Symboliskt nog representerar dessa talare just de tre partier som den 29 september 1992 undertecknade uppgörelsen om infrastrukturens utbyggnad i Stockholmsregionen, dvs. den s.k. Dennisuppgörelsen.

Eftersom Lotta Edholm – nu med instämmande av de två andra ledamöter jag nämnde – under debatten har yrkat att riksdagen skall uttala sig för att bygga tredje spåret i en tunnel, *utan* att samtidigt anvisa de 2–2,5 miljarder extra som en tunnel kostar, finns det skäl att erinra om vad som står i den Dennisuppgörelse som träffades år 1992.

Jag citerar: ”Ur miljö-, stadsbilda- och kulturhistorisk synpunkt är en tunnel att föredra. Däremot är ett yalternativ den bästa lösningen ur kollektivtrafiksynpunkt. Oavsett vilket alternativ som väljes fattas beslutet av statmakterna, och objektet finansieras helt med statliga medel.”

Redan i Dennisuppgörelsen konstaterades alltså att olika intressen stod mot varandra: å ena sidan vad som var bäst för kollektivtrafiken och ekonomin, å andra sidan vad som var bäst för stadsmiljön. Hur avvägningen mellan dessa intressen skulle göras tog de regionala företrädarna för Socialdemo-

kraterna, Moderaterna och Folkpartiet aldrig ställning till. Man utgick ifrån att det var ytalternativet som gällde, och man konstaterade bara att det var en fråga för staten.

Efter detta har en enhällig kommunstyrelse i Stockholm uppvakttat statsmakterna och begärt en förnyad prövning av statens möjligheter att ställa upp med de ytterligare miljarder som erfordras för ett tunnelbygge. Regeringen har, av en lång rad skäl, inte ansett sig kunna tillmötesgå denna begäran.

Man kan diskutera regeringens beslut. Det råder inget tvivel om att tredje spåret i ytläge påverkar stadsmiljön, enkannerligen vid Riddarholmen och vid Årstabron. Ingreppen vid Riddarholmen är dock i sak ganska små. Man kan ta dem till intäkt för att förespråka tunnelalternativet. Däremot kan man inte ta dem till intäkt för att kalla regeringens företrädare och Dennisförhandlingarna för närmast kriminella och alldeles definitivt inskränkta betongpolitiker, vilka med total nonchalans för Stockholms och Sveriges kulturarv vill skövla och förstöra vår stadsmiljö. För man resonemanget på det sättet är man enligt min uppfattning inte seriös!

Herr talman! Det finns en opinion i Stockholm för en tunnellsnör. Det finns två alternativa sätt att tillmötesgå den opinionen.

Det ena alternativet är att de regionala företrädarna i Stockholm ändrar sig, beslutar om tunnelalternativet och stryker någon annan ingrediens i Dennisuppgörelsen för att finansiera tunneln. Det alternativet kräver inget riksdagsbeslut. Riksdagens trafikutskott, regeringen och kommunikationsministern är öppna för detta.

Det andra alternativet är att staten ändrar sig, dvs. beslutar om tunnelförläggning och anvisar 2–2,5 miljarder extra. Det alternativet kräver riksdagsbeslut. Märkligt nog har inte någon i dagens debatt föreslagit detta.

I stället har Lotta Edholm, Kent Carlsson och Ulf Kristersson lanserat ett nytt alternativ som över huvud taget inte existerar, nämligen att staten å ena sidan skall bestämma sig för tunnelalternativet men å andra sidan inte ta ansvar för beslutet och anvisa pengarna.

Herr talman! Detta är ett förslag som i praktiken har mycket litet att göra med tredje spåret. Förslagets innebörd är i stället att man slaktar Dennisuppgörelsen.

I praktiken framtvingar man med ett sådant ställningstagande en omförhandling av hela Dennisuppgörelsen, i full vetskap om att regionens företrädare bara kan ena sig om tunneln men inte om vilket projekt i Dennisuppgörelsen som man skall stryka. Ulf Kristersson kommer att vilja stryka snabbspårvägen, Lotta Edholm kommer att vilja stryka Västerleden, och Kent Carlsson måhända Österleden.

Man avger rimligen yrkandet i full vetskap om att de olika projekten inte ens är utbytbara. Tredje spåret finansieras av staten/Banverket, medan t.ex. snabbspårvägen huvudsakligen betalas av Landstinget. Det är en ganska bisarr tanke att Stockholms läns landsting skulle slopa snabbspårvägen för att därefter skänka bort sina pengar till Banverket. Inte heller Österleden och Västerleden är mot tunneln utbytbara projekt, eftersom de huvudsakligen är tänkta att finansieras med vägavgifter.

Herr talman! Jag hör till dem som vid ett antal tillfällen från denna talar-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

stol har artikulert min uppfattning att Stockholmsregionen under en följd av år har brandskattats av en i mitt tycke storstadsfientlig statsmakt. Investeringsarna i Stockholmsregionens infrastruktur har enligt min uppfattning konsekvent eftersatts under en följd av år. Jag är den förste att beklaga att staten inte är beredd att reparera de försyndelserna genom att ta ett större finansieringsansvar för hela Dennisuppgörelsen, inkl. tunnelalternativet. Men inte ens den besvikelsen kan få mig att förfalla till ren demonstrationspolitik – i synnerhet om den demonstrationspolitiken i praktiken hotar helt nödvändiga infrastrukturinvesteringar i denna region om 36 000 miljoner kronor. Det kan jag inte ens ursäktas med att jag tillhör kammarens yngre ledamöter.

Herr talman! Mot denna bakgrund ber jag att få yrka avslag på det av Lotta Edholm m.fl. under överläggningen framställda yrkandet.

Anf. 162 LOTTA EDHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag blir litet upprörd när Mikael Odenberg kallar detta för demonstrationspolitik. För mig är det något som är mycket viktigare än så. Det handlar om vårt gemensamma kulturarv och hur vi tar vara på den miljö som vi har fått till skänks av våra förfäder, och som vi förhoppningsvis också skall kunna lämna vidare till dem som kommer efter oss. Jag skulle inte ha ägnat mig åt denna verksamhet om det bara var fråga om att demonstrera.

Det är litet märkligt att Mikael Odenberg så nonchalant säger att vårt alternativ inte är ett reellt alternativ. Utskottet säger i sitt betänkande att det är möjligt att göra denna omfördelning inom Dennisavtalets ram. Det är inte bara jag, Ulf Kristersson och Kent Carlsson som tror på detta, utan det gör även trafikutskottet.

Detta är en så viktig fråga att vi som är politiker i dag måste göra vårt absolut bästa för att få en annan lösning till stånd än den lösning som kommer att av eftervärlden dömas som felaktig och som en politik som ledde till att omistliga kulturvärden förstördes.

Anf. 163 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Jag har i debatten reagerat mot två saker. Det ena är det sätt på vilket man har fört diskussionen. Man försöker att framställa dem som inte intar den egna positionen som betongpolitiker – gärna äldre, inskränkta, omtöcknade och fortfarande berusade efter 1950- och 1960-talens skövlingar av stadsmiljön i Stockholm.

Min andra invändning är att yrkandet innebär demonstrationspolitik, av det enkla skälet att Stockholms miljö- och kulturarv aldrig kan skyddas och bevaras av vackra ord i denna kammare. Vi lever nu trots allt i en så cynisk verklighet att kulturarvet bara kan räddas med pengar, i detta fall 2–2,5 miljarder kronor.

Man kan föra en diskussion om det är motiverat att satsa 2–2,5 miljarder kronor på en tunnelförläggning. Jag vill gärna tillmötesgå opinionen i Stockholm och förordas en tunnelförläggning. Men jag inser att jag inte kan medverka till att ett sådant beslut fattas här i denna kammare om jag inte samtidigt anvisar pengarna. Fattar jag beslut om tunnelförläggning utan att anvisa

pengar spräcker jag hela Dennisuppgörelsen och sätter investeringar på 36 000 miljoner i denna region i fara.

Detta gäller intill dess att Lotta Edholm, Ulf Kristersson och Kent Carlsson kan komma tillbaka till kammaren och inte bara vara överens om att en tunnel är bra, utan också vara överens om vad det är som skall strykas i Dennisuppgörelsen för att denna tunnel skall kunna finansieras. Det kan, herr talman, dessa tre ledamöter inte komma överens om.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafiksinfrastruktur
m.m.*

Anf. 164 LOTTA EDHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag är helt övertygad om att vi tre skulle kunna komma överens, om det var på oss det hängde i denna fråga. Det handlar också om att vilja och att tycka att dessa miljöer är så viktiga att man är beredd att på nytt sätta sig ner vid förhandlingsbordet och försöka att göra någonting åt saken.

Anser man att detta är oviktigt kan man givetvis inte komma överens. Men om alla tycker att det är lika viktigt kan man självfallet komma överens. Det handlar faktiskt om vuxna människor. Jag tror inte att man kommer att radera Dennisavtalet genom att en gång till försöka komma överens om någonting som väldigt många faktiskt är överens om.

Anf. 165 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Lotta Edholm är på denna punkt mindre trovärdig av det enkla skälet att hon inte har kunnat komma överens med Ulf Kristersson och Kent Carlsson om ens den allra lättaste utvägen. Den utvägen är den helt logiska som en konsekvens av det ursprungliga ställningstagandet, nämligen att staten, vars pengar Lotta Edholm dessutom har ansvar för tillsammans med oss andra, betalar dessa 2–2,5 miljarder kronor.

Man lägger ett yrkande här i kammaren om att riksdagen i praktiken skall omöjliggöra en ytförläggning. Sedan säger man att regionens företrädare får klara ut hur detta skall finansieras regionalt. Jag menar att detta är demonstrationspolitik. Jag har följt Dennisförhandlingarna tillräckligt nära för att kunna ha en rätt väldokumenterad uppfattning. Jag säger att detta i praktiken skjuter hela Dennisuppgörelsen i sank. Då sätter man investeringar i regionen på 36 miljarder kronor i fara. Det vill jag inte vara med om.

Anf. 166 ULF KRISTERSSON (m) replik:

Herr talman! Det är väl ändå alldeles uppenbart att betongpolitiken är en realitet. Det räcker med att ta en promenad hem till Mikael Odenberg härifrån för att inse att det är så. Jag tycker att det är direkt oseriöst att bagatellisera det.

Däremot är det alldeles uppenbart – och där har Mikael Odenberg rätt – att ingen människa har fattat dessa beslut av illvilja. Inte ens ett beslut om det mest makabra monument över den här perioden är fattat av illvilja. Det är alldeles uppenbart. Men ibland blir det inte som man hade tänkt sig. Ibland förändras uppfattningen om vad som är bra och vad som är dåligt. Då är det värre om man fattar beslut som är irreparabla än om man fattar beslut som är fullt möjliga att gottgöra.

Jag kan inte begripa att man kan undvika att dra paralleller. I stället för att säga att vi skall stoppa och att vår uppgift är att förbättra, göra vackrare

och försköna, säger man cyniskt att det ser så fruktansvärt ut i alla fall att en liten sak till inte spelar någon roll. Det är ju innebörden i resonemanget. Jag tycker att Mikael Odenberg själv är oseriös när han gör bisak till huvudsak.

Riksdagen anger premisserna. Mikael Odenberg vill i stället göra frågan om Riddarholmen till en huggsexa för stadens och länets intressenter. Jag kan inte förstå hur man kan acceptera den tanken. Utskottet tycker liksom vi att uppgörelsen måste göras inom gällande ramar. Jag tycker att det är ett rimligt krav. Men varför skall riksdagen avsvära sig möjligheten och skyldigheten att säga på vilka premisser detta skall ske?

Utskottet lämnar allt helt öppet. Det låter vackert, men är på gränsen till ansvarslost. Vi vill ange på vilka premisser denna överenskommelse får fattas. Det kommer dessutom att förenkla en överenskommelse, därför att all gammal prestige som ligger nergrävd i Dennispaketet kommer plötsligt att vara meningslös, eftersom riksdagen har sagt sitt. Dennispaketet är bra, men inte heligt. I smått är ingen bättre än att han kan förändras när det måste ske.

Anf. 167 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Jag bagatelliserar ingalunda den s.k. betongpolitiken. Till skillnad från Ulf KristerSSon har jag varit stockholmare så pass länge att jag har ett och annat diffust barndomsminne av hur det såg ut. Det är inte det frågan gäller. Jag har ingen annan uppfattning än att det vore önskvärt med en tunnelförläggning av det tredje spåret. Jag har inte argumenterat och sagt att vår stadsmiljö är så förstörd att det inte gör något om vi bygger litet till. Det har inte varit tal om det.

Jag har hävdad att det bara är statsmakterna som kan finansiera den här tunnelutbyggnaden därför att det är en statlig angelägenhet. Jag hade haft respekt för Ulf KristerSSons ställningstagande om han här i kammaren hade föreslagit att staten skulle tillskjuta dessa medel. Men om han inte föreslår det och ändå vill bestämma om en tunnelförläggning, innebär det i praktiken att han skjuter Dennisuppgörelsen i sank. Det tycker jag är ansvarslost om man vill värna Stockholmsregionens miljö.

Anf. 168 ULF KRISTERSSON (m) replik:

Herr talman! Mikael Odenberg missförstår mig. Jag tror inte att det är avsiktligt. Vi säger exakt samma sak som utskottet. Men i stället för att säga att om man vill så får man skapa förutsättningar för en tunnellsnring, säger vi att en premiss är att det inte dras ett ytspår.

Vi inser lika väl som utskottet att det inte är läge att nu kräva ytterligare flera miljarder som skall användas för infrastrukturinvesteringar i Stockholm, även om det principiellt mycket väl skulle gå att argumentera för att detta är en statlig angelägenhet. Vi inser att det finns en möjlighet att omfördela pengar inom Stockholm som alla skulle kunna bli nöjda med.

I stället för att komma med tomma ord och tomma öppningar om att det är möjligt, när alla vet att läget är ganska låst, kan riksdagen ta ansvar genom att förenkla och ange premisserna. Då vet alla exakt på vilka förutsättningar man kommer att driva förhandlingarna vidare, nämligen inget ytspår över Riddarholmen.

Anf. 169 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Förhandlingarna är avslutade, Ulf KristerSSon. Regionen har redan möjligheten att omfördela inom Dennispaketets ram. Det framgår av kommunikationsministerns uttalande och av trafikutskottets betänkande.

Då säger Ulf KristerSSon att det inte är riktigt bra och att det inte är läge att föreslå mer pengar. Jag kan försäkra Ulf KristerSSon att tunneln inte kan byggas av luft allena. Då säger han att man får omfördela inom Dennisuppgörelsens ram och att det är att förenkla Dennisuppgörelsen och klargöra premisserna. Nej, det är att skjuta Dennisuppgörelsen i sank av det enkla skälet att Dennisuppgörelsen är träffad på den ekonomiska premissen att staten skall ta hela ansvaret för det tredje spåret.

Som jag tidigare har påvisat är det i praktiken omöjligt att förena Dennisuppgörelsens tre avtalsslutande parter om mer än att prioritera tunnelprojektet. Man kan inte ena dessa tre parter om vilket projekt som skall stryka på foten. Då är det oseriöst om riksdagen i praktiken förbjuder en ytförläggning.

Återigen: Jag hade haft respekt för yrkandet om det hade åtföljts av 2–2,5 miljarder kronor. Det gör det inte. Då är ett avslagsyrkande motiverat, herr talman.

Anf. 170 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Ärade åhörare i kammaren! Jag tänker inte tala om det tredje spåret. Jag vill gå från det tredje spåret till Botniabanan och från den debatt som har rört gamla kulturvärden till satsningar på framtiden och en ny kultur för Norrland.

Behovet av investeringar i transportinfrastruktur har ökat under senare år, när det gäller både vägar och järnvägar. Den investeringsinriktning som regeringen nu anger är därför både nödvändig och riktig, inte minst ur miljösynpunkt när det gäller järnvägen. Det är en rejäl satsning. 88 miljarder kronor kommer att investeras under perioden 1994–2003 förutom redan avsatta 10 miljarder. Det blir en framtidsatsning och upprustning av både väg- och järnvägsnätet – ett under decennier försummat kommunikationsnät.

Jag anser att det är riktigt att mobilisera samhällets resurser för insatser som man vet kommer att förbättra hela samhällets funktion. Väl fungerande transporter är inte ett självändamål, utan en nödvändig förutsättning för att samhället skall utvecklas.

Vi är därför många som anser att byggandet av Botniabanan kommer att bli av största betydelse. Den kommer att bli strategiskt viktig, inte minst för det regionala samspelet längs Norrlandskusten. Den kommer dessutom att bli minst lika betydelsefull för en ökad integrering mot Europa och Nordkalottområdet. Ingen kan förneka att det finns ett klart samband mellan ekonomisk struktur, ekonomisk integration och transportbehovens omfattning.

Herr talman! Behovet av en Botniabana, en kustbana, har egentligen funnits alltsedan stambanans tillkomst vid sekelskiftet. Nyttan och behovet har successivt växt sig allt starkare. Det nuvarande järnvägssystemet planerades och byggdes med utgångspunkt i de krav som rådde på 1800-talet. Särskilt lokaliseringen av norra stambanan en bit inne i landet och ej vid kusten präglas av den tidens försvarssystem. Den betjänar inte de folktäta kustområ-

dena och inte industrin längs kusten på det sätt en Botniabana kommer att göra.

Nu ser vi fram emot 2000-talet. Vi ser möjligheterna för vårt näringsliv och industrin i norr att leva upp till de krav som finns om snabba transporter för både varor och tjänster bland avnämarna. Den totala mängden godstransporter från området norr om Sundsvall och uppåt motsvarar enligt gjorda beräkningar ett årligt exportvärde av 40 miljarder kronor. Botniabanan kommer att spela en viktig roll för transporter inom exportindustrin som dagens kapacitet och banstandard på stambanan inte klarar av.

Botniabanan kommer att komplettera norra Sveriges järnvägsnät och bli en väsentlig länk för både gods- och persontrafik. Inte minst kommer arbetsmarknaden att på lång sikt förstärkas genom ett närmande av universitetsstaden Umeå och industriområdet i Örnsköldsvik och på ännu längre sikt Skellefteåområdet och längre norrut. Därför blir en utbyggnad av järnvägsnätet Örnsköldsvik–Husum en angelägen uppgift. Husumfabriken är en av Europas största massafabriker.

Både Banverkets och SJ:s egna prognoser visar att Botniabanan/Ostkuststråket blir det tredje största persontrafikstråket i Sverige.

Utskottet konstaterar i betänkandet att enligt Banverkets underlag kan Botniabanan få stor betydelse, och utskottet delar även regeringens uppfattning om att projektet bör ha hög prioritet. Det finns olika uppfattningar om etappindelningen i projektet. Regeringens förslag är att starta bygget med Ådalsbanan till Kramfors. Borgerliga ledamöter från Västerbotten och Västernorrland har lagt förslag om sträckan Örnsköldsvik–Husum.

Jag instämmer i utskottets bedömning att regering och riksdag skall fastställa de övergripande målen, men Banverket med berörda intressenter – kommuner m.fl. – får avgöra hur olika etapper skall tillkomma. Det viktiga för oss i Västerbotten och Västernorrland är att projektet nu finns med i planeringen. Därmed bör regeringen med det snaraste tillsätta en särskild utredningsman som skall utreda den vidare utbyggnaden. Jag instämmer även i utskottets bedömning att villkoren för medverkan från regionala intressenter inte skall komma att skilja sig från vad som tillämpas i övrigt för utbyggnaden av järnvägsnätet i vårt land.

Det finns många skäl för att bygga Botniabanan. Jag tror att det viktigaste skälet är att Botniabanan skall finnas för att bidra till en regional balans i vårt land.

Med detta yrkar jag bifall till propositionen.

Anf. 171 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat på Ulla Orrings anförande har jag en rekommendation att ge henne. Ulla Orring bör stödja de socialdemokratiska reservationerna 4 och 13. Det är fel av Ulla Orring och utskottsmajoriteten att ställa sträckan Husum–Örnsköldsvik mot utbyggnaden av sträckan upp mot Kramfors. Vi menar i vår reservation att det skall gå att klara både- och. Därför tycker jag att Ulla Orring skall stödja vår reservation.

Anf. 172 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Det är klart att det finns många åsikter om hur Botniabanan skall planeras och vilka etapper som skall byggas ut. Jag tycker att utskottets

majoritet har kommit fram till den rätta modellen. Utbyggnaden får planeras med hjälp av denna särskilda utredningsman som skall titta närmare på detaljerna.

Jag är väldigt glad för att det för första gången har kommit ett förslag i en proposition från regeringen, och nu i betänkandet, om en Botniabana. Jag har många gånger talat för detta här i riksdagen. Men det har inte funnits något gehör från socialdemokratiskt håll i denna fråga.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.*

Anf. 173 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är bra att Ulla Orring har fört kampen för Botniabanan i riksdagen. Men den rätta modellen är faktiskt att ställa upp på att Botniabanan skall byggas i snabbare takt än vad utskottsmajoritetens förslag innebär. Vi menar att sträckan Örnköldsvik–Husum har visat sig i flera utredningar vara mycket lönsam. Vi har från Banverket, SJ och Botniabanegruppen fått klart för oss att det är en samhällsekonomiskt riktig investering att satsa på Botniabanan i dess helhet.

Man skall inte vänta med en riktig och viktig investering, utan man skall sätta full fart. Därför vidhåller jag, Ulla Orring, att ett bra sätt att klara detta är att stödja den socialdemokratiska reservationen nr 13.

Anf. 174 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Det är ju alltid roligt att det går att ändra sig. Socialdemokraterna tog mer än tio år på sig för att komma till insikt om Botniabanans betydelse. Tidigare gällde det inte att snabba upp utan mest att bromsa. Den här regeringen och utskottsmajoriteten har lagt ned ett betydande arbete på att föra fram Botniabanan till ett projekt som kan genomföras och som kommer att vara till stor gagn för folket som bor utefter Norrlandskusten och för industrin. Det tycker jag är allra viktigast i förslaget.

Man måste också vara realist. Jag undrar var Socialdemokraterna har de extra pengar som behövs för att finansiera det förslag som Elvy Söderström för fram.

Andre vice talmannen anmälde att Elvy Söderström anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 175 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! Väl utbyggd infrastruktur är något av nyckeln för ett lands och en regions utveckling. Väl fungerande kommunikationer kan frigöra de möjligheter och resurser som finns i en region. Å andra sidan kan dåliga kommunikationer kväva spirande kreativitet och utvecklingskraft.

Framtidens arbetsmarknad kommer att vara ännu mer än hittills beroende av snabba och säkra kommunikationer, oavsett om vi pratar om tele- och datakommunikation, järnvägar, vägar, flyg eller båt. Detta gäller i synnerhet i glest befolkade regioner, eftersom det i dessa områden krävs någon form av arbetsfördelning mellan olika orter. Det kan vara högre utbildning på ett ställe, tyngre industri på ett annat ställe osv. Men goda kommunikationer bidrar också till ökad livskvalitet i form av bättre kontakter människor emellan.

Norrland, och för min del särskilt Västerbottens län, behöver kanske mera än mer tätbefolkade områden goda kommunikationer. Kommunikationsministern brukar säga att Sverige har ett avståndshandikapp på ca 60 mil gentemot övriga Europa – och det stämmer. Men Norrland har i genomsnitt det dubbla. Att undanröja detta handikapp är kanske den viktigaste regionalpolitiska insatsen som kan göras – kanske viktigare än många andra åtgärder som skall vidtas.

Herr talman! Jag vill beröra ett järnvägsprojekt som färdigutbyggt kommer att bli en viktig katalysator för att främja Norrlands utveckling. Det gäller Botniabanan, som också Ulla Orring har berört, och snabbtågsbanan mellan Sundsvall och Umeå. Det intressanta med detta projekt är att det enligt de kalkyler som finns uppvisar en hög samhällsekonomisk lönsamhet. Lönsamheten skall vara högre än för både Götalandsbanan och Nordlänken, vilket många kanske har svårt att förstå. Men det är faktiskt sant. Det här är alltså ett projekt som både uppfyller de krav som statsmakterna har på ett projekts lönsamhet och dessutom har stor betydelse för en regions utveckling. Jag skulle vilja gå så långt att jag jämför betydelsen av denna investering med lokaliseringen av universitetet till Umeå. Jag tror nämligen att det kan bli likadana positiva följd effekter.

Jag skall inte ta upp alla de fördelar jag kan se med en Botniabana. Men jag konstaterar att det är otroligt värdefullt att regeringen, och även utskottet, ger principiellt klartecken för Botniabanan i det beslut vi skall fatta i dag. Det är ett viktigt besked. Det är också bra att det finns ungefär 1 miljard kronor reserverade inom de 32 miljarder kronor som avsätts till järnvägsinvesteringar. Jag är också glad över att ledamöterna i trafikutskottet kraftigt tillskyndar banan. De tycker att banan bör ha hög prioritet. Av betänkandet framgår det att inte minst mot bakgrund av det aktuella sysselsättningsläget är det enligt utskottets mening viktigt med ett snabbt igångsättande. Det önskar utskottet skall ges regeringen till känna.

Denna skrivning innebär bara en sak. Banverket och regeringen måste ge arbetet med projektering och igångsättande av banan högsta prioritet. Som jag ser det bör förprojekteringen därför komma i gång redan under den kommande vintern. Jag kan inte tolka propositionen och utskottets skrivning, och det beslut vi skall fatta i dag, på något annat sätt.

Jag noterar också med glädje att motion T69, som jag har väckt tillsammans med mina borgerliga kolleger på Västerbottensbanken, har blivit mycket positivt behandlad. Det gäller farhågorna om att några särskilda villkor för finansieringen skulle åläggas regionen jämfört med andra projekt. En del debattörer har hävdade att så skall bli fallet. Utskottet betonar nu att så kommer inte att bli fallet. Det gäller också den låsning i propositionen som fanns till att den första etappen skulle vara en upprustning av Ådalsbanan, vilket vi motionärer ville låta vara en mer öppen fråga. Även på denna punkt går utskottet oss till mötes genom att anföra att det bör ankomma på Banverket att utifrån samhällsekonomiska grunder avgöra vilken etapp av Botniabanan som skall komma först. Någon låsning finns alltså inte, som jag uppfattar att Elvy Söderström har tolkat propositionen. Vilken etapp som skall påbörjas först bedöms utifrån samhällsekonomiska grunder. Jag tror att det är riktigt.

Av erfarenhet vet jag att Botniabanans fördelar blir allt tydligare ju mer olika beslutsfattare sätter sig in i projektet. Därför är jag inte orolig för att säga att dagens beslut kommer att vara genombrottet för Botniabanan. Vi vet i dag inte när hela Botniabanan upp till Umeå kan bli färdigställd. För detta finns inte tillräckligt med pengar anslagna. Men jag är övertygad om att detta riksdagsbeslut kommer att bli starten på den process som skall leda fram till invigningsdagen. Därför är detta ett viktigt steg, även om arbetet med att förverkliga projektet långt ifrån är färdigt utan bara är i sin inledning.

Jag noterar också att i den socialdemokratiska partimotionen nämns knappt Botniabanan vid namn. Alla frågor om projektet överläts utan tydliga ställningstaganden till Banverket. I reservation 1 klagar Socialdemokraterna på att Botniabanan inte kan fullföljas under planperioden. Men man vågar sig inte på någon tydlig skrivning om att man vill ha en snabbare utbyggnad av Botniabanan. När vi sedan vet att det inte finns något gehör hos Allan Larsson och socialdemokraterna i finansutskottet för de 200 miljarderna till investeringar i infrastrukturen, faller den socialdemokratiska reservationen platt till marken.

Jag noterar också att det är mycket positivt att Vedaprojektet skall komma i gång utefter E 4 och att också E 10, E 12, E 14 och riksväg 45 för första gången finns med i stamvägnätet. Därmed får de en högre prioritet i medelstildelningen och i underhållet.

Vad som är litet mer bekymmersamt är att E 4 norr om Sundsvall inte får några stora medel i utskottets förslag och i regeringens proposition. Det här skall ses mot bakgrund av att en rad förbättringar för närvarande pågår längs denna del av E 4 med hjälp av tidigare anvisade medel i extra projekt. Dessutom skall Vedaprojektet byggas för 2 miljarder kronor, och det skall finnas utrymme för vissa punktinsatser längs sträckan med utgångspunkt i samhällsekonomiska effektivitets-, miljö- och trafikskäl. Den nolla i en tabell i propositionen, och som många debattörer har fastnat för, anger just en inriktning och är inte ett definitivt och exakt mått. Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande.

Anf. 176 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Stefan Attefall tar upp vikten av bra kommunikationer. Det har flera talare understrukt i debatten. Hur kan då Stefan Attefall ställa upp på en inriktning på 0 kronor – som han avslutade sitt inlägg med – till satsningar på E 4 norr om Sundsvall, förutom satsningen på Vedaprojektet? Vi anser att det inte är till fyllest. Vi vet vilka ytterligare behov som finns, främst av miljöskäl. Jag vill peka på de miljöproblem som finns i Sundsvall, och jag vill peka på de stora miljöproblem som finns med tunga transporter genom Örnsköldsviks centrum. Jag kan inte förstå på vilket sätt man förbättrar kommunikationerna genom att ställa upp på en inriktning med 0 kronor.

Så till Botniabanan. Det handlar inte om att jag är orolig för vilken etapp vi skall börja med. I stället anser jag att man i fråga om den första etappen bör bygga ut både delen Örnsköldsvik–Husum och delen upp till Kramfors. Jag vet att bl.a. delen Örnsköldsvik–Husum kommer att kraftigt förstärka stambanan fram till dess att Botniabanan som helhet är färdigbyggd.

Även till Stefan Attefall har jag en rekommendation: Stöd reservation nr 13 från Socialdemokraterna!

Anf. 177 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Herr talman! Först några ord om E 4:an norr om Sundsvall. 2 miljarder kommer att satsas på det s.k. Vedaprojektet. För närvarande byggs det på en mängd olika platser utefter E 4:an för hundratals miljoner kronor.

Man skall nog inte tolka – jag försökte säga det i mitt tidigare inlägg – tabellen i fråga så, att nollan innebär 0 kr. Jag vet att en del socialdemokrater läser denna tabell mycket noga. Speciellt gäller det vissa rader där. Det handlar här i stället om inriktningen. Även i hemställen talas det om inriktningen på planeringen.

Det är sant att inga stora summor är avsatta för de kommande åren för just satsningar på E 4:an. Men det innebär inte att inte bra punktinsatser med goda argument kan komma att inrymmas här. Jag tror att också Elvy Söderström inser det, när hon i höst tar del av Vägverkets förslag, som regeringen kommer att behandla.

När det gäller Botniabanan innebär ett stöd av den socialdemokratiska reservationen inte någon som helst förbättring. Dels bygger denna reservation på ett luftslott i fråga om finansieringen, dels innebär ett stöd för denna reservation avslag på de motioner som bl.a. jag har väckt. Jag har nämligen noga läst att-satsen i det här avseendet. Man vågar inte ens skriva i sin reservation att man vill att Botniabanan snabbt skall byggas. Inte heller anges några konkreta starttidpunkter. I stället är det en luddig skrivning om att man misstänker att det här arbetet inte kommer att komma i gång och färdigställas enligt de önskemål som finns. Reservationen är alltså mycket svag.

Tyvärr är det väl just den här sortens vacklande som präglar Socialdemokraternas hållning i denna fråga. Man inser nu att man inte kan vara emot, men man är heller inte helhjärtad för. Detta gäller inte Elvy Söderström, som har engagerat sig i frågan. Däremot är man i partiet inte lika övertygad som Elvy Söderström. När jag upptäcker att det finns en harmoni hos er, blir jag nog mera positiv.

Anf. 178 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska reservationen är inte något luftslott. Låt mig anföra vad som står där: För att dessa storprojekt skall kunna förverkligas fordras en väsentligt högre planeringsram, såsom föreslås i motion T71.

Reservationen faller alltså inte platt till marken, som Stefan Attefall sade. Genom att stödja reservationen medverkar man till ytterligare medel till en snabbare utbyggnad av Botniabanan. Reservationen leder alltså till att räl-sen snabbare kommer på plats.

Återigen några ord om vägarna. Jag är litet förundrad över hur man kan vara så glad över och positivt inställd till en inriktning som handlar om 0 kr. Det gäller i alla fall inte mig. Men jag kan kanske få en förklaring av Stefan Attefall.

Anf. 179 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Herr talman! Jag är inte glad över att det inte finns några stora penningbe-
lopp avsatta för en utbyggnad av E 4:an norr om Sundsvall. Jag konstaterar
bara att satsningar görs på olika håll utefter E 4:an. 2 miljarder kommer att
utbetalas för ett projekt som är mycket viktigt inte bara för Västernorrlands
län utan också för Västerbotten och Norrbotten.

Vidare konstaterar jag att nollan i den tabell som Elvy Söderström har läst
mycket noga inte betyder 0 kr. I stället handlar det om en grövre inriktning
vad gäller medelstilldelningen.

Jag vill gärna ha mera pengar till allting. Men jag inser att det finns be-
gränsningar och prioriteringar. Sett till hela Norrland – Gävleborgs län och
Västernorrlands län samt Västerbotten och Norrbotten – och de stora E 4-
stråken genom Norrland tycker jag ändå att tilldelningen är hyfsad. Däremot
finns det alltid önskemål om mera att fylla på med.

Slutligen några ord om Botniabanan. Som har framkommit tidigare i den
här debatten föreslås ökade investeringar om 200 miljarder. Därmed kan
man visa snällhet mot alla intressen och krav runt om i landet. Men en tro-
värdig ekonomisk politik innebär att motioner och reservationer i infrastruk-
tursammanhang följs upp även i den ekonomiska politiken.

Jag har roat mig med att läsa det betänkande från finansutskottet som vi
skall debattera i morgon. Där finns inte någon som helst finansiering när det
gäller vad Socialdemokraterna lovat i trafikutskottet. Vad socialdemokra-
terna i trafikutskottet gör har icke stöd hos socialdemokraterna i finansut-
skottet. Den diskussionen måste ni först föra internt. När ni har tagit upp
den diskussionen kan jag börja tro på era ord. Fram till dess har jag dock
svårt att tro på dem.

Anf. 180 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Med anledning av den kulturhistoriska debatten här för en
stund sedan vill jag läsa upp vad riksrådet Carl Bonde skrev 1635 till Axel
Oxenstierna: I Norrland hava vi inom våra gränser ett Västindien blott vi
förstå att bruka det.

Det förståndet har man. Norrländsk exportindustri är av avgörande bety-
delse för Sverige som helhet. Under 1990 hade de fem Norrlandslänen ett
nettoexportöverskott på över 46 miljarder kronor. Det ger i Norrbotten
19 000 kr per invånare över riksgenomsnittet. I Västerbotten är motsvarande
siffra 17 800 kr, i Västernorrland 22 700 kr, i Jämtland 26 500 kr och i Gävle-
borg 13 100 kr. Vad som är intressant med dessa siffror är helheten, Sveriges
totala möjligheter att inte bara befästa sin position som exportnation utan
också vidareutveckla och effektivisera exporten.

En helt avgörande faktor är våra möjligheter att över ett dygn transpor-
tera norrländska exportprodukter ner till Europa. För detta behövs det en
betydande upprustning av infrastrukturen, inte minst i Norrlandslänen. Det
är därför glädjande att notera den satsning som regeringen nu gör för att
förbättra och bygga ut infrastrukturen.

Inte minst viktigt är det att riksdagen följer regeringens linje när det gäller
byggandet av Vedabron över Ångermanälven. Jag förutsätter, herr talman,
att Vägverket utnyttjar den arbetskraft och de maskiner som är lediga och

sätter i gång byggandet av Vedabron direkt efter det att riksdagen fattat beslut.

Herr talman! I årtionden har frågan om ett dubbelspår på stambanan diskuterats. På grund av topografi och orimliga kostnader har projektet inte förverkligats. Ett byggande av Botniabanan skulle, till en lägre kostnad, få samma effekt som ett dubbelspår på stambanan, samtidigt som man skulle få fördelen av snabba förbindelser mellan kuststäderna.

I betänkandet finns ett resonemang om att överlåta åt Banverket att avgöra om Botniabanan skall påbörjas med Husumspåret. Regeringen föreslår att man skall prioritera sträckningen med Ådalsbanan till Kramfors. Banverket har bekräftat att det är mycket god samhällsekonomi att bygga Botniabanan som helhet. Jag finner det angeläget att första etappen av Botniabanan blir en upprustning av Ådalsbanan, vilket innebär en förlängning av Ostkustbanan från Härnösand mot Kramfors.

Därmed tillgodogör man sig fördelen med att snarast få en upprustad bana på sträckan mellan Härnösand och Kramfors och vidare upp till Örnsköldsvik. En byggstart med Husumspåret innebär att man missar effekten att tillgodose persontransporterna mellan ett antal städer utefter Norrlandskusten. I varje fall får man vänta i åratal på detta. En sammanhängande sträckning mot Stockholm genom en upprustning av Ådalsbanan tycker jag är så väsentlig att det är där man skall börja.

Jag förutsätter att Banverket kommer att följa regeringens synpunkter i den här frågan.

Med anledning av Elvy Söderströms synpunkter här vill jag säga att jag inte riktigt begriper vad Socialdemokraterna säger. Jag ursäktar Elvy Söderström när det gäller de synpunkter hon här anför. Hon är ju relativt ny i Sveriges riksdag. Men vi som har varit med några år och som har konstaterat vilka insatser beträffande infrastrukturen i Norrland som Socialdemokraterna har gjort kan klart och entydigt säga att dessa verkligen har varit bristfälliga.

Herr talman! Jag noterar med stor glädje att två viktiga infrastrukturprojekt i Västernorrland nu får sin start, inte enbart för Norrland utan för att exportindustrin skall få en väl fungerande infrastruktur, som ger exportinkomster till glädje för hela Sverige.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 181 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Till Sigge Godin vill jag säga att det för mig och oss socialdemokrater inte handlar om antingen-eller. Jag vill än en gång påpeka att vi i vår reservation föreslår att ramen för järnvägsinvesteringar skall utökas till en betydligt större summa. Då ryms både-och.

Jag vill påminna Sigge Godin om att sträckan Örnsköldsvik-Husum har väldigt stor betydelse för den oerhört viktiga industri vi har. Ett av Europas största pappers- och massakombinat finns i Husum. Det är viktigt att även den industrin får del av bra kommunikationer, och får bra möjligheter att snabbt nå sina kunder med produkter. För att det skall vara möjligt krävs att sträckan Örnsköldsvik-Husum så snart som möjligt byggs ut.

Sigge Godin säger att han förlåter mig för mina åsikter, eftersom jag är så

ny i riksdagen, men den här uppfattningen har inte bara jag. Den delas av Socialdemokraterna. Då får Sigge Godin förlåta alla socialdemokrater vad gäller synen på satsningar på järnvägsutbyggnad.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Investeringar i trafiksinfrastruktur
m.m.*

Anf. 182 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Det är rätt intressant att höra Elvy Söderström. Hon säger att man skall utöka ramen. Varför har ni inte utökat ramarna under alla år tidigare? Husumspåret har, vad jag vet, varit aktuellt i minst 20 år. Vi har väntat i 20–30 år på andra investeringar i infrastrukturen i hela Norrland. Det har inte gjorts några insatser. Men nu, när ni är i opposition, går det bra att bara plussa på och säga att man skall bygga allt på en gång.

Uppriktigt sagt tycker jag att det är konstigt att ni inte säger att ni vill börja bygga Botniabanan i Haparanda och fortsätta neröver.

Allt skall göras på en gång, nu. Under lång tid, kanske 50 år, har ni inte gjort ett smack. Jag blir helt enkelt upprörd.

Jag kan faktiskt ursäktat Elvy Söderströms syn på dessa frågor. Men förre kommunikationsministerns insatser kan jag inte ursäktat. Han har, som västerbottning och norrlänning, haft alla förutsättningar ...

Anf. 183 ANDRE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Elvy Söderström.

Anf. 184 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Jag behöver berätta litet historia för Elvy Söderström, så att hon kan följa med i kammarens resonemang, i varje fall sedan 1985.

Jag skulle vilja påstå att det inte har skett några insatser för norrländsk infrastruktur. Det har vi missat mycket export på. Vi hoppas att det skall bli en förbättring, nu när vi får nya förslag.

Anf. 185 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tackar Sigge Godin för det sista, men jag kan mitt partis historia. Men vad är det för historia som har utmålats här i kammaren i dag? Ulla Orring lägger in en betydelse i Botniabanan och pekar på vikten av att just sträckan Husum–Örnsköldsvik byggs ut. Sigge Godin, som tillhör samma parti, talar om vikten av att just sträckan upp till Kramfors byggs ut.

Vad som händer är att ni säger antingen–eller, och vi säger både–och. Vi kräver inte att allt skall byggas på en gång. Vi kräver att det i den första etappen i utbyggnaden av Botniabanan skall ingå båda de delar som jag tror jag har nämnt hundra gånger i dessa replikskiften.

Herr talman! Det har även tidigare gjorts stora satsningar på infrastrukturen i Norrland. Vi kan tycka att det inte är tillräckligt. Om jag inte minns fel, tror jag att Sigge Godin, när han nyttjar flyget till Midlanda flygplats, nyttjar Deltavägen. Jag tror att han bor så till. Mig veterligt kom Deltavägen till under förra mandatperioden. Då hade vi en socialdemokratisk regering. Även Sigge Godin måste läsa på historien litet mer.

Anf. 186 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Det var att ta till, att ta upp den lilla stumpen Deltavägen när man talar om historien. Jag konstaterade också i förra valrörelsen att

dåvarande kommunikationsministern grävde en grop med grävmaskin, och sedan var det bra. Inget mer kom till förrän långt senare. Det är den socialdemokratiska historien.

Jag tycker faktiskt att man skall prioritera med måtta när man under i alla fall 40–50 år inte har prioriterat Norrland över huvud taget när det gäller infrastruktur. När nu Socialdemokraterna inte har så många argument, konstaterar man i stället att det råder osämja mellan en ledamot i Västerbotten och en ledamot i Västernorrland. Tillåt mig att ha min egen åsikt, Elvy Söderström. Jag tycker faktiskt att det är tillåtet för andra att ha det också. Jag tror att Ulla Orring står för sin åsikt, även om vi inte tycker att det skall grävas på exakt samma ställe.

Andre vice talmannen anmälde att Elvy Söderström anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 187 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Mitt anförande handlar också om Västernorrland.

Riksdagen har instiftat naturresurslagen och i lagtexten angett några områden av speciellt stort natur- och kulturintresse, s.k. riksintressen, och angett att dessa områden skall skyddas mot exploatering. Ett av de mest kända av dessa områden är Höga kusten. Här föreslår trots detta trafikutskottet att en ny bro och en ny motorväg skall byggas rakt igenom detta riksintressanta område, som hittills varit förskonat från denna typ av exploatering.

Om inte regeringen besinnar sig och tillämpar den lagstiftning som finns, kommer förmodligen byggandet av denna nya väg och bro att bli prejudicerande. Vilka områden kommer i framtiden att skyddas mot exploatering om inte Höga kusten skyddas? I vilket annat område kommer man att kunna peka på så höga skyddsvärden, som där den s.k. Vedabron med 14 tillhörande mindre broar skall skära sönder kulturmiljöerna och landskapsbilden?

Herr talman! Jag anser att det är en fara för demokratin om riksdagen stiftar lagar som vi sedan inte följer. Om Vedabron byggs bör riksdagen ta konsekvenserna av det beslutet och avskaffa de paragrafer i naturresurslagen som avsåg att skydda värdefulla natur- och kulturområden mot exploatering.

Regeringen skriver i sin proposition att Vägverket bedömt miljökonsekvensbeskrivningarna för de alternativa sträckningarna vid Veda och vid Sandö som i stort sett likvärdiga. Det kan inte vara sant. Sandöbron finns redan och går i utkanten av Högakusten-området. Byggandet av Vedabron kommer att innebära ett nytt stort ingrepp i ett område som riksdagen beslutat skulle skyddas mot exploatering.

Vedabron kommer inte heller att ersätta Sandöbron, som ändå måste repareras eller nykonstrueras för att också den skall fungera i framtiden. Bättre ur både miljö- och transportsynpunkt hade varit att Botniabanan och Sandöbron hade prioriterats före Vedabron.

Herr talman! Därför yrkar jag bifall till motion T76, yrkande 1 under mom. 9, innebärande att Vedabron ej skall ingå i det nationella stamvägnätet.

Anf. 188 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara kort säga till Lena Klevenås att vägen inte går rätt igenom naturområdet utan i kanten. Vi har tyvärr fått göra denna avvägning. Man kan som miljövän vara besviken över att vi tvingas till detta.

Lena Klevenås talar om att man förstör kulturmiljö. Då vill jag se vad det blir kvar av Klockestrand om man skulle förbättra Sandöbron och bygga om E 4 norr om Sandöbron. Den skulle gå genom den lilla byn Klockestrand, och då kommer det inte att finnas kvar ett enda hus där, vad jag kan förstå. Dessutom tvingas man gå med tunnlar genom bergen osv. Det skulle bli ett ingrepp som vi mycket länge skulle beklaga att vi givit tillåtelse till.

Anf. 189 LENA KLEVENÅS (s) replik:

Herr talman! Jag håller inte med om den beskrivning Sigge Godin gör. Han menar att den nya vägen och den nya Vedabron går i kanten av Höga kusten-området. De skär tvärs igenom Norabygden, som är speciellt intressant och har mängder med fornlämningar. Det finns alternativ. Man hade kunnat reparera eller nykonstruera Sandöbron på samma ställe som tidigare och skydda dessa områden. Jag begriper inte vad naturresurslagen skall ha för funktion om vi inte lyckas bevara de områden som vi själva har utpekat såsom varande av riksintresse.

Anf. 190 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Som västernorrslänning kan jag bara konstatera att jag tycker att det skulle vara ett ingrepp i kulturmiljön i Klockestrand att reparera Sandöbron. Jag har också varit inne på den tanken. Tillfarterna till denna gamla bro måste förbättras på grund av de branta backar som finns. Man kan rimligen inte acceptera att de skall vara kvar när man gör en nybyggnation. Då får man ett ingrepp som jag skulle beklaga väldigt mycket.

Jag kan samtidigt också beklaga att vi har tvingats in i kanten av naturskyddsområdet, men ibland får man prioritera som politiker. Vi får hoppas att det här ändå blir en bra lösning, samtidigt som vi får en mycket, mycket kortare sträckning av E 4.

Anf. 191 LENA KLEVENÅS (s) replik:

Herr talman! Jag tycker fortfarande att detta ingrepp är stort och allvarligt. Det gäller inte bara en stor bro – det sägs att det är Europas största hängbro. Ytterligare 14 broar skall byggas inom ett geologiskt mycket komplicerat område som inte heller är utforskat ur kultursynpunkt. Det var just landskapsbilden som man skulle bevara i detta område.

Jag tycker att man åtminstone borde ha prövat projektet enligt naturresurslagen, och det sker inte i det här fallet. Jag tycker att det är allvarligt, och jag tror att det kommer att bli prejudicerande. Jag har svårt att se vilka andra områden som skulle ha högre skyddsintressen.

Anf. 192 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Timmen är sen, men debattlusten är stor. Mot den bakgrunden vill jag säga att det är väldigt otillfredsställande att vi skall tvingas till en

så komprimerad behandling av ett så stort och viktigt ärende som är fallet här i kväll. Jag beklagar detta.

Jag tycker också att kommunikationsministerns framträdande här var mycket anmärkningsvärt. Han gästspelade en kort stund för att göra ett stort angrepp på den socialdemokratiska ekonomiska politiken, men hade mycket litet att säga om den proposition som han har presenterat om kommunikationerna.

Han angrep Socialdemokraternas finansiering av infrastruktur och prisade sin egen. Hans eget förslag – regeringens förslag – var att låna till allt. Vartenda gruslass och varenda meter asfalt skulle man gå till Riksgälden och låna pengar till. Det är ingen heroisk insats när det gäller investeringar.

Till Lena Klevenås, talaren före mig, vill jag säga följande. Den 22 augusti 1991 var för mig en stor glädjens dag. Då undertecknade jag regeringens beslut om att bygga en ny förbindelse över Ångermanälven. Jag har här en kopia av det beslutet. Det står att regeringen beslutar att investeringen skall genomföras i enlighet med överenskommelser, och att Vägverket för detta ändamål får belasta anslaget K 1. Beslutet fattades för snart två år sedan.

Jag var glad därför att denna nya bro skulle förkorta avståndet mellan landet norr om Ångermanälven och landet söder därom med mer än 8 kilometer. Jag var glad därför att lastbilarna därmed kommer att kunna köra med full last. I dag får sådana lastbilar gå en omväg på över fyra mil, och det är väldigt dåligt ur miljösynpunkt och ur transportekonomisk synpunkt.

Av dessa skäl är Vedaprojektet oerhört viktigt för den norra tredjedelen av Sverige. Vi tycker faktiskt att det är väldigt angeläget att det nu genomförs, och att pengarna äntligen kommer på rätt ställe. Mats Odell har ju använt de tidigare tilltänkta pengarna till andra ändamål under denna tid.

Rolf Clarkson gjorde en historisk exposé. Jag tycker att det är förvånande att han glömde regeringens förslag och riksdagens beslut våren 1991 när det gäller infrastrukturen. Då fattade vi här i kammaren ett beslut om att infrastrukturinvesteringarna skulle inriktas på nivån 100 miljarder kronor under 90-talet. Ändå säger de borgerliga nu att ingen annan regering än den nuvarande har satsat så mycket. Man talar om det trendbrott som skall ha inträffat.

Under den tid den borgerliga regeringen har suttit har den ju braverat med att det nu satsas väldigt mycket på infrastrukturen. Varför har man kunnat göra det? Jo, därför att man har spenderat de pengar som vi tog fram våren 1991. Det är bra, men det är inte något nytt initiativ från den nuvarande regeringen.

Rolf Clarkson talar om kapitalförstöring. Kapitalförstöring inom infrastrukturen uppstår när man inte underhåller. Det förslag som regeringen nu lägger fram och som riksdagens majoritet tillstyrker innebär att underhållsanslaget inte ökar. Så är det. De socialdemokratiska reservationerna innebär ett plus på tre och en halv miljard för vägunderhållet och på en och en halv miljard för järnvägsunderhållet. *Det* skulle motverka kapitalförstöringen! Men regeringens och utskottsmajoritetens förslag innebär att kapitalförstöringen fortsätter.

Trafikutskottets majoritet är väldigt välvillig till många projekt, men tillför inga pengar utöver vad regeringen har föreslagit. Det kallar jag överbud.

Utskottet försöker packa mer i en påse som är alldeles för trång. Det är ett underkännande av Banverkets och Vägverkets planering och bedömning. Där konstateras det att man inte kan genomföra allt som trafikutskottet ställer i utsikt inom de snäva ekonomiska ramar som föreslås.

Jag vill säga något kort om den norra regionen. Stefan Attefall, jag och övriga Norrlandsriksdagsmän fick ett brev från vägdirektören i vårt vägdistrikt. Han konstaterar att propositionen inte innebär några pengar till E 4 norr om Sundsvall, till E 12 genom Västerbottens län eller till riksväg 45 genom hela inlandet. Det är hans tolkning av propositionen, och ingen har motsagt honom.

I stambanan genom övre Norrland görs mycket begränsade tilläggsinvesteringar. För Botniabanan innebär regeringens förslag inte en krona under tioårsperioden framöver. Det regeringen föreslår är en upprustning av Ådalsbanan, men det är icke Botniabaneprojektet. Nu säger utskottsmajoriteten att den kan tänka sig att flytta pengarna för Ådalsbanan till Husumspåret. Men för att komma ned till Sundsvall på en Botniabana måste man ju också utnyttja Ådalsbanan. Bestäm er nu för vad ni vill satsa på! Med ert förslag blir det ingen Botniabana.

Utskottsmajoriteten accepterar dessutom att kommunerna i området skall stå för ca 10 % av kostnaden. Det skulle innebära att kommunerna Örnsköldsvik, Nordmaling och Umeå skall stå för ca 800 miljoner om man bygger upp till Umeå.

Nej, Stefan Attefall, framtiden för Botniabanan är mycket mörk om den socialdemokratiska reservationen faller här i dag. Det är genom förslagen i den socialdemokratiska reservationen som utrymme ges för att över huvud taget börja bygga Botniabanan.

Anf. 193 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Herr talman! Visserligen är jag inte kommunikationsminister, men som ledamot av finansutskottet skulle jag gärna vilja kommentera det Georg Andersson tog upp om finansieringen av infrastrukturinvesteringarna.

Jag vill först uppmärksamma Georg Andersson på att den fond som Georg Andersson ville bygga upp för några år sedan avstyrktes av ett enigt finansutskott och avslogs av riksdagen. Det är ungefär samma principiella resonemang som ligger bakom att finansutskottet nu avstyrkte förslag om just denna lånemodell. Utskottet ville däremot ha en fördjupad analys av hur riksdagen kan utöva sin finansmakt när det gäller lånefinansieringsmodeller, men också av hur man kan klara redovisningen av drift- och kapitalutgifter.

Det innebär ingenting i sak för själva investeringsvolymen. Det handlar om budgetteknik. Det finns andra uppfattningar i riksdagen än vad som har funnits i regeringen.

Om Georg Andersson hade lyssnat till kommunikationsminister Mats Odell hade han fått en redovisning av – om han inte visste det tidigare – hur mycket luft det var i de miljarder som fanns med i den trafikinvesteringsplan som Georg Andersson själv lade fram. Det var egentligen bara 10 miljarder som var finansierade utöver de ordinarie anslagen på ungefär 4,5 miljarder per år. Resten fanns inte. De 10 miljarder som inte fanns då är finansierade i det beslut som riksdagen i dag kommer att fatta.

Självfallet är vi som är tillskyndare av Bothniabanan inte nöjda med att det finns med bara 1 miljard av beräknade 7 à 8 miljarder. Men en miljard är mer än noll, och 1 miljard finns också med i propositionen och utskottets betänkande inom realistiska ramar – detta till skillnad från den socialdemokratiska politiken, som bygger på luftslott. Socialdemokraterna i trafikutskottet har inte fått stöd ens av sina partivänner i finansutskottet. Därför är den här reservationen utan tyngd och värde i praktiken.

Slutligen bara några ord om E 4 i norra delen av Sverige. Självfallet beklagar jag att det inte går att få fram mer pengar nu. Jag sade i mitt anförande att det kommer pengar till E 4 i Vedaprojektet. Det byggs för närvarande på en lång rad platser efter E 4 i bl.a. Västerbotten och Norrbotten. Det kommer dessutom att finnas utrymme för olika typer av punktinsatser. Jag har forskat i detta och talat med såväl departement och myndigheter som Vägverket region Norr om detta.

Detta kommer att klarna för Georg Andersson och andra under höstens arbete med att konkretisera det beslut som vi kommer att fatta i dag. Självfallet kan man önska mer, men man får inte gapa för mycket, för då kan man mista hela stycket. Det ordspråket, som vi hört tidigare i dag i kammaren, tror jag faktiskt att det är värt att tänka på.

Anf. 194 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Om man har noll, är det inte så mycket att förlora, även om man förlorar hela stycket.

Det är ju litet märkligt att vi nu skall fatta ett beslut och Stefan Attefall säger att om vi forskar, så kommer vi att upptäcka att det finns pengar någonstans. Jag skulle önska att man redovisade var pengar finns redan när man fattar beslutet.

När de borgerliga ledamöterna diskuterar Bothniabanan, gör de en omdefiniering och försöker därmed klara en omöjlig debatt. Bothniabanan börjar i Kramfors och går norrut upp till Umeå.

Nu säger man att vi skall rusta upp Ådalsbanan upp till Kramfors och att vi därmed har gjort en första etapp på Bothniabanan. Men det är ju när man gjort upprustningen upp till Kramfors som man har kommit fram till det som skall vara Bothniabanan. Gör ni den upprustningen, har ni inga pengar för fortsättningen norr om Kramfors och därmed inga pengar till Bothniabanan.

Ni säger att ni då i stället skall ta en bit längre norrut, mellan Husum och Umeå. Men därmed tar ni bort pengar från Ådalsbanan. Då säger Sigge Godin att det inte är meningen, utan han utgår från att avsikten med propositionen och utskottsbetänkandet är att Ådalsbanan och inte Husumspåret skall byggas.

När det gäller vägarna konstaterar vägdirektören att det inte finns några pengar för vägarna norr om Sundsvall. Det har här varit en lång debatt om stora investeringar i Umeå, en debatt som Stefan Attefall och hans partivänner har deltagit i. Plötsligt upptäckte man häromveckan att det faktiskt inte finns några pengar att diskutera. Ändå är Stefan Attefall oerhört nöjd med sakernas tillstånd. De kan inte gärna glädja många andra än hans allra närmaste.

När det gäller finansieringen har kommunikationsministern föreslagit att

man skulle skulle låna till allt. Man säger att det var en mycket fin lösning. När vi våren 1991 lade fram ett förslag anvisade vi omedelbart 10 miljarder, som ni nu har börjat hantera genom att bygga. Det är bra det. För att klara planeringsramen på 20 miljarder i årliga anslag under 10 år gav vi ca 50 miljarder. Det var inte någon dålig pott som vi började med genom det beslutet.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.

Anf. 195 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Herr talman! Regeringens förslag innebar att man skulle inrätta ett anslagskonto på statsbudgeten. Man skulle alltså ha 100 miljarder under 10 år och helt enkelt betala en tiondel varje år. Men man skulle låna upp mer pengar för kraftsamlingar i investeringar under de närmaste åren. Den lånefinansieringen innebär ju inte att pengarna inte skall betalas. Varje år skall det betalas räntor och amorteringar. Det var inte detta det handlade om.

När man sammanställer de ändringar som trafikutskottet och finansutskottet har gjort finner man att det inte blir någon skillnad i upplåningsbehovet. Det är mer en redovisningsteknisk skillnad. Gör alltså ingen större affär av detta än den affär som vi hade för tre år sedan, när den lånefond som Georg Andersson hade föreslagit inte gick igenom i riksdagen. Det är den typen av debatt det handlar om.

För Botniabanan har utskottet föreslagit att ungefär 1 miljard skall avsättas för en första etapp. Exakt vilken etapp som skall vara den första uppdras det åt Banverket att bedöma.

Det är riktigt att det inte finns några mer pengar för detta. Men för att ett sådant här projekt skall kunna förverkligas går det oftast inte att ta hela stycket på en gång. Vi får nu 1 miljard, och vi skall jobba vidare på att få fler miljarder. I Västerbotten har man dragit i gång en namninsamling för att öka trycket och få ett folkligt krav bakom detta projekt. Socialdemokraterna är inte intresserade att vara med om detta. Om tre år kommer beslutet att revideras, och om sex år sker det ytterligare en revidering. Det gäller att ligga på och visa att det finns argument för den här banan.

Trafikutskottets skrivning på den här punkten visar klart att banan har hög prioritet, och banan har kommit längre än vad den någonsin hade gjort med en socialdemokratisk majoritet i riksdagen.

Jag är inte nöjd med alla delar av propositionen. Jag inser att det handlar om att hitta en rimlig avvägning och om att ge och ta. Jag försöker bara tala om för Georg Andersson och andra socialdemokrater som bara ser det negativa i allting att det händer också positiva saker. Det byggs för fullt efter E 4 i Norrland. Vi har också Vedaprojektet. Att påstå att det inte finns någon-ting är därför fel.

Det är inte heller så att Vägverkets direktör sagt att det inte finns några pengar. Han har skrivit att att medlen för satsningar på E 4 i norr är små. Det är riktigt, och det beklagar jag. Men mitt alternativ är att stödja en överbudspolitik som innebär att investeringarna fördubblas men där man inte har med sig ens de socialdemokratiska ledamöterna i finansutskottet på den politiken. Vad är den då värd när det kommer till kritian och när Socialdemokraterna eventuellt får regeringsmakten? Det är det som är frågan. Men den vill Georg Andersson aldrig svara på.

Anf. 196 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har fått en skrivelse från vägdirektören i Luleå. Den kan ju Stefan Attefall ta fram och läsa en gång till. I skrivelsen konstaterar han att regeringens proposition inte ger någon standardhöjning på riksvägarna norr om Sundsvall; det är bara fråga om punktvisa insatser av trafiksäkerhetsskäl. Det blir ingen ny genomfart vare sig i Örnsköldsvik eller i Umeå.

Var positiv! säger Stefan Attefall. Det är en käck uppmaning. Den regering som jag tillhörde fattade ett beslut om Vedaprojektet redan hösten 1991. Jag var mycket glad då. Nu har genomförandet fördröjts, men det hindrar inte att jag är glad i dag också om det nu kan genomföras. Men vi är naturligtvis inte nöjda med att denna 98-miljarderssatsning i stort sett bara blir den satsning i norra Sverige som Vedaprojektet innebär.

Med anledning av vad Stefan Attefall sade om en lånefond måste jag uppmana honom att läsa på litet bättre. Vad vi i kammaren i stor enighet beslutade om våren 1991 handlade inte om någon lånefond, utan det gällde reala pengar, som ni har använt till glädje för er själva i den borgerliga majoriteten men också för medborgarna runt om i landet. Den glädjen delar vi alla, men det var pengar som anvisades våren 1991.

Anf. 197 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att debatten nu går på övertid. Jag vill emellertid gärna medge att under Georg Anderssons tid som kommunikationsminister så skedde det ett trendbrott när det gäller investeringar i infrastruktur i landet.

Under en lång period, ett par decennier dessförinnan, bar både den ena och den andra regeringen ansvaret för den styvmoderliga behandlingen av infrastrukturen i landet. Jag gör gärna det medgivandet att Georg Andersson bröt trenden.

I mitt anförande talade jag faktiskt om de 10 miljarder som skulle utgå under tio år. Jag kunde då ha nämnt att det var Georg Anderssons proposition som angav detta.

Som en relativt mild avslutning på denna mycket långa debatt om en så stor satsning som det nu är fråga om kan jag dock säga att de 98 miljarder som nu skall satsas under en tioårsperiod, enligt regeringens proposition, är synonyma med dem som Socialdemokraterna har i sina 155 miljarder. Vi har alltså konsensus för de 98 miljarderna, och Socialdemokraterna har pengar för resten av beloppet, som vi andra inte disponerar.

Anf. 198 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag får först tacka för erkännandet. Får jag sedan tillägga att problemet framöver kanske ändå inte är de glansfulla investeringarna, som vi nu försöker tävla om vem som kan göra störst och flest.

Problemet är det som Clarkson tog upp i sitt inledningsanförande, nämligen underhållet och kapitalförstöringen. Jag tror att Clarkson och jag också kan enas om att man måste göra en kraftsamling för att öka underhållsanslaggen. Jag beklagar att den borgerliga majoriteten inte har velat göra det den här gången. Jag hoppas att man gör det nästa gång, om man får en chans till.

Anf. 199 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! När man investerar i sådan omfattning som vi kommer att bestämma om i dag blir det ett större nät, som är dyrbart att underhålla. Det är riktigt. Det kommer att kosta ännu mer i framtiden. Det är vi helt på det klara med, men bilden är inte entydig. Det kan också tänkas att investeringsnivån läggs på ett sådant sätt att underhållskostnaderna relativt sett inte står i proportion till vad de är i dag.

Anf. 200 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Jag blir faktiskt upprörd när jag hör Georg Andersson i sitt inlägg säga att det med vårt, dvs. den borgerliga majoritetens, förslag inte blir någon Bothniabana.

Jag undrar om Georg Andersson luftar ett önsketänkande. Jag har fört många debatter med Georg Andersson som kommunikationsminister, just om Bothniabanan. Jag har frågat efter planer och visioner, men dörren har varit stängd. Ingenting har kommit fram.

Nu, då vi i alla fall får se att en borgerlig regering lägger fram förslag och också anvisar 1 miljard till finansieringen kritiseras det av den förre kommunikationsministern. Jag måste verkligen säga att det är långt mellan ord och handling när det gäller Georg Anderssons nyvaknade intresse för Bothniabanan. I realiteten tror jag inte att det finns något intresse för den.

Investeringarna för infrastrukturen låg under 60-talet på motsvarande 2 % av bruttonationalprodukten. 1975 sjönk andelen till strax över 0,5 % och har sedan hållit sig på ungefär den nivån.

I den budget som den socialdemokratiska regeringen lade fram under de sista åren låg investeringar i vägar och järnvägar på ca 5 miljarder.

Jag vill än en gång betyga att vi från Norrlandslänen är tillfredsställda med att Bothniabanan nu för första gången nämns. För klarhets vinnande vill jag också upprepa vad jag sade i mitt inlägg, nämligen att jag instämmer i utskottets bedömning, dvs. att regering och riksdag skall fastställa de övergripande målen, men att Banverket tillsammans med berörda intressenter, kommuner m.fl., får avgöra hur olika etapper skall tillkomma. Det viktigaste för oss i Västerbotten och Västernorrland är att Bothniabanan nu blir till.

Anf. 201 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig helt kort. Jag tror inte att jag med ett ytterligare inlägg kan få Ulla Orring att erkänna skillnaden mellan Bothniabanan norr om Kramfors och Ådalsbanan, som går söder om Kramfors. Om man inte vill utgå från riktiga och gemensamma definitioner är det omöjligt att diskutera sakfrågan.

Ulla Orring ifrågasätter mitt intresse. Det är ett demagogiskt politiskt knep, som man använder när man inte har något annat argument att ta till.

Ulla Orring upprepar detta med att vi under 60-talet investeringsmässigt satsade över 2 % av bruttonationalprodukten. När vi nu tycker att det är dags att höja nivån utöver den procent som det nu är fråga om säger ni att det är orealistiskt, att det är en överbudspolitik, och ni talar om luftslott och paket från jultomten osv. Det är väl inte alldeles orimligt att komma tillbaka till 60-talsnivån, också på det här området.

Anf. 202 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Det hade varit möjligt för Georg Andersson som kommunikationsminister och den socialdemokratiska regeringen att komma tillbaka till 60-talets nivå under de goda åren, med det stora penningflödet, men då saknades visioner för att bygga ut det järnvägsnät som vi så väl behövde i norra Norrland och i norra Norrlands kustland.

Det är försummelser som vi nu får ta igen. Trots de knappa ekonomiska villkor som nu råder är regeringen beredd till detta. Jag vill starkt tillbakavisa Georg Anderssons påstående om att Bothniabanan inte omfattas av den borgerliga regeringen. Det är faktiskt vad den gör.

Anf. 203 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Nyss gjorde trafikutskottets vice ordförande den deklarationen att ett trendbrott skedde under den socialdemokratiska regeringsperioden, vad gäller investeringar i infrastrukturen. Ulla Orring har anledning att titta på protokollet från dagens debatt.

Det är en ständig paradox i den här kritiken. Å ena sidan säger man att den socialdemokratiska regeringen under 80-talet medgav en sådan oerhörd överhettning, med inflationsdrivande ekonomi. Å andra sidan säger man att det byggdes för litet. Ni får nog bestämma er för vad som är huvudlinjen i kritiken mot den ekonomiska politiken under 80-talet.

Anf. 204 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Ehuru jag har mitt hemvist på östgötabanken lovar jag att inte säga ett enda ord om östgötakommunikationerna, ej heller om det angelägena i att snarast bygga ut Götalandsbanan.

Jag tänkte i stället uppehålla mig, och göra några randanmärkningar, vid en av de stora riksangelägenheter som har tagits upp i dag, nämligen Riddarholmen och den förstörelse som Riddarholmen hotas av, om det skulle bli ett tredje ytspar.

Jag vill passa på att uttrycka min tacksamhet och min beundran inför de insatser som har gjorts av Lotta Edholm, Ulf Kristersson och Kent Carlsson i den här debatten. De har betonat det historiska arvet och våra skyldigheter gentemot de kommande generationerna. Allt detta bottnar naturligtvis också delvis i en del egna upplevelser.

Under 50- och 60-talet hade jag min ungdomstid. Jag kände då en stark vanmakt inför de vansinnesinsatser som gjordes när man förfulade, rev ner och förstörde miljön i våra städer, inte bara i Stockholm utan i hela landet. Det var kanske också därför som jag så småningom med tacksamhet kunde flytta till en stad som Vadstena. Riksantikvarieämbetet hade dess bättre skyddat staden från den skövling som så många andra av våra städer undergick under samma tid.

När tredje spåret dök upp i diskussionen trodde jag, och säkert många med mig, att förslaget var så vansinnigt att det väl aldrig någonsin kan bli en verklighet. Jag sade på ett tidigt stadium till mig själv att jag aldrig någonsin skulle kunna lägga min röst för ett tredje ytspar, som skulle skövla Riddarholmen. Det har sagts att Riddarholmen redan utsatts för en kraftigt förstörelse. Det är sant. Men man behöver ju inte gå vidare på den vägen.

På Riddarholmen finns inte bara Riddarholmskyrkan med sitt gravkor som skulle komma att ligga nära, alltför nära, ett tredje spår. Det är också den plats där vi finner ett av de hörnfästen som Birger Jarl var upphovsman till. Inte minst borde det vara angeläget för kammaren att notera att på Riddarholmen fanns vårt första riksdagshus, Hebbeska huset. Riddarholmen innefattar mer än någon annan plats ett koncentrat av svensk historia.

Vi har naturligtvis en skyldighet mot kommande generationer. Jag skulle vilja säga att det gäller att rädda Riddarholmen till varje pris och att definitivt se till att vi inte får något tredje ytspår.

Nog har riksdagen ett stort ansvar. De må så vara att trafikförhållandena i stort här i Stockholmsregionen utgör en fråga för stockholmarna. Men visst har också vi i riksdagen ett ansvar.

Det har talats om en fördyring på 2–2,5 miljarder. Dessa beräkningar kan dock också ifrågasättas redan nu. Vi har sett hur byggkostnaderna har gått ner. Det är mycket möjligt att dessa 2–2,5 miljarder redan ligger inom ramen för de 36 miljarder som har nämnts här. Handen på hjärtat, tror ni att de kommande generationerna kommer att vara särdeles intresserade av hur mycket som spenderades 1993 eller i slutet av 1900-talet? Man kommer att konstatera att antingen fick vi fram en godtagbar lösning för framtiden eller också blev det fråga om en gigantisk förstörelse av det historiska moment som Riddarholmen utgör. Man kommer bara att minnas det som har förstörts, men man kommer inte att minnas några siffror i detalj.

Detta får inte ske. Rädda Riddarholmen till varje pris! Det enda yrkande av dem som står till buds och som kan infria detta är såvitt jag förstår det yrkande som har lagts fram under överläggningen av Lotta Edholm. Jag ber att få hemställa om bifall till detta yrkande. Jag hoppas att riksdagen inser att vår mission gäller litet mera än bara 1993. Den gäller också ansvaret för kommande generationer.

(Applåder)

Anf. 205 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka min högt värderade partibroder Birger Hagård för hans inlägg. Det var till sitt innehåll naturligtvis inte bara framåt-syftande, utan det gav också en fin beskrivning av den plats som Riddarholmen och dess byggnader har i alla stockholmarnas hjärta. Jag kan därför instämma i huvuddelen av det som Birger Hagård anförde.

Min enda lilla detaljinvändning gäller att han uttrycker stöd för det yrkande som har framlagts under överläggningarna i detta ärende. Det yrkandet är nämligen inte ägnat att trygga en förläggning av tredje spåret i tunnel. Det är snarare ägnat att sabotera den Dennisuppgörelse som har träffats.

Bortsett från denna formella aspekt är det icke desto mindre med glädje som jag som riksdagsman vald ifrån Stockholms stad kan se att om vi i denna kammare får möjlighet att anslå ytterligare 2 à 2,5 miljarder kronor till infrastrukturinvesteringar i Stockholmsregionen, kommer det inte bara att vara vi Stockholmsledamöter som står bakom ett sådant beslut. Vi kommer även att få stöd från Birger Hagård. För denna geografiska osjälvishet ber jag att få tacka Birger Hagård.

Anf. 206 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag kan försäkra att när det gäller riksangelägenheter spelar det väldigt liten roll från vilken ort man kommer. Det spelar ingen roll alls. I det här fallet hoppas jag att Mikael Odenberg och alla andra goda krafter kan komma fram till vettiga lösningar, som kanske inte heller kostar alltför mycket pengar. Jag vill dock understryka att det centrala för mig just nu är att rädda Riddarholmen från den förstöring som den riskerar att utsättas för.

Anf. 207 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Ambitionen att rädda Riddarholmen förenar mig och Birger Hagård. Den i sammanhanget olyckliga omständigheten är att det inte under överläggningarna har framförts något yrkande om att rädda Riddarholmen, dvs. att anslå de för tunnelbygget erforderliga 2–2,5 miljarder kronorna. Det har bara framförts yrkande om att spränga Dennisuppgörelsen. Det har jag svårt att ställa mig bakom, och det borde även Birger Hagård ha svårt att ställa sig bakom. I övrigt tror jag att vi är överens på alla punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande finansutskottets betänkande 1992/93:FiU29 (forts. från s. 81), arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:AU20 och trafikutskottets betänkande 1992/93:TU35.

Finansutskottets betänkande FiU29 (forts.)

Mom. 19 (undantag från regeln om minskning av utbetalda skattemedel år 1994)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 293 röster mot 21 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 4 av Ian Wachtmeister i motsvarande del. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (inrättande av "kommunakut")

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (konkurrens i kommunal verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 139 för reservation 5 av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 1 (avslag på proposition 1992/93:150 bilaga 8 i fråga om karensdagar för arbetslöshetsersättningarna)

Först biträdades utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 1 av Ingela Thalén m.fl. med 133 röster mot 10 för meningsyttringen av Hans Andersson i motsvarande del. 179 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 182 röster mot 130 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 1 av Ingela Thalén m.fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (karensvillkoret under löpande ersättningsperiod)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 140 för reservation 2 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 7 (dagersättning och kompensationsnivå)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 140 för reservation 3 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 8 (reformer av arbetslöshetsförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 21 för reservation 4 av Laila Strid-Jansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU35

Mom. 1 (inriktningen av trafikpolitiken)

Först biträdades reservation 1 av Sven-Gösta Signell m.fl. med 139 röster mot 10 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 173 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Sven-Gösta Signell m.fl. – genom uppresning.

Mom. 2 (utvärdering av trafikpolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 138 för reservation 2 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 4 (investeringar i sjöfartens infrastruktur)

Vid rösträkningen avgavs 161 röster för utskottets hemställan och 161 röster för reservation 3 av Rolf Clarkson m.fl.

Förste vice talmannen konstaterade att rösterna var lika delade och förklarade ärendet bordlagt (riksdagsordningen 5 kap. 6 §).

8 § Ombildande av vissa tjänster inom riksdagens förvaltningsområde

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1992/93:KU31 Ombildande av vissa tjänster inom riksdagens förvaltningsområde (förs. 1992/93:RFK5).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Sjukavdrag för riksdagsledamöter och statsråd

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1992/93:KU35 Sjukavdrag för riksdagsledamöter och statsråd.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Inrättande av en parlamentarikerkommitté med anledning av EES-avtalet

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1992/93:KU37 Inrättande av en parlamentarikerkommitté med anledning av EES-avtalet.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Mom. 1 (ändring i riksdagsordningens huvudbestämmelser)

I detta moment föreslogs ändring av huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Av ändringsförslaget framgick att ändringen önskades bli genomförd med ett enda beslut. För bifall här till krävdes att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter förenade sig om beslutet.

Beslut skulle fattas genom omröstning med rösträkning.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Utskottets hemställan bifölls med 311 röster mot 8 för avslag dvs. utskottets hemställan hade bifallits med minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter.

Mom 2

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Länsrätternas behörighet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1992/93:JuU31 Länsrätternas behörighet (prop. 1992/93:159, 1992/93:185, 1992/93:200 och 1992/93:215).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1993/94, m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1992/93:JuU38 Slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1993/94, m.m. (prop. 1992/93:150 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön m.m.

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1992/93:JoU28 Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön m.m. (prop. 1992/93:179 och 1992/93:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölles.

Beslut om samlad votering

På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren att de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, näringsutskottets betänkanden NU35, NU37, NU34 och NU36, fick företas till avgörande i ett sammanhang efter avslutad debatt.

14 § Prövningsnämnd för bankstödsfrågor

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU35 Prövningsnämnd för bankstödsfrågor (prop. 1992/93:245).

Anf. 208 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! I samband med att riksdagen behandlade och fattade beslut om inrättande av en bankstödsnämnd agerade vi i Ny demokrati kraftfullt för att den, utformad kring en skuldgaranti, måste villkoras för att undanröja möjlighet till missbruk och samtidigt tillförsäkra staten erforderliga kontrollmöjligheter, del i vinster vid återbetalning vid en framtida avveckling av stödet etc. Vidare såg vi det som rimligt att exempelvis ställa krav på försäljningen av kringverksamheter som fondkommissionärer, finansbolag, vissa fastighetsbestånd etc. Självfallet måste staten ställa krav på rationalisering av verksamheten. Även beslutsrutinerna måste ses över så att man i stället för att fatta beslut i kollektiva organ med oklar ansvarsfördelning, inför beslutsmodeller med tydligt personligt ansvar för beslutsfattaren.

Givetvis måste även gällande gamla och oskäligen fallskärmsavtal upphävas. Räntemarginalerna måste granskas och styras in på en lägre nivå.

Riksdagen tvingades för drygt ett halvår sedan att fatta ett alltför snabbt beslut om en bankakut. Det gavs en ytterst kort tid för en mer genomträngande analys och inträngande överväganden om andra lösningar än den grundprincip som var föreslagen, dvs. att staten skulle säkra banksystemet genom en skuldgaranti.

Efter det att riksdagen behandlade och beslutade om inrättandet av den s.k. bankakuten har vi i Ny demokrati tillsammans med finansiella experter arbetat fram en bättre lösning än den nu gällande skuldgarantin. Det är en lösning som baseras på en tillgångsgaranti enligt förslaget i vår nu aktuella motion, kring vilken lösning nu Ian Wachtmeister senare avser att föra fram ytterligare synpunkter.

Jag vill för min del följa upp våra kritiska synpunkter på regeringens förslag till lagregler om villkoren för det statliga stödet till bankerna, baserat på skuldgarantin.

När det gäller att tillförsäkra staten del i den värdestegring som uppkom-

mer om ett institut som har fått stöd återfår sin lönsamhet, sägs i en paragraf att staten bör tillförsäkras del i denna värdestegring. Självfallet måste detta "bör" ändras till "skall", med ett givet tillägg: intill dess beloppet är återbetalt.

Enligt 10 § föreslås lagregler för tvångsinlösen, som kommer i uppenbar konflikt med äganderättsprincipen och som kan uppfattas som en konfiskation. Förslaget om inlösen bör avslås och utgå i den föreslagna lagstiftningen.

I 11 § sägs att lösenbeloppet skall motsvara aktiens verkliga värde. Uttrycket "verkliga värde" bäddar för tillämpningssvårigheter, då man inte har ställt upp närmare krav på hur detta skall bestämmas. Det skall exempelvis bedömas genom ett utlåtande av en erkänd, oberoende expertisgrupp på området.

Tvångsförvaltning bör inte få förekomma på grund av att ett kreditinstitut inte har antagit ett avtalsförslag vars villkor inte har befunnits vara oskäligen, sägs det i lagen. Första punkten i 13 § bör utgå. Vi har, som framgår av vår motion, också andra kritiska synpunkter på formuleringarna i detta lagavsnitt.

För prövning av Bankstödsnämndens beslut föreslås en särskild prövningsnämnd. Då denna i allt väsentligt kommer att fungera som domstol eller domstolsliknande nämnd, menar vi att det vore riktigare att kalla den för domstol i stället för nämnd – förslagsvis Bankstödsdomstolen. Detta har även föreslagits från socialdemokratiskt håll. Detta prövningsorgan skall bestå av tre ledamöter, varav två skall vara jurister med domarerfarenhet.

I syfte att få bästa kompetens i prövningsförfarandet är det enligt vår mening – även om exempelvis den tredje ledamoten är en ekonom med bankerfarenhet – angeläget att minst en av juristerna vid sidan av sin domarkompetens har affärsjuridisk erfarenhet av betydande omfattning, eller annan adekvat erfarenhet från näringsliv eller bank.

I § 26 konstateras att avgöranden i denna prövningsnämnd för bankstödsfrågor inte får överklagas. Detta ser vi allvarligt på. I en rättsstat är det en självklarhet att frågor som berör äganderätten inte bara kan prövas i en instans, utan rätt till överklagande. Med hänsyn till att det här säkert kan uppkomma komplicerade frågor om inlösen och tvångsförvaltning, vilka ytterst berör äganderätten, förefaller det vara mest ändamålsenligt att låta Högsta domstolen ta hand om överklaganden.

Herr talman! Avslutningvis vill jag också säga några ord om lagens giltighetstid. Normalt skall lagen gälla utan tidsbegränsning. I ett undantagsfall, om särskilda skäl föreligger, kan man välja att tidsbegränsa en lag.

Regeringen föreslår i sin proposition att de viktigaste lagparagraferna upphör att gälla vid utgången av 1995. Vi i Ny demokrati ser det som mest ändamålsenligt att låta lagen gälla ett år i sänder. Regeringen kan då återkomma med en proposition om förlängning, om detta befinnes påkallat, och riksdagen får en möjlighet att pröva lagen.

Herr talman! Givetvis står vi bakom samtliga förslag i vår hemställan, men för att få en snabbare hantering vid den efterföljande voteringen yrkar jag bifall endast till våra reservationer vid momenten 1, 3, 4, 9, 10 och 16.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Prövningsnämnd
för Bankstödsfrågor*

Anf. 209 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Vid den översyn av riksdagens arbetsformer som pågår har man diskuterat möjligheten att inskränka motionsrätten i vissa fall. Det här ärendet är ett exempel på hur vi för tredje gången under detta riksdagsår debatterar precis samma frågor, med undantag av en, nämligen den om Prövningsnämndens inrättande.

Varje gång har Ny demokrati fört fram sina synpunkter motionsvägen och reservationsvägen. Av de 16 reservationer som finns här har vi tidigare behandlat 14 stycken. Det är alltså ingenting nytt som har framkommit.

Vad vi har gjort i utskottsarbetet är att vi ytterligare har fått frågorna belysta genom att vi har haft hos oss representanter för Bankinspektionen, Svenska bankföreningen och Bankstödsnämnden. Vi har också haft besök av folk från Finansdepartementet som återigen har lämnat sina synpunkter på Ny demokratis olika förslag.

Något nytt ställningstagande finns alltså inte, bortsett från just Prövningsnämnden. Där har Ny demokrati två ändringsförslag. Det ena är att man vill kalla nämnden för domstol, Domstolen för bankstödsfrågor. Det är, som jag ser det, en mycket marginell förändring som man vill göra. Jag tror inte att det spelar någon större roll vilken beteckning det här organet har.

Den andra ändringen som Ny demokrati pekar på är att man bör se till att det finns bankekonomisk expertis inom nämnden. Utskottet har vid behandlingen av den frågan utgått ifrån att regeringen naturligtvis kommer att tillse detta när den tillsätter nämnden.

Om vi sedan tittar bara som hastigast på de förslag till förändringar som Ny demokrati för fram, kan vi säga att de för de mesta går ut på att statens sats skulle försämrats och bankernas förbättras i förhandlingssituationen. I slutändan skulle det få till resultat att skattebetalarnas pengar skulle så att säga lättare kunna försvinna i förhandlingarna än om man håller fast vid den modell som riksdagen tidigare har ställt sig bakom.

Ett annat skäl till att inte göra de här ändringarna är att arbetet är i full gång. Att mitt under en period när man håller på med förhandlingar med flera banker kasta sig in i att ta beslut om nya förändringar i systemet vore utomordentligt olyckligt.

Det skulle naturligtvis försena arbetet, men framför allt skulle det ge en konstig signal till omvärlden, där man faktiskt med en viss beundran har titat på det system som vi har byggt upp här i Sverige för att komma till rätta med de svåra problemen inom bankväsendet.

Därför, herr talman, finns det ingen anledning för riksdagen att fatta något annat beslut än den har gjort tidigare, och därför yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 35 och avslag på Ny demokratis reservationer.

Anf. 210 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Det här är en fråga som handlar om det svenska bank- och kreditsystemet, som i det närmaste har totalhavererat. Det är ingen liten detaljfråga som man hyvlar av på några minuter så här på kvällskvisten, egentligen.

Gudskelov finns det ännu möjlighet för bankakuten att ändra den attityd man hittills har intagit. Jag skall bara snabbt gå igenom hur det ser ut.

Staten har åtagit sig att garantera stabiliteten i betalningssystemet. Den garantin har skapat förväntningar hos bankerna. Tror någon att S-E-Bankens aktier skulle stå i någonting annat än noll kronor, om inte garantin fanns?

Dessutom är garantierna så definitiva att staten inte kan fransäga sig dem. Spelreglerna har ändrats helt och hållet i det svenska finansiella systemet, och de ändrades plötsligt, mer eller mindre i panik. Nu försöker man att rätta till det efter förmåga.

Bankgarantin verkar bli ungefär som så mycket annat vi gör i Sverige, en sorts masochistiskt verktyg; man straffar dem som är duktiga och hjälper dem som är sämst. Garantin är inte konkurrensneutral i den utformning den har nu, och det gäller att se upp.

Ni skall aldrig inbilla er att S-E-Banken kommer att ta någon sorts samhällsansvar i de förhandlingar som kommer! Den tar vad den får, precis som alla andra i Bidrags-Sverige, kapitalister eller socialister. Därför är det väldigt viktigt hur man utformar den här garantin. Det handlar inte om banker-
nas pengar. Det handlar om skattebetalarnas pengar.

Vi har vissa åsikter kring det här, som ni vet. Om staten ger stöd, är det staten som skall ställa villkor. Ju större det stödet är, desto tuffare skall villkoren vara. Jag är rädd för att det är precis åt andra hållet. Man backar på något sätt inför beloppen.

Som Bengt Dalström nämnde skall man givetvis villkora att bankerna skall sälja ifrån kringverksamhet och sådant, rensa och yxa ner verksamheten till en hård kärna, precis som de gör med sina kunder varenda dag, så de skulle inte bli särskilt överraskade. Man kan t.o.m. yxa bort de befintliga fallskärmsavtalen, osv.

Nationalekonomiskt finns det en utformning som snabbare skulle rå på räntemarginalerna, och det är det viktigaste i dag i Sverige. De räntor folk betalar är räntorna som bankerna har, och de är i dag dubbelt så höga på utlåning som på inlåning, vilket givetvis är skandalöst och beror på hela det här systemet.

Nu håller bankakuten på att bli någon sorts gigantisk finansiell spelare, statskapitalismens högborg. Som alla myndigheter och verk kommer den säkert att göra sitt yttersta, men som i så många andra fall kanske det inte räcker till, kanske därför att den nödvändiga koordinationen, det samlade greppet, inte finns, kanske därför att Riksbanken bara gör det svårare för de banker som bankakuten skall rädda, kanske därför att regering och riksdag över huvud taget inte riktigt förstår sammanhangen – och det kan man kanske också förstå att man inte förstår, om uttrycket tillåtes.

Det är inte så lätt för riksdagen att kunna allting, men i det här fallet tror jag inte att man begriper särskilt mycket över huvud taget – förlåt mig!

Bankstödet ges i dag i form av en skuldgaranti. För att garantera skulderna i bankernas balansräkningar görs en enorm och ganska fåfång ansträngning att få reda på hur räkenskaperna ser ut.

Internationella konsultföretag har redan tjänat över 100 miljoner kronor i arvoden på att försöka få reda på hur det ser ut i bankerna. Mina frågor är:

Har man fått någon ordning? Nej. Vet bankakuten hur bankerna har det? Nej. Har bankerna hjälpt till för att plocka fram siffrorna? Nej. Operationen kallas due diligence, och den är nödvändig just på grund av denna skuldgaranti, utformningen på sättet.

Nu finns det ett helt annat instrument som heter tillgångsgaranti. Det speglar ingen roll om det kommer arroganta representanter för Finansinspektionen och annat och påstår att detta inte gäller. Jag kan säga att den person som var utomordenligt nära att bli chef för bankakuten, men som dömdes av Aftonbladet och Expressen att inte bli det, hade fört fram denna idé om han hade haft chansen. Det är alltså inte så alldeles långt borta. Då kanske denna kris hade varit löst nu.

Vad är det som är vitsen med detta? Jo, vitsen är att det är konkurrensneutralt, dvs. att det är ett system som med samma fördel skulle kunna utnyttjas i olika omfattning och i den omfattning som bankerna väljer, av Handelsbanken, S-E-Banken, Föreningsbanken och alla banker som över huvud taget är inblandade i detta, och att åtgärderna skulle få effekt mycket tidigare.

Bankerna skulle vidare inte ha något problem med sin kapitaltäckningsgrad. Det är den som skall vara 8 %, därför att man minskar det kapital som skall täckas genom denna mycket eleganta konstruktion. Plötsligt går det att göra bankbusiness igen. Bara en sådan sak som att bankerna kan bli banker igen: de kan börja låna ut pengar och ge krediter precis som de skall.

Om detta kombineras med goda villkor för staten som ställer upp med garantierna skulle skattebetalarna kunna njuta av vinsterna av detta.

Jag är tyvärr övertygad om att i alla andra uppgörelser som kommer att träffas kommer skattebetalarna att bli torsk i den gamla bemärkelsen, dvs. att de kommer att förlora, och få betala detta. Det beror på att man inte har insett faran i det upplägg som man nu har.

Bankerna skulle inte, om de fungerade, behöva sparka ut existerande kunder som man gör i dag. Vi har massvis med konkurser. Vi har egendomsliga förfaranden där banker använder sig av garantilön och annat i konkursdrabbade företag för att låta staten ta över lönerna medan de själva plockar ut sina lån. Varför? Jo, därför att de ligger så nära gränsen när det gäller att klara sina egna kapitaltäckningskrav. Detta skulle man kunna råda bot på.

Nu finns alltså förslaget, och det finns så pass nära. Då handlar det egentligen bara om att Bankstödsnämnden osv. får en så kompetent bemanning som möjligt, så att de med stor integritet och stor intelligens kan granska förslaget om tillgångsgaranti, innan de gräver ned sig i de gamla vanliga skyttegravarna och talar om varför de aldrig kan ändra sig. Vi har försökt att få in litet friskt blod i detta sammanhang, därför att ofelbarhetssyndromet är föga klädsamt i bankkrisernas Sverige. Om det är något som man har gjort där så är det väl fel. Man har gjort fel hela tiden. Man gjorde fel då man satte i gång med garantin. Nu gör man fel när man skall utforma detaljerna i den. Det var över huvud taget länge sedan som några banker eller Riksbanken gjorde rätt i Sverige. När jag ser på styrelsens sammansättning i dag blir jag något lättad av att i alla fall hitta en kompetent person i form av Marcus Storch.

Jag tror möjligen att detta handlar om att man inte begriper vad detta är för något. Jag tror att de flesta inte vet vad tillgångar i en bank är för något.

Man snackar om skulderna. Det är alltså fråga om hur en balansräkning i en bank ser ut. Tillgångarna är låneportföljen. Det handlar om bankens utlåning. Det är den som utgör tillgångarna, och det är den som garanteras i detta upplägg. Den som ger garantin får en premie, och det är staten som ger garantin. Det är skattebetalarna som får tillbaka den premien. Om man skall ha säkerhet, om man har ett företag som håller på att gå i konkurs, och någon går in och hjälper det företaget att leva vidare, bör lämpligen den som ger den hjälpen få något tillbaka. I detta fall skulle man få tillbaka två gånger. Först skulle man få premien för detta, som skall vara 1 % av garantin, dvs. 3–4 miljarder om året per bank. Sedan skulle man också få tillbaka när bankkrisen är över och aktiekurserna stiger. Så går det att lösa.

Jag hoppas att förnuftet till sist kommer att segra när frågan går vidare in i bankakuten.

(Applåder)

I detta anförande instämde Dan Eriksson i Stockholm, John Bouvin, Peter Kling, Bengt Dalström, Ulf Eriksson och Max Montalvo (alla nyd).

Anf. 211 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Ian Wachtmeister började med att säga att detta inte är någon detaljfråga. Nej, förvisso icke. Om vi ser till penningmängden är det den största fråga som riksdagen har att behandla under detta riksmöte.

Ian Wachtmeister för fram ett tvetydigt tal. Han säger att det är staten som får gå in och ställa medel och garantier till förfogande och att staten då skall ställa villkor. Det är vi helt överens om. Men när vi presenterar de villkor som staten ställer upp, går ni inte med på dem. Ni vill inte att man skall få göra inlösen av aktier i en bank som inte vill så att säga vara med på de regler som gäller. Ni vill ha en annan värdering av aktierna i banken. Ni vill att det skall finnas en ytterligare instans där bankerna kan överklaga statens beslut. Och ni talar om att de uppställda reglerna är oskäligen osv. Hela tiden är det alltså bankernas sats som ni intar. Ni ställer staten i ett sämre läge, som jag sade inledningsvis.

När det gäller den nyhet som Ny demokrati förde fram den 21 april, när vi hade den förra debatten i detta ärende, det som kallas tillgångsgarantin, har utskottet nu verkligen försökt att få all expertis som finns på detta område i Sverige att yttra sig. Det hade vi inte möjlighet att göra vid det tillfället, eftersom förslaget presenterades här i kammaren av Ian Wachtmeister. Ingen, vilket finns omnämnt i utskottsbetänkandet, av de instanser som har deltagit vid hearingarna har stött denna tanke. De har sagt att det är möjligt att Bankstödsnämnden vid något tillfälle kan hitta en modifierad form av tillgångsgaranti. I så fall har man i dag den möjligheten med de bestämmelser som riksdagen tidigare har fattat beslut om.

Ian Wachtmeister säger att denna tillgångsgaranti skulle ge bankerna en likvärdigare konkurrenssituation. Det kan man säga, eftersom man ställer exakt samma garanti till alla, vare sig de behöver den eller inte. Men de banker som kommer till bankakuten och ber om hjälp är ju i ett sådant prekärt läge att de är så att säga nedslagna på golvet och behöver hjälp för att resa

sig. Att banker som har klarat sig bättre då skall få samma stöd av staten verkar inte riktigt logiskt.

Anf. 212 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Jo, det verkar faktiskt mycket logiskt att alla skall kunna få åtnjuta samma sorts villkor. Vi måste ge banker möjlighet att konkurrera på lika villkor, precis som vi skall göra med industrin osv.

Låt mig om de experter som ni har använt er av, Bankföreningen och Bankinspektionen, säga följande. Jag har läst deras uttalanden. Jag skulle vara beredd att ställa upp på en konfrontation med dem tillsammans med experter, tidigare bankstödsaktuella personer, osv., så skulle vi få se att de har fel på i stort sett varje punkt. Hur kan de ha fel på så många punkter? Ja, hur kan Riksbanken ha fel på så många punkter? Hur kan det komma sig att vi gör fel nästan jämt när det gäller banker? Det är något fel från början till slut.

Vi ställer inte staten i ett sämre läge. Vi ställer staten, dvs. skattebetalarna, i ett bättre läge, för vi ser för det första till att man får betalt för den garanti man ställer upp med. För det andra ligger man kvar med optioner som gör att man när aktierna går upp kan göra betydligt större vinster. Vi agerar för skattebetalarna. Det kan jag garantera. Vi agerar mot bankerna. Det är klart att Bankföreningen inte gillar det. Är ni tokiga? Förlåt.

Anf. 213 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag är en av dem som anser att man skall kalla saker och ting för vad de faktiskt är. Statsministern sade exempelvis i höstas att ett misslyckande skall kallas ett misslyckande. I analogi med det anser jag att en domstol skall kallas en domstol, inte, som i det här fallet, en nämnd.

Det råder inget tvivel om att den myndighet som riksdagen nu kommer att inrätta för att pröva ärenden från Bankstödsnämnden är en domstol. Ja, myndigheten är t.o.m. en specialdomstol, inrättad med den speciella kompetens som behövs för att pröva enbart bankstödsfrågor.

Av det andra lagrådsyttrandet, som avgavs sedan regeringen hade övergivit den första lagrådsremissens förslag om att låta Svea hovrätt pröva dessa frågor, framgår att "enligt lagrådets mening utgör inte vad som sägs i 2 kap. 11 § regeringsformen något hinder mot att uppkommande tvister med anledning av bankstödet på sätt föreslagits prövas av en särskilt inrättad domstol".

Observera att Lagrådet här talar om en domstol. Trots detta väljer regeringen att kalla myndigheten Prövningsnämnden för bankstödsfrågor. Att Sveriges förpliktelser enligt Europakonventionen kräver att vissa civila rättigheter prövas av en oavhängig och opartisk myndighet klaras genom de regler som skall gälla för den här myndigheten. Regeringen förmår emellertid inte, förmodligen av doktrinära skäl, att kalla myndigheten för vad den faktiskt är, nämligen en domstol.

Utskottet säger i sitt betänkande att namnet inte spelar någon roll. Det väsentliga är innehållet i verksamheten. Jag kan emellertid inte bortse från förväxlingsrisken, inte minst på det internationella planet, mellan de här båda nämnderna, Bankstödsnämnden och Prövningsnämnden för bank-

stödsfrågor. Hade Bankstödsdomstolen valts som namn hade det inbördes förhållandet varit helt klart.

Jag förstår naturligtvis att det smärtar det låt mig kalla det fundamentalistiska Justitiedepartementet att gå med på att inrätta en ny specialdomstol samtidigt som befintliga specialdomstolar skall avvecklas av principiella skäl.

Min uppfattning är att det har ett egenvärde om det kan skapas bred uppslutning i riksdagen kring hur våra domstolar skall vara organiserade. Det har i det här fallet inte ens gått att få enighet om att kalla en domstol för en domstol. Det tycker jag är beklagligt.

Oavsett namnet kommer Sverige i kväll att få en ny specialdomstol. Jag anser att min motion hade bort bifallas.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 17 §.)

15 § Redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU37 Redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet (skr. 1992/93:251).

Anf. 214 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Redan i samband med att bankkrisen var ett faktum, då Nordbanken begärde sina första 5 miljarder förra våren, reagerade vi i Ny demokrati kraftigt mot den ofullständiga informationen från regeringen. Vi motionerade då om en omgående utredning som skulle klarlägga bakgrunden till den uppkomna bankkrisen. Vår motion avslogs i vanlig ordning här i riksdagen.

Den 18 juni förra året anmälde jag såväl finans- som näringsministern till KU för bristande information till utskott och riksdag med anknytning just till Nordbankenaffären, en anmälan som fortfarande ligger någonstans i konstitutionsutskottets gömmor, tyvärr.

Regeringen återkom också med krav på ytterligare 20 miljarder kronor. Då förnyade Ny demokrati sina krav på en utredning i en ny motion. Även den avslogs i vanlig ordning av riksdagen, efter att ha avstyrkts av utskottet.

Nu har regeringen i en skrivelse till riksdagen presenterat en redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det ekonomiska systemet. Vi tycker inte att den utformning man har kommit fram till är tillfredsställande. Vi har motionerat om att regeringen skall åläggas att lämna kvartalsrapporter till riksdagen om vidtagna åtgärder och om utvecklingen inom det finansiella systemet, främst Bankstödsnämndens verksamhet.

Regeringens skrivelse utgör i sig en dyster läsning. Den dokumenterar verkligen bakgrund och resultat till dags dato av vårt finansiella systems kol-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Redogörelse för
vidtagna åtgärder
för att stärka det fi-
nansiella systemet*

*Redogörelse för
vidtagna åtgärder
för att stärka det fi-
nansiella systemet*

laps. Det räcker med att läsa från skrivelsen: Statens garantiåtagande under 1992 uppgick till över 70 miljarder kronor.

Under de senaste tre åren har bankerna reserverat ca 120 miljarder för konstaterade och befarade kreditförluster. Vid årsskiftet 1992/93 återstod dåliga lån med ränteeftergifter motsvarande 110 miljarder kronor. Med utgångspunkt från regeringens beräkningar kan staten räkna med att åka på ytterligare 100 miljarder i garantiåtagande.

Dessa astronomiska tal överstiger väsentligt de beräkningar som gjordes i samband med att bankakuten sjösattes i december 1992. Redan då var emellertid regeringen beredd på att förlusterna inom banksystemet kunde förväntas bli betydande, även om man då förklarade att den av oss i Ny demokrati under debatten i december framförda siffran på 200 miljarder var alltför hög. Men utvecklingen visar att den inte var det.

Regeringen framhöll emellertid att man avsåg att visa stor öppenhet och därvid hålla riksdagen kontinuerligt informerad. Ny demokrati reagerade därvid på att regeringen från riksdagen erhållit ett carte blanche på att med bankstödet spendera ett obegränsat antal miljarder mot ett något vagt löfte om att hålla oss i riksdagen underrättade.

Nu som då anser Ny demokrati att denna information på regeringens villkor är högst otillfredsställande. Vi föreslår därför att regeringen skall åläggas att avlämna minst en allsidig och saklig rapport varje kvartal till riksdagen, en kvartalsrapportering som också är parallell med bankernas normala kvartalsrapporter. Detta med tanke på de enorma värden som här faktiskt står på spel. Felbeslut kan äventyra hela det svenska finansiella systemet. Det är nödvändigt att riksdagen får regelbundna kontrollpunkter och tillfälle till debatt med ansvariga ministrar i den här frågan.

För att ytterligare förstärka riksdagens möjligheter till insyn i bankstödsverksamheten vill vi faktiskt gå ytterligare ett steg längre och ålägga Bankstödsnämnden att varje månad rapportera till näringsutskottet eller annat ansvarigt utskott.

Mot bakgrund av vad som här framförts, herr talman, yrkar jag bifall till vår reservation enligt motion N65 i betänkande NU37.

Anf. 215 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Riksdagens bemyndigande till regeringen och Bankstödsnämnden är mycket omfattande, som Bengt Dalström sade. Vi delar i sak den uppfattningen att regeringen skall ge riksdagen full insyn och information när regeringen eller Bankstödsnämnden har någonting att informera om. Men att, som det har föreslagits här, formalisera det hela till att kräva kvartalsrapporter och månadsrapporter till utskottet tycker vi ändå är att gå litet väl långt. Det har aldrig förekommit tidigare.

Även om vi i sak är överens om att riksdagen skall ha full insyn och få full information avvisar vi i utskottet förslaget men påpekar att utskottet när som helst kan kalla till sig representant för Finansdepartementet, Bankstödsnämnden eller någon annan myndighet som har information att lämna.

Bengt Dalström och alla andra ledamöter i riksdagen har möjlighet att när som helst ställa frågor och interpellationer till berört statsråd och på det viset få fram den information som man tycker är viktig. Med dessa möjligheter att

agera såväl i utskottet som i kammaren tycker vi att vi täcker in det berättigade krav som kan ställas när det gäller information i dessa mycket viktiga frågor.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 37 och avslag på Bengt Dalströms reservation.

Anf. 216 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! För mig kommer dessa synpunkter från Rolf Dahlberg inte som någon överraskning. Vi har fört denna diskussion i utskottet. Jag har försökt övertyga Rolf Dahlberg om att vi i riksdagen skall ställa krav på att få kontinuerlig information och på att Bankstödsnämnden bygger upp en fast rutin för att avrapportera till oss i sådana här frågor. Jag gör det mot bakgrund av att rapporteringen kring bankkrisen, som jag förde fram i mitt inledningsanförande, har varit synnerligen bristfällig. Det har alltid varit fråga om mycket snabba puckar när det har gällt miljarder.

Vi får i en proposition från regeringen information på en fredag. På tisdag – fem dagar har vi alltså på oss – skall vi komma med våra förslag och synpunkter. Den typen av agerande från regeringens sida i tunga ekonomiska frågor finner vi inte tillfredsställande.

För att kunna påverka det hela och förebygga bankkrisens mera ödesdigra skador, genom information och införande av vissa rutiner som Finansinspektionen inte hade, föreslog vi utredningar. Vi fick inte det. Riksdagen avslag vårt förslag. Nu begär vi kontinuerlig information. Det gäller fortfarande mycket pengar. Riksdagen kommer att avvisa vår begäran. Jag finner det högst otillfredsställande.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 17 §.)

16 § Sammansättningen av Stockholms tingsrätt i konkurrensrättsliga mål och ärenden

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1992/93:NU34 Sammansättningen av Stockholms tingsrätt i konkurrensrättsliga mål och ärenden (prop. 1992/93:234).

Anf. 217 BO BERNHARDSSON (s):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 34 handlar om sammansättningen av Stockholms tingsrätt i konkurrensrättsliga mål och ärenden. Närmare bestämt handlar det om huruvida intresseledamöter skall ingå i tingsrätten eller inte. Både majoritetens och Socialdemokraternas ståndpunkter är väl kända. De har redovisats senast när riksdagen fattade beslut om en ny konkurrenslag och Marknadsdomstolens sammansättning.

Jag kan konstatera att vi socialdemokrater håller fast vid den uppfattningen att skilda erfarenheter hos företagare, löntagare och konsumenter på ett värdefullt sätt kan komplettera det juridiska expertkunnandet. Detta gäl-

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Sammansättningen
av Stockholms
tingsrätt i konkur-
rensrättsliga mål och
ärenden*

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*Sammansättningen
av Stockholms tings-
rätt i konkurrens-
rättsliga mål och
ärenden*

ler både Marknadsdomstolen och Stockholms tingsrätt när det gäller konkurrensrättsliga mål.

Med detta låter jag mig nöja. Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.
(Applåder)

I detta anförande instämde Jan Andersson, Reynoldh Furustrand, Lars Stjernkvist, Nils Nordh, Inge Carlsson, Widar Andersson och Mats Lindberg (alla s).

Anf. 218 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! I och med att den nya konkurrenslagen träder i kraft den 1 juli i sommar kommer Stockholms tingsrätt att vara första instans vid prövning av konkurrensrättsliga frågor. Tingsrättens beslut kommer att kunna överklagas till Marknadsdomstolen, som blir sista instans. Stockholms tingsrätt skall besluta bl.a. i mål om konkurrensskadeavgift och företagsförvärv. Dessutom skall vissa av Konkurrensverkets beslut kunna överklagas till Stockholms tingsrätt.

Stockholms tingsrätt får när det gäller frågor av konkurrensrättslig art en utpräglad rättsskipande roll. Genom beslutet att intresseledamöter inte skall ingå i Stockholms tingsrätt blir det lika kompetens i både underrätt och överrätt, vilket jag tycker är klokt. Sammansättningen med lagfarna domare och ekonomiska experter borgar för en objektiv rättsskipning.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 34 och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 17 §.)

17 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU36 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1992/93:NU35, NU37, NU34 och NU36.

Näringsutskottets betänkande NU35

Mom. 1 (statens del i värdestegringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Bengt Dalström – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (grund för inlösen och tvångsförvaltning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Bengt Dalström – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (namnet på prövningsorganet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Bengt Dalström – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (överklagande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Bengt Dalström – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (tillgångsgaranti)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Bengt Dalström – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU37

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Bengt Dalström – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande NU34

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (intresseledamöter i Stockholms tingsrätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Birgitta Johanson m.fl. – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande NU36

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren att de på föredragningslistan återstående ärendena, trafikutskottets betänkanden TU30, TU32, TU39 och TU40, skulle företas till avgörande efter avslutad debatt.

18 § En telelag och en förändrad verksamhetsform för Televerket, m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1992/93:TU30 En telelag och en förändrad verksamhetsform för Televerket, m.m (prop. 1992/93:200).

Anf. 219 KENNETH ATTEFORS (nyd):

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande TU30, förutom till mom. 19, under vilket jag tillsammans med socialdemokraterna i utskottet har avgett en reservation, nr 7, som gäller en fond för handikappade.

För övrigt är det ett bra betänkande. Vi kan acceptera att Televerket blir ett bolag. Det kommer att ligga en väldigt bra telelag som grund för denna omvandling från ett statligt verk till ett bolag.

Jag har fått många brev och telefonsamtal, och jag har också haft många möten med folk som är insatta i branschen. Samtliga, inkl. facket på Televerket, är väldigt positivt inställda till att Televerket skall bli ett aktiebolag.

Jag skall inte orda mer om detta. Som sagt var tillstyrker vi det hela. Det är synd att Socialdemokraterna har ändrat sig i frågan och inte längre vill att Televerket skall bli ett aktiebolag. Göran Persson har tydligen fått hela den socialdemokratiska gruppen att ändra sig. Göran Persson tycker inte att Televerket skall bolagiseras, eftersom han är rädd för att det skall privatiseras. Den farhågan är visserligen befogad, men den faran kommer nog inte att föreligga förrän om fyra – fem år.

Däremot är vi väldigt glada för att vi har lyckats få igenom en motion som vi aldrig trodde att vi skulle få igenom. Det är Ny demokratis motion nr 129, som handlar om differentierad teletaxa för pensionärer. Den motionen trodde vi att ingen skulle acceptera, men tack vare Rolf Clarksons godkännande har vi fått igenom den.

Eftersom vi lever så nära 2000-talet och kan utnyttja den moderna tekniken, skall denna utnyttjas också för våra gamla. Vi bor ofta på annan ort än vad våra föräldrar gör. Vi borde hålla bättre kontakt med dem, och de skall kunna hålla kontakt med oss. Därför bör teletaxorna för pensionärer reduceras, så att kontakten kan upprätthållas. Den här motionen ligger i tiden. Det är positivt att den borgerliga majoriteten i trafikutskottet tillsammans med oss har tillstyrkt denna motion och att riksdagen skall ge regeringen till känna att den skall låta utreda denna fråga. Det är alltså en mycket kraftig signal till regeringen att de gamla skall tas om hand på ett modernt sätt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande TU30, förutom beträffande mom. 19, som gäller handikappsfonden, där jag yrkar bifall till reservation 7.

Anf. 220 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! Vi behandlar nu trafikutskottets betänkande angående förslag till telelag samt en omvandling av Televerket till aktiebolag.

Vi står naturligtvis bakom samtliga socialdemokratiska reservationer.

Men för att spara kammarens tid vill jag yrka bifall endast till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 5.

Ett fungerande telenät och bra teletjänster i hela landet är en nödvändig förutsättning för välfärd för medborgarna och för goda betingelser för näringslivet. Betydelsen av väl fungerande telekommunikationer ökar också i takt med informationsteknologins utbredning inom allt fler samhällssektorer.

Goda telekommunikationer ingår också som en viktig del i vår infrastruktur. Det är ett område i en mycket stark teknisk utveckling.

Telemarknaden är i dag helt avreglerad. Allt fler aktörer ger sig in på den svenska telemarknaden. Därför är det viktigt att det nu införs en lagreglering som på bästa sätt uppfyller de mål för telepolitiken som riksdagen har lagt fast.

Vi har här i kammaren tidigare varit överens om att det är növärdigt med en telelag för att marknaden skall kunna regleras. När vi nu äntligen har fått regeringens proposition, måste vi tyvärr konstatera att den inte på bästa sätt skapar förutsättningar för att garantera goda telekommunikationer, vilket var villkoret för att vi socialdemokrater skulle medverka till en förändring av Televerkets associationsform.

Vi socialdemokrater anser att en telelag måste medverka till att följande tre mål uppfylls.

För det första måste de av riksdagen fastlagda telepolitiska målen garanteras. Det gäller i första hand de regionala och sociala mål som innebär att bra telekommunikationer finns tillgängliga för alla.

För det andra måste en telelag vara konkurrensneutral. Inget teleföretag skall ges sämre förutsättningar för att konkurrenter skall kunna etablera sig och ta marknadsandelar.

För det tredje måste man kunna utläsa konsekvenserna av de förändringar som föreslås. Införandet av en telelag och genomförandet av en bolagisering av Televerket måste bygga på en analys av vilka effekter som förväntas.

Anf. 221 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag har förstått att jag skall försöka att hålla mig kort.

Det här betänkandet innehåller förslag till ny telelag och lag om radio-kommunikation. Sedan föreslås det även att Televerket skall bli ett av staten helägt aktiebolag från den 1 juli, Telia AB.

Detta kan då anses vara en avreglering, men faktum är att det är fråga om en reglering. Tidigare har det inte funnits någon lag på detta område. Det är en sådan som vi nu skall fatta beslut om.

Tanken är att det skall bli en effektiv konkurrens på teleområdet. Det förslås att tillstånd som kan innehålla bindande krav skall ges.

I korthet handlar detta betänkande om att vi skall få en telekommunikationsmarknad som kommer att innehålla fyra honnörsord: utveckling, kundanpassning, konkurrens och lägre priser.

Med denna mycket kortfattade redovisning av betänkandets innehåll vill jag yrka bifall till utskottets hemställan, med undantag för mom. 19, under vilket jag yrkar bifall till reservation 7.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*En telelag och en
förändrad verk-
samtetsform för
Televerket, m.m.*

Anf. 222 HANS STENBERG (s):

Herr talman! Jag tänkte i mitt inlägg koncentrera mig på de regionalpolitiska konsekvenserna av regeringsförslaget. Generellt får avreglering nästan alltid negativa konsekvenser för glesbygden, t.ex. i Norrlands inland.

Befolkningsunderlaget är ofta alldeles för litet för att göra investeringar i telekommunikationer och annan infrastruktur lönsamma, om man ser det hela i ett snävt företagsekonomiskt perspektiv. Det hindrar naturligtvis inte att samma investeringar många gånger kan vara mycket lönsamma sett i ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Det är ju faktiskt så att en stor del av landets välstånd baseras på den skogsråvara, vattenkraft och malm som produceras i Norrland. Men för att denna del av landet även fortsättningsvis skall ge ett lika stort bidrag till landets exportinkomster krävs det en väl fungerande infrastruktur även i framtiden. Det gäller inte minst på telekommunikationsområdet.

I annat fall kommer de ekonomiska konsekvenserna att bli förödande inte bara för de berörda regionerna utan för hela landet. Därför måste alltid avregleringar kombineras med regler som gör att de företag som vill konkurrera på de attraktiva områdena tvingas att ta ansvar också för försörjningen av glesbygdens behov. Det är på denna punkt det brister i regeringens proposition.

I propositionen och utskottsmajoritetens yttrande föreslås inte alls tillräckliga styrmekanismer för att undvika att glesbygden skadas allvarligt, om man ser det hela på litet sikt. Om man, som de borgerliga partierna föreslår, ålägger Telia AB att ensamt svara för att servicen upprätthålls i s.k. olönsamma områden, kommer det att leda till att företagets långsiktiga konkurrenskraft och ekonomi skadas allvarligt. I förlängningen kommer det att leda till att man inte kan upprätthålla servicen utanför de befolkningstätaste områdena.

Skulle vi få en sådan utveckling kommer inte bara de glesbefolkade delarna av Norrlands inland att skadas. Hela landets ekonomi kommer att försämrats, eftersom utvecklingsmöjligheterna för våra basnäringar försämrats kraftigt. Därför är det absolut nödvändigt att vi får en telelag som garanterar de telepolitiska målen. Lagen måste också göras konkurrensneutral, så att alla företag som verkar på telemarknaden får vara med och ta ansvar för de företagsekonomiskt olönsamma delarna av marknaden.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis säga att det inte kan hjälpas, när man läser regeringens och utskottsmajoritetens förslag, att man får den uppfattningen att det för de borgerliga partierna är betydligt viktigare att öppna telemarknaden för utländska företag än att slå vakt om bra telekommunikationer i hela landet. Det finns inte ens en ordentlig analys av vilka konsekvenser förslagen får för möjligheten att upprätthålla de telepolitiska målen och en bra teleservice i hela landet.

Herr talman! Jag hade trott att jag skulle komma upp i talarstolen efter det att de socialdemokratiska företrädarna i trafikutskottet hade hunnit avge sina yrkanden. Därför avslutar jag med att inte avge något särskilt yrkande. Jag utgår från att de socialdemokratiska utskottsföreträdarna avger särskilda yrkanden på de områden de vill ha votering. Jag instämmer på förhand.

Anf. 223 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Hans Stenberg från Socialdemokraterna har hängivit sig åt att köpa grisen i säcken, som det heter, genom att utan förbehåll godkänna de inlägg som senare skall hållas av någon socialdemokrat.

Problemet är, Hans Stenberg, att telekommunikationsmarknaden i dag är oreglerad. Detta betänkande innebär att vi reglerar telemarknaden, bl.a. för att se till att just glesbygden ges goda telekommunikationer. Om herr Stenberg läser sitt eget partis förslag kan han konstatera att det innebär att vi fortsatt får en oreglerad marknad under en period framöver. Det i sin tur innebär stora risker för glesbygden.

Hans Stenberg sade i sitt inlägg att det var viktigt att få en telelag. Då vill jag uppmana Hans Stenberg att rösta för utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 224 HANS STENBERG (s) replik:

Herr talman! Vi har i dag ett system som gör det, om man ser det hela i ett internationellt perspektiv, mycket billigt i Sverige att utnyttja teletjänster. Det gäller framför allt glesbygden, där man har stora avstånd.

Det som är oroande i regeringens förslag och i utskottsmajoritetens förslag är att man i den föreslagna lagstiftningen inte ålägger de företag som skall konkurrera på marknaden att ta ansvar för försörjningen även i glesbygden. Man nöjer sig med att ålägga *ett* företag hela det ansvaret. Jag är djupt oroad över vilka konsekvenser det kommer att få på lång sikt.

Att jag nöjde mig med att instämma i de yrkanden som de socialdemokratiska företrädarna i utskottet kommer att göra i kommande anföranden är inte så konstigt. Jag har läst reservationerna, och jag ställer mig naturligtvis bakom dem. Men för att spara tid för kammaren vill jag inte yrka bifall till samtliga reservationer, utan jag överlåter åt utskottsföreträdarna att välja ut de reservationer de vill yrka bifall till. Det förmodar jag att ni andra uppskattar.

Anf. 225 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall ta kammarens tid i anspråk under en mycket kort stund. Jag försäkrar herr Stenberg att farhågan för att glesbygden inte skall få någon telefoni framöver är ogrundad. Det är just därför det stiftas en telelag, dvs. för att förhindra en utarmning.

När företrädare för med Televerket konkurrerande telebolag har besökt utskottet och talat för sin sak har samtliga, åtminstone såvitt jag hört, sagt att de är villiga att på sikt bygga upp en fond – ungefär som den handikappfond som vi är överens med Socialdemokraterna om – för att garantera att telekommunikationer även skall finnas där herr Stenberg bor.

Det talades om att de borgerliga och vi i Ny demokrati vill bolagisera och göra om Televerket till bolaget Telia. Jag vill påpeka för herr Stenberg, att det vill även herr Stenbergs väljare, dvs. facket på Televerket. Jag ringde så sent som i dag för att få den sista bekräftelsen på detta, så att vi inte skulle få den konfrontationen.

Även fackföreningarna i Televerket är mycket positiva till att det skall bli ett aktiebolag. De ser möjligheterna att expandera med sitt företag på den internationella telemarknaden.

Anf. 226 HANS STENBERG (s) replik:

Herr talman! Jag märker att herr Attefors jämställer telekommunikationerna i Norrland med något slags handikapp. Vi är oroliga för att vi får den utvecklingen. Om Attefors och riksdagsmajoriteten får råda leder det till att vi behöver något slags handikapp för att stötta kommunikationerna i glesbygden.

De konkurrenser som här kan komma ifråga är knappast några små företag som inte skulle kunna klara av att från början ta detta ansvar. Vi kan nog förutsätta en utveckling där de stora multinationella telejättarna går in på den svenska marknaden. Det finns ingenting som säger att de inte skulle kunna ta samma ansvar som det svenska företaget.

Jag har inte sagt ett ord om att vi inte skulle kunna bilda ett bolag av denna verksamhet. Det jag vänder mig emot är att man ålägger ett bolag att ensamt ta det samhällsekonomiska ansvar som alla som agerar på marknaden borde vara ålagda att ta från början. Det kommer att bli oerhört svårt att senare införa nya ålägganden för företag som redan finns på marknaden.

Anf. 227 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! I det betänkande från trafikutskottet som vi behandlade för inte alls länge sedan, TU35, sade Rolf Clarkson något som jag tyckte var bra. Han sade att staten skulle ha det övergripande ansvaret för Sveriges kommunikationer. Han räknade bl.a. upp även telekommunikationerna. Då måste ju frågan bli: Hur skall man kunna ha det övergripande ansvaret när man bildar ett bolag?

Vad jag förstår minskar ju riksdagens och andra intressenters möjligheter till insyn om man bildar ett bolag. I dag är det definitivt omöjligt för dem som är intresserade att följa verksamheten när det bildas ett bolag. Då har man gått ifrån en princip som man tidigare i dag har sagt var så väldigt viktig.

Sedan skall jag ge Kenneth Attefors en möjlighet till replik. Jag vet inte vilka fackliga företrädare han har talat med när det gäller bolagiseringen av Televerket. Jag har faktiskt partikamrater som är fackliga företrädare på Televerket. De har en helt annan uppfattning. Det är tydligt att Kenneth Attefors skall bredda sin uppfattning i fråga om de fackliga kontakterna. De är oroliga och undrar hur man skall klara av att bibehålla servicen i glesbygden.

Svenska Televerket är ett ganska litet telebolag i det stora internationella sammanhanget. Vem är det som har intressen av att köpa upp och komma in på den här marknaden? Televerkets möjligheter att vara ute på den internationella marknaden i dag tycks vara mycket bra. Televerket har i dag ett ganska brett samarbete med holländska telebolag och engelska telebolag. Detta har gått bra även om man har arbetat i verksform. Då är det knepigt att man skyller på detta för att bilda ett bolag och utveckla dessa idéer. Jag anser att det är en bluff från Televerkets sida att ha det som ett argument.

Om vi tittar på de utskott som har yttrat sig över bolagiseringen av Televerket är både försvarsutskottet och konstitutionsutskottet mycket kritiska till den här formen. Det är intressant att läsa försvarsutskottets yttrande. Det står bl.a. så här: "Den valda organisationsformen för att behandla beredskapsfrågorna bör emellertid följas upp och utvärderas då erfarenheter vunnits."

Då är frågan var man vinner den erfarenheten. Enligt den tolkning som jag gör, måste man egentligen ha varit utsatt för en blockad eller en krigssituation för att kunna göra den utvärderingen. Det går ju inte att göra detta annars. Det är en märklig tolkning som försvarskommittén gör. Det skulle vara roligt att veta om någon av trafikutskottets representanter tolkar det här på ett annat sätt. Det är ju en mycket allvarlig kritik som riktas från försvarskommitténs sida. Försvarskommitténs tolkning är ju också mycket knepig.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till den meningsyttring jag har rörande mom. 22 i detta betänkande. För övrigt står jag bakom de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 228 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Det skulle varit en liten politisk sensation om inte herr Persson gått emot den här bolagiseringen. Hade däremot herr Lars Bäckström suttit i trafikutskottet hade han säkert varit för en bolagisering. Han är en litet mer modern vänsterpartist kan jag tänka mig.

När det gäller styrningen av telebolagen framöver och den fara som herr Persson ser i den, kan jag hålla med honom litet grand. Vi har bildat en ny myndighet som heter Telestyrelsen som just skall ha till uppdrag att bevaka konkurrensen på telemarknaden. Telestyrelsen är inte parlamentariskt sammansatt. Där sitter bara en kds-are, en moderat och en socialdemokrat. Jag tycker faktiskt inte att det är riktigt rättvist. Antingen skall den här myndigheten vara helt politikerfri eller också skall den vara parlamentariskt sammansatt. Jag har framfört detta till Kommunikationsdepartementet, och de arbetar på saken. Vi kanske syns i Telestyrelsen framöver, herr Persson.

När det gäller samgåendet med det holländska bolaget är det nästan ett krav att Televerket blir ett bolag om det skall bli ett riktigt permanent och aktivt samarbete. Det har jag förstått när jag har talat med Tony Hagström när han varit i utskottet. Det går inte att sköta detta i verksform.

Anf. 229 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Att Kenneth Attefors har sådan kännedom om dem som företrädar Vänsterpartiet i riksdagen visste jag faktiskt inte. Jag måste nog göra honom besviken på den punkten. Lars Bäckström kommer att stödja mig här. Kenneth Attefors hade fel en gång till. Om sedan Lars Bäckström är modernare än jag får faktiskt andra bedöma. Där kanske Kenneth Attefors har rätt.

Är detta att komma med i styrelsen ett krav som man har för att godkänna betänkandet. Kenneth Attefors har i andra sammanhang hotat att om han inte fick som han ville skulle han fälla regeringen. Frågan är om han har fått löfte om att sitta med i Telestyrelsen om han går med på detta.

Anf. 230 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Som jag sagt tidigare är det inte smockan som hänger i luften när jag talat om hot. Jag har hotat med Socialdemokraterna. Det ligger litet i det.

Jag vet inte hur det kommer att gå, men signalen är sådan, vad jag har förstått, att Telestyrelsen skall breddas politiskt. Antingen skall den vara po-

litikerfri eller också skall alla ha samma förutsättningar att få den första insynen. Telestyrelsen kommer faktiskt att bli en stor maktfaktor när det gäller Televerket och även när det gäller Posten. Vad jag förstår efter att ha läst Postutredningen skall även Posten läggas under Telestyrelsen. Telestyrelsen skall bevaka även Posten. Det blir en mycket viktig myndighet som antingen alla skall ha chans att få insyn i eller ingen.

Anf. 231 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Detta var ett medgivande från Kenneth Attefors. Det har funnits ett hot med för att godkänna den här telepropositionen. Att det inte var en smocka kan jag förstå. Vem skulle Kenneth Attefors hota med en smocka?

Anf. 232 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottet och Riksdagens revisorer har tidigare påtalat att det är nödvändigt att de konstitutionella konsekvenserna noga belyses när affärsverk som är att betrakta som statliga förvaltningsmyndigheter bolagiseras. Grundlagsfrågor reglerade i tryckfrihetsförordning och regeringsform är berörda.

Vad händer med offentlighetsprincipen? Offentlighetsprincipen är inte ens förhandlingsbar när Sverige lägger fram villkoren för vårt inträde i EG. När det affärsdrivande Televerket förvandlas till Telia AB försvinner samma offentlighetsprincip som genom ett trollslag utan att motsvarande bestämmelser skrivs in i bolagsordningen.

Allmänheten kan således inte mot bolagets vilja få tillgång till andra handlingar än dem som förvaras hos Patent- och registreringsverket, dvs. främst redovisningshandlingar. Allmänhetens insyn försvåras högst väsentligt. KU:s borgerliga majoritet tar inte så starka ord i sin mun, utan säger att insynen ändrar karaktär. Så kan man ju också uttrycka saken.

Den kontroll som tidigare utövats av Justitieombudsmannen, Justitiekanslern och Riksrevisionsverket upphör också. Bolaget kontrolleras som andra bolag av de på stämman valda revisorerna. Riksdagen får en ärlig presentation av det statliga bolagets redovisning. Det är allt, och det har givetvis ett begränsat värde. Är manne bolagisering ett första steg i en utförsäljning och privatisering? Underlättas den av att Telia AB drivs precis som andra aktiebolag med en begränsad insyn? Jag förutsätter att även om Telia blir privatägt, kommer de telepolitiska målen även fortsättningsvis att gälla i vårt land.

Hur handskas man med den statliga förmögenheten när associationsformen ändras? Affärsverken förfogar över ca 80 % av de statliga tillgångarna. Det är alltså inga små summor det är fråga om.

Trafikutskottets borgerliga majoritet har inte ansett att de förändringar som berör vår konstitution behöver utredas av en parlamentariskt sammansatt kommitté, som ett enigt KU tidigare har krävt. Det förvånar mig. Också regeringen har tyckt att en departementspromemoria från en s.k. expertgrupp har varit ett tillräckligt underlag för denna viktiga proposition.

KU har tidigare påtalat att konsekvensanalyser behövs för propositioner av denna karaktär. Ingen ordentlig konsekvensanalys har gjorts om vad som

händer när ett affärsverk blir bolag. I en 300 sidor lång proposition har man kostat på sig en halv sida.

I en avvikande mening av socialdemokraterna i KU framgår det att de anser att ett grundläggande demokratiskt krav är att konsekvenserna av viktiga ställningstaganden, speciellt om de berör grundlagsfrågor, kan överblickas innan beslut fattas.

Vi anser sammanfattningsvis att propositionen är behäftad med så många brister att den inte kan bifallas i fråga om telelag och bolagisering.

Civildepartementet överväger för närvarande en lagstiftning där bestämmelser som överensstämmer med offentlighetsprincipen, inkl. meddelarfriheten, skall gälla i kommunala bolag – även när det finns inslag av privat ägande. När det gäller ett för hela nationen så viktigt bolag som det statliga Telia AB, anses inte insyn i enlighet med offentlighetsprincipen vara nödvändig. Redan i dag finns för att skydda de egna produkterna i affärsdrivande verk lagen om företagshemligheter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 233 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! Jag skall be att få fortsätta med det jag påbörjade i mitt tidigare anförande, nämligen skälen till att vi socialdemokrater säger nej till propositionen.

Det finns ytterligare motiv till att vi säger nej till en bolagisering av Televerket, nämligen regeringens allmänna strävan att privatisera statlig verksamhet. I förslaget förs resonemang om statens möjligheter att styra telemarknaden i en situation då betydande delar av Telia AB:s aktiestock övergått i privat ägo. Detta visar enligt vår uppfattning att kommunikationsministern i sitt lagstiftningsarbete haft en sådan utveckling som mål. Detta stämmer också väl överens med tidigare principiella ställningstaganden från regeringens och riksdagsmajoritetens sida.

Visserligen säger Mats Odell i propositionen att det nya bolaget bör så långt han nu kan överblicka vara helt statligt ägt. Men det finns ett annat statsråd, nämligen Per Westerberg, som har gjort andra uttalanden som präglas av iveren att privatisera. Dessa dubbla budskap bidrar till osäkerhet om framtiden vad gäller ägandet av Televerket. Telelagen måste bygga på att staten även fortsättningsvis kommer att äga Televerket.

Jag kommer nu att beröra de kritiska synpunkter vi har mot några av lagförslagen.

Först och främst har vi 2 §, lagens ändamålsparagraf. I den ges riksdagen möjlighet att fastställa de telepolitiska målen. Vi anser att den målformulering som riksdagen tidigare har ställt sig bakom också skall finnas i denna 2 §.

Utskottsmajoriteten hävdar att man i lagtexten inte behöver ha med väl inarbetade begrepp, t.ex. landets olika delar eller regionala och sociala hänsyn. Med den tilltro till marknaden som den borgerliga regeringen ger uttryck för, är det absolut nödvändigt att i lagen fastlägga målen för att även i framtiden garantera de sociala och regionala åtagandena – eftersom marknaden inte tar några sociala och regionala hänsyn.

Under de senaste åren har den svenska telemarknaden förändrats kraftigt.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*En telelag och en
förändrad verksamhetsform för
Televerket, m.m.*

Det gäller främst inom tekniken. Kunder och leverantörer av telefonitjänster söker internationella lösningar, och en politisk omprövning av de telepolitiska medlen har skett.

I det förslag vi har att ta ställning till i dag skall andra medel än dem som tidigare har använts styra verksamheten. Det är framför allt marknaden som skall styra telepolitiken. Vi är mycket oroliga för vad som skall hända med telekommunikationerna om några år, om Sverige som nästan enda land låter marknaden helt ta över utvecklingen av teletjänsterna. Det är viktigt att vi håller samma tempo i avregleringen som andra länder.

De flesta länder har nämligen fortfarande ett lagfäst monopol på telemarknaden, både när det gäller möjligheterna att erbjuda teletjänster och när det gäller att bygga telenät. Länder som förespråkar konkurrens på lika villkor måste ställa krav på ömsesidighet när utländska teleföretag vill etablera sig.

Vi menar att det är rimligt att fastslå i telelagen, eller i annan ordning, att den öppna svenska telemarknaden endast skall vara öppen för företag som har sin huvudsakliga verksamhet förlagd till länder med motsvarande marknadssituation på teleområdet.

Som jag tidigare har sagt är det viktigt att lagstiftningen är tydlig. Utformningen av 13 §, som gäller tillståndsvillkoren, är mycket allmänt hållen. Jag tänkte återkomma till dessa frågor.

Anf. 234 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag skall försöka begränsa mina inlägg med tanke på riksdagens arbetsplanering.

Problemet är att Anita Jönsson och Socialdemokraterna vill avslå hela förslaget om en ny telelag. De vill inte bolagisera Televerket, m.m. Det är deras huvudinvändning.

Det här är litet av: "Stanna världen, jag vill hoppa av!"

Problemet i dag är att utvecklingen på detta område är mycket snabb. Vi måste anpassa lagstiftningen till denna utveckling. Problemet är också att det i dag inte finns någon reglering. Med Socialdemokraternas förslag kommer det inte att finnas i framtiden heller. Då riskerar vi att få problem i glesbygden och även en del av de problem som Socialdemokraterna har fört fram här.

Faktum är att de flesta är nöjda med detta förslag. De fristående aktörerna och Televerket tycker att det är bra. Men det verkar som om Socialdemokraterna är kvar i en svunnen tid. Man får detta klart för sig när man läser den socialdemokratiska reservationen nr 4: "Televerket är en gemensam tillgång, uppbyggd som en del av folkhushållet. Det är genom fortsatt gemensam förvaltning av dessa tillgångar som utskottet anser att telepolitiken bör utvecklas. Utskottet känner ett ansvar för att föra detta demokratiska uppdrag vidare som en motvikt till de kortsiktiga kapitalintressena på marknaden."

Man känner sig förflyttad inte bara 10 utan 20 år tillbaka i tiden. Detta är, mina vänner, sann socialism! Är det med hjälp av socialism och planhushållning som Socialdemokraterna vill driva den tekniska utvecklingen i framtiden?

Nej, utvecklingen och framtiden kräver en ny telelag som anpassas till utveckling, kundanpassning, konkurrens och lägre priser. Om man anser detta bör man yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*En telelag och en
förändrad verk-
samtetsform för
Televerket, m.m.*

Anf. 235 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! I vårt tidigare replikskifte talade Jan Sandberg om att köpa grisen i säcken. De är just vad jag tycker att den borgerliga majoriteten gör. I det här förslaget finns inte någon som helst konsekvensanalys av vad som kommer att hända med telemarknaden i framtiden med tanke på det förslag som vi i dag skall ta ställning till.

Det är inte alla som är lika förtjusta i att denna ändring görs utan att det finns en lagstiftning som kan garantera att vi klarar de telepolitiska mål som vi har att ta ställning till i kammaren. Av en artikel i Affärsvärlden framgår det att inom EG accepteras fortfarande monopol på vissa områden, medan Sverige driver på att få in nya konkurrenter. I Sverige bedrivs något av en försöksverkstad, eftersom man inte vet konsekvenserna av att utveckla s.k. naturliga monopol.

Jag är stolt över att vi socialdemokrater tar till vara de möjligheter som tekniken ger och de framsteg som vi alla kan få del av – på lika villkor och över hela landet. Men jag är mycket rädd för att den möjligheten till inflytande över den tekniska utvecklingen försvinner om vi helt överlåter på marknaden att sköta den här fördelningen.

Anf. 236 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! När det gäller telelagen innebär detta att vi går vidare i utvecklingen av telekommunikationerna i glesbygden.

Men att landa på Socialdemokraternas linje innebär att den nuvarande gråzonen blir kvar med ett antal olika aktörer på olika områden som mer eller mindre kommer att tvinga Televerket att ifrågasätta en hel del av verksamheten.

Med telelagen får vi inte den negativa effekten. Om vi fattar beslut i enlighet med utskottets majoritet, utökar vi servicen till glesbygden. Vi garanterar inte bara telekommunikationer och taltelefoni utan också telefaxkommunikationer och datakommunikation till glesbygden inom en nära framtid. Det är en sådan här positiv utveckling, bl.a. för glesbygden, som Socialdemokraterna säger nej till.

Anf. 237 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Vi tycker att det är bra att man även garanterar telefax och viss datakommunikation. Men det här är egentligen att slå in öppna dörrar. Redan 1995 kommer nämligen 95 % av dem som har telefoni att få de här tjänsterna.

Kommunikationsministern säger i propositionen att man inte kommer att begära att Televerket skall investera ytterligare för att klara de här målen. På det sättet skulle vi i alla fall ha fått tjänsterna i fråga. Men det är bra att de garanteras genom den skrivning som finns.

Sedan något om detta med telefonin i glesbygden. Televerket kommer i ett avtal att få i uppdrag av regeringen att klara de regionala och sociala åta-

gandena. Men man får inte ta betalt för de här uppgifterna. Vi ser därför en fara här med tanke på vad som kommer att hända om några år, när Televerket tappat marknader som är allra lönsammast. Då har man heller inte möjlighet att utveckla de här tjänsterna i glesbygden.

Hur blir det med minskningen av Televerkets marknadsandelar? Man skall ju kunna klara av de sociala åtagandena.

Anf. 238 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Denna sena timme skall vi alltså fatta beslut om en av de allra viktigaste näringspolitiska och infrastrukturella systemförändringarna någonsin i Sverige.

Televerket är det första kommunikationsverket som bolagiseras. Därför har hanteringen av frågan om bolagiseringen av Televerket en principiell betydelse också för de andra affärsverken – Posten och SJ – och för hanteringen av dem.

Gemensamt för de här kommunikationsverken är tillgängligheten, servicen, effektiviteten och valfriheten för konsumenterna. Ett antal mål gäller här.

För det första skall alla i vårt land – både medborgarna och näringslivet – ha goda kommunikationer. Det skall också vara hög servicenivå, oavsett var man bor eller vilken verksamhet man använder.

För det andra skall vi ha en kostnadseffektivitet som gynnar oss alla som skattebetalare och medborgare.

För det tredje skall vi som konsument ha en reell valfrihet. Det skall vara konkurrens på lika villkor. En konkurrens på lika villkor kan bidra till lägre priser och bättre kvalitet på tjänsterna.

Man kan fråga sig: Kommer det att finnas en fungerande konkurrens på den marknad som Televerket i dag agerar på? Det finns ju delmarknader – något som tidigare talare varit inne på. Men för merparten av den service som i dag utförs av Televerket kommer Televerket att vara monopolist. Det innebär att man är en stor och dominerande aktör när det gäller hushållstelefon. Detta innebär också att det av effektivitetsskäl är viktigt att man drar nytta av stordriftsfördelarna.

Därför tycker vi att det är väldigt konstigt att man måste utveckla den här marknaden av ideologiska skäl, på många människors bekostnad när det gäller effektivitet och service. Vi menar att likvärdiga villkor måste gälla för samtliga aktörer på den här marknaden. Vi skall alltså inte diskriminera de stora aktörerna – i det här fallet Televerket.

Precis som Anita Jönsson sade finns det sociala och regionala åtaganden som Televerket kommer att bli skyldigt att sköta. Men man kan inte göra det på kommersiella grunder. Därför bör det, som vi ser saken, vara så att detta finansieras inom sektorn. Det betyder att alla som agerar inom telesektorn bör bidra. Ingen skall ha en chans att bara plocka russin ur kakan.

Detta kan kallas för korssubventionering. Man kan lösa det här genom att alla aktörer kommer med och betalar en avgift, eller också får man genom ett slags koncessionslagstiftning lösa problemet. Detta har man av ideologiska skäl över huvud taget inte velat titta på vare sig i regeringen eller i ut-

skottet. I andra fall brukar utskottet vara mycket noga med att undersöka olika alternativ.

Vi ser en oerhört stor brist i hanteringen av den här principiellt mycket viktiga frågan. Förutom de orsaker som Anita Jönsson har redovisat gör också detta att vi i dag yrkar avslag på propositionen.

Jag biträder alltså de yrkanden som Anita Jönsson tidigare har redovisat.

Anf. 239 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Ines Uusmann är mycket ensam om att slå vakt om Televerkets monopol. Inte ens Televerket självt vill ha kvar monopolet.

Anf. 240 INES UUSMANN (s) replik:

Herr talman! Jag talade inte om ett formellt monopol, utan jag sade att Televerket när det gäller hushållstelefonin i fortsättningen kommer att fungera som en reell monopolist.

För att Jan Sandberg skall förstå vad jag menar vill jag säga att det innebär att vi brukar skilja mellan formella monopol och monopol som också Assar Lindbäck benämner som reella monopol.

När det gäller Posten, Televerket och ett antal andra mycket stora samhällsåtaganden kan man inte i ett land som Sverige få en likvärdig konkurrens. Om avsikten finns att vi skall ha en fungerande regional service, måste man på något sätt reglera den här marknaden.

De som företräder trafikutskottets majoritet menar att man skall kunna ålägga Televerket det som här nämnts. Sedan får det bli som det blir. Men vi menar att det är orättvist mot Televerket, som inte har en chans att på sikt klara detta.

Anf. 241 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! Det känns nästan genant att behandla ett så här stort och viktigt ärende på detta sätt. Tyvärr har tillfället gjort att vi måste göra så här.

Som jag tidigare har sagt är det viktigt att lagstiftningen är tydlig. Men vi konstaterar att 13 § om tillståndsvillkoren, med den utformning den har fått, är mycket allmänt hållen och att den lämnar utrymme för Telestyrelsen att fritt avgöra vilka tillståndsvillkor som skall diskuteras och fastställas med resp. operatör.

Det är inte Telestyrelsen som skall bedöma och motivera vilka villkor som skall gälla för varje tillståndshavare. Vi anser att riksdagen skall fastställa vilka villkor Telestyrelsen skall pröva för varje tillståndshavare. Däremot kan Telestyrelsen göra undantag från de obligatoriska villkoren, t.ex. om tillståndshavarens verksamhet är mycket begränsad.

Riksdagen har tidigare uttalat sig för att ett fortsatt politiskt inflytande måste garanteras vid en förändring av televerksamheten. Med det lagförslag som vi nu skall ta ställning till, med alla uppgifter som Telestyrelsen får, blir det Telestyrelsen som godtyckligt kommer att få ansvaret för utformningen av telepolitiken.

En bolagisering av Televerket förutsätter en konkurrensneutral lagstiftning. Regeringen förmår inte presentera en lagstiftning som vi tycker kan

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

*En telelag och en
förändrad verk-
samshetsform för
Televerket, m.m.*

kallas konkurrensneutral. Televerket kommer att åläggas uppgifter som innebär att konkurrensen snedvrids, till Televerkets nackdel.

Bl.a. sägs det: På grund av de stordriftsfördelar som Televerket kan tillgodoräkna sig skall man inte kompensera sig för de sociala och regionala åtaganden som staten har ålagt Televerket.

Men då undrar jag: Har inte aktörer som British Telecom och det franska telebolaget, som är betydligt större än Televerket i dag är, stordriftsfördelar? De företag som i första hand kommer att söka sig till den svenska telemarknaden är de stora multinationella bolagen, med starka hemmamarknader.

I detta sammanhang kan också noteras att den svenska telemarknaden inte växer i någon större omfattning. De konkurrenter som nu etablerar sig gör det alltså på Televerkets bekostnad.

Vidare kan vi inte se att det finns skäl att, efter det att en telelag trätt i kraft, i avtal frånga de förslag till lösningar som finns i lagförslaget. Televerket skall alltså inte få tillgodogöra sig samtrafikavgifterna fullt ut.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 21 §.)

19 § Ändring av avtal med Norge och EEG om civil luftfart

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1992/93:TU32 Ändring av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart (prop. 1992/93:202).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 21 §.)

20 § Kompletteringspropositionen inom trafikutskottets område

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1992/93:TU39 Kompletteringspropositionen inom trafikutskottets område (prop. 1992/93:150 delvis och prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 242 JARL LANDER (s):

Herr talman! Trafikutskottets betänkande TU39 rör kompletteringspropositionen inom kommunikationsområdet. Det är egentligen stora övergripande frågeställningar som väcks. Det gäller SJ:s fortsatta utveckling, SJ-koncernens inriktning osv. Det gäller flyget i inre Norrland, hur det skall finansieras och hur människor skall ta sig mellan bostaden och sjukvårdscentraler. Det rör också riksfärdtjänsten och dess kommunalisering.

Herr talman! Jag har förstått att talmännen och också kammarernas ledamöter kanske inte är mottagliga för ytterligare argumentation. Socialdemokra-

terna har fogat fyra reservationer till detta betänkande. Jag skall kort och gott be att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 4.

Prot. 1992/93:124
8 juni 1993

Anf. 243 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Jag kan ansluta mig till vad Jarl Lander sade, att det i denna sena timme kanske är omöjligt att påverka riksdagens ledamöter.

När det gäller kommunaliseringen av riksfärdtjänsten tycker jag att det är en märklig situation. Riksdagen och trafikutskottet kommer att köra över handikapporganisationer, kommunförbund, landstingsförbund m.fl. Den meningsyttring vi har fogat till betänkandet är värd att läsa.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vår meningsyttring vad avser mom. 10 och 11.

Anf. 244 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Den sena timmen inbjuder knappast till att hålla långa anföranden. Jarl Lander var föredömlig i sitt sätt att korta ned sitt anförande. Jag skall följa det goda exemplet. Jag skall bara göra en kort kommentar.

Jag tror kanske inte att tidpunkten hade förändrat kvaliteten i pläderingen för de reservationer som de socialdemokratiska ledamöterna i trafikutskottet har avlämnat. Jag tror att resultatet hade blivit ungefär detsamma, även om pläderingen hade blivit lång.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de reservationer som fogats till betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 21 §.)

21 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1992/93:TU40 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Företogs till avgörande trafikutskottets betänkanden 1992/93:TU30, TU32, TU39 och TU40.

Trafikutskottets betänkande TU30

Mom. 1 (avslag på regeringens lagförslag m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 135 för reservation 1 av Sven-Gösta Signell m.fl.

*Kompletterings-
propositionen inom
trafikutskottets om-
råde*

Mom. 2 (sociala och regionalpolitiska hänsyn)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 137 för reservation 2 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 3 (tillståndsvillkor)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 137 för reservation 3 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 11 (Televerkets verksamhetsform m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 138 för reservation 4 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 12 (samtrafikavgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 136 för reservation 5 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 19 (fond för handikappstöd)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 7 av Rolf Clarkson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 22 (korrigering av anslag)

Utskottets hemställan bifölls med 305 röster mot 8 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU32

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU39

Mom. 1 (SJ:s utveckling under rekonstruktionsperioden och riktlinjer för det fortsatta reformarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 136 för reservation 1 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 4 (SJ-koncernen)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 136 för reservation 2 av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 10 (finansiering av flygtrafik mellan Östersund och Umeå)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 129 för reservation 4 av Sven-Gösta Signell m.fl. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (avslag på propositionens förslag om riksfärdtjänstens kommunalisering)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 9 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Trafikutskottets betänkande TU40

Utskottets hemställan bifölles.

22 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1992/93:227 Godkännande av konventionen om biologisk mångfald

1992/93:253 Import av och partihandel med starköl

1992/93:257 Ändrad lagstiftning för försäkringsverksamhet med anledning
av EES-avtalet

Skrivelse

1992/93:258 Farligt gods m.m.

Förslag

1992/93:RR7 Riksdagens revisorers förslag till följd av statens stöd till Saab-
Scanias bilfabrik i Malmö

23 § Kammaren åtskildes kl. 0.07.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. voteringen kl. 11.14,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 60 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. voteringen kl. 15.26,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 109 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. anf. 140 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 188 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 222 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Tisdagen den 8 juni

1 § Justering av protokoll	1
2 § Förnyad bordläggning	1
Meddelande om uppskjuten votering	1
Talmannen	
Meddelande om dagens sammanträde	1
Talmannen	
3 § Svenskt deltagande i av FN:s säkerhetsråd beslutade insatser för säkerställande av fred i f.d. Jugoslavien	2
Utrikesutskottets betänkande UU35	
Debatt	
Pierre Schori (s)	
Talmannen	
Bertil Måbrink (v)	
Daniel Tarschys (fp)	
Nic Grönvall (m)	
Maj Britt Theorin (s)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Margareta Viklund (kds)	
Birgitta Hambræus (c)	
Sten Söderberg (-)	
Göran Lennmarker (m)	
Björn von der Esch (m)	
Lennart Rohdin (fp)	
Leif Bergdahl (nyd)	
Håkan Holmberg (fp)	
Lars Moquist (nyd)	
Karl-Erik Svartberg (s)	
Beslut	28
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 7 juni	29
Utbildningsutskottets betänkande UbU20	
(forts. s. 77)	
Beslut om samlad votering	29
5 § Den kommunala ekonomin	29
Finansutskottets betänkande FiU29	
Debatt	
Per Olof Håkansson (s)	
Bo G Jenevall (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
Lennart Hedquist (m)	
Olle Schmidt (fp)	

6 § Arbetslöshet ersättning m.m.	51
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU20	
Debatt	
Johnny Ahlqvist (s)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
Hans Andersson (v)	
Anders G Högmark (m)	
Isa Halvarsson (fp)	
Claus Zaar (nyd)	
Ajournering	76
Återupptagna förhandlingar	77
Beslut	77
Skatteutskottets betänkande SkU26	
Skatteutskottets betänkande SkU30	
Skatteutskottets betänkande SkU36	
Skatteutskottets betänkande SkU37	
Lagutskottets betänkande LU16	
Lagutskottets betänkande LU47	
Försvarsutskottets betänkande FöU14	
Socialutskottets betänkande SoU27	
Socialutskottets betänkande SoU28	
Trafikutskottets betänkande TU29	
Trafikutskottets betänkande TU37	
Jordbruksutskottets betänkande JoU23	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU18	
Bostadsutskottets betänkande BoU25	
Finansutskottets betänkande FiU29 (delvis)	
(forts. s. 176)	
Beslut om reglerna för debatten om trafikutskottets betänkande	
TU35	82
7 § Investeringar i trafikens infrastruktur m.m.	82
Trafikutskottets betänkande TU35	
Debatt	
Sven-Gösta Signell (s)	
Kenneth Attefors (nyd)	
Karl-Erik Persson (v)	
Rolf Clarkson (m)	
Tredje vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under	
kvällen)	
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Sten-Ove Sundström (s)	
Kenth Skårvik (fp)	
Elving Andersson (c)	
Lars Svensk (kds)	
Sten Andersson i Malmö (m)	

Bo Nilsson (s)	
Jan Jennehag (v)	
Jan Sandberg (m)	
Pontus Wiklund (kds)	
Bo Forslund (s)	
Arne Jansson (nyd)	
Leo Persson (s)	
Per Erik Granström (s)	
Jarl Lander (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Rune Thorén (c)	
Elvy Söderström (s)	
Hugo Bergdahl (fp)	
Kenneth Lantz (kds)	
Lars Björkman (m)	
Lotta Edholm (fp)	
Kent Carlsson (s)	
Ulf Kristersson (m)	
Mikael Odenberg (m)	
Ulla Orring (fp)	
Stefan Attefall (kds)	
Sigge Godin (fp)	
Andre vice talmannen (om debattreglerna)	
Lena Klevenås (s)	
Georg Andersson (s)	
Birger Hagård (m)	
Beslut	176
Finansutskottets betänkande FiU29 (forts. från s. 81)	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU20	
Trafikutskottets betänkande TU35 (ärendet bordlades)	
8 § Ombildande av vissa tjänster inom riksdagens förvaltningsområde	177
Konstitutionsutskottets betänkande KU31	
Beslut	177
9 § Sjukavdrag för riksdagsledamöter och statsråd	178
Konstitutionsutskottets betänkande KU35	
Beslut	178
10 § Inrättande av en parlamentarikerkommitté med anledning av EES-avtalet	178
Konstitutionsutskottets betänkande KU37	
Beslut	178
11 § Länsrätternas behörighet	178
Justitieutskottets betänkande JuU31	
Beslut	179
12 § Slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1993/94, m.m.	179
Justitieutskottets betänkande JuU38	
Beslut	179

13 § Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön m.m.	179	Prot. 1992/93:124 8 juni 1993
Jordbruksutskottets betänkande JoU28		
Beslut	180	
Beslut om samlad votering	180	
14 § Prövningsnämnd för bankstödsfrågor	180	
Näringsutskottets betänkande NU35		
Debatt		
Bengt Dalström (nyd)		
Rolf Dahlberg (m)		
Ian Wachtmeister (nyd)		
Göran Magnusson (s)		
<i>Beslut fattades efter 17 §</i>		
15 § Redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet	187	
Näringsutskottets betänkande NU37		
Debatt		
Bengt Dalström (nyd)		
Rolf Dahlberg (m)		
<i>Beslut fattades efter 17 §</i>		
16 § Sammansättningen av Stockholms tingsrätt i konkurrensrättsliga mål och ärenden	189	
Näringsutskottets betänkande NU34		
Debatt		
Bo Bernhardsson (s)		
Karin Falkmer (m)		
<i>Beslut fattades efter 17 §</i>		
17 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	190	
Näringsutskottets betänkande NU36		
Beslut	190	
Näringsutskottets betänkande NU35		
Näringsutskottets betänkande NU37		
Näringsutskottets betänkande NU34		
Näringsutskottets betänkande NU36		
Beslut om samlad votering	191	
18 § En telelag och en förändrad verksamhetsform för Televerket, m.m.	192	
Trafikutskottets betänkande TU30		
Debatt		
Kenneth Attefors (nyd)		
Anita Jönsson (s)		
Jan Sandberg (m)		
Hans Stenberg (s)		
Karl-Erik Persson (v)		
Catarina Rönnung (s)		
Ines Uusmann (s)		
<i>Beslut fattades efter 21 §</i>		

19 §	Ändring av avtal med Norge och EEG om civil luftfart.	204
	Trafikutskottets betänkande TU32	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
20 §	Kompletteringspropositionen inom trafikutskottets område . .	204
	Trafikutskottets betänkande TU39	
	Debatt	
	Jarl Lander (s)	
	Karl-Erik Persson (v)	
	Lars Björkman (m)	
	<i>Beslut fattades efter 21 §</i>	
21 §	Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	205
	Trafikutskottets betänkande TU40	
Beslut		205
	Trafikutskottets betänkande TU30	
	Trafikutskottets betänkande TU32	
	Trafikutskottets betänkande TU39	
	Trafikutskottets betänkande TU40	
22 §	Bordläggning	207